

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА МОИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА МОИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ГАПОНЮК РУСЛАН МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 330.322:338.43

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ
АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 051 – Економіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Р. М. Гапонюк

Науковий керівник:

СТАРІКОВ Олександр Юрійович, кандидат економічних наук, доцент

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Гапонюк Р. М. Формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, 2026.

Дисертацію виконано згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи кафедри бізнес-економіки та підприємництва Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана за темою «Неоіндустріалізація та соціалізація підприємництва в цифровій економіці», державний реєстраційний номер 0121U109203, 2021-2025 рр., і присвячено дослідженню теоретико-методичних засад, розробленню практичних рекомендацій та обґрунтуванню стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України в умовах економічної турбулентності та післявоєнного відновлення економіки.

У дисертаційній роботі досліджено теоретичний базис та методичний інструментарій оцінювання ефективності формування, стану та використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу. Еволюцію теорії інвестування та сутність інвестиційного потенціалу підприємства розглянуто на базі наукового аналізу, що ґрунтується на сучасних теоретичних і методичних підходах до економічного розвитку. Обґрунтовано, що інвестиційний потенціал підприємства ініціює інвестиційну діяльність, відображає можливості підприємств до інвестиційного розвитку, реалізовані через доступні ресурси, компетентність персоналу та готовність ефективно використовувати їх для інвестиційних цілей, прибутку та соціального ефекту. Встановлено, що для формування інвестиційного потенціалу підприємства пропонуються теоретичні підходи у розрізі: ресурсного, інноваційного, ринкового, системного, функціонального, економіко-математичного. Ці наукові підходи розкривають унікальні аспекти інвестиційного потенціалу та визначають сильні сторони та обмеження можливостей підприємств.

Обґрунтовано принципи формування та джерела фінансування інвестиційного потенціалу підприємств в країні. Використання цифрових платформ для інвесторів проаналізовано у розрізі основних напрямів та сформульовано рушійні сили інвестиційної діяльності в умовах цифрових технологій на інвестиційних ринках.

У дослідженні удосконалено систему методичних підходів до оцінювання ефективності формування інвестиційного потенціалу агропідприємств та види аналітичних інструментів в оцінюванні ефективності інвестиційного потенціалу.

Запропоновані складові фундаментального аналізу фінансового стану підприємства та визначені позитивні та негативні аспекти сценарного аналізу та стрес-тестування в агропромисловому комплексі.

У дисертації проаналізована динаміка капітальних інвестицій в Україні за основними видами економічної діяльності у 2010-2024 роках. Здійснена деталізація тенденцій надходження капітальних інвестицій в Україні у контексті сталого розвитку агропромислового комплексу та в розрізі: видів економічної діяльності; видів активів; джерел фінансування. Обґрунтовані зміни в капітальних інвестиціях в основні види економічної діяльності та структура капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарства України за напрямками витрат.

Відображено схематичне представлення макроекономічної ситуації в Україні за допомогою графічного методу. Встановлено, що на зростання інвестицій в Україну, зокрема прямих іноземних, позитивно можуть вплинути євроінтеграційні чинники, які сьогодні реалізуються в рамках підготовки вступу України до ЄС. Обґрунтовано ранжування капітальних інвестицій в Україні по регіонах з 2019 по 2024 рік та визначено лідера, яким залишається Київська область, зокрема м. Київ, на який припадає понад 35% усіх капітальних інвестицій. У дисертації обґрунтовано пріоритетні напрями інвестиційних потоків в аграрний сектор України в контексті: рослинництва, зернового господарства, тваринництва, перероблення аграрної продукції, органічного та нішевого землеробства, аграрної інфраструктури та логістики, біоенергетики та сталого розвитку, агроінновацій та цифровізації.

Запропоновано сім основних стратегічних векторів розвитку великих за розміром підприємств агропромислового бізнесу. В цілому стратегія розвитку

великих підприємств, їх інформаційна відкритість та репутація вказує на позитивну дію щодо формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України, оскільки такі виробники створюють позитивне враження для потенційних інвесторів.

У роботі проаналізовано показники впровадження інноваційних технологій, такі як безпечна санітарія, доступ до швидкісного загальнодоступного інтернету та технологій з робототехнікою у виробничому процесі в довгостроковому так і короткостроковому вимірі. Серед факторів соціально-економічного впливу відзначено зростання тривалості життя в Україні та підвищення температурного режиму, як результат глобального потепління. Але, Глобальний індекс інновацій вказує на зменшення результативності інноваційного середовища в Україні за останні роки, що пов'язано з військовим конфліктом в Україні та, як наслідок, зменшенням інвестиційних потоків, міграцією робочого населення за кордом та зростанням ризиків і невизначеності. Встановлено пряму кореляційну залежність між обсягом капітальних вкладень та структурою активів балансу агропромислового сектора, особливо з необоротними коштами. Зростання інвестицій зумовлює скорочення оборотного капіталу внаслідок перерозподілу ресурсів у бік основних фондів. У зв'язку з цим пропонуємо сформуванню стратегію інвестування, адаптовану до сучасних економічних умов на базі нових інструментів залучення фінансування, що дозволить підвищити ефективність діяльності, гарантувати стабільний розвиток галузі в період економічної нестабільності.

Визначено стратегічні орієнтири та конкретні заходи для агропромислового комплексу України, які спрямовані на формування інвестиційного потенціалу підприємств, розвиток високотехнологічного, конкурентоспроможного сектору, здатного гарантувати продовольчу безпеку та стійке зростання в довгостроковій перспективі. Попри глобальні стратегічні виклики Україна поліпшує інвестиційний потенціал та розвиває агропромисловий комплекс, що стане важливим драйвером економічного зростання та інтеграції країни у світову економіку.

Обґрунтовано, що токенизація активів є цифровим механізмом мобілізації інвестицій в українське сільське господарство, що базується на реальних резервах,

прозорій правовій структурі та ефективному регуляторному контролю. Досягнуто наукового результату роботи у розробці концептуальної моделі ART-токенів для агробізнесу, а практична цінність – у визначенні критичних вимог, необхідних для забезпечення надійності даного інструменту як джерела фінансування. Запропоновано вдосконалення нормативної бази, регламентів формування резервів, компетенцій регуляторів, податкових аспектів емісії та процедур захисту інвесторів. Отримав подальший розвиток цифровий підхід, згідно з яким ART стають інноваційним способом фінансування агропромислового комплексу, що підвищує стійкість бізнесу в умовах економічної нестабільності та подолання технологічних бар'єрів.

Пілотне використання механізму токенизації ART для залучення зовнішнього капіталу рекомендується провести на агропідприємстві ТОВ «Леляківське». Практичне використання ART дозволить аграріям залучати ліквідні кошти для розширення виробництва та модернізації, знижуючи залежність від банківського кредитування. Цей підхід розглядається як перспективний інструмент зміцнення фінансової стійкості та розвитку АПК.

У дисертації вдосконалено комплексний методологічний підхід, що інтегрує якісні та кількісні методи аналізу з урахуванням військових, макроекономічних ризиків та зовнішніх факторів. Пропонуються шляхи поліпшення критеріїв підвищення інвестиційної ефективності та мінімізації дефіциту капіталовкладень. Результати дослідження демонструють обмеження традиційних моделей оцінки інвестицій та обґрунтовують доцільність застосування нових цифрових інструментів, орієнтованих на результат. Економічна ефективність ART в аграрному секторі доведена у роботі, що робить цифровий формат привабливішим порівняно з класичним банківським кредитуванням. Встановлено, що токенизація зміцнює конкурентні позиції галузі на внутрішньому та глобальному ринках за умови створення відповідного нормативно-правового середовища. Рекомендується активізувати розвиток нормативної бази для запуску токенизованих активів в Україні, що дозволить ефективно фінансувати реальний сектор економіки за наявності законодавчого фундаменту та державного контролю.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний потенціал, агробізнес, ресурси, цифрові активи, токени, блокчейн, сільське господарство, стратегія, економічна ефективність та результативність, методи та моделі, розвиток, фінансування, екосистема, цифрова економіка

ABSTRACT

Gaponyuk R. M. Formation of investment potential of enterprises of the agro-industrial complex of Ukraine. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 051 "Economics" - Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, 2026.

The dissertation was completed in accordance with the thematic plan of research work of the Department of Business Economics and Entrepreneurship of the Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman on the topic "Neoindustrialization and socialization of entrepreneurship in the digital economy", state registration number 0121U109203, 2021-2025, and is dedicated to the study of theoretical and methodological principles, the development of practical recommendations and the justification of the strategy for forming the investment potential of enterprises of the agro-industrial complex of Ukraine in conditions of economic turbulence and post-war economic recovery.

The dissertation research explores the theoretical basis and methodological tools for assessing the effectiveness of the formation, state and use of investment potential of enterprises of the agro-industrial complex. The evolution of the theory of investment and the essence of the investment potential of the enterprise are considered on the basis of scientific analysis based on modern theoretical and methodological approaches to economic development. It is substantiated that the investment potential of the enterprise initiates investment activity, reflects the capabilities of enterprises for investment development, implemented through available resources, personnel competence and readiness to effectively use them for investment purposes, profit and social effect. It is established that theoretical approaches are proposed for the formation of the investment

potential of the enterprise in the following categories: resource, innovation, market, systemic, functional, economic and mathematical. These scientific approaches reveal unique aspects of investment potential and determine the strengths and limitations of the capabilities of enterprises.

The principles of formation and sources of financing of the investment potential of enterprises in the country are substantiated. The use of digital platforms for investors is analyzed in terms of main areas and the driving forces of investment activity in the context of digital technologies in investment markets are formulated.

The study improves the system of methodological approaches to assessing the effectiveness of the formation of investment potential of agricultural enterprises and types of analytical tools in assessing the effectiveness of investment potential.

The components of the fundamental analysis of the financial condition of the enterprise are proposed and the positive and negative aspects of scenario analysis and stress testing in the agro-industrial complex are identified.

The dissertation analyzes the dynamics of capital investments in Ukraine by main types of economic activity in 2010-2024. The trends in the receipt of capital investments in Ukraine are detailed in the context of the sustainable development of the agro-industrial complex and in terms of: types of economic activity; types of assets; sources of financing. Changes in capital investments in the main types of economic activity and the structure of capital investments in agriculture, forestry and fisheries of Ukraine by cost areas are substantiated.

A schematic representation of the macroeconomic situation in Ukraine is shown using a graphical method. It is established that the growth of investments in Ukraine, in particular foreign direct investments, can be positively influenced by European integration factors, which are currently being implemented as part of the preparation of Ukraine's accession to the EU. The ranking of capital investments in Ukraine by region from 2019 to 2024 is substantiated and the leader is identified, which remains the Kyiv region, in particular the city of Kyiv, which accounts for over 35% of all capital investments. The dissertation substantiates the priority areas of investment flows in the agricultural sector of Ukraine in the context of: crop production, grain farming, livestock farming, processing of

agricultural products, organic and niche farming, agricultural infrastructure and logistics, bioenergy and sustainable development, agro-innovations and digitalization.

Seven main strategic vectors for the development of large-scale agro-industrial enterprises are proposed. In general, the development strategy of large enterprises, their information openness and reputation indicate a positive effect on the formation of the investment potential of enterprises of the agro-industrial complex of Ukraine, since such producers create a positive impression for potential investors..

The paper analyzes the indicators of the implementation of innovative technologies, such as safe sanitation, access to high-speed public Internet and technologies with robotics in the production process in the long and short term. Among the factors of socio-economic impact, the increase in life expectancy in Ukraine and the increase in temperature as a result of global warming are noted. However, the Global Innovation Index indicates a decrease in the effectiveness of the innovation environment in Ukraine in recent years, which is associated with the military conflict in Ukraine and, as a result, a decrease in investment flows, migration of the working population abroad and an increase in risks and uncertainty. A direct correlation has been established between the volume of capital investments and the structure of the balance sheet assets of the agro-industrial sector, especially with non-current assets. The growth of investments leads to a reduction in working capital due to the redistribution of resources towards fixed assets. In this regard, we propose to form an investment strategy adapted to modern economic conditions on the basis of new instruments for attracting financing, which will allow to increase the efficiency of activities, guarantee the stable development of the industry during a period of economic instability.

Strategic guidelines and specific measures have been determined for the agro-industrial complex of Ukraine, which are aimed at forming the investment potential of enterprises, developing a high-tech, competitive sector capable of guaranteeing food security and sustainable growth in the long term. Despite global strategic challenges, Ukraine is improving its investment potential and developing the agro-industrial complex, which will become an important driver of economic growth and the country's integration into the world economy.

It is substantiated that asset tokenization is a digital mechanism for mobilizing investments in Ukrainian agriculture, based on real reserves, a transparent legal structure, and effective regulatory control. A scientific result of the work has been achieved in developing a conceptual model of ART tokens for agribusiness, and practical value is in determining the critical requirements necessary to ensure the reliability of this instrument as a source of financing. Improvements to the regulatory framework, regulations for the formation of reserves, the competences of regulators, tax aspects of emission, and investor protection procedures have been proposed. A digital approach has been further developed, according to which ARTs become an innovative way of financing the agro-industrial complex, which increases the stability of business in conditions of economic instability and overcoming technological barriers.

It is recommended to conduct a pilot use of the ART tokenization mechanism to attract external capital at the agricultural enterprise LLC "Lelyakivske". The practical use of ART will allow farmers to attract liquid funds for the expansion of production and modernization, reducing dependence on bank lending. This approach is considered a promising tool for strengthening financial stability and development of the agro-industrial complex. The dissertation improves a comprehensive methodological approach that integrates qualitative and quantitative methods of analysis, taking into account military, macroeconomic risks and external factors. Ways are proposed to improve the criteria for increasing investment efficiency and minimizing the capital investment deficit. The results of the study demonstrate the limitations of traditional investment assessment models and justify the feasibility of using new digital tools focused on results. The economic efficiency of ART in the agricultural sector is proven in the work, which makes the digital format more attractive compared to classic bank lending. It is established that tokenization strengthens the competitive position of the industry in the domestic and global markets, provided that an appropriate regulatory environment is created. It is recommended to intensify the development of the regulatory framework for the launch of tokenized assets in Ukraine, which will allow for effective financing of the real sector of the economy in the presence of a legislative foundation and state control..

Keywords: investments, investment potential, agribusiness, resources, digital assets, tokens, blockchain, agriculture, strategy, economic efficiency and effectiveness, methods and models, development, financing, ecosystem, digital economy.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Гапонюк Р. М. Етимологія визначення та методичний інструментарій оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства. *Вчені записки*. Київ : КНЕУ. 2025. Вип. 38. С. 20-32. URL: [https://vz.kneu.ua/archive/2025/38\(1\).02](https://vz.kneu.ua/archive/2025/38(1).02) (1,0 друк.арк).
2. Гапонюк Р. М. Еволюційна спіраль теорії інвестування. *Економіка та підприємництво*. Київ : КНЕУ. 2025. Вип. 54. С. 32-48. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/51882> (1,0 друк.арк).
3. Гапонюк Р. М. Зовнішні чинники формування інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу України. *Науковий вісник Полісся*. 2025. 2 (31). С. 211-227. URL: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-2\(31\)-211-227](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-2(31)-211-227) (0,5 др. арк.).
4. Гапонюк Р. М. Ідентифікація інвестиційного портфелю стратегій розвитку агропромислового комплексу України. *Modeling the development of the economic systems*. 2025 (2). С. 44-51. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-16-6> (0,5 др. арк.).
5. Старіков О. Ю, Гапонюк Р. М. Токенізація активів аграрних підприємств як інноваційний механізм залучення інвестицій в умовах економічної турбулентності. *Economic Synergy*. 2026 (2). С. 240-257. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2026-2-15> (1,0 друк.арк., з них автору належить 0,5 друк.арк.). Автором проведено аналіз регуляторних норм, обґрунтовано організаційну модель і порядок емісії ART.

В інших виданнях:

6. Гапонюк Р. М. Інновації в банківському секторі України: можливості, виклики та перспективи. *Фінансове регулювання зрушень у економіці України: збірник тез доповідей учасників VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*. Мукачево. 22 березня 2024 р. Вид-во МДУ. 2024. С. 63-65. (0,1 друк.арк.).

7. Гапонюк Р. М. Особливості формування інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу. *Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку* : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф. 28 берез. 2025 року. Київ : КНЕУ. 2025. С. 668-670. (0,1 друк.арк).

8. Гапонюк Р. М. Оцінка динаміки капітальних інвестицій в сільське господарство України. «*АГРОБІЗНЕС 2025: форсайт десятиліття*» : зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. 16 квітня. 2025 р. Київ : КНЕУ. 2025. С. 45-48. (0,1 друк.арк).

9. Гапонюк Р. М. Токенізація активів як інструмент фінансування підприємств агробізнесу. *АГРОБІЗНЕС 2026: стратегічна стійкість та інноваційний розвиток*: зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. м. Київ, 22 квіт. 2026 р. Київ : КНЕУ. 2026. С. 35-38. (0,1 друк. арк).

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	14
ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	24
1.1. Еволюція теорії інвестування та сутність інвестиційного потенціалу підприємства	24
1.2. Принципи формування та джерела фінансування інвестиційного потенціалу підприємства	48
1.3. Методичний інструментарій оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу	70
Висновки до розділу 1.....	94
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	101
2.1. Тенденції та динаміка розвитку агропромислового комплексу України	101
2.2. Дослідження впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України	115
2.3. Оцінювання ефективності використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України	148
Висновки до розділу 2	170
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ	175

3.1. Стратегічні орієнтири України щодо формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу	175
3.2. Розробка новітніх інструментів залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах економічної турбулентності	197
3.3. Прогнозування економічної ефективності реалізації стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України	215
Висновки до розділу 3	234
ВИСНОВКИ	240
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	247
ДОДАТКИ	280

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ART (asset-referenced tokens) – Токени, пов'язані з активами.

АПК – Агропромисловий комплекс.

ВВП – Валовий внутрішній продукт.

IoT (Internet of Things) - Інтернет речей.

SCM (Supply Chain Management) – Управління ланцюгами постачання.

Global Innovation Index (GII) - Глобальний інноваційний індекс.

Знак \$ – Всесвітньо відомий символ долара США.

КПКВК (код програмної класифікації видатків та кредитування) – Унікальний числовий ідентифікатор, який визначає конкретний напрям витрат державних або місцевих бюджетів.

KPI – Ключові показники ефективності

MiCAR (Markets in Crypto-Assets Regulation) – Єдиний нормативно-правовий акт ЄС.

MICA (Markets in Crypto-Assets Regulation) – Регламент ЄС про ринки криптоактивів.

ГІ – Індекс інновацій.

ЄС – Європейський Союз.

AIFMD - Директива про менеджерів альтернативних інвестиційних фондів, або Directive 2011/61/EU.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інвестиційний потенціал агропромислового комплексу України перетворився на центральне питання дискусій на тлі затяжного військового конфлікту, який кардинально змінив сільськогосподарську карту країни. Попри статус світового виробника сільгосппродукції, зумовлений найбагатшими чорноземами та сприятливим кліматом, український ринок зіткнувся з глобальними викликами. Військовий конфлікт з Росією спровокував кардинальні порушення у виробничих процесах та агрологістиці, що викликало тривогу щодо продовольчої безпеки на національному рівні та в глобальному масштабі, а прогнози свідчать про різке падіння обсягів сільськогосподарського виробництва.

Агропромисловий комплекс України трансформувався у високотехнологічну, інноваційну та експортоорієнтовану галузь, що забезпечує до 55% українського експорту та формує 10-12% ВВП країни з конкурентним переходом від державного контролю до приватної ініціативи та модернізації. Проте, зберігаються такі бар'єри, як обмеженість інвестиційних інструментів, бюрократичні складнощі та відсутність послідовної політики в аграрній сфері. Військовий конфлікт посилив ці проблеми, виявив критичні прогалини в управлінні ризиками та інвестиційних стратегіях, що диктує необхідність розробки інноваційних фінансових механізмів для відновлення економіки під час і після війни.

Інвестування в поточних реаліях ускладнене воєнним станом та економічним тиском, що впливає на собівартість сільськогосподарської продукції. Хоча інтерес інвесторів до сектору зберігається завдяки його стійкості, але інвестиції потребують чітких гарантій стабільності та захисту капіталів. Розширення заходів державної підтримки, включаючи податкові преференції й кредитні програми, стали ключовим фактором для залучення як українського, так і іноземного капіталу. Впровадження цифрових технологій, а також стратегії збільшення доданої вартості продукції, вкрай важливі для конкурентоспроможності галузі. Складена економічна кон'юнктура в агропромисловому комплексі підкреслює необхідність стратегічних інвестицій та надійної нормативної бази не тільки для відновлення аграрного сектору, але й для забезпечення довгострокової продовольчої безпеки в динамічному світі. Подолання

багатогранних проблем, пов'язаних з економічною нестабільністю та регуляторною невизначеністю є вирішальним фактором для ефективної реалізації інвестиційного потенціалу українських агропідприємств. Попри високий інвестиційний потенціал аграрного сектору України, який визначається технологічністю та орієнтацією на експорт, військові дії та супутні економічні та регуляторні труднощі формують перешкоди для інвестиційної діяльності. Це передбачає створення нових фінансових інструментів та заходів державної підтримки для відродження галузі та гарантування продовольчої безпеки країни.

Дослідження у галузі формування інвестиційного потенціалу підприємств в Україні наведено у працях вітчизняних учених, зокрема І. Ареновича, Н. Сабліної, Л. Маматової, А.Глущенкої, О. Калініна, Ю. Наврозової, А. Наволокіної, В. Щербіни, В. Ходаківського, О. Садовника, А. Самойленко, Т. Дорошенко, А. Діброва, Т. Петрушка, А. Симак, Н. Сабліної, Г. Машлій, О. Мосій, У. Савків, Р. Квасницької, М. Тарасюка, О. Щербатюк, Т. Мацибора, В. Балдинюка, В. Лункіна, С. Смолінської, О. Ястремської, І. Єпіфанової, В. Джеджула, О. Косарук, А. Сауляк, Л. Савчука, А. Черепа, Р. Янкового, С. Заїки, О. Ткачової, О. Назарової, І. Зудової, А. Щиголевої, О. Гривківської, І. Кобушко, Р. Юрків та ін., які досліджували теоретико-методичні засади та проблеми формування та розвитку інвестиційного потенціалу суб'єктів господарювання з урахуванням зрушень у структурі інвестиційних пріоритетів, змін в інституційному середовищі, деструктивного впливу факторів безпеки та соціально-економічних викликів. Іноземні дослідники Шарніт Сінгх Джагірдар, Прадіп Кумар Гупта, Ісік Акін, Мер'єм Акін, Шахані Раджнеш, Ахмед Саїд Фаяз, Артур Маріон Сеолін, Жоао Фернандо Россі Маццоні, Ісюань Лю, Харун Ар Рашид, Остін Стілл, Джеральдін Блумфілд, Йохан Шот, Каetano Пенна визначили системні та глобальні аспекти інвестиційної діяльності, особливості формування інвестиційної стратегії та інвестиційного портфеля, трансформаційні інвестиції й інші питання, пов'язані з інвестиційним потенціалом.

Вчені сприяють нарощуванню інвестиційного потенціалу шляхом побудови теоретичних концепцій, створення практичних інструментів для оцінки, реалізації інноваційно-інвестиційних рішень та аргументації економічної стратегії держави.

Завдяки діяльності науковців фрагментовані фінанси перетворюються на сталий розвиток економіки. Водночас попри вагомий внесок науковців у розвиток теорії та практики формування інвестиційного потенціалу, недостатньо дослідженими залишаються питання визначення новітніх інструментів залучення інвестиційних ресурсів та прогнозування економічної ефективності реалізації інвестиційного потенціалу, що зумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація Гапонюк Р. М. виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана кафедри бізнес-економіки та підприємництва за темою «Неоіндустріалізація та соціалізація підприємництва в цифровій економіці», державний реєстраційний номер 0121U109203, 2021-2025 рр. У межах зазначеної теми автором досліджено проблеми формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу в умовах цифрової економіки, обґрунтовано стратегічні засади його розвитку та запропоновано інноваційний механізм залучення інвестицій на основі токенизації активів (ART-токенів).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є дослідження теоретичних положень, обґрунтування методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України. Для досягнення поставленої мети визначено необхідні для розв'язання завдання:

- дослідити еволюцію теорії інвестування та сутність інвестиційного потенціалу підприємства;
- систематизувати принципи формування та джерела фінансування інвестиційного потенціалу підприємств в Україні;
- обґрунтувати методичний інструментарій оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу;
- проаналізувати сучасний стан, тенденції та динаміку розвитку агропромислового комплексу України;

- дослідити вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України;
- оцінити ефективність використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України;
- визначити стратегічні орієнтири України щодо формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу;
- розробити новітні інструменти залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах економічної турбулентності;
- здійснити прогнозування економічної ефективності реалізації стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України.

Об'єктом дослідження є процеси формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та інструменти формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методологічна основа дисертаційного дослідження спирається на ключові концепції економічної теорії, інвестування та інвестиційного менеджменту, а також на актуальні наукові погляди на формування інвестиційного потенціалу підприємств в умовах турбулентної економіки. Для реалізації поставлених цілей та розв'язання дослідницьких задач залучено комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, що гарантує всебічність й обґрунтованість висновків. При вивченні еволюції інвестиційної теорії, уточненні понятійно-категоріального апарату, визначенні теоретичних основ формування інвестиційного потенціалу використовувалися методи теоретичного узагальнення, систематизації, порівняння та класифікації. Системний та структурно-логічний підходи застосовані для обґрунтування принципів та джерел фінансування інвестиційного потенціалу, а також методичного інструментарію оцінювання ефективності його формування та використання. Для аналізу поточного стану інвестиційного потенціалу підприємств, впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на розвиток компаній агропромислового

комплексу України залучено методи економічного, статистичного та порівняльного аналізу. Метод групування та графічний метод розв'язали завдання візуалізації статистичних даних, результатів аналізу та теоретико-методичних положень дослідження. Методи кореляційного аналізу підтвердили наявність прямого зв'язку між обсягом капітальних вкладень та структурою активів балансу агропромислового сектору, зокрема з необоротними активами. Методи прогнозування дозволили оцінити економічну ефективність реалізації стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу. Методи стратегічного аналізу були застосовані для обґрунтування стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств в умовах повоєнного відновлення економіки України.

Інформаційну базу дослідження сформували законодавчі акти України та ЄС, які регламентують інвестиційну діяльність, політику сталого розвитку та залучення інвестицій. У ролі емпіричної бази застосовувалися офіційні статистичні показники Державної служби статистики України, дані міжнародних організацій, аналітичних та рейтингових агентств, а також матеріали Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, профільних відомств і міжнародних інвестиційних програм. Суттєвий внесок зробили результати наукових досліджень українських та зарубіжних вчених та експертів у галузі формування та розвитку інвестиційного потенціалу підприємств. Крім того, до дослідження включено інформаційно-аналітичні матеріали бізнес-інкубаторів, акселераторів, технопарків, професійних об'єднань та консалтингових структур; та аналітичні звіти, публікації у профільних виданнях, електронні ресурси, власні результати авторських досліджень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розкритті та поглибленні теоретико-методичних засад формування інвестиційного потенціалу підприємств з позиції забезпечення умов сталого розвитку та розробці практичних рекомендацій, спрямованих на створення новітніх інструментів залучення інвестицій в агропромисловий комплекс в умовах економічної турбулентності; та на зростання економічної ефективності реалізації стратегії формування інвестиційного потенціалу агропідприємств України. Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, що містять наукову новизну, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано концептуальну модель формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу на основі механізму токенизації активів ART (asset-referenced tokens), яка, на відміну від традиційних моделей боргового та банківського фінансування, передбачає використання забезпеченого пулу резервних активів, інтеграцію тригерних умов, страхових гарантій та цифрового моніторингу інвестиційних потоків, що дозволяє підвищити фінансову стійкість агропідприємств, знизити інвестиційні ризики та розширити доступ до альтернативних джерел капіталу в умовах економічної турбулентності;

удосконалено:

- теоретико-методичний підхід до формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу, який, на відміну від існуючих ресурсно-орієнтованих підходів, базується на інтеграції ресурсної, інноваційної, функціональної, ринкової та цифрової компонент і враховує вплив воєнних, макроекономічних та інституційних ризиків, що дозволяє комплексно оцінювати здатність підприємств до інвестиційного розвитку та адаптації в умовах післявоєнного відновлення;

- методичний підхід до оцінювання ефективності реалізації інвестиційної стратегії підприємств АПК, який, на відміну від традиційних моделей оцінювання, поєднує сценарний аналіз, стрес-тестування, кореляційний аналіз та прогнозування економічної ефективності, що забезпечує можливість моделювання впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на результативність інвестиційних рішень та підвищення обґрунтованості стратегічного управління інвестиціями;

- організаційно-економічний підхід до визначення стратегічних орієнтирів формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України, який, на відміну від існуючих підходів, ґрунтується на поєднанні інвестиційних, інноваційних, цифрових та логістичних пріоритетів розвитку

агробізнесу, що дозволяє формувати адаптивні стратегії залучення капіталу з урахуванням вимог євроінтеграції, продовольчої безпеки та сталого розвитку;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат теорії інвестування шляхом уточнення економічного змісту поняття «інвестиційний потенціал підприємства», яке, на відміну від існуючих трактувань, розглядається як інтегрована характеристика здатності підприємства мобілізувати, трансформувати та ефективно використовувати інвестиційні ресурси в умовах ризику, цифровізації та структурної трансформації економіки;

- наукові підходи до систематизації джерел і принципів формування інвестиційного потенціалу підприємств, які, на відміну від традиційних підходів, доповнені цифровими фінансовими інструментами, платформними механізмами залучення капіталу та регуляторними чинниками функціонування інвестиційного ринку, що дозволяє розширити можливості фінансування підприємств агропромислового комплексу;

- аналітичний підхід до оцінювання взаємозв'язку між інвестиціями, структурою активів та результативністю розвитку агропромислового комплексу України, який, на відміну від існуючих підходів, базується на використанні кореляційного аналізу для визначення впливу капітальних інвестицій на зміну структури активів, економічну динаміку та стратегічну стійкість підприємств, що може бути використано при розробці державної та корпоративної інвестиційної політики.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати мають виражений прикладний характер, що дозволяє використовувати їх для реалізації стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України в умовах економічної нестабільності. Сформульовані в роботі основні положення, висновки та рекомендації можуть послужити фундаментом для розробки та реалізації заходів, що спрямовані на модернізацію національної фінансової системи й покращення функціонування внутрішнього та міжнародного ринків капіталу в українській економіці.

Наукові розробки, висновки та практичні рекомендації дисертанта були використані у діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю Фірма «Астарта-Київ» (довідка про впровадження від 10.06.2026 р.); Товариства з обмеженою відповідальністю «Леляківське» (довідка про впровадження від 11.06.2026 р.); Приватного підприємства «Аграрна компанія 2004» (довідка про впровадження від 10.06.2026 р., № 10/06-05). Крім того, результати дослідження були використані для вдосконалення навчально-методичного забезпечення Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана під час викладання навчальних дисциплін «Потенціал і розвиток підприємства», «Економіка підприємства агробізнесу» та «Управління вартістю агробізнесу» (довідка від 17.03.2026 р.).

Особистий внесок здобувача. Представлена дисертація відображає результат самостійної дослідницької діяльності автора. Вся наукова новизна, включаючи отримані результати, розроблені методики, висновки та рекомендації сформована виключно особисто автором. У роботі застосовані лише власні концепції та розробки автора, причому враховуються матеріали, опубліковані у співавторстві.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження були апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: X Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку» (Київ, 2025 р.); Всеукраїнській науковій конференції «АГРОБІЗНЕС 2025: форсайт десятиліття» (Київ, 2025 р.); VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Фінансове регулювання зрушень в економіці України» (Мукачєво, 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «АГРОБІЗНЕС 2026: стратегічна стійкість та інноваційний розвиток» (Київ, 2026 р.).

Публікації. Основні результати та положення дисертації опубліковані автором самостійно та у співавторстві у 9 наукових працях загальним обсягом 4,4 д.а., з яких 3,9 д.а. належить автору особисто. У наукових фахових виданнях України особисто автором опубліковано 4 наукові праці загальним обсягом 3,0 д.а. та 1 стаття у співавторстві загальним обсягом 1,0 д.а. (з них автору належить 0,5 д.а.), в інших

виданнях особисто автором опубліковано 4 наукових праці загальним обсягом 0,4 д.а. (з них автору належить 0,4 д.а.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 209 сторінок друкованого тексту, 29 рисунків на 17 сторінках, 47 таблиць на 36 сторінках, 6 додатків. Список використаних джерел налічує 263 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

1.1. Еволюція теорії інвестування та сутність інвестиційного потенціалу підприємства

Вкладення капіталу в економічний розвиток України сьогодні залежить від інвестиційного потенціалу підприємств, оскільки інвестиції характеризують можливості отримати кошти для розвитку, масштабування бізнесу, модернізації виробництва та реалізації нових проєктів, оновлення виробництва та зміцнення конкурентних переваг в ринкових умовах. При розвитку підприємств завдання розв'язуються залежно від зовнішніх факторів, що дозволяє адаптуватися до стратегічних викликів світового ринку. При цьому інвестиційна привабливість підприємства виступає умовою успішного розв'язання проблем економічного зростання та підтверджує здатність підприємства ефективно використовувати фінансовий компонент, технічні засоби, людський капітал та експертні знання для реалізації інновацій та забезпечення стійкої динаміки розвитку.

Теоретичні основи інвестиційної діяльності стали ключовим елементом управління капіталом, що включає принципи, методи оцінки ризиків, стратегії для прийняття обґрунтованих рішень. Теорія інвестування розвивалася разом із суспільними та економічними змінами, підтверджуючи пріоритет інвестицій в економічному прогресі. Інвестиції як каталізатор науково-технічного прогресу підвищують ефективність бізнесу, сприяють соціально-економічному розвитку держави. Інтерес до інвестування виник у XV-XVI століттях, а наукові підходи до інвестиційного процесу сформувалися завдяки Адаму Сміту, Давиду Рікардо та іншим науковцям. Теорія інвестування інтегрувала концепції неокласичної школи, кейнсіанства, монетаризму та інституціоналізму. Серед піонерів теорії інвестування виділяються Джон Мейнард Кейнс, Гаррі Марковіц та українські вчені І. Бланк, А. Пересада та інші. Сучасні дослідники, такі як С. С. Джагірдар, П. К. Гупта [1], І. Новак, О. Шкільний, Н. Вернюк [2], С. Красножон [3], А. Гавриліна, В. Гаврилін [4],

визначають фундаментальність теорії інвестування для сталого розвитку інвестиційного сектора, аналізують еволюцію та значення для державної політики. Попри велику наукову спадщину, теорія інвестування потребує постійного вдосконалення та модернізації.

Теорія інвестування зародилася в Давній Греції з Ксенофонта, Платона та Арістотеля, та розвивалася від античних уявлень про накопичення багатства до ідеї Катона Старшого про розумне управління коштами. З падінням Римської імперії, переходом до феодалізму, а потім до капіталізму, накопичення капіталу стало невіддільною частиною суспільства. Меркантилісти Томас Манн і Жан-Батист Кольбер у XVI-XVIII ст. розглядали накопичення золота та срібла як ключ до процвітання держави; бачили в інвестиціях спосіб розвитку економіки. Батист Кольбер виділяв переконання про пріоритетність інвестицій у розвитку національної промисловості та розвинув ідеї надалі в економічних концепціях, включаючи фізіократію. Меркантилізм розглядав інвестиції як засіб досягнення позитивного торгівельного балансу та накопичення золота. Але, у другій половині XVIII століття представники фізіократів Франсуа Кене, Жак Тюрго виступили проти меркантилізму; вони стверджували, що багатство створюється в сільському господарстві, виділяли типи капіталу та механізми відтворення. Однак представники фізіократів недооцінювали роль промисловості. Класична школа, яку представляли вчені Адам Сміт, Давид Рікардо, Джон Стюарт Мілль, розвинула теорію інвестування у XIX столітті, пов'язуючи капіталовкладення з накопиченням капіталу та продуктивною працею, яка створює нову вартість та підвищує добробут. Представники класичної школи підкреслювали важливість капіталізації, розподілу та переміщення капіталу між країнами; ґрунтувалися на економічному лібералізмі, вільних ринках за умовою мінімального державного втручання; стверджували, що ринкова рівновага досягається через взаємодію попиту і пропозиції, відсоткових ставок і цін. Економіст К. Маркс запропонував альтернативний погляд, пояснюючи інвестиції через теорію додаткової вартості та вплив капіталовкладень на економічний розвиток та обґрунтував фундамент сучасних уявлень про інвестиції в глобальній економіці.

Неокласична теорія проголосила нерівномірність доходів населення, коли частка ресурсів витрачається на поточні потреби, а решта формує накопичення. Неокласика була заснована вченим Альфредом Маршаллом, який ініціював ідеї про нерівномірність доходів; розділив доходи за ознаками споживання та накопичення; пов'язав економічний прогрес з ощадливою поведінкою людей та їх здатністю прогнозувати, зі впливом процентної ставки у вигляді стабілізатора економіки; проаналізував витрати в контексті споживання та інвестицій [5].

У XX ст. представники неокласичної школи, включно з Д. М. Кейнсом [6], розвинули теорію інвестування, додали прогнозовану дохідність, відсоткові ставки та оцінку ризиків через дисконтування, а основним принципом обрали максимізацію прибутку при мінімізації ризиків. Альтернатива неокласичній школі виникла у вигляді концепції інституціоналізму. Представники цієї школи Торстейн Веблен та Рональд Коуз запропонували інституціональний аналіз, який об'єднали з підходами неокласичної школи. Інституціоналісти розглянули економіку не ізольовано, а в нерозривному зв'язку із соціальними, правовими та політичними інститутами; визначили еволюцію інститутів, транснаціонального капіталу та довгострокових стратегій глобальних корпорацій. Ключовою ідеєю було визначено залучення інвестицій на засадах міжнародних систем оцінки із застосуванням формалізованих методик, таких як метод UNIDO для оцінки прибутковості та ризиків [7]. Сучасна теорія інвестування більше схиляється до фінансових напрямів, орієнтованих на економічний розвиток, екологічність та соціальну відповідальність. Поведінка інвесторів в галузі глобальної економіки формується під впливом інформаційних технологій та зростання екологічної обізнаності, посилює значення внутрішніх спонукань і вибір сталих інвестицій. Зростає інтерес інвесторів до глобальних принципів розвитку та до боротьби зі зміною клімату, що впливає на просування концепції ESG-інвестицій. При аналізі ефективності використання інвестиційного потенціалу ключову роль відіграють екологічні, соціальні та корпоративні чинники його формування. На думку Аустіна Стілла, інтеграція некомерційних факторів з традиційними фінансовими метриками забезпечує стабільність доходів з позитивним впливом на суспільство та довкілля [8].

У теорії інвестування відокремлюється еволюційний підхід, заснований на принципах розвитку, які представлені у формі спіралі. Спіральна модель, на нашу думку, продемонструє перспективність у контексті системного розуміння прогресу в галузі інвестицій. Розробниками спіральної моделі вважаються Дон Бікі та Кріс Коуен [9], які спиралися на дослідження Клейра Грейвса Вільяма [10] в контексті аналізу шляхів розвитку цивілізації людей. У спіральній моделі інтерпретується як тривимірні форми закручуються навколо центральної точки на площині або навколо уявної осі в просторі. Сферичне уявлення допомагає візуалізувати динаміку еволюції теорії інвестування. Ядро спіралі відображає базові інвестиційні ідеї, а витки відображають послідовний розвиток наукових течій – від давньогрецької школи, меркантилізму, фізіократії, класичної школи до неокласики, кейнсіанства, неокейнсіанства та інституціоналізму.

Основоположним компонентом еволюції поглядів в теорії інвестування визнається накопичення та адаптація відомих концепцій з додаванням нових теорій. Кожен етап еволюції обґрунтовується усвідомленням потреби в новому погляді на ринок, створенням інструментів аналізу та практичними рішеннями. Для аналізу еволюції теорії інвестування бажано уявити циклічний процес, який забезпечує плавний перехід між концепціями; та спіральну динаміку в теорії інвестування, яка підкреслює обмеження одностороннього застосування однієї наукової школи, наголошує на циклічному розширенні та поглибленні науки в умовах технологічного прогресу. Еволюція та значення теорії інвестування для економіки систематизовані нами в рамках дослідження на рис. 1.1

З технологічними інноваціями традиційні моделі економічного зростання об'єктів господарювання втрачають актуальність, а замість них більше значення отримують інноваційно-інвестиційні підходи розвитку. Ефективність інновацій безпосередньо залежить від інвестицій, необхідних для зростання потенціалу та конкурентоспроможності підприємства.

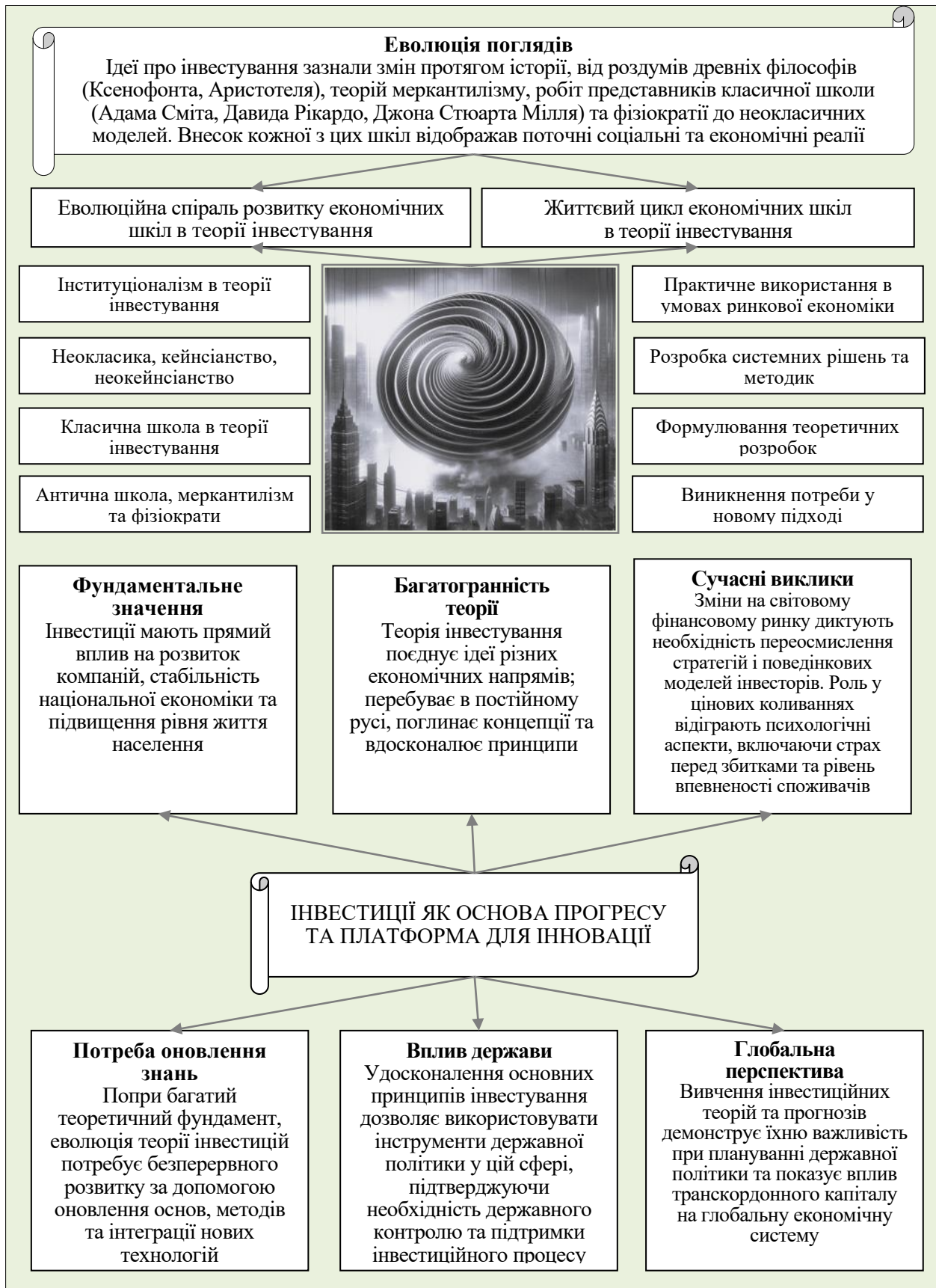

Рис. 1.1. Еволюція та значення теорії інвестування для економіки

Джерело: створено на основі: [1-4; 9; 10; 11].

Можливості підприємства залучати та використовувати інвестиції та забезпечувати позитивний фінансовий результат характеризують інвестиційний потенціал в інвестиційних стратегіях розвитку. Сучасна парадигма інвестиційного потенціалу зазнала трансформації, проявила взаємозв'язок між ринковими трендами, інвестиційною діяльністю й державним регулюванням. Еволюція теорії інвестування від класичної школи до новітніх концепцій інвестування виділило фундаментальне значення та багатогранність науки; акцентувало на еволюції знань та сприяло формуванню нових стратегій ведення бізнесу в умовах сучасних економічних викликів; обґрунтувала вплив держави на перспективи інвестиційної діяльності як платформи для інновації та основи сталого розвитку.

У теорії інвестування, на нашу думку, чітко розрізняються такі поняття, як: інвестиції, інвестиційна стратегія, інвестиційний потенціал підприємства, інвестиційна діяльність та інвестиційна привабливість, джерела фінансування, інвестиційні ресурси, компетентність персоналу. Базові терміни з інвестиційної термінології є самостійними та пов'язаними елементами, кожен з яких впливає на економічний розвиток підприємства (рис. 1.2).

Під інвестицією розуміється розміщення капіталу в цінні папери; майнові цінності; підприємницькі проекти та об'єкти, щоб зберегти, збільшити капітал та отримати дохід. Таке розміщення капіталу передбачає відмову від негайного використання коштів на користь очікуваного зростання вартості в майбутньому; та незмінно пов'язане з ймовірністю втрати частини або вкладеного капіталу. Основне завдання інвестицій – нарощування капіталу, що передбачає вкладення в різноманітні активи: заводи, обладнання, цінні папери та інше. У контексті теоретичних підходів інвестиції доцільно підрозділяти за ознаками, серед яких виділяються реальні, фінансові, інтелектуальні та венчурні форми вкладень.

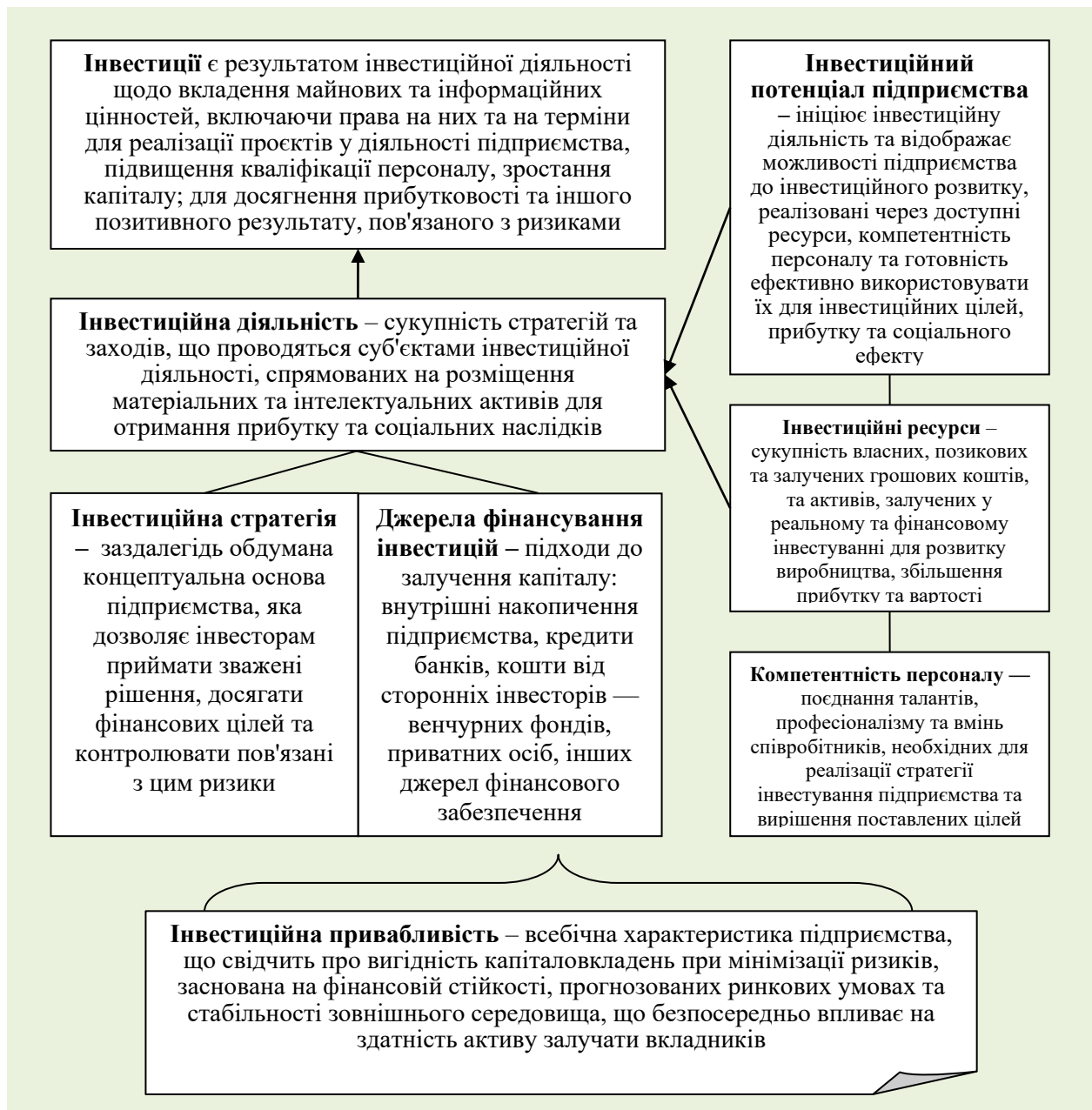

Рис. 1.2. Базові терміни з інвестиційної термінології для успішного інвестування підприємства

Джерело: створено автором.

Крім того, на нашу думку, інвестиції доцільно систематизувати за цілями, формами власності, тривалістю реалізації тощо. Окупність інвестицій відіграє вирішальну роль для розвитку ринків і підтверджується отриманням прибутку за допустимого ступеня ризику.

Можливості підприємства залучати інвестиції, модернізуватися, зростати, отримувати прибуток чи дохід у довгостроковій перспективі розглядаються як інвестиційний потенціал; вирішальну роль тут відіграє наявність й рівень якості доступних ресурсів, що підкреслюється концепцією формування потенціалу. З макроекономічної позиції індикатори інвестиційного потенціалу підприємства охоплюють прогнозований ефект від інвестицій, чи збільшення капіталу. Таким чином, інвестиційний потенціал підприємства стає індикатором ефективного використання інвестиційних ресурсів для майбутнього економічного результату в стратегіях суб'єктів господарювання.

На противагу, інвестиційна стратегія підприємства являє собою детально продуману методологічну рамку, яку застосовують інвестори для досягнення стратегічних завдань, формування фінансових рішень та управління ризиками. Ефективна інвестиційна стратегія залежить від схильності підприємства до ризику, поставлених цілей та ситуації на ринках. Інвестиційні підходи – такі як вартісно-орієнтоване інвестування, диверсифіковані моделі – пропонуються в дисертації обирати з урахуванням ринкових умов та особливостей інвесторів. З економічної думки, інвестиційна стратегія має бути узгоджена з принципами максимізації прибутку з боку підприємства, підкреслює значення стратегічного мислення в управлінні інвестиціями.

Джерела фінансування інвестицій, на нашу думку, обґрунтовують канали залучення капіталу: власні накопичення, банківські позики, кошти, залучені від сторонніх учасників ринку – венчурних фондів, приватних інвесторів або інших форм фінансування. Оцінка джерел фінансування інвестицій та вибір найбільш прибуткових інвестиційних проєктів, які забезпечують зростання капіталу при прийнятних ризиках безпосередньо впливають на рішення інвесторів. Динаміка джерел фінансування безпосередньо пов'язується з формуванням інвестиційних стратегій та відповідає фінансовим моделям, що описують ринкову поведінку та процеси вибору інвестицій.

Привабливість інвестиційного проєкту для інвестора складається з низки факторів у контексті: ефективності компанії, макроекономічної ситуації та рівня

ризиків. Аналіз інвестиційної привабливості дозволяє оцінити інвестиційний потенціал порівняно з властивими ризиками, що в кінцевому підсумку впливає на інвестиційні рішення та інвестиційний портфель суб'єктів господарювання. Методи кількісної оцінки інвестиційної привабливості забезпечують всебічну характеристику інвестиційного потенціалу підприємств з урахуванням даних та експертних досліджень.

На нашу думку, під інвестиційним потенціалом підприємства розуміють можливості генерувати майбутній прибуток на засадах можливостей власних ресурсів за умовами, що інвестиційна стратегія обґрунтовує системний шлях реалізації поставлених цілей, допомагає приватним та професійним інвесторам приймати обґрунтовані рішення в інвестиційній діяльності.

Питання обґрунтування сутності інвестиційного потенціалу підприємства обговорюються науковою спільнотою, але присутні труднощі при ідентифікації інвестиційних можливостей підприємства в контексті технологічного прогресу і факторів глобального впливу. Розбіжності у визначенні сутності інвестиційного потенціалу викликані уявленнями про фактори, що обґрунтовують інвестиційні рішення та відмінностями *концепції внутрішніх фондів і теорії акселератора*.

Вивчення концепції внутрішніх фондів – найчастіше у контексті теорій ліквідності чи теорії ієрархії фінансування – проводилося науковцями, які досліджували вплив грошових потоків на інвестиційну діяльність підприємств. У вітчизняній науковій традиції тематику формування внутрішніх фондів та теоретичні аспекти фінансового забезпечення підприємства розглядали В. М. Федосов, С. І. Юрій, П. І. Юхименко та інші. Зокрема, теорія внутрішніх фондів окреслює переваги внутрішніх ресурсів підприємства для сталого розвитку; визначає заходи з ефективного використання основних фондів та потужностей підприємств; позначає переваги фінансування з використанням нерозподіленого прибутку підприємства.

Теорія акселератора не є роботою одного вченого й розвивалася поетапно економістами А. Афталіон, Дж. М. Кларк, К. Самуельсон. Відповідно до теорії акселератора – однієї з макроекономічних моделей – динаміка інвестицій безпосередньо пов'язана з темпами приросту національного доходу або рівня споживчого попиту. Ідея цієї концепції полягає в тому, що помірне зростання попиту на кінцеву продукцію здатне породити збільшення попиту на виробничі фонди, тобто створити ефект посилення або акселерації. На нашу думку, ці дві наукові теорії не збігаються, але підтримують дискусії про вплив кон'юнктури на інвестиційну діяльність підприємства та про підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу підприємства.

У науковій літературі науковці обґрунтовують відмінності у трактуванні поняття «інвестиційний потенціал підприємства», інтерпретують його сутність та підкреслюють роль підприємств як об'єктів інвестування; прогнозують ефект від інвестиційної діяльності та величину ризиків. Вченими визначені напрями визначення сутності поняття інвестиційного потенціалу, які подано у табл. 1.1.

У наукових джерелах виділяють різні підходи до інтерпретації поняття «інвестиційний потенціал підприємства», які відрізняються об'єктом аналізу та факторами впливу. Вважаємо за доцільне проаналізувати наукові підходи до визначення інвестиційного потенціалу підприємств та провести систематизацію поглядів науковців на формування терміну. Удосконаленим вважаємо визначення інвестиційного потенціалу в контексті ресурсної, результативної, ресурсно-цільової, ринкової, функціональної, системної, інноваційної та математичної парадигми у вирішенні дослідних завдань.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «інвестиційний потенціал» в економічній теорії

Головна думка	Пояснення терміну
Мета: Аналіз чинників, що впливають на створення та застосування інвестиційного потенціалу при економічних обставинах, що коливаються в умовах України. Представники: Кобушко І. М.	Інвестиційний потенціал є кількісною характеристикою, що відображає макроекономічні показники, сукупність об'єктивних передумов для інвестування та розвитку економіки країни; залежить від наявності різних сфер та об'єктів інвестування та рівня економічного розвитку, та невикористаних потенційних можливостей зростання
Мета: Виділення та оцінка чинників впливу на процеси формування та використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності підприємства Представники: Юрків Р. Р.	Інвестиційний потенціал суб'єктів підприємництва показує можливості вести ефективну інвестиційну діяльність протягом певного періоду часу. Величина фінансового потенціалу інвестиційної діяльності підприємства є мінімальною з величин видів їхнього економічного потенціалу – наявного інвестиційного потенціалу та потенціалу набуття фінансових ресурсів для фінансування інвестиційної діяльності
Мета: Поглиблення розуміння економічної сутності поняття «інвестиційний потенціал» та узагальнення впливу чинників його формування, спираючись на теоретичні дослідження в цій галузі Представники: Зудова І. Ю.	Інвестиційний потенціал є комплексним поняттям, в якому зосереджена організована сукупність наявних ресурсів та спроможність розвитку підприємства, що досягається через реалізацію можливостей мобілізації внутрішніх та зовнішніх інвестиційних коштів для досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства через механізм інвестування
Мета: З'ясування сутності, визначення чинників формування, вибір найбільш обґрунтованих методів оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства Представники: Емельянов О. Ю., Петрушка Т. О., Симак А. В.	Інвестиційний потенціал підприємства можна ототожнити з його здатністю виступати об'єктом інвестування, забезпечуючи належну величину економічної ефективності інвестицій, які будуть вкладені, за припустимого рівня ризикованості такого вкладення
Мета: Систематизація підходів до визначення сутності та особливостей інвестиційного потенціалу промисловості Представники: Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В., Косарук О. М., Сауляк А. В.	Інвестиційний потенціал є сукупністю фінансових ресурсів підприємства та можливістю досягнення стратегічних цілей розвитку через реалізацію можливостей мобілізації внутрішніх і зовнішніх інвестиційних коштів через механізм інвестування
Мета: Розглянути прийнятні для українських підприємств підходи до оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства, проаналізувати переваги та недоліки застосування в умовах ринку Представники: Москаленко Б. А.	Інвестиційний потенціал – сукупність інвестиційних ресурсів підприємства та можливостей залучення інвестицій. Під інвестиціями слід розуміти матеріальні ресурси, що прямо чи опосередковано беруть участь у процесі створення продукту; та трудові, інформаційні, інтелектуальні, нематеріальні ресурси, що дозволяють отримати конкурентні переваги на ринку
Мета: Дослідження напрацювань щодо визначення поняття «інвестиційний потенціал», узагальнення підходів до визначення сутності поняття, уточнення змісту поняття Представники: Квасницька Р. С., Тарасюк М. В.	Інвестиційний потенціал – система взаємопов'язаних елементів, яка включає можливості інвестиційного розвитку підприємства, що реалізуються через інвестиційні ресурси та здатності до ефективного їх використання для здійснення інвестиційної діяльності задля досягнення одержання прибутку та досягнення соціального ефекту
Мета: Поглиблений аналіз економічної природи питань, пов'язаних з етимологією визначення та методичним інструментарієм оцінювання інвестиційного потенціалу підприємств для розв'язання завдань сталої економіки Представники: Гапонюк Р. М.	Інвестиційний потенціал підприємства визначається як центральний орієнтир для інвесторів при формуванні стратегії зростання з урахуванням ризиків ринкового середовища. Головними елементами виступають рівень толерантності інвесторів до ризиків, тимчасові горизонти інвестування, амбіції в області результатів, вибір галузі й видів активів для капіталовкладень

Джерело: створено на основі: [11-19].

Ресурсна парадигма. Відповідно до ресурсного підходу, інвестиційний потенціал трактується з погляду ресурсного забезпечення, а саме, як сукупність різних видів ресурсів: матеріальних, нематеріальних, трудових, організаційно-управлінських й інших. Інвестиційний потенціал підприємств характеризується як сукупність економічних ресурсів, мобілізованих суб'єктом господарювання; як можливості підприємств застосовувати ресурси для досягнення стратегічної мети [20]. Дослідження чинників впливу дозволили Н. В. Сабліної розробити та рекомендувати заходи щодо мінімізації негативного впливу та досягнення цілей функціонування підприємства. Автор О. М. Щербатюк узагальнює теоретичні підходи до визначення інвестиційного потенціалу підприємства та формулює його як комплекс інвестиційних ресурсів у поєднанні з можливостями, умовами та засобами залучення та використання потенціалу в інвестиційній діяльності організації [21]. О. М. Щербатюк не до кінця показує сутність інвестиційного потенціалу підприємства, оскільки ігнорує ефект використання, який разом із наявністю ресурсів обґрунтовує умови для ефективної реалізації інвестиційної діяльності, підвищуючи економічну ефективність.

На нашу думку, обґрунтованим у контексті ресурсного підходу постає визначення інвестиційного потенціалу підприємства, яке дали науковці І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула, О. М. Косарук, А. В. Сауляк. Ці автори визначили інвестиційний потенціал як комплекс фінансових ресурсів та можливостей підприємств у досягненні задач розвитку шляхом залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій на засадах механізму інвестування [16].

Результативна парадигма. Результативний підхід до визначення сутності інвестиційного потенціалу акцентує на здатності підприємства ефективно залучити наявні ресурси – незалежно від типу ресурсів у процесі інвестиційного розвитку. Автори О. Ю. Ємельянов, Т. О. Петрушка, А. В. Симак ототожнюють інвестиційний потенціал з його здатністю виступати об'єктом інвестування та забезпечувати рівень економічної ефективності інвестицій, які будуть вкладені в підприємство, за припустимого рівня ризику такого вкладення. Підсумковим індикатором інвестиційного потенціалу підприємств автори визначили показник оптимального

обсягу додаткового інвестування, щоб забезпечити максимально можливий рівень фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання [15]. Перевага такого підходу полягає в тому, що проведення оптимізаційних розрахунків дає змогу виявити значну кількість резервів ефективного вкладення інвестицій у розвиток підприємства. Автори, які дотримуються такого погляду, фокусуються виключно на кінцевих результатах застосування інвестиційного потенціалу, нехтують наявністю інвестиційних ресурсів та питаннями, які саме ресурси використовуються, і як сприяють зростанню ефективності діяльності підприємства.

Ресурсно-цільова парадигма. Саме такий підхід у працях вчених визначає інвестиційний потенціал підприємства у декількох аспектах: як максимально можливий результат, що досягається шляхом інвестицій (у цьому випадку інвестиційний потенціал еквівалентний показнику «ефективність інвестицій»); як максимальний обсяг фінансових, матеріальних, інформаційних та трудових ресурсів, призначений для інвестиційних цілей та потреб. Р. Юрків обґрунтовує фінансовий потенціал інвестиційної діяльності підприємств, що визначається як мінімальна величина з двох значень економічного потенціалу, тобто: з наявного інвестиційного потенціалу підприємства та потенціалу набуття фінансових ресурсів для цілей фінансування інвестиційної діяльності [13]. Інвестиційний потенціал характеризується науковцями як комплекс ресурсів, призначених для інвестування в досягненні стратегічних та тактичних цілей підприємства, які забезпечують необхідний результат [13; 14; 18].

Ринкова парадигма. Інвестиційний потенціал з застосуванням ринкового підходу визначається шляхом зіставлення ринкової вартості підприємства з показниками аналогічних підприємств, та з урахуванням даних про фактичні угоди, ринкові коефіцієнти P/E , $EV/EBITDA$, та актуальну ситуацію на ринку. Прихильники ринкової парадигми в економіці ототожнюють інвестиційний потенціал з потенційним попитом на капітал на фінансових ринках [6; 7; 22]. Г. Машлій, В. Грицишин, А. Мосій характеризують інвестиційний потенціал як можливості ефективного використання активів підприємства для реалізації цілей в умовах інвестиційного середовища; визначають інвестиційний потенціал як

складову ринкового потенціалу підприємства із завданнями досягнення цілей сталого економічного розвитку [23]. Інвестиційний потенціал пов'язується авторами з різними видами потенціалу підприємства – виробничим, інфраструктурним, фінансовим, інноваційним, кадровим, інституційним маркетинговим. Завдяки цьому, як узагальнюють науковці, інвестиційний потенціал безпосередньо впливає на виконання стратегічних й оперативних завдань, що стоять перед підприємством [17; 23].

Доказовою, на нашу думку, постає позиція, що наголошує на залежності між інвестиційним потенціалом та його реалізацією на основі твердження, що інвестиційний потенціал підприємства визнається як упорядкована система економічних ресурсів, враховує рівень економічного розвитку та здатність мобілізувати внутрішні та зовнішні фінансові ресурси для розв'язання ринкових завдань шляхом інвестицій. Ринкові можливості підприємства в інвестиційній діяльності залежить від масштабу та ефективного використання інвестиційного потенціалу.

Функціональна парадигма. Характеристика інвестиційного потенціалу підприємства в дисертації спирається на уявлення, що підприємство акумулює комплекс можливостей, що забезпечує інвестиційну діяльність. На нашу думку, ключовими ознаками функціональної парадигми стають функції підприємств, структуровані й організовані за умов раціонального застосування інвестиційних ресурсів для розв'язання стратегічних задач. При цьому інвестиційний потенціал трактується не лише як сукупність матеріальних, нематеріальних та інших ресурсів, а і як здатність підприємства реалізовувати найважливіші функції, що орієнтовані на стійкий розвиток та формування стійкої конкурентної переваги. Зазначимо, що підприємство наділяється не лише інвестиційними ресурсами, а й можливостями їх ефективного освоєння. Головна перевага функціонального підходу – врахування внутрішніх функціональних взаємозв'язків компонентів інвестиційного потенціалу, що дозволяє розглядати його не як застиглий набір ресурсів, а як динамічну систему, що гнучко реагує на коливання зовнішнього середовища.

Системна парадигма. В економічній науці системний підхід спрямований на дослідження складних, цілісних систем, що складаються з взаємозалежних компонентів, які взаємодіють із зовнішнім середовищем; та сприяє всебічному аналізу економічних процесів з урахуванням ієрархії, структурної організації, властивостей та динаміки розвитку. Науковці використовують системний підхід при формуванні інвестиційного потенціалу підприємства, розглядаючи його як єдину систему взаємопов'язаних ресурсів та можливостей [24-28].

Системний підхід враховує вплив внутрішніх параметрів підприємства та зовнішніх умов – таких як інвестиційне середовище, рівень ризиків та ефекти зворотного зв'язку, надає підставу для системного обґрунтування управлінських рішень. Системний погляд на інвестиційний потенціал підприємства визначає сприйняття системи можливостей як цілісної, взаємопов'язаної структури, де елементи функціонують у взаємодії. Вчені Р. С. Квасницька та М. В. Тарасюк, розглядаючи сутність інвестиційного потенціалу через систему елементів, які знаходяться у постійній динаміці та перебувають у взаємозв'язку один з одним, пропонують власне трактування поняття «... як системи взаємопов'язаних елементів, яка включає можливості інвестиційного розвитку підприємства, що реалізуються через інвестиційні ресурси та здатності до ефективного їх використання з метою здійснення інвестиційної діяльності задля досягнення одержання прибутку та досягнення соціального ефекту» [18]. На нашу думку, ця характеристика відповідає сутності інвестиційного потенціалу підприємства за сучасних умов розвитку вітчизняної економіки.

Інноваційна парадигма. Інноваційний підхід до інвестиційного потенціалу підприємства ґрунтується на визнанні ролі інноваційних технологій та знань, які стали рушійною силою економіки. Підвищення інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємств України є пріоритетним завданням розвитку держави. Саме інновації лежать в основі створення інноваційної продукції, сервісів та нових технологій, що підвищує конкурентоспроможність підприємств як на вітчизняному, так і на зовнішньому ринках. Розширення номенклатури товарів, що випускаються; покращення якості шляхом впровадження інновацій повною мірою відповідатиме

запитам споживачів, підвищує задоволеність та лояльність до виробника. Інновації створюють умови для зміцнення іміджу та посилення брендової складової українських підприємств, що сприяє зростанню доходів та прибутків учасників економічної діяльності. Паралельно інноваційні рішення відкривають можливості підприємства для розширення ринкової присутності, стимулює попит та зростання бізнесу. Інноваційний підхід до інвестиційного потенціалу підприємств сприяє сталому розвитку економіки, що є важливим завданням для майбутніх поколінь [29; 30]. Інноваційний підхід виокремлюють Н. А. Караван та Ю. Голишева для створення умов впровадження інновацій та розвитку інноваційного потенціалу підприємства, які є факторами економічного зростання та конкурентоспроможності [31]. Отже, інноваційний підхід, на нашу думку, використовується як стратегічний інструмент посилення інвестиційного потенціалу підприємств, сприяє новим можливостям збільшення економічної ефективності.

Економіко-математична парадигма. Проблемі економіко-математичного моделювання інвестиційного потенціалу та інвестиційних процесів присвячені праці таких вчених, як: Г. О. Харламова [32], Л. В. Шевченко [33], Г. А. Мажара та А. О. Грекул [34] та інших. Вчений П. І. Мірошніченко визначає алгоритм побудови моделі оцінювання інвестиційного потенціалу регіону та стверджує, що саме така модель досить універсальна, а її використання є виправданим при вибірковій оцінці факторів інвестиційного потенціалу, прогнозуванні динаміки [35]. Науковець І. В. Мірошніченко рекомендує методологічний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу країни та побудову відповідного комплексу економіко-математичних моделей. Подальшим етапом дослідження, на думку І. В. Мірошніченко, визначається оцінювання інвестиційного потенціалу України на засадах інструментарію нечіткої логіки, де налаштування параметрів відповідної економіко-математичної моделі здійснюватиметься у контексті показників країн, які разом з Україною представляють другий кластер на карті Кохонена [36]. Вчені Г. А. Мажара та Є. О. Крикун рекомендують побудувати математичну модель оптимального інвестиційного портфеля. Це дослідження обґрунтовує оптимальний спосіб розподілу коштів інвестора між цінними паперами компаній та використовує

методи багатокритеріальної оптимізації, моделювання оптимального портфеля акцій при мінімальному ризику, щоб оптимізувати розподіл коштів та допомогти інвесторам досягти максимальної прибутковості при мінімізації ризику [37]. В. М. Серебrenиков, Т. М. Берідзе, А. В. Череп, З. П. Бараник, Н. В. Лохман, Ю. О. Швець по-новому обґрунтували статистичні дані за економічними показниками підприємств, синтезували економіко-математичні моделі різних підприємств як складних об'єктів шляхом опрацювання статистичного матеріалу та отримання результатів. Уперше науковцями були використані багатофакторні регресійні моделі економічної діяльності підприємств з урахуванням мультиколінеарності та нелінійності за величиною інвестиційних вкладів для економічного аналізу впливу інвестицій на дохід шляхом використання коефіцієнта еластичності [38]. Проте, використання математичних методів для оцінки складного економічного явища, яким є інвестиційний потенціал підприємства, на нашу думку, не може бути універсальним підходом, оскільки неможливо різноманіття економічних відносин виміряти математично й не завжди процеси розвитку інвестиційного потенціалу підприємства піддаються обґрунтуванню за допомогою виявлених математичних закономірностей.

Економіко-математичний підхід забезпечує математичний опис [32-38] та поєднує економічну теорію, статистику та математичні методи для кількісного опису, аналізу та передбачення майбутніх показників економічних процесів; обґрунтовує розподіл ресурсів в інвестиційній діяльності шляхом створення моделей, спрямованих на максимізацію доходу, мінімізацію витрат за заданих обмежень. Саме такий підхід дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення на базі кількісного аналізу, знижує рівень невизначеності та підвищує рентабельність капіталовкладень. Основою економіко-математичної парадигми стає моделювання інвестиційних процесів з використанням методів економіко-математичного програмування, систем диференціальних рівнянь, стохастичних моделей для аналізу явищ.

Оптимізація ресурсів допомагає вибрати найвигідніший варіант розподілу обмежених фінансових, технологічних, трудових ресурсів між альтернативними

інвестиційними проєктами. Таким чином, економіко-математична парадигма, на нашу думку, відіграє релевантну роль у формуванні інвестиційної політики підприємства, сприяє встановленню пріоритетів і реалізації стратегічних цілей.

Розглянуті теоретичні підходи враховують різноманітні характеристики інвестиційного потенціалу підприємства, проте постає необхідність уточнення сутності поняття для підприємств АПК. Визначення інвестиційного потенціалу підприємств АПК, на нашу думку, ґрунтується на інтеграції наукових підходів і галузевих особливостей формування та розвитку інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Аналіз тлумачень та підходів оцінювання дозволив зробити висновок, що *інвестиційний потенціал підприємства агропромислового комплексу* синтезує собою систему можливостей інвестиційних ресурсів та компетенції персоналу, які забезпечують стратегії інвестиційного розвитку та ефективне використання інвестиційної активності організації. Особливого значення набуває поєднання інвестиційних ресурсів та компетенції, які складаються з професійних, ділових та особистісних якостей співробітників при реалізації інвестиційних проєктів. Отже, ефективне використання інвестиційного потенціалу підприємства АПК залежить від кваліфікації персоналу, безпосередньо залученого у формування інвестиційних можливостей, фінансових коштів з подальшою реалізацією в стратегіях розвитку. Виходячи з цього, інвестиційний потенціал підприємства АПК доцільно сприймати і як динамічну систему взаємопов'язаних елементів, що включає стратегії розвитку, які реалізуються на базі інвестиційних проєктів та компетенції персоналу в застосуванні інвестицій у контексті інвестиційної діяльності.

Спираючись на аналіз теоретичних підходів, можна впевнено говорити про доцільність використання поняття «*інвестиційний потенціал підприємств АПК*» як системи, до якої входять можливості інвестиційного зростання, що освоюються через інвестиційні ресурси та ефективне використання інвестицій для зростання прибутковості, отримання економічної та соціальної вигоди в агропромисловому секторі економіки України. Слід зазначити, що у контексті інвестиційного процесу

підприємство стає платформою для капіталовкладень та активним учасником економічного прогресу.

Інвестиційний потенціал підприємств АПК визначається багаторівневою структурою як інтегрована система, що являє собою комплекс взаємозалежних елементів у розрізі інституціональних, ресурсних, технологічних та галузевих умов. Кожен елемент системи розкриває можливості підприємства, а інтеграція елементів створює ефект синергії. Взаємозалежні частини системи постійно розвиваються та сприяють покращенню структури інвестиційного потенціалу. Системна методологія обґрунтовує сутність, структуру й перспективи розвитку інвестиційного потенціалу підприємств АПК.

Загалом концепції визначення інвестиційного потенціалу підприємства містять сильні сторони та недоліки. Отже, системний підхід характеризується різноманітністю аналізу та варіантами адаптації, проте видається громіздким у контексті точного прогнозування. Ресурсний підхід має на увазі взаємозв'язок ресурсів підприємства з ефектом в умовах конкурентного середовища; проте може ігнорувати зовнішнє середовище, слабо враховувати ринковий попит та невизначеність для кількісної оцінки внутрішніх ресурсів. Інноваційний підхід посилює відповідність потенціалу критеріям науково-технологічного розвитку, але його впровадження у консервативних галузях обмежена. Функціональний підхід є багатоаспектним, але стає громіздким оскільки об'єктом визначається вся сукупність взаємопов'язаних ресурсних можливостей – маркетингових, виробничих, технічних, кадрових, інформаційних, фінансових, управлінських, що забезпечують функціонування та розвиток компанії. Функціональний підхід один із найпоширеніших у системі управління підприємством, однак такий підхід руйнує бар'єри між галузями знання та концентрується на спільності функцій. Економіко-математичний підхід демонструє проведення кількісних оцінок та прогнозів, але зазнає труднощів при впровадженні нових моделей.

Інтегрований підхід до формування й розвитку інвестиційного потенціалу суб'єктів агропромислового комплексу рекомендується реалізовувати у розрізі організаційних складових, а саме: інвестиційного потенціалу підприємницької

діяльності, інвестиційного потенціалу підприємства, інвестиційного потенціалу виду економічної діяльності.

Інвестиційний потенціал підприємницької діяльності показує інтегровану компетентність учасників АПК залучати, концентрувати та раціонально використовувати різні ресурси для масштабування виробництва, модернізації об'єктів та досягнення прибутковості. Цей потенціал складається з внутрішніх резервів діяльності агропідприємств та рівня привабливості для інвесторів.

Формування інвестиційного потенціалу агропідприємства відбувається шляхом поєднання земельних, фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів та стратегічних умов, які дозволяють підприємству реалізовувати довгостроковий розвиток, впроваджувати нові технології та залучати інвестиції. Розвиток інвестиційного потенціалу агропромислового підприємства визначає ефективність капіталовкладень, ступень готовності до технічного оновлення, кваліфікація персоналу та перспективність отримання доходу.

Інвестиційний потенціал конкретного напрямку АПК відображає ступінь привабливості того чи іншого виду бізнесу в структурі АПК та рівень інтеграції між секторами, які займаються вирощуванням, зберіганням, переробленням та реалізацією продукції кінцевому споживачеві.

На нашу думку, обґрунтування організаційних складових інвестиційного потенціалу є пріоритетом для зацікавлених сторін – підприємців, підприємств, спеціалізованих галузей або сфер діяльності агропромислового комплексу, – оскільки потенціал включається до стратегічного планування та створює основу стійкого розвитку. Вважаємо за доцільне інтегрувати організаційні складові інвестиційного потенціалу, стратегії розвитку, програми в фінансово-кредитній сфері, щоб стимулювати стає зростання агропромислового комплексу (рис. 1.3).

Ключові аспекти формування інвестиційного потенціалу підприємства в АПК визначаються в умовах державної підтримки, ефективного використання ресурсів, суспільної значущості, впливу на довкілля (табл. 1.2).

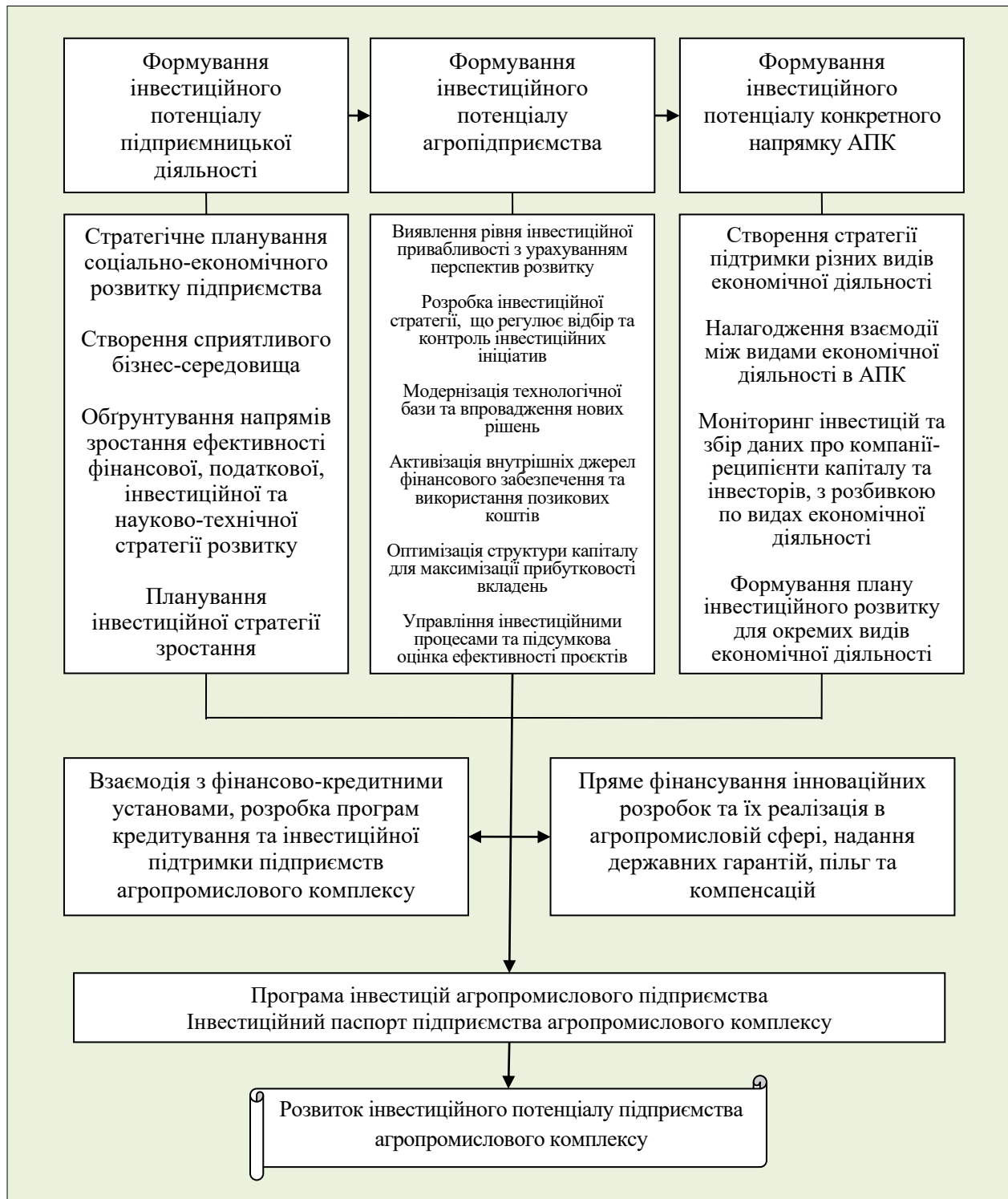

Рис. 1.3. Формування і розвиток інвестиційного потенціалу підприємства в агропромисловому комплексі

Джерело: створено автором.

Таблиця 1.2

**Ключові аспекти формування інвестиційного потенціалу
підприємства агропромислового комплексу України**

Аспект	Характеристика аспекту
Економічного регулювання	Агропромислові підприємства формують інвестиційний потенціал завдяки низці аспектів економічного регулювання, включаючи економічні стратегії розвитку, доступність сировини та розвиненість інфраструктури. Значну роль у створенні сприятливих умов для інвестицій відіграють економічні ресурси. Для виявлення економічних аспектів у прийнятті інвестиційних рішень використовується кореляційний аналіз, який дозволяє оцінити зв'язок між обсягом інвестицій та рівнем інвестиційної привабливості
Природний	На підвищення інвестиційного потенціалу проєктів впливають природні умови, оскільки властивості ґрунту, водних, кліматичних ресурсів тощо впливають на врожайність. Родючість ґрунту, його склад і здатність протистояти вивітрюванню безпосередньо визначають урожайність, а отже – рівень прибутковості вкладень. Стійке одержання врожаю залежить від показників суми ефективних температур, обсягу опадів та тривалості вегетативного сезону. Наявність водних ресурсів — річок, ґрунтових вод — дозволяє мінімізувати наслідки посух та збільшує вартість проєктів у галузі сільського господарства. Високий рівень доступу до транспортної та виробничої інфраструктури підвищує економічну привабливість таких інвестицій.
Географічний та логістичний	Географічне розташування об'єктів відіграє роль у визначенні інвестиційної привабливості потенціалу агропідприємств. Близькість до джерел сировини, транспортних вузлів, переробних підприємств та ринків впливає на операційні витрати, ефективність логістики. Відстань до залізниць, основних магістралей, населених пунктів набуває значення при оцінюванні логістичних переваг інвестицій у сільське господарство
Фінансовий та інфраструктурний	Фінансові умови, що існують у підприємницькій діяльності, рівень доходів, банківська інфраструктура, фінансовий стан місцевих організацій активно впливають на формування інвестиційного потенціалу агропідприємства. Ефективна інфраструктура, якісні дороги та енергопостачання збільшують інвестиційну привабливість потенціалу агропідприємства для потенційних інвесторів, сприяють вкладенню капіталу в агропромислові проєкти
Управлінський та ризики	Ефективне управління інвестиційною привабливістю потенціалу підприємств вимагає ретельного аналізу ризиків та розробки стратегій щодо їх зниження. Це включає аналіз динаміки ринку та впровадження організаційних структур, які реагують на коливання в агропромисловому секторі. Інвестування в агропідприємства пов'язане з ризиками, включаючи волатильність цін та наслідки стихійних лих, які посилюються в умовах падіння рівня доходу, коли потенціали в галузі державного та управлінського контролю обмежені
Політичний	Політика й інституційні рамки регулюють агровиробництво, впливають на інвестиційний потенціал агропідприємства. Регулювання доступу до ресурсів, механізм ціноутворення та ринкові структури сприяють, як і перешкоджають інвестиційній активності в агропромисловому комплексі. Сприятливе політичне середовище покращує інвестиційний клімат та сприяє залученню капіталу в агропромисловий сектор

Джерело: створено автором.

Формування інвестиційного потенціалу підприємства демонструє рівень залучення капіталу в агропромисловий комплекс під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів із позитивним кумулятивним ефектом. Аналіз факторів обґрунтовує інвестиційну активність підприємств в АПК. Для зручності аналізу *зовнішні фактори* пропонується поділити на групи відображення економічних умов, політичної ситуації, нормативного регулювання та інші:

Економічні умови. Динаміка ВВП характеризує стан економіки України та спонукає підприємства активізувати інвестиційну діяльність. Рівень процентних ставок безпосередньо впливає на вартість позикових коштів: знижені ставки сприяють розширенню фінансування, а підвищені – уповільнюють вкладення у виробництво. Інфляція активно впливає на витрати, прибутковість підприємств; але зростання інфляційного процесу збільшує невизначеність та змушує бізнес орієнтуватися на короткострокові цілі виживання. Рівень безробіття відображає ситуацію на ринку робочої сили. Отже, високе безробіття знижує купівельну спроможність населення, а низьке – стимулює капіталовкладення. Формування споживчих витрат визначається рівнем інфляції та зайнятості населення, але посилення ринкового попиту сприяє зростанню інвестиційного процесу. До зовнішніх факторів належать світові тренди, курсові коливання валют та рівень цін на сировинні товари, що впливають на прибутковість та вибір інвестиційної стратегії підприємств. Кон'юнктура ринку та ступінь конкуренції формують підходи до інвестицій, а сприятлива економічна політика підвищує готовність до ризику.

Політична ситуація. Стабільна політична ситуація відіграє вагомую роль у створенні сприятливого середовища для інвестицій. Ефективне управління та правова база сприяють зміцненню інвестиційного потенціалу підприємства. До цього належить якість державного регулювання, удосконалення законодавчих норм та впевненість інвесторів у збереженні активів.

Правове регулювання та безпека ведення справ безпосередньо впливають на інвестиційні проекти, визначаються доступністю реєстрації підприємств та отримання фінансування. Добросовісна конкуренція та правила чесної гри, які сприяють підприємницькій діяльності та зменшують труднощі для залучення

інвестицій. Надійна регуляторна база гарантує конкурентну боротьбу за ринок та захист прав вкладників, створює позитивний клімат країни для інвестицій.

Геополітика змінює інвестиційний клімат держави із зовні, оскільки політична ситуація та стан глобальної економіки впливають на інвестиційну привабливість компаній. Глобальні кризи, торгівельні відносини та міжнародна політика спрямовують рух капіталу та впливають на управлінські рішення в бізнесі. Нестабільна геополітична ситуація викликає нерішучість при розподілі інвестицій через можливі збої в економічній діяльності агропідприємств.

Економічне планування держави включає бюджетні заходи, податкову систему та стимули. Економічна політика здатна підтримувати або обмежувати інвестиції. Сприятлива економічна політика, податкові послаблення для нових вкладень чи фінансова підтримка окремих секторів, сприяє залученню капіталу.

Стан ринку включає рівень конкуренції та ринкові тенденції, обґрунтовує вибір інвестицій. На формування ринку впливають споживчий попит, наявність кваліфікованих кадрів та впровадження інноваційних технологій. Підприємства інвестують у динамічні галузі та прагнуть отримати прибуток від ефективного використання інвестиційного потенціалу.

На розвиток інвестиційного потенціалу підприємства суттєво впливають *внутрішні аспекти*, пов'язані з ефективністю бізнесу, особливостями системи стратегічного планування та внутрішніх фінансових моделей.

Ефективність функціонування підприємства безпосередньо залежить від показників рентабельності та використання виробничого обладнання, які стали ключовими параметрами в агропромисловому секторі. Висока прибутковість і зростання завантаження виробничих потужностей спонукають до збільшення інвестицій у розвиток, тоді як падіння споживчого попиту викликає обмеження інвестиційної активності.

Системне стратегічне планування відіграє стратегічну роль в управлінні підприємством, включаючи створення довгострокових планів та застосування методів аналізу для відповідності інвестицій завданням сільськогосподарського бізнесу. Для оцінки перспектив і ризиків застосовуються інструменти SWOT-

аналізу, Cost-Benefit Analysis, що сприяє обґрунтованому вибору інвестиційних проєктів.

Розробка та впровадження внутрішніх фінансових моделей дозволяє агропідприємствам приймати зважені рішення та ефективно використовувати потенціали. Фінансові моделі забезпечують моніторинг ефективності діяльності та прогнозування руху грошових коштів, надають інформацію для формування інвестиційних стратегій підприємств агропромислового комплексу.

Формування інвестиційного потенціалу підприємства агропромислового комплексу визначається релевантним рішенням інвесторів, оскільки впливає на оптимальність фінансових вкладень у майбутньому. В інвестиційних стратегіях, інвестиційний потенціал підприємств АПК відображає можливості проєктів забезпечувати високу рентабельність інвестицій ROI під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Аналітики відзначають технологічний розвиток АПК та посилення продовольчої безпеки; визнають значення інвестиційного потенціалу підприємства для економіки країни. Інвестиційний потенціал підприємства в аграрному секторі стимулюється впровадженням нових технологій; зростанням попиту на натуральні продукти; інноваціями для пом'якшення наслідків зміни клімату та дефіциту природних ресурсів. Драйвером розвитку інвестиційного потенціалу підприємства агропромислового комплексу стають системи точного землеробства, біотехнологічні розробки та цифрове управління виробництвом, які сприяють покращенню операційної діяльності та зміцненню конкурентних позицій в умовах сталого розвитку.

1.2. Принципи формування та джерела фінансування інвестиційного потенціалу підприємства

Інвестиційний потенціал базується на принципах, спрямованих на виявлення та збільшення можливостей підприємства залучати фінансування, продуктивно реалізовувати інвестиції у власних стратегіях розвитку. Принципи формування інвестиційного потенціалу підприємства суттєво впливають на рішення інвесторів і менеджерів, дозволяють аналізувати можливості компаній з урахуванням ризиків та

очікуваного прибутку. Розуміння цих принципів стає критично важливим для інвестиційних рішень та стійкості бізнесу в умовах сучасної економіки. Одним із ключових є принцип наявності *альтернативних інвестицій*, які перевершують доступні кошти одного інвестора. Цей принцип зумовлює необхідність ретельного обґрунтування інвестицій для ефективного розподілу капіталу та досягнення фінансових завдань. До альтернативних інвестицій відносять активи, що виділяються серед стандартних інструментів – подібно акціям, облігаціям і грошовим коштам, що охоплюють прямі інвестиції, об'єкти нерухомості, сировинні товари, венчурне фінансування, цифрові активи.

Привабливість особливостей альтернативних інвестицій викликає інтерес у професійних та приватних інвесторів, які прагнуть оптимізувати інвестиційні портфелі та зменшити вплив ринкового коливання [39; 38; 41]. Збільшення попиту на альтернативні інвестиції зумовлене поточними економічними умовами ринків, потребами інвесторів та вдосконаленням законодавства, що призведе до розвитку світового ринку альтернативних інвестицій у \$24 трлн. у 2028 році [42; 43]. Попри перспективність, присутні ризики й недоліки альтернативних інвестицій. Опоненти обґрунтовують низьку ліквідність, високу складність та значні комісії порівняно з традиційними активами, що демонструє реальну цінність та обмежує доступ до активів у певний момент [44; 45]. До того ж, рентабельність активів не є стабільною та пов'язана з ризиками, та залежить від професіоналізму менеджерів та ринкових перетворень [46; 47]. Усвідомлення цих факторів визначається вкрай важливим для інвесторів, які прагнуть оптимально застосовувати можливості альтернативних інвестицій. Водночас регулювання цієї сфери постійно вдосконалюється, а країни запроваджують жорсткі вимоги для зростання прозорості інвестиційного процесу та безпеки інвесторів. Вплив європейських ініціатив зумовлений вимогами Директиви Європейського Союзу про управителів альтернативними інвестиційними фондами (AIFMD) [43]. Цей нормативний акт змінює методи роботи фінансових консультантів, запроваджує обов'язкові правила надання інформації та контролю над ризиками [48].

Ключовим завданням для інвесторів та органів регулювання залишається зростання альтернативних інвестицій, підтримка рівноваги між перспективами

прибутковості та потенційними ризиками в стратегіях розвитку. Альтернативні інвестиції становлять собою набір активів, які відрізняються від традиційних інвестицій та приваблюють інвесторів зростанням дохідності, незалежністю від поведінки стандартних інвестиційних інструментів. Принцип альтернативних можливостей інвестування доцільно обґрунтовувати аналізом заміщення – адже ресурси обмежені, і будь-які ресурси можуть бути спрямовані на різні цілі. На нашу думку, неможливо правдиво оцінити втрати від вибору певного варіанту без урахування доступних альтернативних варіантів. Аналіз альтернатив надає можливість порівнювати показники дохідності та рівня ризику інвестиційних проєктів, враховувати терміни реалізації та ступінь ліквідності, стратегічні та нефінансові аспекти. На практиці такий аналіз рекомендується використовувати при відборі інвестиційних рішень з розрахунками NPV, IRR, PI; порівнювати з іншими можливостями, включаючи безризикову ставку, конкурентоспроможні проєкти або альтернативне розміщення коштів: на світовому ринку, в іншому бізнесі, на депозиті. На нашу думку, принцип альтернативності інвестицій – не абстрактна ідея, а конкретний інструмент аналізу, заснований на виявленні та кількісній оцінці реальних альтернатив вкладенням капіталу.

Альтернативні інвестиційні підходи майбутнього орієнтовані на ESG-стратегії, розвиток регенеративного землеробства, вкладення коштів у стартапи в галузі аграрних технологій для великих агровиробників на світовому ринку. Інвестиції за принципами ESG сприяють зменшенню негативного впливу на довкілля, поліпшенню соціально-економічного становища людей, забезпеченню прозорості діяльності агропідприємства. Попри перспективність таких напрямків, підприємства агропромислового комплексу постають перед труднощами, а саме – обсяги венчурного фінансування в секторі агротехнологій знизилися на 30% у 2023-2024 роках, що спричинило дефіцит фінансування для нових підприємств у цій ніші [49].

Наріжним каменем інвестиційної теорії стала ідея, що сьогоднішня сума грошей є ціннішою, ніж така ж сума грошей в майбутньому. Це безпосередньо відображає поняття приведеної вартості грошей – TVM та підкреслює перевагу наявних коштів над грошима, які планується отримати пізніше, оскільки такі кошти

планується використати для отримання доходів. З погляду *принципу приведеної вартості*, володіти сьогоdnішнім доларом вигідніше, ніж отримати його в майбутньому, оскільки долар передбачається інвестувати та отримувати дохід. Принцип приведеної вартості полягає в усвідомленні здатності грошей генерувати прибуток – тому грошова сума набуває цінності в цей час порівняно з такою самою сумою в майбутньому. Принцип приведеної вартості враховує ризики, спричинені інфляцією та збитки, які виникають при затягуванні рішень. Кількісне вираження концепції визначає формула розрахунку дисконтованого значення «PV», що була обґрунтована економістом Irving Fisher у дослідженні «Ставка відсотка: її природа, визначення та зв'язок з економічними явищами» [50]. Present Value дозволяє визначити поточну вартість очікуваних грошових надходжень, приводить грошові суми до теперішнього моменту за допомогою заданої ставки дисконтування, яка включає вплив інфляції та оцінку ризику. Концепція поточної вартості грошей охоплює обидва види вартості – поточну та майбутню, враховує перемінні відсоткові ставки та ефект складних відсотків.

Принцип поточної вартості виконує провідну функцію в процесі вибору інвестицій та складання інвестиційних планів. Він необхідний для:

- аналізу інвестиційної активності, щоб оцінити перспективи потенційних вкладень. Інвестори використовують методики розрахунку поточної вартості; прогнозують майбутні доходи від інвестицій та приводять суми грошових коштів до сьогоdnішнього дня; використовують встановлену ставку дохідності, тим самим визначають поточну вартість інвестицій і приймають рішення про доцільність подальших дій;

- визначення чистої дисконтованої вартості у корпоративному управлінні. Компанії використовують показник NPV для оцінки ефективності проєктів та інвестицій. NPV являє собою різницю між приведеною вартістю очікуваних доходів та витрат, пов'язаних з проєктом. Позитивне значення NPV свідчить, що поточна вартість отриманих коштів більша за витрати, і проєкт є доцільним для реалізації. Ця методика стала неодмінною умовою управління капіталом у компаніях;

– розрахунку умов кредитування, який набуває пріоритетного значення при визначенні розмірів виплат за кредитом. Кредитні організації використовують цей принцип поточної вартості для визначення величини позики, виходячи з прогнозованої здатності позичальника своєчасно повертати кошти;

– оцінки активів в інвестиційній сфері. Принцип дисконтування дозволяє оцінювати різні інструменти, такі як облігації та ануїтети. При оцінці облігації інвестор враховує поточну вартість майбутніх виплат відсотків та основної суми боргу, щоб переконатися у справедливій компенсації за ризик, зумовлений періодом до погашення;

– плануванні розвитку бізнесу в розрахунках дисконтованого грошового потоку для обґрунтування стратегій ціноутворення, які впливають на показники довгострокової фінансової стабільності.

У фінансовому світі *принцип ризику та дохідності* відіграє ключову роль, відображає тісний зв'язок між можливістю отримання прибутку від інвестицій та небезпеками, притаманними самим інвестиціям. Сутність цього принципу полягає в тому, що висока передбачувана дохідність вимагає підвищеного рівня ризику, що стало важливим фактором при розробці інвестиційних стратегій та виборі фінансових рішень. Для інвесторів вкрай важливо усвідомлювати цю залежність, щоб ефективно формувати інвестиційні портфелі та враховувати готовність до ризику; прагнути до максимальної прибутковості при контролі над можливими втратами [51; 52]. Дві основоположні теоретичні рамки, що лежать в основі цього принципу, – це модель оцінки активів на основі капіталу САРМ та сучасна портфельна теорія МРТ. Модель САРМ характеризує пряму залежність очікуваної дохідності активу від ступеня системного ризику, а теорія МРТ наголошує на диверсифікації як способі зменшити ризик та збільшити прибуток. Однак популярність моделей не позбавлена критики, що стосується браку фактичних даних та практичного підтвердження, що породжує постійні дискусії серед експертів у галузі фінансів та науки [53; 54; 55].

Принциповий зв'язок ризику та дохідності впливає на вибір інвестиційної стратегії – від обережних методів, метою яких є захист первісного капіталу, до

сміливих підходів, що прагнуть до максимізації активів. Формування стійких інвестиційних портфелів вимагає чіткого визначення видів ризиків, включаючи системні та специфічні; розуміння впливу загроз на потенційну прибутковість інвестицій. Так, актуалізується питання щодо адекватності класичних моделей. Моделі визначення ціноутворення капітальних активів (CAPM) стимулюють розвиток альтернативних методик та теорії арбітражу (APT). Теорія арбітражу ґрунтується на ідеї заробітку на різниці цін одного і того ж активу на ринках або на різниці цін пов'язаних між собою активів та аналізує вплив більшого ряду факторів ризику, ніж це передбачено в теорії CAPM [56; 57]. Отже, принцип ризику та дохідності став орієнтиром для інвесторів у стратегіях розвитку та акцентує ретельність оцінки ризиків задля досягнення бажаного економічного зростання.

Усвідомлення взаємозв'язку ризику та дохідності стимулює оптимізацію управління інвестиціями та орієнтує у складній сфері фінансових ринків [58; 59; 60]. Інвестори очікують, що інвестиції з високим ризиком забезпечуватимуть високу віддачу порівняно з менш ризикованими активами. Інвестори прагнуть до максимальної віддачі від капіталу при порівнянному ризикі – це ключовий фактор вибору між варіантами інвестицій. Не варто забувати про вплив часу на взаємозв'язок ризику та потенційного доходу. Принцип ризику та дохідності актуалізується для великих фінансових організацій та для приватних інвесторів малого бізнесу, які використовують цей принцип у розрахунках та планах. Усвідомлення взаємозв'язку принципу ризику та дохідності дозволяє ефективно аналізувати складні ситуації, пов'язані з ризиком та прибутком, при плануванні інвестицій.

Структурування інвестиційної стратегії є основоположним принципом, що показує стратегічні дії підприємства при створенні інвестиційного портфеля. Структурування інвестиційної стратегії підприємства визначається як складний багатоетапний процес, що ґрунтується на системному мисленні, координації діяльності різних підрозділів компанії, прийнятті обґрунтованих управлінських рішень, орієнтованих на раціональний розподіл інвестиційних коштів для цілей бізнесу. Грамотно структурована інвестиційна стратегія сприяє оптимальному

використанню ресурсів, адаптації до ринку та зміцненню економічної стійкості компанії; знижує втрати та сприяє збільшенню віддачі від капіталовкладення.

Принцип структурування інвестиційної стратегії підприємства, на нашу думку, являє собою систему логічних правил, що регламентують порядок розробки, ранжирування та виконання інвестиційних ініціатив. Ключові елементи даного принципу включають:

- *Визначення стратегічних цілей підприємства.* Розробка довгострокових напрямів економічного розвитку, які знаходять відображення в інвестиційній активності підприємства щодо модернізації виробничих потужностей, освоєння інноваційних рішень, проникнення в нові сегменти ринку тощо.

- *Дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства.* Аналіз макроекономічної ситуації, тенденцій на ринку, рівня конкуренції, а також оцінка власних фінансових, технічних та людських ресурсів.

- *Відбір інвестиційних програм.* Вибір проєктів з урахуванням показників рентабельності, часу окупності та узгодженості зі стратегічними пріоритетами, ступеня невизначеності.

- *Складання збалансованого інвестиційного портфеля.* Диверсифікація ризиків та пошук оптимального балансу ризику та доходу шляхом формування збалансованого набору проєктів.

- *Забезпечення фінансового планування та розподілу капіталу.* Розробка деталізованого інвестиційного плану та розподіл капіталів між стратегічними напрямками з урахуванням тимчасового горизонту та потреб кожного проєкту

- *Моніторинг та адаптація стратегії.* Впровадження системи постійного контролю виконання інвестиційних проєктів та оперативне внесення коректив до стратегії залежно від мінливих зовнішніх факторів та внутрішніх параметрів.

Інвестиційна стратегія обґрунтовує інвестиційний потенціал підприємств, що прагнуть до сталого економічного зростання та захисту фінансових коштів, та отримання прибутку як джерела інвестиційної діяльності підприємств.

Принцип поведінкових фінансів становить ще один рівень складності у формуванні інвестиційної стратегії підприємства. Принципом поведінкових фінансів

виступає твердження, що дії інвесторів та учасників ринку найчастіше розходяться з раціональними моделями, закладеними у традиційній фінансовій теорії. На прийняття інвестиційних рішень найчастіше впливають когнітивні помилки, що заважає інвестиційному аналізу [61]. Усвідомлення та практична реалізація принципу поведінкових фінансів в інвестиційну практику компаній підкріплює стратегію інвестування та, на нашу думку, є доцільними для пошуку альтернативних трактувань ринку та для аналізу даних з інформаційних джерел. Така інтеграція цього принципу в інвестиційну діяльність знижує ймовірність прояву фактора прийняття помилкових рішень через схильність інвесторів до підтвердження лише власних поглядів. Також важливо розуміти, що інвестори можуть переоцінювати внутрішню вартість інвестицій на засадах оновлених фінансових показників. На нашу думку, застосування заздалегідь розроблених інвестиційних рамок стає ще одним дієвим методом знизити вплив когнітивних викривлень в стратегіях інвестування. Упорядкування правил інвестування, на нашу думку, допомагає зберігати фінансову дисципліну; уникати імпульсивних кроків, спричинених страхом, панікою або тривогою. Використання цифрових помічників, роботів-консультантів, дозволяє знизити ризик втрати та допомагає учасникам ринку впоратися з когнітивними викривленнями мислення людини [62].

Фінансові консультанти обґрунтовують, що типові помилки, такі як фобія втрати коштів та завищена самооцінка, заважають стратегічному управлінню капіталом, тому рекомендується розробка чітких алгоритмів прийняття рішень [63; 64]. Додатково корисні спеціальні методики, на зразок «інструменту оцінки поведінкових фінансів», який пропонує структурований підхід до діагностики та корекції особистих упереджень через моделювання ситуацій [63]. На нашу думку, усвідомлення впливу психологічних та емоційних факторів у стратегії інвестування підприємств на основі принципу поведінкових фінансів допоможе бізнесу долати ринкові бар'єри для ефективного застосування інвестиційного потенціалу.

Для формування інвестиційного потенціалу підприємства пріоритетного значення набуває *принцип формування конкурентних переваг та економічних бар'єрів*. Унікальні характеристики та ресурси підприємства стають аспектом, що

дозволяє випереджати ринкових суперників та сприяє зростанню обсягів продажів, рентабельності та частки на ринку. Для досягнення конкурентних переваг, які підкріплюють ринкові позиції, інвесторів стимулюють до стійкого зростання та зниження ризиків, підприємства застосовують інтегровані бізнес-моделі, які допомагають аналізувати бізнес-питання, структурувати мислення та передавати рекомендації [65; 66]. Складність утримання конкурентних позицій на тлі інтеграції ринків та зростання конкуренції вимагає від суб'єктів бізнесу збільшення інвестиційного потенціалу підприємств. Для економічного розвитку підприємства впроваджують стратегії інвестиційної діяльності, спрямовані на досягнення лідерства в умовах конкурентної боротьби за частку ринку. Успішна інвестиційна діяльність неможлива без розуміння, як оцінюється конкурентна перевага та усвідомленого розкриття унікальної підприємницької компетенції, яка відрізняє компанію від інших гравців ринку [67]. Усвідомлення зв'язків між конкурентними перевагами та економічними бар'єрами допомагає підприємству ефективно планувати ринкову нішу. Економічні бар'єри забезпечують захист усталених структур від нових гравців та впливають на економічну ситуацію на ринку та рівень доходів; надають можливість галузі з високим ступенем захисту забезпечувати стійку дохідність [68; 69]. Навпаки, невисокі бар'єри посилюють конкурентну боротьбу, спонукають підприємства до перетворення й адаптації для підтримки частки ринку [70; 71]. Таким чином, підприємства, які вміло використовують власні сильні сторони та здатні долати перешкоди для входу на ринок, отримують вагомі перспективи інвестиційного потенціалу для залучення інвестицій. Для діяльності, де реалізуються масштабні інвестиційні проєкти, підприємства зобов'язані переконливо демонструвати конкурентні переваги, підтверджувати здатність забезпечувати стабільний дохід та довгостроковий розвиток інвестиційного потенціалу [72].

Економічні бар'єри проявляються у вигляді високих фінансових витрат на вихід на ринок та складної нормативної бази, які впливають на формування інвестиційного потенціалу підприємства в конкурентній боротьбі. Інвестиції на створення нового бізнесу перетворилися на економічну перешкоду, яка утримує потенційних учасників від виходу на конкурентний ринок, оскільки вимагає

збільшення початкових вкладень без швидкого прибутку. Якщо перспективні підприємці вважають початкові витрати надто високими, то утримуються від бізнесу, тим самим звужуючи рівень загальної ринкової конкуренції.

Реальні проблеми посилюються в умовах ускладненого законодавства та жорстких нормативних актів. Така ситуація створює конкурентні переваги для великих підприємств, які мають необхідні кошти для роботи зі юридичними вимогами, і таким чином закріплює лідерські позиції перед новими ринковими гравцями. Ринки з високим рівнем регулювання втрачають привабливість для інвесторів через зростання ризику при спробі виходу. Лояльність споживачів до відомих брендів додає додаткові бар'єри та заважає новим компаніям завоювати ринок. Труднощі з отриманням доступу до інноваційних матеріалів та сучасних технологій обмежують інвестиційний потенціал підприємства в конкурентній боротьбі. Щоб ефективно розвиватися, новим підприємствам доводиться або інвестувати в подолання цих складнощів, або шукати новаторські підходи для суперництва з досвідченими гравцями ринку. Нові гравці знаходять підходи до економічних бар'єрів за допомогою стратегічної співпраці, інноваційних бізнес-моделей та використання нових технологій, які дозволяють скоротити витрати. Поєднання економічних бар'єрів та конкурентних переваг суттєво впливає на інвестиційний потенціал підприємства та зміцнює ринкових лідерів, та визначає характер конкуренції в галузі.

Стійкість фінансового стану та здатність до розвитку стали факторами зростання інвестиційного потенціалу підприємства для інвесторів. *Принцип фінансового добробуту і масштабування* стимулює розвиток інвестиційного процесу в компанії. Фінансовий добробут передбачає наявність у підприємства можливості ефективно розпоряджатися коштами, реалізовувати стратегічні цілі, контролювати витрати, адаптуватися до економічних викликів. Цей принцип впливає на розробку корпоративних та інвестиційних стратегій підприємства в умовах. Фінансовий добробут – за визначенням науковців Дженніфер Коутс і Вікі Байтельсміт [72] – обґрунтовується досвідом людей та характеризується складним комплексом, вимірюваним за параметрами від суб'єктивних оцінок до об'єктивних

показників. Рівень фінансового добробуту співвідноситься з рівнем фінансової ефективності та дисконтною ставкою; рівнем грамотності в питанні управління фінансами та розміром заробітку, тоді як схильність до ризиків та індивідуальні якості людей впливають мінливо. Ключовим фактором фахівці обирають ставку дисконтування, тому що вона безпосередньо позначається на фінансовому добробуті та посилює вплив фінансової грамотності людини [72] в аналітичній роботі, при розробці програм підвищення фінансової стійкості.

Взаємозв'язок між фінансовим добробутом і можливістю масштабування бізнесу визначається багатоаспектним: у міру зростання компаній, підтримка фінансового добробуту стає критичною важливістю. Ефективне масштабування передбачає коректне зростання компанії за умовами паралельного контролю витрат, вдосконалення процесів і підтримки якості продукції. Це безпосередньо впливає на загальне фінансове здоров'я підприємства [73; 74]. Таким чином, компаніям, які приділяють увагу фінансовому добробуту людей, пропонується удосконалювати показники фінансової стійкості та мотивації людей в стратегії розвитку та масштабування бізнесу. Взаємозв'язок між фінансовою стійкістю і масштабуванням бізнесу інвестиційну привабливість підприємства, наголошує на оптимізації управління фінансами. Підприємства, які враховують принцип фінансового добробуту й масштабування, збільшують інвестиційний потенціал та орієнтуються у динаміку глобального ринку.

Ключові показники ефективності допомагають сформувати уявлення про фінансову стійкість підприємств в стратегіях інвестування, оскільки надають інвесторам дані для прийняття управлінських рішень. Система моніторингу КРІ покращує взаємодію аналітиків й інвесторів; прискорює прийняття рішень, щоб підтримати фінансову стійкість у процесі масштабування бізнесу. Комплексний підхід до аналізу КРІ забезпечує фінансовий добробут людей компанії.

Масштабування бізнесу визначає довгострокові фінансові наслідки, які поліпшують інвестиційний потенціал підприємств. Ефективне масштабування передбачає початкові інвестиції, що може тимчасово ускладнити управління грошовим потоком. Але, масштабування бізнесу веде до накопичення капіталу та

розвитку інфраструктури; сприяє довгостроковому економічному зростанню підприємства.

Сутність пріоритетних принципів формування інвестиційного потенціалу підприємства та їх використання в інвестиційній діяльності, представлені в табл.1.3.

Інвестиційний потенціал підприємства визначається низкою *специфічних принципів*, які удосконалюють оцінку привабливості компанії для інвесторів у такому контексті:

- Сильна ціннісна пропозиція – чітка та переконлива ціннісна пропозиція демонструє, як компанія виділяється на ринку та ефективно задовольняє потреби клієнтів. Принцип став базовим в оцінці конкурентної переваги підприємства.
- Сильна управлінська команда – компетенції, знання, досвід управлінської команди відіграють вирішальну роль в інвестиційному бізнесі. Ефективні менеджери стимулюють стратегічні рішення та реалізацію бізнес-планів.
- Доведений потенціал ринку – розуміння ринкової динаміки, включаючи розмір та темпи зростання, набуває критичного значення. Підприємства, що працюють на світових ринках з високим попитом на продукти чи послуги, часто розглядаються як привабливі для інвестицій.
- Ринкові умови – економічне середовище та ринкові умови впливають на інвестиційний потенціал підприємства. Позитивні тенденції підвищують прибутковість, а несприятливі умови ринку створюють додаткові ризики.
- Стратегія виходу – формування стратегії виходу з інвестиційного процесу стала важливим аспектом для інвесторів, оскільки визначає потенційні шляхи повернення інвестицій.

Загалом, *пріоритетні й специфічні принципи* формування інвестиційного потенціалу підприємства допомагають інвесторам в обґрунтовані ефективних рішень в галузі інвестиційної діяльності в сучасних умовах світової економіки.

Таблиця 1.3

Сутність принципів формування інвестиційного потенціалу підприємства

Зміст	Сфера використання в Україні
Принцип альтернативних інвестицій	
Аналіз альтернатив надає можливість порівняти показники дохідності та рівня ризику в стратегії інвестування, врахувати терміни реалізації та ступінь ліквідності, стратегічні та нефінансові аспекти тощо	Аналіз капітальних інвестицій в Україні: секторальне розбиття, частки та джерела фінансування (підрозділ 2.1). Інвестиційний клімат України: прямі іноземні інвестиції та їх вплив на економіку (підрозділ 2.2).
Принцип наведеної вартості	
Концепція наведеної вартості напряму залежить від співвідношення ризику та потенційної вигоди. Чим вищий ризик інвестиційного проєкту, тим нижча поточна вартість прогнозованих доходів. Гроші, які отримані в майбутньому, менш привабливі порівняно з грошима зараз. Інвестори враховують фактор знецінення грошей у часі в аналізі інвестицій	Динаміка капітальних інвестицій в Україні: секторально-структурний огляд – (підрозділ 2.1). Україна в цифрах: макроекономічні показники та аналіз інвестиційних потоків (підрозділ 2.2). Глобальний трекер інновацій: Україна в контексті агробізнесу (підрозділ 2.3).
Принцип ризику та прибутковості	
Існує чітка залежність між рівнем ризику інвестицій та величиною потенційного доходу. Інвестиції з високим рівнем ризику пропонують можливості отримати високий прибуток, визначаються вагомим елементом у формуванні інвестиційного потенціалу підприємства	Інвестиційні портфелі у розрізі: стратегії за напрямом «Тваринництво-продукція та продукти переробки»; стратегії за напрямом: «Рослинництво-продукція та продукти переробки»; стратегії за напрямом «Зелена енергія та логістика» з погляду інвестицій та очікуваного ефекту (підрозділ 2.1).
Принцип структурування інвестиційної стратегії	
Структурування інвестиційної стратегії підприємства як комплексний процес ґрунтується на системному підході, координації діяльності різних підрозділів компанії, прийнятті обґрунтованих управлінських рішень, орієнтованих на раціональний розподіл інвестиційних ресурсів для цілей бізнесу	Структура та динаміка капітальних інвестицій за видом економічної діяльності та активами (підрозділ 2.1). Стратегічний розвиток агробізнесу в Україні: інвестиційні тренди та державні програми (підрозділ 2.2).
Принцип формування конкурентних переваг та економічних бар'єрів	
Інвестиційний потенціал підприємства обґрунтовує вміння формувати конкурентні позиції та встановлювати економічні бар'єри для інших ринкових гравців. Унікальні можливості та активи підприємства забезпечують лідерство над конкурентами, стимулюють збільшення продажів, зростання прибутковості та розширення присутності на ринку	Агрохолдинги України: лідери ринку, інвестиційна активність та бенефіціари (підрозділ 2.2). Регіональні інвестиції в Україні: капітальні вкладення й динаміка – аналізується у 2.2. Агропромисловий сектор України: тенденції та результати (підрозділ 2.3).
Принцип фінансового добробуту та масштабованості	
Фінансовий стан і масштабованість стали ключовими факторами, що впливають на інвестиційний потенціал підприємства. Компанії, які наголошують на фінансовій стійкості та комплексному підході до ринкового попиту, стимулюють успіх в стратегіях, залучають інвестиції. Масштабне управління фінансами – умова для досягнення стійкого розвитку бізнесу в умовах сучасної економіки	Аналіз капітальних інвестицій в Україні (підрозділ 2.1). Структура кредитного портфеля та інвестиції у сільське господарство країни (див. підрозділ 2.2). Фінансова стійкість агробізнесу України: Аналіз та прогнози. Динаміка аграрного виробництва та інновацій в Україні: рейтинг ГПІ та фінансові показники (підрозділ 2.3).

Джерело: створено автором.

Інвестиційний потенціал підприємств агропромислового комплексу традиційно фінансується з джерел у розрізі: накопиченого прибутку, позикових коштів та акціонерного капіталу. *Накопичений прибуток*, як частина чистого прибутку підприємства АПК, спрямовується на трансформацію інвестиційних ресурсів в інвестиційний продукт. Це джерело фінансування інвестиційного потенціалу вважається стійким; не потребує залучення зовнішніх ресурсів; не містить строків погашення; не призводить до зміни форми власності акціонерів. Ефективність використання інвестиційного потенціалу безпосередньо залежить від зростання прибутковості підприємства АПК. *Позикові кошти* забезпечують поповнення фінансових ресурсів підприємств АПК, але підлягають поверненню з відсотками. До позикового фінансування належать кредити банків, кредитні лінії та комерційні позики. За умовами правильного управління заборгованістю гарантується віддача від інвестицій, коли дохід від використовуваних коштів перевищує витрати на залучення цих коштів. Однак, існує ризик виникнення проблем з платоспроможністю через нестабільний грошовий потік, що загрожує банкрутством підприємств АПК. На відміну від кредиту, за акціонерний капітал не потрібно платити відсотки; інвестори отримують вигоду у вигляді дивідендів і збільшення вартості акцій при зростанні ринкової вартості підприємств АПК. Проте із залученням *акціонерного капіталу* для власників посилюються ризики послаблення управління підприємством.

Платформи колективного фінансування підприємства АПК залучають кошти без передачі частки бізнесу, хоча джерела фінансування інвестиційного потенціалу поступаються традиційними методами фінансування. У контексті колективного фінансування, бізнес-ангелів і венчурних фондів застосовуються альтернативні джерела фінансування інвестиційного потенціалу підприємства АПК. Такі джерела надають доступ до інвестицій з різним рівнем ризику та потенційної прибутковості, збільшують інвестиційний потенціал підприємства АПК. Інвестиції у венчурні проєкти пов'язані з неконтрольованими ризиками через фокусування на компаніях-початківцях, однак пропонують перспективи отримання прибутку у разі розвитку агробізнесу.

Вибір джерел фінансування інвестиційного потенціалу підприємства АПК обґрунтовується фінансовим станом, аналізом ризиків у стратегії. До стратегій підприємства АПК включаються джерела у розрізі державного фінансування; інвестицій приватного сектору; інвестицій державно-приватного партнерства; галузевих інвестицій та фінансування, яке орієнтовано на спільноту (табл. 1.4).

Різноманітність джерел, які обґрунтовують привабливість інвестиційного потенціалу підприємства АПК для інвесторів, зумовлена державною політикою та зусиллями приватного сектору. Головною умовою підтримки інвестиційного потенціалу та прискорення сталої економіки стає узгодження взаємодії джерел фінансування. Поєднання позикових коштів, грантового фінансування, власних фінансових ресурсів підвищує інвестиційну активність підприємства. Державна підтримка через гранти стає вирішальним фактором для інвестиційних проєктів, нерентабельних при традиційному фінансуванні. Синергетичний ефект джерел фінансування інвестиційного потенціалу підприємств АПК нівелює нестійкість фінансування та сприяє збільшенню ринкової частки.

Фінансування інвестиційного потенціалу підприємства АПК відбувається на основі *інформаційних джерел* даних, які поділяються на: первинні, вторинні та третинні. Оригінальні відомості представляє звітність компаній; результати опитувань та інтерв'ю, що дають безпосереднє уявлення про об'єкт вивчення, однак вимагають ретельної перевірки на актуальність та відповідність дійсності. Дані вторинного типу становлять собою інтерпретацію первинних відомостей, галузеві дослідження, що сприяють підтвердженню вихідної інформації та роз'ясненню поточних ринкових процесів. Третинна інформація узагальнює інформацію з попередніх категорій у довідниках та дозволяє отримати загальні дані, уявлення або знання. Для правдивості пропонується критично оцінювати інформаційні джерела та застосовувати цифрові інструменти в обґрунтуванні інвестиційних рішень підприємств АПК. Усвідомлення сутності інформаційних джерел впливає на фінансування інвестиційного потенціалу підприємств АПК, оскільки коректний аналіз впливає на вибір фінансових стратегій інвесторів та динаміку ринку.

Таблиця 1.4

Джерела фінансування інвестиційного потенціалу підприємств АПК

Джерела	Сутнісна характеристика	Використання в реальних умовах наукового спостереження
Державне фінансування	Для реалізації інвестиційних проєктів, орієнтованих на модернізацію громадських об'єктів, скорочення соціальної нерівності та сприяння екологічно безпечному розвитку, уряди прагнуть знайти надійні канали фінансування. Капіталовкладення створюють основу для формування необхідного матеріального і соціокультурного середовища, розвитку економіки та суспільства. Державні програми підтримки розвитку надають інвестиційні ресурси для перетворення потенціалу підприємств, що позитивно впливає на довгостроковий прогрес та боротьбу з бідністю	<i>Тенденції розвитку та ідентифікація інвестиційних потреб агропромислового комплексу України у розрізі:</i> Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в Україні. Середній розмір капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Україні. Динаміка номінального ВВП, державного боргу, індексу інфляції в Україні. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну. Динаміка та структура кредитного портфеля в Україні. (див. підрозділ 2.1)
Інвестиції приватного сектору	Залучення капіталів з приватних джерел фінансування є вагомим фактором у сфері інвестицій при створенні виробничих потужностей та інфраструктури. Основними інструментами застосовуються кредитні кошти інвесторів. Компанії використовують власні накопичення, включаючи непрофільний прибуток, або звертаються до зовнішніх джерел фінансування через позики та інвестиції. Такі компанії, як Агентство з багатостороннього гарантування інвестицій (MIGA) та Міжнародна фінансова корпорація (IFC), підтримують приватне підприємництво та надають гарантії та інвестиції для зниження потенційних ризиків	<i>Дослідження ключових аграрних інвестпроектів та холдингів України у розрізі:</i> Основні програми та ініціативи підтримки сільського господарства та агробізнесу в Україні. Основні напрями інвестиційних потоків в аграрний сектор України. ТОП-10 агропромислових холдингів України: відкритість даних та кінцеві бенефіціари. ТОП-10 агропромислових холдингів України: земельний банк, сфера діяльності, стратегічні напрямки. (див. підрозділ 2.2)

Продовження таблиці 1.4

Інвестиції Державно-приватного партнерства	Спільні проекти держави та бізнесу стають співпрацею, де держава та приватний бізнес працюють разом над цілями, спрямованими на суспільне благо. Це дозволяє розподілити витрати на масштабні інфраструктурні проекти; застосувати практичний досвід і нові ідеї з боку бізнесу. Підтримка держави залучає приватні інвестиції, формує впевненість та коригує турбулентність ринку у тих регіонах, де активність бізнесу обмежується	<i>Тенденції розвитку та ідентифікація інвестиційних потреб агропромислового комплексу України у розрізі:</i> Інвестиційний портфель стратегії «Рослинництво-продукція та продукти переробки». Інвестиційний портфель стратегії «Тваринництво-продукція та продукти переробки». Інвестиційний портфель стратегії «Зелена енергія та логістика». Інвестиційний портфель стратегії за напрямом «Техніка та ресурси» (див. підрозділ 2.1)
Галузеві інвестиції	Інвестиційні ресурси спрямовуються в ключові галузі для розвитку стійкої економіки, включаючи інфраструктуру, виробництво мікроелектроніки та відновлювані джерела енергії. Інвестори приділяють підвищену увагу цим сферам, прагнуть ліквідувати дефіцит коштів, що накопичився, збільшити обсяги виробництва і підтримати економічний прогрес. Ці інвестиції допомагають розв'язувати актуальні проблеми, створити робочі місця та гарантують економічну безпеку у майбутньому	<i>Дослідження інвестицій у регіони, сектори та тенденції у сільському господарстві в Україні у розрізі:</i> Капітальні інвестиції в Україні за регіонами. Ранжування капітальних інвестицій в Україні за регіонами. Капітальні інвестиції в сільське господарство за окремими видами активів в межах напрямів діяльності. (див. підрозділ 2.2) Динаміка випуску сільськогосподарської продукції в Україні (див. підрозділ 2.3)
Фінансування, орієнтоване на спільноту	Підтримка місцевих громад за допомогою інвестицій вирішальною мірою впливає на сільськогосподарське виробництво та малий бізнес на місцях. Вкладаючи кошти у ці сфери, вдається зміцнити місцеву економіку, гарантувати якість товарів та утримувати фінансові потоки всередині регіону. Фінансування, орієнтоване на спільноту позначається на здоров'ї людей, просуває екологічне землеробство, посилює соціальну підтримку у суспільстві	<i>Оцінювання ефективності використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України у розрізі:</i> Показники фінансового результату діяльності підприємств агробізнесу та коефіцієнти ефективності капітальних вкладень. Динаміка змін основних фінансових показників та капітальних інвестицій в підприємствах агробізнесу України. (див. підрозділ 2.3) Капітальні інвестиції за видами активів в сільське, лісове та рибне господарства України (див. підрозділ 2.1)

Джерело: створено автором.

Технології інформаційної сфери кардинально інвестиційний потенціал підприємств АПК в інвестиційних проєктах. Застосування спеціалізованого ПЗ автоматизує планування та відстежує часові рамки, бюджет, розподіл ресурсів, що сприяє збільшенню продуктивності та обмежує ризики інвестицій. Цифрові інструменти підтримують динаміку взаємодії учасників інвестиційного процесу в режимі онлайн та прискорюють виконання проєктів; забезпечують стійкий контроль над ходом робіт. Аналіз масивів даних на засадах цифрових систем дозволяє виявляти закономірності та формувати обґрунтовані інвестиційні стратегії підприємств АПК з детальним прогнозом на базі минулих показників, що підвищує правдивість оцінки інвестиційних проєктів та знижує ймовірність помилок. Цифрові платформи відкривають доступ до залучення інвестицій від різних груп інвесторів, виключаючи необхідність у традиційних фінансових посередниках, а блокчейн гарантує надійність і прозорість фінансових операцій, що зміцнює довіру з боку партнерів. Електронна система обліку та складання звітності на підприємствах АПК оптимізує фінансову звітність та позитивно впливає на імідж агробізнесу. Таким чином, інтеграція передових ІТ-рішень створює умови для оптимізації управління інвестиційними проєктами та встановлення зв'язків з інвесторами, що безпосередньо сприяє цифровому розвитку агробізнесу. Для інвесторів та компаній, які прагнуть залучити капітал, пропонуємо цифрові платформи – джерело даних та інформації, та пропонуємо згрупувати їх за напрямками використання та аргументувати принципи роботи (табл. 1.5). Сьогодні, коли світ переповнений даними, вміння аналізувати цифрові джерела є критичним для вироблення стратегічних рішень в інвестиційних стратегіях розвитку підприємств АПК. Автоматизація вивільняє час аналітиків для вивчення закономірностей та обґрунтування інвестиційних проєктів.

Цифрові платформи – Sourcescrub, Equilar, PitchBook, CB Insights, S&P Capital IQ – інтегрують дані, взаємозв'язки підприємства АПК та організаційну структуру; допомагають виявляти напрями розвитку інвестицій, налагоджувати партнерства. Під впливом цифровізації удосконалюється інвестиційний потенціал підприємств АПК, який долучається до рушійних сил інвестиційної діяльності на інвестиційних ринках (рис. 1.4).

Таблиця 1.5

Основні напрями використання цифрових платформ для інвесторів

Напрями використання	Принципи роботи
Цифрова платформа Sourcescrub	
Sourcescrub застосовує алгоритм машинного навчання, допомагає виявляти інвестиційні угоди, підтримує інвестиційні компанії в операціях злиття та поглинання, в дослідженні ринку, встановленні контактів з власниками компаній. Sourcescrub надає доступ до готових даних та спеціалізованих аналітичних інструментів, які забезпечують розвиток бізнесу та конкурентоспроможність	Акценти на інформації: збирає відомості про приватні компанії – від рівня фінансування, основної діяльності до складу керівництва. Обробка й аналіз даних: застосовує нові алгоритми для вилучення, очищення, інтерпретації інформації з джерел – від ЗМІ та прес-релізів до відкритих реєстрів та баз. Персоналізований пошук: розробляє кастомізовані списки підприємств із налаштуваннями за параметрами, що допомагає виявляти можливості інвестування. Взаємодія й зворотний зв'язок: забезпечує спілкування між користувачами, коментарі, обмін даними для зростання правдивості та актуальності інформації
Цифрова платформа Equilar	
Комплексна платформа, яка надає дані та аналітичні інструменти аналізу компенсацій керівника у сфері корпоративного управління, підтримки прийняття рішень; допомагає компаніям, інвесторам порівняти винагороди, оцінити склад та практику рад директорів, готуватися до зборів акціонерів, відстежувати тренди та зміни у законодавстві. Завдяки спектру функцій Equilar стала важливим ресурсом зростання ефективності управління у корпоративному секторі	Різноманітність джерел: агрегує інформацію та дані з громадських джерел. Автоматизація: використовує передові автоматизовані алгоритми збору даних для мінімізації людського фактора та зростання точності платформа. Систематизація даних: забезпечує доступ до даних, як-от розмір компенсацій, склад рад директорів, посадові обов'язки та інше. Детальні профілі компаній: формує профіль компанії, що містить відомості про компенсаційні пакети, управлінські практики та інші аспекти. Аналіз компенсації: обґрунтовує аналітичні інструменти порівняння компенсаційних пакетів і оцінки ринкових стандартів. Гнучка звітність: генерує персоналізовані звіти для внутрішнього використання або акціонерів, забезпечує прозорість управлінських процесів. Аналітичні рекомендації: обґрунтовує рекомендації, що базуються на аналізі даних, допомагає у створенні ефективних стратегій. Навчальні матеріали: надає навчальні ресурси, щоб освоїти функції платформи та застосовувати на практиці

Продовження таблиці 1.5

Цифрова платформа PitchBook	
PitchBook застосовує спектр інструментів для дослідження закритих і відкритих фінансових ринків. Використання платформи пов'язане зі зростанням витрат та вимагає тривалого навчання, що робить PitchBook оптимальним для досвідчених інвесторів та експертів, які відповідають за процеси злиття та поглинання.	Розгорнута інформаційна база: фокусує на зборі та наданні даних по приватних та публічних корпораціях, інвестиційних фондах, операціях злиття та поглинання. Детальний аналіз транзакцій: пропонує поглиблені відомості про угоди – від умов укладання та критеріїв оцінювання до порівняльних показників з конкурентами та новою ринковою інформацією. Аналітичні можливості: аналізує фінансовий стан підприємств, спостерігає динаміки ринку, виявляє ключові економічні тенденції. Допомога користувачам: надає підтримку та освітні матеріали, спрямовані на удосконалення компетентності користувачів під час роботи з даними.
Цифрова платформа CB Insights	
Бізнес та інвестори застосовують платформу у процесі прийняття рішень, в аналізі ринку зі звітами про тенденції та конкурентів, Платформа використовує нові інвестиційні можливості компаній через моніторинг стартапів і виявлення інновацій, технологій; прогнозує успіх продуктів та розробляє бізнес-стратегії на основі даних; виконує стратегічне планування; надає інформацію про фінансування, включаючи аналіз М&А та звіти про раунди фінансування; підтримує наукові дослідження та аналітику шляхом кастомізації даних.	Різноманітність каналів інформації: збирає відомості з різних джерел: публікацій, прес-релізів, державних реєстрів, даних про фінансові вкладення, угоди. Угруповання за параметрами: дані розподіляються за категоріями: підприємства, інвестиції, технології для ефективної фільтрації, сектори економіки. Формування карток компаній: формує опис компаній, дані про фінансування, керівництво, партнерства та інші характеристики. Прогноз трендів: прогнозує перспективні об'єкти для інвестицій та розвиток з урахуванням аналітичних моделей. Взаємодія користувачів: надає простір для обговорень, де учасники діляться висновками та перевіряють дані. Оцінка результатів: аналізує ступень виконання задач на підставі експертної оцінки. Експертні звіти: обґрунтовує спектр досліджень, щоб приймати рішення з практичного застосування.

Закінчення таблиці 1.5

Цифрова платформа S&P Capital IQ	
Використовується фахівцями для практичної реалізації інструментів і даних для фінансового аналізу компаній, дослідження ринку та стратегічного планування. Сервіс популярний серед професіоналів у корпоративному управлінні, фінансах та інвестуванні через можливість доступу до великої фінансової інформації, аналітики угод, галузевих досліджень, інструментів оцінки інвестиційних портфелів. Фаховий інтерфейс та функції кастомізації оптимізують роботу з платформою, що підвищує якість управлінських рішень у досягненні бізнес-цілей.	Різноманітність джерел: акумулює дані з джерел, включаючи фінансові звіти компаній, дані про угоди, новини, економічні та галузеві дослідження. Автоматизація: надає алгоритми для автоматизованого збору та обробки даних, що підвищує точність та швидкість отримання інформації. Створення профілів компаній: пропонує деталізовані профілі компаній, включаючи інформацію про фінансові результати, ключові особи, структуру капіталу. Аналітичні інструменти: надає аналітичні інструменти для фінансового аналізу, порівняння з конкурентами та аналіз трендів. Генерація звітів: створює кастомізовані звіти, що допомагає прийняти обґрунтовані інвестиційні та бізнес-рішення. Прогнозування та оцінка: формує інструменти для оцінки вартості компаній та прогнозування фінансових показників на основі даних та ринкових трендів.

Джерело: створено на основі: [75-77].

Рис. 1.4. Рушійні сили інвестиційної діяльності в умовах цифрових технологій на інвестиційних ринках

Джерело: створено автором.

1.3. Методичний інструментарій оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу

Інвестування стає основоположним напрямом розвитку інвестиційного потенціалу агропідприємства, секторів економіки агропромислового комплексу; пріоритетним інструментом впливу на відтворення виробництва та можливості розв'язання складних економічних і соціальних проблем. У динамічній ситуації глобального ринку, вміння інвесторів аналізувати привабливість інвестиційного потенціалу підприємства набуває першочергового значення для розв'язання фінансових цілей та зниження ризиків в економічному середовищі. Формування інвестиційного потенціалу підприємства видається важелем зростання вартості компанії, оскільки інвестиції впливають на довгострокові стратегії розвитку.

Світовий ринок інвестицій у найближчому майбутньому адаптується до змін, серед яких виділяються: використання штучного інтелекту при прийнятті фінансових рішень; збільшення обсягу прямих та венчурних вкладень; фокус на матеріальні активи, розвиток інфраструктури; застосування ШІ в інвестиційних стратегіях розвитку для обґрунтування інвестиційних портфелів. Цей вектор набуває значення при оцінюванні інвестиційного потенціалу підприємства та впливає на масштабність інвестування. Пріоритетним аспектом є геополітичні обставини – інфляційний тиск та динаміка технологічного розвитку, які стають джерелами ризиків. Фахівці інвестиційного сектору підкреслюють необхідність адаптації до динамічної ситуації в українській економіці. Гнучкість та здатність оперативно реагувати на перетворення є вимогою для інвесторів у досягненні позитивних результатів в оцінці інвестиційного потенціалу підприємства.

Ефективність інвестування в потенціал підприємства агропромислового комплексу інтерпретується як критерій успішності капіталовкладень. Інвестори визначають конкретні завдання інвестиційної діяльності та аналізують доступні ресурси; враховують умови, що зумовлюють стійкість сільськогосподарської діяльності. Інвестиції, які спрямовані на зростання операційної віддачі, здатні скоротити витрати та підвищити врожайність, що позитивно позначиться на

використанні інвестиційного потенціалу підприємств АПК. Для об'єктивного оцінювання ефективності використання інвестиційного потенціалу підприємств АПК доцільно орієнтуватися на набір метрик, які відображають технологічну продуктивність і економічні підсумки. Економічно значущими показниками ефективності використання інвестиційного потенціалу стає валовий та чистий прибуток, які дозволяють судити про рентабельність та стійкість діяльності підприємств АПК. Показник оборотності активів слугує індикатором, наскільки успішно підприємство генерує цінність через залучення активів, що відображає загальний рівень операційної ефективності. Стратегічні вкладення в інновації, технології та системи управління ресурсами визначаються ефективними для розвитку інвестиційного потенціалу підприємств АПК за очікування зростання чистих грошових потоків.

Ефективність формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств оцінюється для учасників ринку – чи то інвестори (включаючи міжнародні інвестиційні фонди та державні організації), чи то науково-дослідні центри – та набуває пріоритетного значення. Однак, попри значущість оцінки ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу, відсутня чітка теоретична та практична основа для подібної аналітики. Єдиний стандарт відсутній у вимірюванні інвестиційного потенціалу підприємства при прийнятті фінансових рішень та збільшенні прямих і венчурних інвестицій.

Наукова спільнота обґрунтовує теоретичні аспекти та методи оцінювання інвестиційного потенціалу та приділяє увагу питанням ефективності. Згідно з поглядом Й. Шумпетера, диспропорції у науково-технічному розвитку стали пріоритетним фактором, що визначили коливання інвестицій, а впровадження нововведень стимулювали приплив капіталу та забезпечили бізнесу доступ до інновацій. Науковий внесок у методологію теорії інвестування зробили роботи українських вчених: В. Геець, О. Гривківська, В. Гриньова, М. Диба, С. Захарін, В. Коюда, П. Круш, Г. Кучерук, Т. Лепейко, Т. Майорова, В. Матвєєв, С. Онікієнко, С. Онишко, А. Пересада, М. Туріянська та інші. Унікальне місце в академічних публікаціях займає аналіз формування інвестиційного потенціалу підприємств у

працях Симеона Дянкова та Бернарда Хукмана [78], Джеффри Х. Бергстранда та Петера Еггера [79], М. Аппіа, Байю Тауфік Поссума, Н. Ахмат, Н. Санусі [80]. Дослідження вчених Х. Вестлунда та Е. Нільсона присвячені впливу інвестицій у соціальний капітал та оцінювання інвестиційних характеристик [81]. Г. Строкович та О. Міколенко провели систематизацію концепцій оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства та обґрунтували комплексну систему індикаторів [82]. О. Димченко та Ю. Ільяшенко запропонували використовувати синергетичний підхід для управління інвестиціями компаній; схарактеризували механізм функціонування, розробивши актуальні способи оцінки інвестиційної привабливості енергетичних організацій на основі принципу синергії [83]. Вчені зосередили наукові роботи на формуванні, використанні та оцінці інвестиційної привабливості компаній. Теоретичні аспекти інвестицій розкрито в роботах Г. Берга та К. Кіршенманна, які проаналізували отримання фінансових коштів для малого та середнього бізнесу в умовах відновлення економіки після кризи та приділили увагу формуванню інвестиційного потенціалу шляхом використання зовнішнього фінансування [84]. Модель використання трифакторної виробничої функції Кобба-Дугласа розробили дослідники Н. Шлафман, Є. Фроліна та Г. Ловорко й запропонували аналіз впливу факторів на інвестиційну спроможність організацій [85]. Науковці С. Захарін, Р. Ільєнко, Є. Смирнов провели ретельне дослідження щодо фінансування інвестицій у результаті коштів підприємства та за особливостями самофінансування діяльності; обґрунтували пропозиції щодо оптимізації інструментарію стимулювання інвестиційної діяльності АПК [86]. Широкий спектр наукової літератури – від оглядів досліджень та монографій до профільних публікацій – показує формування, методичні засади оцінки та багатофакторний розвиток інвестиційного потенціалу підприємства. Особливу увагу науковці приділяють інституційним перетвореннями економіки.

Аналіз методичних інструментів оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств відіграє ключову роль в інвестиційному аналізі. Розуміння специфіки інвестиційного потенціалу сприяє ефективній комунікації між учасниками ринку, а обґрунтований методичний

інструментарій оцінювання його ефективності дозволяє визначати стратегічні вектори розвитку. З розвитком фінансових технологій з'явилися нові ресурси, які спрощують аналітичні процеси, надають доступ до професійних методичних інструментів оцінювання ефективності інвестиційного потенціалу підприємств.

Дискусії навколо інвестиційних оцінок у практиці зумовлені розбіжностями в думках аналітиків щодо перспективності інвестицій та значущості окремих критеріїв оцінювання. Фактори, що впливають на ефективність формування та використання інвестиційного потенціалу агропромислових підприємств – стратегія розвитку, стан інфраструктури та довкілля – суттєво відрізняються в агропромислових галузях, що породжує необхідність обґрунтування критеріїв оцінювання.

Аналіз фінансових концепцій і методичних підходів відіграє пріоритетну роль в інвестиційній аналітиці. Знання фінансової мови забезпечує продуктивне спілкування учасників ринку, а професійні техніки оцінки допомагають виявити ефективність потенціалу та ризики при прийнятті інвестиційних рішень. Аналіз фінансових понять і методичних підходів інтегрує знання з результатами для інвесторів, аналітиків та агропідприємств в рамках дискусій щодо визначення ефективності інвестиційного потенціалу; акцентує постійний розвиток поточної економічної ситуації ринку. В умовах прогресу в галузі інвестиційної діяльності рекомендується систематизація методів оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу агропромислового підприємства.

При визначенні ефективності формування й використання інвестиційного потенціалу систематизуються різні інструментарії, які спираються як на числові показники, так і на якісні характеристики; погляди на інвестиційну активність і здатність агропромислового підприємства конкурувати. Система, яка інтегрує методи оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу підприємства в сільському господарстві, покращує всебічну оцінку інвестиційної активності бізнесу. Разом із системним підходом застосовуються експертні методи аналізу ефективності формування інвестиційного потенціалу, які включають розрахунок середнього доходу від інвестицій та використання системи бального оцінювання для визначення переваг і недоліків інвестиційної

привабливості. Такі методи зіставляють реакцію ринку на події, що впливають на агропідприємства та обґрунтовують пріоритети для прийняття інвестиційних рішень. Вчений Винсент Аманор-Боаду пропонує використовувати системний підхід та експертні методи з урахуванням технологічного розвитку, модернізації обладнання в аналізі ефективності формування інвестиційного потенціалу агропідприємства [87].

Науковець Г. О. Хіоні пропонує для оцінювання фінансового розвитку агропідприємства аналізувати ліквідність та платоспроможність, оцінювати короткострокові зобов'язання, прибутковість і розраховувати рентабельність. Пропонується досліджувати структуру капіталу та співвідношення власного та позикового фінансування для прогнозування можливих кредитних ризиків. Рух грошових коштів – надходження та виплати – рекомендовано аналізувати для оцінки фінансової стабільності [88]. Такий системний підхід в аналізі допомагає виявити проблемні зони та перспективи розвитку інвестиційного потенціалу підприємства; запропонувати кастомізовані заходи для зростання інвестиційної привабливості агробізнесу. Аналіз ефективності використання інвестиційного потенціалу агропідприємства рекомендовано базувати на системі економічних критеріїв і кількісних та якісних показників, що відображають фінансовий стан і результат [91; 94]. У системі методів оцінювання ефективності інвестиційного потенціалу аналізується ефективність виробничих ресурсів агропідприємства, прогноз урожайності та середні очікувані врожаї за агрокультурами. Витрати сільськогосподарського призначення аналізуються сукупно з прогнозом витрат кожної агрокультури та визначається економічна ефективність формування та використання потенціалу агропідприємства.

Система методичних підходів до оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу агропромислового підприємства враховує фактори зовнішнього середовища. Ця система рекомендується агропідприємствам, щоб протистояти викликам глобального ринку (рис. 1.5).

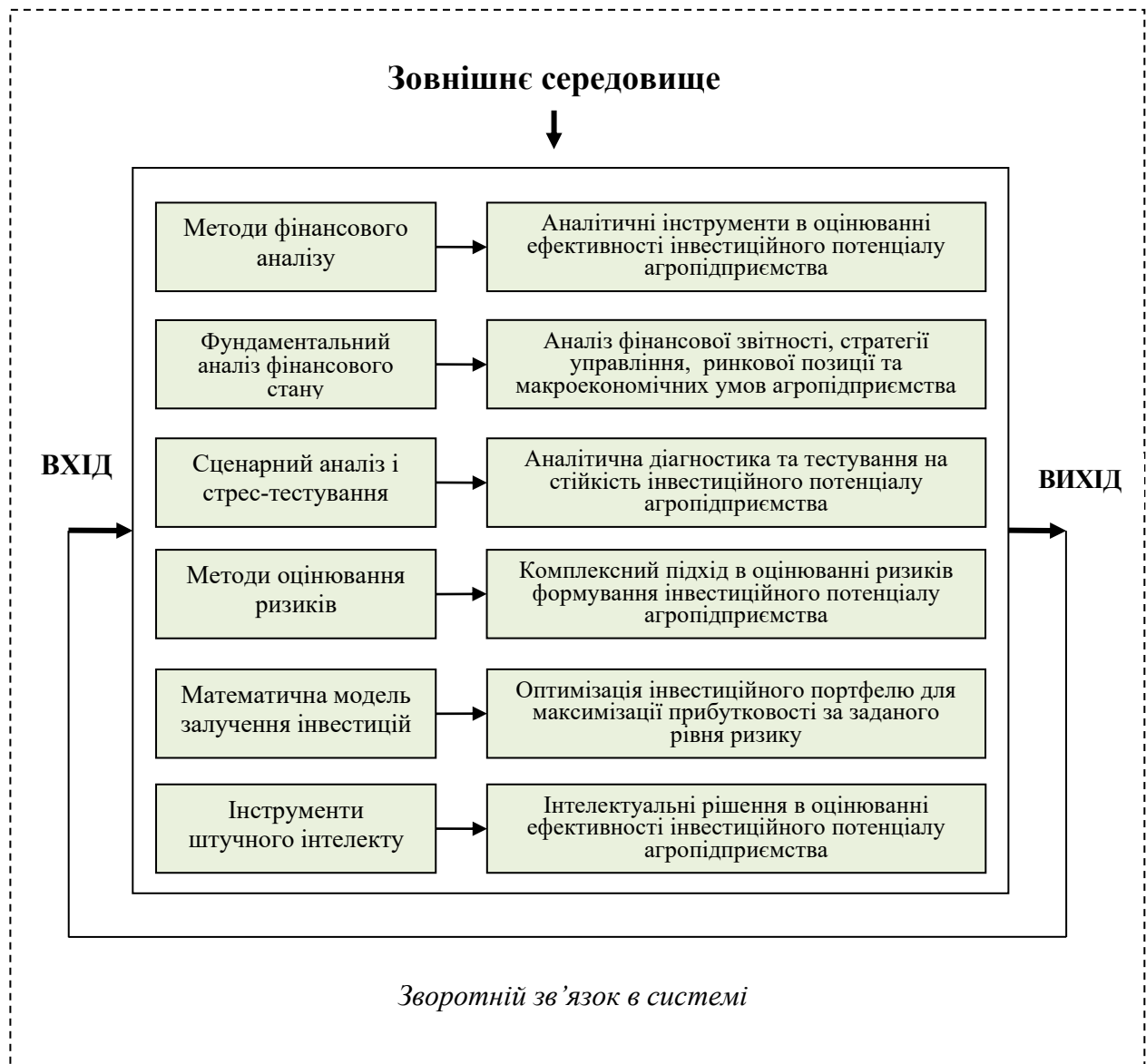

Рис. 1.5. Система методичних підходів до оцінювання ефективності формування інвестиційного потенціалу агропідприємства

Джерело: створено автором. за: [90-94].

Інвестиційний потенціал агропідприємства формується з використанням системного підходу – пріоритетне завдання, яке обґрунтовує систему методів оцінювання ефективності у контексті складових елементів. Системний підхід урахує зв'язок внутрішніх елементів системи та зовнішнього середовища, та необхідності об'єднання різних процесів для виконання поставлених завдань.

Принципи організованості, взаємозв'язку, цілісності, підпорядкованості, імітації є теоретичною основою системного підходу; відкривають перспективи ефективного управління інвестиційним потенціалом агропідприємства. Таким чином, інвестиційний потенціал підприємства постає як багатофункціональна та динамічна система; демонструє взаємодію складових елементів та породжує позитивний результат, який перевершує суму окремих характеристик.

Зовнішнє середовище системи, представлене на рис. 1.4, безпосередньо впливає на оцінювання ефективності формування інвестиційного потенціалу агропромислового підприємства. Довкілля впливає на те, наскільки ефективна інвестиційна база агропідприємства в галузі сільського господарства. Так, низка некерованих аспектів впливає на вибір та ефективність інвестиційних проєктів. До зовнішніх факторів належать економіка, законодавство, зміни клімату та політична ситуація, які спільно створюють зовнішнє оточення агропромислових підприємств, визначають можливості щодо залучення інвестицій та збільшення виробництва (див. підрозділ 2.2). Інвестори враховують впливи зовнішнього середовища, оптимізують інвестиційні підходи за умови динамічного світового ринку.

Економічний клімат безпосередньо впливає на ефективність формування інвестиційного потенціалу агропідприємства. Сприятливий фінансовий клімат забезпечує легкий доступ до коштів та підтримує споживчий інтерес, що робить підприємство інвестиційно-привабливим. Фінансова невизначеність відштовхує потенційних вкладників через ризики для окупності вкладень [95].

Зміна кліматичних умов обтяжує інвестиційний процес, адже нестабільні погодні явища провокують затяжні періоди посухи та диктують необхідність тонкої рівноваги між економічною вигодою та принципами сталого розвитку [96; 97]. Нормативно-правова база сприймається як зовнішній фактор впливу на аналіз ефективності інвестування. Інвестиційний потенціал агропідприємства зміцнює державна підтримка сталого землеробства та створення фінансових переваг для інвесторів або впровадження природоохоронних стандартів [95]. Крім того, суспільно-екологічний аспект у регіонах інвестиційної діяльності агропідприємства сприяє вектору ефективного формування інвестиційного потенціалу, оскільки екологічна політика та відсутність соціальної кризи зменшують ризики та роблять

бізнес привабливим для перспективних вкладень [98-99]. Так, всебічний аналіз інвестиційних можливостей в агропромисловому секторі економіки зумовлений комплексом зовнішніх факторів, які формують складну інвестиційну діяльність. Ефективне управління зовнішніми факторами дозволяє підприємствам оцінювати ефективність формування інвестиційного потенціалу та використовувати стратегічні перспективи, що позитивно впливає на розвиток агробізнесу та сталий прогрес.

Методи фінансового аналізу розглядаються в системі технік оцінювання ефективності формування інвестиційного потенціалу підприємств й охоплюють низку стадій на етапах – від виробництва сировини до кінцевого споживання в агропромисловому комплексі. Інструменти фінансової аналітики дозволяють оцінити фінансовий стан й ефективність формування інвестиційного потенціалу агропідприємства; перспективи інвестиційного ринку та надають інформацію для обґрунтування рішень. З урахуванням особливостей аграрного сектору в довгостроковому розвитку аналізуються коливання цін та обмежені дані. На основі результатів аналізу рекомендуються аналітичні інструменти у вигляді: аналізу фінансових коефіцієнтів, комплексної оцінки результатів, виявлення динаміки змін та фінансових моделей (табл. 2.24-2.28; рис 2.16-2.18). Кожен з методів враховує низку аспектів фінансового аналізу (рис. 1.6).

Сучасні аналітичні методи дозволяють отримати всебічне уявлення про інвестиції на агропромисловому підприємстві та оцінити, наскільки ефективно формується інвестиційний потенціал в умовах динамічного глобального ринку. Однак, використання цих методів пов'язується з проблемами. На інвестиційних оцінках негативно позначаються ринкові коливання, зниження якості даних та труднощі в розумінні фінансових показників. До того ж політичне регулювання та інституційні бар'єри ускладнюють системний інвестиційний аналіз на основі фінансових характеристик агропідприємства. Усунення перешкод пропонується для прийняття інвестиційних рішень та оптимізації інвестиційного потенціалу підприємств. Використання аналітичного інструментарію в фінансовому аналізі удосконалює оцінювання ефективності формування інвестиційного потенціалу агропідприємства та вказує на адаптивність підходів до розвитку агросектору через глобальний попит на екологічне сільське господарство.

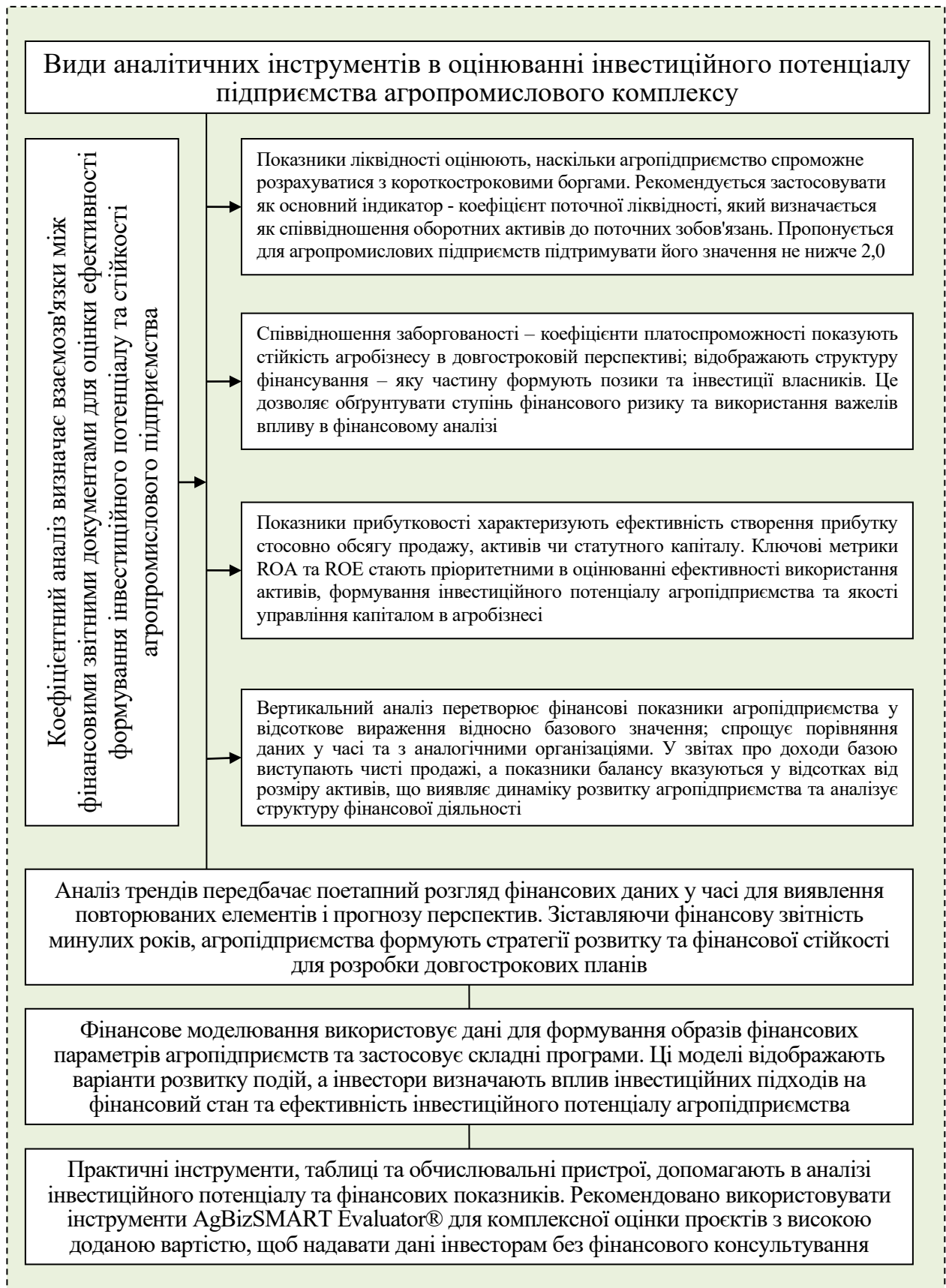

Рис. 1.6. Види аналітичних інструментів в оцінюванні ефективності інвестиційного потенціалу підприємства

Джерело: створено автором за: [89; 100-107].

Сучасні аналітики застосовують квантові моделі для розробки торгових стратегій, які враховують фінансові показники підприємства та зміни на ринку; та беруть участь в автоматизації прийняття рішень на основі спеціалізованого програмного забезпечення. Результати роботи квантових аналітиків надають підприємствам величезний дохід на основі високопродуктивних алгоритмів, випереджаючи конкурентів у виявленні інвестиційних векторів розвитку.

Оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу підприємства залежить від стабільності *фундаментального аналізу*, який містить аналіз фінансової звітності, управлінських стратегій, ринкового становища та макроекономічних умов в умовах конкурентної боротьби (табл. 1.6). Фінансова звітність демонструє організаційні підходи, всебічно розглядає динаміку ринку та впливи зовнішнього середовища, щоб надавати інвесторам відомості для стратегічного управління та інвестиційних проєктів. Агропромисловий сектор зазнає специфічних та галузевих труднощів, пов'язаних з біологічною оцінкою ресурсів, коливаннями цін та сезонністю сільського господарства, що ускладнює підготовку фінансових даних та зумовлює потребу в адаптивності управління. Фінансова інформація застосовується у розрахунках ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу агропромислового підприємства на базі бухгалтерського балансу, звіту про доходи та витрати, рух коштів і підтверджує фінансову стійкість агробізнесу. Фінансові результати забезпечують стабільність фундаментального аналізу та впевненість інвесторів, коли економічна ситуація нестабільна через інфляцію та волатильність цін на ресурси.

Таблиця 1.6

Імплементація фундаментального аналізу фінансового стану агропромислового підприємства

Складові фундаментального аналізу	Коментарі за складовими
Фінансова звітність агропромислового підприємства	
Унікальні виклики фінансової звітності у сільському господарстві	Біологічне перетворення активів, старіння, розмноження ускладнює оцінку біологічних активів; вимагає регулярної оцінки та коригування вартості для точного відображення поточної ринкової вартості активів. Агроринки схильні до волатильності, викликані впливом зовнішніх факторів, включаючи погодні умови, спалахи хвороб та глобальні ринкові тенденції. Ці коливання впливають на ціноутворення, оцінку сільськогосподарської продукції та біологічних активів, що потребує надійних механізмів звітності. Сезонний характер сільськогосподарського виробництва впливає на визнання доходів та моделі грошових потоків. Підприємствам рекомендується стратегічно планувати та керувати фінансовою звітністю, щоб забезпечити стабільність протягом фінансового року, враховувати циклічність виробництва та продажу.
Критичність точної фінансової звітності	Звіт про фінансовий стан (Баланс) надає зведені дані про активи, зобов'язання та власний капітал агропідприємства на певний момент часу; формулює оцінку фінансового стану, чистої вартості агропромислової діяльності, дозволяє інвесторам оцінювати стан бізнесу. Фінансовий звіт про прибутки та збитки вимірює фінансову динаміку за період часу, докладно описує доходи, витрати; прибуток чи збитки, отримані протягом виробничого циклу. Звіт пропонується з метою оцінки прибутковості та інвестиційного потенціалу зростання. Звіт про рух грошових коштів відстежує джерела та використання коштів в агробізнесі, надає інформацію про фінансове становище та ефективність за період часу. Звіт обґрунтовує ліквідність та операційну ефективність.
Нормативні вимоги та розкриття інформації	Фінансову звітність пропонується узгоджувати зі стандартами обліку та нормативними вимогами у періоди інфляції та зростання відсоткових ставок, що впливають на звітність. Ефективна передача фінансових даних зміцнює довіру інвесторів, сприяє ухваленню інвестиційних рішень та довгостроковій стійкості у сільськогосподарському секторі

Продовження таблиці 1.6

Складові фундаментального аналізу	Коментарі за складовими
Стратегія управління в агропромислових підприємствах	
Стратегічне планування та фінансове управління	Управління фінансовими ресурсами потребує стратегічного планування і контролю для оптимізації рішень. Ефективне фінансове управління включає: а) бюджетування; б) аналіз інвестицій, оцінку прибутковості проєктів; в) керування грошовим потоком та ліквідністю. Ці інструменти необхідні для формування інвестиційного потенціалу підприємства. Рекомендується розвивати фінансову та цифрову грамотність персоналу для підвищення кваліфікації та покращення рішень
Управління ризиками	Управління ризиками є пріоритетним елементом стратегії управління в агропромисловості. Воно включає оцінку та зниження ризиків прибутковості. Для мінімізації фінансових ризиків таких як волатильність ринку та погодні умови, підприємству рекомендується диверсифікація, форвардні контракти, стійке господарювання, розвиток інфраструктури та гнучкі стратегії продажу
Управління ресурсами	Управління природними ресурсами є елементом стратегії розвитку потенціалу агропромислових підприємств. Для досягнення цілей стратегії пропонується: а) мінімізація антропогенного впливу на довкілля, включаючи оцінку та контроль впливу на гідросферу, літосферу та атмосферу; б) стале управління та розподіл ресурсів, що реалізуються за допомогою ефективного державного регулювання та впровадження ефективних механізмів контролю. Дотримання зазначених заходів сприяє зростанню операційної ефективності та інвестиційного потенціалу агропідприємства
Практики для сталої прибутковості	Для формування інвестиційного потенціалу агропідприємства пропонується інтеграція системи фінансового управління та методів ведення агробізнесу. Для цього рекомендується: а) розвивати джерела прибутковості агробізнесу та перспективи лісового господарства, реалізацію вуглецевих сертифікатів, організацію сільського туризму; б) оновити технологічну базу та використовувати цифрові інноваційні розробки, систему контролю за посівами за допомогою штучного інтелекту та електронне відстеження руху сировини та матеріалів. Оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу агропідприємства та оптимізовані управлінські рішення гарантують процвітання агропромислового бізнесу у майбутньому

Продовження таблиці 1.6

Складові фундаментального аналізу	Коментарі за складовими
Ринкова позиція агропромислового підприємства	
Позиціонування на агроринку	Ринковий стан агропідприємства впливає на інвестиційну ефективність через низку взаємопов'язаних факторів. Збільшення концентрації ринку підвищує прибутковість доміантних агропідприємств, але веде до зростання споживчих цін та зниження цін для фермерів. Ринкова орієнтація та використання маркетингових ресурсів покращують фінансовий результат; впливають на операційну ефективність, що відображається у показниках рентабельності та обороту активів. Доступ до кредитів та зовнішнє середовище формують конкурентну динаміку; впливають на фінансові показники агропідприємства. Стратегія управління зміцнює ринкову позицію та інвестиційну привабливість агропідприємства. Бізнес-ситуація агропідприємства залежить від ефективного використання інвестиційного потенціалу. Конкурентний інвестиційний аналіз допомагає підприємству оцінити методи конкурентів і покращити власну інвестиційну стратегію з ключовими показниками у розрізі: загальної ефективності інвестицій; річної норми прибутку; фінансової ефективності, кредитного плеча, розміру підприємства. При цьому невеликі агрокомпанії створюють та ефективно використовують унікальні конкурентні переваги та маркетингові стратегії, включаючи прямі продажі; підвищують власний інвестиційний потенціал та знижують ризики цінових коливань
Макроекономічні умови агропромислового підприємства	
Макроекономічні фактори впливу	Інфляція, процентні ставки, зростання ВВП та реальний валютний курс відіграють критичну роль в інвестиційних показниках та стратегічних рішеннях агропромислових підприємств. Ці фактори впливають на прибутковість агропідприємств, особливо молодих, які чутливі до економічних коливань. Зростання інфляції та високі процентні ставки створюють додаткові виклики, збільшують операційні витрати та ускладнюють доступ до кредитів. Вплив глобальних тенденцій на агропромисловий сектор посилює торгіву нестабільність у міжнародних угодах. Коливання валютних курсів ускладнюють імпорт необхідних ресурсів, добрив чи сільгосптехніки. Агропідприємства стикаються з ризиками, пов'язаними з експортними потоками та доступом глобальних ринків. Важливо узгоджувати макроекономічні та сільськогосподарські політики для ефективного використання інвестиційного потенціалу підприємства агропромислового комплексу. Ефективність аграрної політики впливає на адаптацію агросектору до макроекономічних умов

Джерело: створено автором за: [108-120].

Для агропромислових підприємств пропонується передбачати труднощі, що пов'язані з розподілом активів та розвивати бюджетування, щоб підтримати прибутковість. З ефективною системою управління пропонується поширити спектр доходів, цифрові інновації, компетентність у фундаментальному аналізі, щоб збільшити грошові потоки та зменшити ризики, спричинені динамікою ринку у зовнішньому середовищі. Динаміка валового внутрішнього продукту, рівень інфляції та вартість кредитів впливають на прибутковість бізнесу, тому пропонується *фундаментальний аналіз економічних трендів* та оперативне реагування на економічні виклики в агропромисловому секторі.

Зростання екологічних та кліматичних ризиків в інвестиційному процесі підприємства агропромислового комплексу актуалізує використання методів *сценарного аналізу та стрес-тестування* як незамінної оцінки ефективності формування інвестиційного потенціалу. Ці методи дозволяють прогнозувати майбутні події, оцінювати стійкість агропідприємства до несприятливих умов. Сценарний аналіз фокусується на моделюванні потенційного впливу різних кліматичних сценаріїв на сільськогосподарський сектор; включає оцінку, як зміни клімату впливають на врожайність, показники тваринництва та фінансову стабільність підприємства. Агропромислові підприємства застосовують сценарії для підготовки до невизначених ринків, екологічних перетворень та моделюють результати, спираючись на еталонні сценарії. Стрес-тестування в спрямоване на аналіз фінансової стійкості агропідприємства в екстремальних умовах, таких як засухи або повені. Інструменти стрес-тестування для оцінювання ризику засухи дозволяють банкам визначати, наскільки агропідприємство піддається цьому ризику та як інвестор здатний впливати на сектор або регіон. Розуміння ризиків, пов'язаних із засухою, сприяє формуванню інвестиційних стратегій розвитку, а перерозподіл інвестицій в менш вразливі сектори агропромислового комплексу підвищує стабільність та ефективність формування інвестиційного потенціалу агропромислового підприємства. На відміну від інших галузей, де стрес-тести фокусуються переважно на фінансових показниках чи ринкових коливаннях, на

агropідприємстві акцент робиться на фізичних ризиках, пов'язаних із прямим та значним впливом клімату на сільське господарство [121-122].

Пріоритетним аспектом стає інтеграція в аналіз екологічних, соціальних та управлінських (ESG) критеріїв. Методики аналізу в агросекторі вимагають включення ESG-критеріїв в аналіз ризиків для обґрунтування довгострокових наслідків і підвищення індикаторів операційної стійкості бізнесу [123-124]. Крім того, ефективна система моніторингу й контролю ризику в агросекторі об'єднує стрес-тестування зі сценарним аналізом та враховує вплив макроекономічних та специфічних факторів. Хоча сценарний аналіз і стрес-тестування демонструють схожі риси, але виклики, з якими стикаються агропромислові підприємства – вразливість до зміни клімату та врахування ESG-факторів – обґрунтовують застосування кастомізованої стратегії. Така стратегія реалізується для розробки унікальних рішень замість масових шаблонів, підвищує задоволеність клієнтів, забезпечує конкурентні переваги, ефективну діяльність в умовах динамічного середовища. Зазначені методики призначені для аналізу поточної стійкості та розв'язання стратегічних задач щодо ефективного формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу.

Сценарний аналіз та стрес-тестування стимулюють інвесторів і політиків у прийнятті обґрунтованих рішень в умовах невизначеності та допомагають виявляти ризики для формування інвестиційного потенціалу агropідприємства у контексті зміни клімату та нестабільності світових ринків. Попри переваги, інвестори стикаються з проблемами, пов'язаними з методичними складнощами та якістю даних. Інтеграція аналітичних технологій визначення ефективності може покращити, та ускладнити формування інвестиційного потенціалу агropідприємств.

Використання сценарного аналізу та стрес-тестування має переваги та обмеження в агропромисловому секторі (табл. 1.7).

Оцінка ефективності сценарного аналізу ґрунтується на індикаторах, які дають можливість визначити діапазон перспективних інвестиційних проєктів агropідприємства. Цей підхід вказує на ризики для інвестиційного портфеля, що входить у систему стратегічного планування.

Таблиця 1.7

Позитивні та негативні аспекти сценарного аналізу та стрес-тестування в агропромисловому комплексі

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
У процесі оцінки ефективності формування інвестиційного потенціалу підприємств використовуються методи сценарного аналізу та стрес-тестування. Сценарний аналіз та проведення стрес-тестів є ефективними інструментами в управлінні невизначеністю й ризиками, поглиблюють розуміння потенційних сценаріїв розвитку підприємств; сприяють виробленню стратегічних рішень. При аналізі сценаріїв вивчаються можливості підприємств на різні можливі ситуації, тоді як стрес-тестування спрямоване на виявлення меж стійкості цих можливостей при факторах впливу	Методики сценарного аналізу та стрес-тестування стикаються з суб'єктивністю оцінок, вузькою вибіркою параметрів та складністю побудови моделей. Аналіз сценаріїв страждає від залежності від думок експертів, малої кількості розглянутих варіантів розвитку подій та відсутності чітких ймовірнісних характеристик, що знижує правдивість та всебічність висновків. Стрес-тестування залежить від вихідних припущень і дає результати, що не завжди відповідають дійсності. Обидва підходи вимагають значних часових та обчислювальних витрат, а застосовуються механістично, що зменшує практичну цінність методів
Методики оцінюють вплив безпосередніх і опосередкованих фізичних ризиків на ефективність інвестиційного потенціалу підприємства, враховують перспективи залучення інвестицій. Оцінка допомагає виявити можливості агропідприємства протистояти впливу зовнішніх умов та приймати зважені інвестиційні рішення	Неможливо із впевненістю спрогнозувати фактори, що впливають на ефективність формування інвестиційного потенціалу підприємства через непередбачуваність поведінки сільськогосподарських ринків та небезпечність ланцюжків постачання аграрної продукції в глобальній економіці
Завдяки моделюванню варіантів ефективного формування інвестиційного потенціалу підприємства діагностують слабкі сторони стратегії розвитку, вносять корективи та покращують економічну ефективність інвестиційного капіталу	Початкові припущення при проведенні стрес-тестування можуть бути неправдивими, внаслідок чого прогнози формування інвестиційного потенціалу агропідприємств та фактичні результати можуть значно відрізнятись
Технології штучного інтелекту та машинного навчання у сценарному аналізі та стрес-тестуванні дозволяють оперативно отримати об'єктивні дані про рівень ефективного використання інвестиційного потенціалу підприємства, виявити загрози та розширити стратегічні перспективи аналізу	Ризики, пов'язані з практичною реалізацією інвестиційних проєктів, коливаннями ринкових цін та впливом зовнішнього середовища, не отримують повної оцінки, що знижує стійкість до негативних факторів формування інвестиційного потенціалу підприємства
Методи допомагають агропідприємствам та інвесторам заздалегідь готуватися до непередбачених ситуацій, викликаних зміною клімату, нестабільністю ринку та змінами в законодавстві, мінімізуючи ризики та забезпечуючи довгострокове збереження інвестицій	Аналіз впливу зовнішнього середовища в аналітичних розрахунках у розрізі політичних змін, модифікації споживчого попиту та інших факторів – завдання, яке ускладнює обґрунтування показників ефективності формування інвестиційного потенціалу агропідприємства

Джерело: створено автором за: [122-125].

Сценарний аналіз стимулює агропідприємства готуватися до результативних або очікуваних наслідків, що є пріоритетним завданням для розробки стійкої інвестиційної політики [95]. Інструментарій сценарного аналізу стає популярним в інвестиційній діяльності для прогнозування динаміки інвестиційного потенціалу агропідприємства [125]. Складність та невизначеність розробки сценаріїв є ключовими питаннями при дослідженні майбутнього інвестиційного розвитку.

Комплексний підхід для *оцінки ризиків* в агропромисловому комплексі включає якісні та кількісні інструменти аналізу зі спеціалізованими методами, враховують особливості сільськогосподарських інвестицій та обґрунтовують ефективність капіталовкладень. Аналітики виділяють аналіз реальних опціонів та коефіцієнтів ROA, який враховує здатність агропромислового підприємства адаптуватися до умов зовнішнього середовища. На відміну від стандартних методів розрахунку чистої приведеної вартості, які ігнорують факт коригування стратегії у відповідь на зовнішні фактори, ROA надає інвестору впевненість у можливості оперативного реагування на мінливу ситуацію, що є пріоритетним при волатильності ринків та впливі природних факторів. Також, ооb використовувати підхід інтегрованої оцінки, що виходить за межі традиційних процедур, розглядає варіанти розвитку подій, враховує гнучкість управління та спрямовується на довгостроковий розвиток та соціальну відповідальність.

Для аналізу перспективності інвестицій в агропромислові підприємства застосовується факторний аналіз, заснований на обґрунтуванні факторів впливу на прийняття інвестиційних рішень та розумінні специфіки агропромислового сектору. Для визначення ефективності інвестиційних проєктів рекомендується спеціалізована методика «AgbizSMART Evaluator®», яка аналізує можливості агропромислового бізнесу для участі в акціонерному капіталі. AgbizSMART Evaluator® дає компанії та майбутнім інвесторам можливість ретельно вивчити зміст, минаючи експертизи [105]. Завдяки цьому інвестори переконуються, чи відповідають прогнозовані показники індивідуальним фінансовим планам та цілям при інвестуванні. Попри те, що оцінка не скасовує інвестиційних ризиків, методика допомагає інвесторам знизити ймовірність втрати у разі неуспішного вкладення капіталу, щоб

спрогнозувати фінансові показники. На підставі комплексного підходу інвестори оцінюють потенціальні втрати та враховують вплив екологічних та соціальних факторів у процесі інвестування сільського господарства. Цей підхід сприяє впровадженню принципів сталого розвитку та дотриманню сучасних вимог до агропромислового комплексу. Використовуючи коефіцієнт ROA, інтегровані моделі, факторний аналіз, інвестори мінімізують ризики в інвестиційних проєктах та обґрунтовують довгострокову економічну стабільність агробізнесу. Різноманітність та гнучкість методів оцінки ризиків в агропромисловому комплексі зумовлені специфікою агросектору. Управління ризиками визначається принципами інвестиційних стратегій агропромислових підприємств, зосередженим на виявленні, аналізі, зниженні потенційних загроз, що впливають на прибутковість інвестицій.

Для оцінювання ефективності формування інвестиційного потенціалу підприємства рекомендується *математична модель залучення інвестицій* у процесі оптимізації інвестиційних портфелів для максимізації прибутковості за заданого рівня ризику. Концепція інвестиційних портфелів у сучасному вигляді базується на моделі Гаррі Марковиця, що спрямована на створення ефективних інвестиційних портфелів – максимізацію прибутку з урахуванням ризиків. Ця модель спирається на характеристики, які формують теоретичні положення теорії:

1. Згідно з цією моделлю, раціональні інвестори прагнуть уникнути ризику, обирають варіанти з найвищою потенційною прибутковістю та мінімальними витратами, обґрунтовують рішення на прогнозованій прибутковості та ступені волатильності портфеля відносно стандартного показника [126; 127].

2. В основі моделі лежить уявлення, що очікувана прибутковість активів підпорядковується нормальному закону розподілу, що спрощує розрахунки з оптимізації портфеля, попри, що фактичні результати часто характеризують екстремальні відхилення [127; 128].

3. Інвестори володіють даними та всеосяжною інформацією про результати, пов'язані з активами, рівнем ризику та взаємозв'язками між ними, що дозволяє приймати зважені рішення [127].

4. При створенні портфеля виключається вплив комісій брокерів і податків, що надає можливість змінювати пропорції активів для підтримки початкового співвідношення без додаткових витрат [127].

При формуванні оптимального інвестиційного портфеля виділяють дві ключові стадії. На першому етапі інвестори виявляють ефективні портфелі, які пропонують максимізацію прибутку при встановленому обсязі ризику [129]. Потім, з цього набору інвестор обирає відповідний портфель, з урахуванням ризику та бажаного рівня прибутковості [129]. Розмір прогнозованого прибутку портфеля визначається як середньозважений показник очікуваної прибутковості кожного активу, який входить до складу оптимального портфеля [130]. У моделі рівень ризику визначається через дисперсію [128; 130]. Якщо активи не показують взаємозв'язок, коваріація зануляється, що полегшує процес обчислень. Модель ігнорує комісії та оподаткування, які впливають на інвестиції. Попри переваги в моделі Гаррі Марковиця – такі як орієнтація на диверсифікацію та системно-структурований підхід до обґрунтування портфеля – відзначаються і недоліки. Серед них:

- 1) чутливість до статистичних даних при оцінюванні параметрів;
- 2) використання волатильності як показника ризику;
- 3) припущення, що дохідність розподілена нормально, що нереалістично при аналізі ринкової кризи [127; 128].

Аналіз ризиків та дохідності портфеля проводиться на засадах принципів Гаррі Марковиця як середньозважені величини ризиків та дохідностей окремих активів компанії, що допомагає інвесторам цілеспрямовано вибирати стратегії розподілу капіталу. Принципи теорії Гаррі Марковиця дозволяють приватним інвесторам досягати ефективних результатів від інвестицій та вибудовувати інвестиційний портфель за планом. Модель Гаррі Марковиця змушує знайти рівень комфорту з ризиком, бажані фінансові показники та взаємозв'язок видів активів в інвестиційних рішеннях. Таким чином, інвестор підвищує можливості максимізувати віддачу від капіталу з урахуванням допустимого рівня ризику, створюючи ефективний інвестиційний портфель.

Модель управління інвестиційним портфелем, яка аналізує потенційні ризики та прогнозований дохід, дозволяє інвесторам створювати такі портфелі, які орієнтовані на інвестиційні стратегії. У підсумку, використання концепції Гаррі Марковиця в сучасних інвестиціях демонструє принциповість прийняття обґрунтованих рішень, заснованих на аналізі даних, що допомагає інвесторам досягти фінансових цілей завдяки балансуванню ризику та дохідності.

У сучасній інвестиційній діяльності вважається за доцільне застосовувати технології штучного інтелекту та машинного навчання при оцінці ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств АПК, оскільки вони сприяють оптимізації виробничих процесів в аграрному секторі, підвищують якість управлінських рішень та надають актуальну інформацію для можливих інвесторів [131]. Машинне навчання в галузі АПК використовує предикативну аналітику та передбачає дослідження метеорологічних факторів та динаміки споживчих уподобань для передбачення цінових змін. Завдяки цьому інвестори роблять зважений інвестиційний вибір, спираються на прогнози щодо врожайності та ситуації на ринку. Алгоритми машинного навчання популярні при обробці великих масивів даних, що стосується продуктивності в сільському господарстві. Аналізуючи такі параметри, як склад ґрунту та стан посівів, нові технології обґрунтовують потенційну дохідність інвестицій. Системи підтримки прийняття рішень, засновані на ШІ, використовуються для обробки великого обсягу даних, отриманих під час сільськогосподарських операцій, що допомагає оптимізувати виробничі цикли, ефективно розподіляти ресурси та збільшувати ефективність інвестицій. Агентський ШІ впроваджує новий метод самостійного прийняття рішень в агропромисловому комплексі, що дозволяє автоматизувати управління на базі Інтернету речей для передачі даних у режимі реального часу. Завдяки новим технологіям підтверджується дохідність інвестицій, що викликає інтерес в інвесторів. Системи аналізу даних, засновані на машинному навчанні, дозволяють заздалегідь визначати обсяги врожаю, враховують погодні умови та інші фактори впливу. Ці системи допомагають координувати бізнес-процеси з потребами ринку та зменшувати ймовірність фінансових втрат.

Інтеграція штучного інтелекту та аграрного сектору економіки стрімко змінює світову продовольчу екосистему. ШІ стимулює інновації на етапах аграрного ланцюга, від оцінки стану ґрунтів та спостереження за ростом рослин до застосування безпілотної техніки та прогнозової аналітики. Дослідження науковців комплексно аналізують роль ШІ в аграрній сфері, наголошують на областях застосування, вигідних ефектах, труднощах та поточних ринкових трендах. Дослідники Окечукву Пол-Чіма Угву, Фабіан С. Огеньї, Естер Уго Алум, Вал Гігінус Удока Езе, Маріам Басаджа, Джовіта Нненна Угву провели аналіз результатів впровадження алгоритмів ШІ та машинного навчання для вдосконалення управління оброблюваними агрокультурами, систематизували дані-орієнтовані стратегії ефективного використання можливостей ресурсів та забезпечення стійкості агровиробництва [132]. Кейсі Данн [133] демонструє, що ШІ швидше стає однією з впливових технологій в аграрному секторі, в умовах зростання попиту на продукцію при динамічних кліматичних умовах та зростанні чисельності населення. Аліна Піддубна [134] показує, що класичні методи ведення сільського господарства вже не відповідають вимогам часу та необхідні передові цифрові технології та рішення. Автоматизація впливає на аграрну галузь, а застосування ШІ в АПК обіцяє високу результативність. Так, автори наукової праці Чжиган Є, Шань Ін, Ін Цао, Юн Ван підкреслюють перспективи поєднання технологій ШІ та дистанційного зондування [135] для розв'язання гострих питань управління водними ресурсами в АПК, що сприяє створенню раціональних та стійких систем харчового виробництва. Автори наукової роботи Стефан Швенг, Лука Бернардіні, Катаріна Кейблінгер, Ганс-Петер Каул, Ізток Фістер, Ніко Лукач, Хав'єр Дель Сер, Андреас Хольцінгер [136] проаналізували останні наукові досягнення, виявили методологічні бар'єри та сформували напрями для подальших досліджень, наголосили на трансформаційному потенціалі ШІ в галузі ґрунтознавства. Міждисциплінарна група фахівців США з Університету штату Колорадо використовує штучний інтелект для інтерпретації складних даних та допомагає фермерам оперативно отримувати правдиві рекомендації щодо стану ґрунту, перетворює інформацію на дієві, легкодоступні інсайти для прийняття рішень [137]. Інтелектуальні технології та інструменти

машинного навчання вдосконалюють виробничі процеси в аграрному секторі. Штучний інтелект здатний трансформувати та зробити стійким до викликів майбутнього аграрне виробництво; доповнює вже сформовані вдалі методики зростання та оцінювання ефективності на засадах поглибленого аналізу та стратегічного бачення; впроваджує інновації для розв'язання проблем. Завдяки здатності перетворювати обсяги даних на корисні рекомендації, ШІ посилює прийняття рішень, знижує ймовірність втрат, забезпечує прибутковість, зберігає безпеку. Одночасно ШІ справляється з викликами в галузі коливання погодних умов, збільшення вартості ресурсів, дефіциту робочої сили та необхідності мінімізації негативного впливу на довкілля.

Впровадження цифрових інновацій збільшує інвестиційну привабливість підприємств в агропромисловому комплексі; скорочує непродуктивні витрати та забезпечує оптимальне розміщення капіталу та обґрунтовує ризики. Цифрові платформи, які застосовують машинне навчання для обробки даних з відкритих джерел, видають актуальну інформацію для прийняття управлінських рішень в інвестиційній діяльності агропідприємства. З ростом технологічного прогресу бізнес у сільському господарстві може контролювати ефективність формування інвестиційного потенціалу агропідприємств й оперативно реагувати на ринкову кон'юнктуру. Алгоритми машинного навчання використовуються для аналізу статистичних даних про прибутковість, екологічних умов, ринкових тенденцій, надаючи практичні дані, які можуть суттєво вплинути на інвестиційні стратегії та допомагають агропромисловим підприємствам займати конкурентні позиції в ринковій економіці, аналізуючи динаміку ринку.

Сучасні системи підтримки рішень стали немислимі без використання методів штучного інтелекту та машинного навчання, які надають інвесторам та менеджерам новітні інструменти розробки стратегій, заснованих на актуальних даних та прогнозах. Поширення ШІ та машинного навчання в сільському господарстві ускладнюється високими початковими витратами та потребою у спеціалізованих знаннях [131]. Ці проблеми відчуються малими та середніми агропромисловими підприємствами, хоча довгострокова окупність інвестицій перевершує початкові

очікування фахівців. Присутні завдання захисту інформації та обчислювальна складність алгоритмів ШІ створюють перешкоди, вимагають моніторингу та коригування у цій сфері. Впровадження ШІ та машинного навчання надає перспективу модернізувати агропромислову галузь і одночасно породжує труднощі при визначенні перспективи інвестицій в агропідприємства. З технологічним розвитком зростатиме значення розумних рішень у сфері оцінюванні ефективності формування інвестиційного потенціалу підприємства для вибору оптимального напрямку капіталовкладень у майбутнє сільського господарства [139; 140].

Інвестиції в агропромислові компанії демонструють тісний взаємозв'язок між новими технологіями, такими як штучний інтелект та машинне навчання, і сільським господарством, сигналізують про зміни в галузі. Експерти очікують збільшення обсягу ринку спеціалізованої сільськогосподарської техніки на базі використання ШІ, від \$1,93 млрд у 2024 році до \$2,40 млрд у 2025 році. При цьому передбачається, що щорічне зростання складе 25,09%, та до 2032 року ринок досягне \$11,63 млрд [141], що підтверджує релевантність застосування ШІ для зростання ефективності потенціалу агропідприємств. Ключовим драйвером цього інвестиційного тренду є підвищення ефективності завдяки використанню ШІ в сільськогосподарських процесах. Аналітики визначають, що технологія ШІ оптимізує логістичний процес в ланцюгах агропромислового виробництва, дозволяє скоротити витрати в інвестиційних рішеннях. Це позитивно впливає на рентабельність та відповідає зростанню інтересів споживачів до безпечних методів ведення сільського господарства, що стимулює подальше залучення інвестицій у технології на базі ШІ.

Сучасні цифрові платформи інтегрують генеративний штучний інтелект, використовуючи дані зі супутників, Інтернету речей та систем управління, щоб рекомендувати кастомізовані пропозиції для інвесторів і користувачів. Завдяки платформам агропромислові підприємства адаптуються до динамічних умов, несприятливої погоди або появи шкідників. Зростання інтересу до розумних платформ у сільському господарстві стимулює поширення генеративного ШІ у цій сфері. Обсяг світового ринку генеративного ШІ для сільського господарства становив \$226,2 млн у 2024 році, а з 2033 року очікується до \$2,15 млрд при

середньорічному зростанні у 28,7% у період з 2025 по 2033 рік [142]. Інвестори надають перевагу інвестиціям у генеративні моделі ШІ заради прогнозування врожайності, зміни погоди, потреб у ресурсах. Технології штучного інтелекту підвищують продуктивність у створенні справедливої та екологічно безпечної системи виробництва харчових продуктів.

Оцінювання ефективності стає критично важливою для формування та використання інвестиційного потенціалу в агропромислових підприємствах, для зростання конкурентоспроможності та залучення інвестицій. Ця оцінка включає систему методичних інструментів, які допомагають аналізувати фактори впливу на інвестиційні рішення, такі як економічні умови, цифрова трансформація та ринкова динаміка та ін. Показники, що оцінюють чистий дисконтований дохід, внутрішню норму прибутковості й аналізують ризики, надають інформацію про привабливість інвестиційного потенціалу підприємств. Різноманітність методик надає комплексну оцінку ефективності формування інвестиційного потенціалу агропідприємств. Однак, дискусії призводять до суперечливих висновків щодо інвестиційної привабливості, ваги різних показників оцінювання, математичних моделей оцінки, ролі штучного інтелекту, цифрових платформ. Для визначення ефективності формування інвестиційного потенціалу підприємств пропонується застосовувати всебічний аналіз – методологію системного підходу. Це дозволяє комплексно оцінити інвестиційний потенціал агропромислового підприємства; розглянути взаємопов'язані елементи оцінки як частину безперервного процесу вдосконалення, коли сукупний вплив перевершує можливості окремих аспектів. Зважаючи на умови сучасного світового ринку, агропромислові підприємства динамічно розвиваються, тому система оцінювання ефективності формування інвестиційного потенціалу створюється адаптивною, здатною швидко реагувати на проблеми. Для цього необхідна систематична оцінка внутрішніх процесів та компетенцій у галузі стратегічного планування. Сучасним напрямом у рамках системного підходу стали технологічні інновації у галузі аналізу інвестиційного процесу агропідприємств. Завдяки цифровим технологіям, штучному інтелекту та машинному навчанню створюються об'єднані інформаційні платформи, що забезпечує оперативний обмін

інформацією між інвесторами та споживачами, координацію дій. Отже, системний підхід до оцінки ефективності формування інвестиційного потенціалу визначає складну та динамічну структуру методів, яка пропонується агропідприємствам для підтвердження інвестицій у контексті глобалізації ринків і високої конкуренції. У дисертації рекомендується система методичних підходів і види аналітичних інструментів оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств АПК (рис. 1.4-1.5; табл. 1.4) та продовжується дослідження у контексті сталого розвитку.

Висновки до розділу 1.

За результатами дослідження теоретико-методичних засад формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу можна зробити такі висновки:

1. За результатами вивчення теоретичних підходів встановлено, що інвестиційний потенціал підприємства є основою залучення капіталу та ефективного реагування на виклики глобальної економіки. Теорія інвестування розвивається в історичній перспективі – від античних філософів до сучасних економістів – та стала фундаментом для осмислення та управління інвестиційним процесом; інтегрує різноманітні економічні школи та підходи, включаючи класичну, неокласичну та інституційну теорії, що дозволяє враховувати як фінансові, так і інституційні аспекти інвестування. Теорія інвестування визначається в роботі як керована система, спрямована на максимізацію прибутковості при контролі ризиків та на адаптацію до економічних умов ринків. Пріоритетним елементом визначається державна інвестиційна політика, яка сприяє сприятливому середовищу для залучення капіталу та оновлення інвестиційного потенціалу країни. Розвиток теорії інвестування та ефективне формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств стали перспективними умовами для сталого економічного прогресу України.

2. У роботі доведено, що сучасна теорія інвестування пройшла еволюцію, інтегруючи класичні та неокласичні підходи з новими концепціями, такими як

поведінкова економіка, австрійська школа та ESG-інвестиції. Методи аналізу та прийняття інвестиційних рішень змінили глобалізація й технологічний прогрес, включаючи впровадження машинного навчання та штучного інтелекту; методи змістили акцент з чистої раціональності на психологічні та соціальні фактори. Інвестиційні моделі потенціалу стали комплексними з врахуванням емоційної реакції інвесторів, екологічних та соціальних критеріїв, інноваційної технології. Еволюція теорії інвестування розвивається циклічно та відображається в моделі спіральної динаміки, де оновлені етапи спираються на досягнення попередніх, доповнюються новими інструментами, підходами. Попри розбіжності в аналізі та визначеннях, інвестиційний потенціал визнається вагомим фактором сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємств. Сучасна теорія інвестування визначається інтегрованою та багатогранною системою знань, що орієнтується на адаптацію до турбулентності глобальних ринків та стійкий розвиток; вимагає осмислення класичних концепцій, впровадження нових наукових і практичних підходів.

3.3 позиції ресурсної парадигми, інвестиційний потенціал підприємства можна схарактеризувати як складну, багаторівневу систему, яка являє собою сукупність взаємопов'язаних можливостей ресурсів, спрямованих на залучення та ефективне використання інвестицій для досягнення стратегічних цілей та сталого економічного розвитку. Для формування інвестиційного потенціалу підприємства використовуються теоретичні підходи – ресурсний, інноваційний, ринковий, системний, функціональний, економіко-математичний тощо. Кожен з підходів розкриває унікальні аспекти інвестиційного потенціалу підприємства та характеризує сильні сторони та обмеження підприємств. Ресурсний підхід акцентує на ефективному використанні ресурсів, інноваційний підхід – на ролі техніко-технологічного оновлення підприємств; ринковий – на можливості зіставлення ринкової вартості підприємства з показниками вартості аналогічних суб'єктів господарювання; системний підхід – на систематизації можливостей у цілісну структуру, де елементи функціонують у взаємодії та створюють ефект синергії; функціональний – на управлінні можливостями у галузі фінансів; економіко-

математичний – на моделюванні та прогнозуванні. Інвестиційний потенціал підприємства стає динамічним аспектом стратегічного планування та сталого економічного розвитку, релевантним для інвесторів. Інвестиційний потенціал підприємства спрямовується на ефективне розміщення інвестицій та досягнення довгострокових економічних вигод, що вимагає інтегрованих знань, досвіду та інновацій для зростання конкурентоспроможності бізнесу та сталого розвитку держави.

4. Інвестиційний потенціал підприємства агропромислового комплексу надає змогу прослідкувати формування можливостей ресурсів АПК у стратегіях розвитку під впливом зовнішніх факторів – економічних, правових, ринкових та геополітичних; та внутрішніх факторів – ефективності бізнесу, стратегічного планування, фінансових моделей. Формування інвестиційного потенціалу стає можливим у розрізі організаційних аспектів АПК: потенціалу підприємницької діяльності; потенціалу агропідприємства; потенціалу конкретного напрямку АПК. Для зростання інвестиційного потенціалу агропідприємства пропонується оптимізувати використання ресурсів, впроваджувати нові технології в контексті ефективних стратегій інвестування, які орієнтовані на партнерство та державну підтримку. Інвестиційний потенціал безпосередньо впливає на рентабельність агропідприємства, сприяє зміцненню конкурентоспроможності та забезпечує адаптацію до світового ринку в турбулентних умовах розвитку.

5. За результатами аналізу теоретичних основ формування інвестиційного потенціалу підприємства систематизовано принципи, які створюють умови для ефективної реалізації інвестиційних ресурсів в стратегіях з урахуванням ризику та очікуваного прибутку. Принциповим аспектом став принцип альтернативних інвестицій – видів активів, які відрізняються від традиційних інвестиційних інструментів, мають потенціал для диверсифікації та зростання дохідності. Для успішного розвитку альтернативних інвестицій рекомендується знайти баланс між дохідністю та ризиками, що становить завдання як для інвесторів, так і для регуляторів. Принцип приведеної вартості грошей визначає фундаментальну основу інвестиційної теорії та фінансового аналізу; враховує ризики, пов'язані з інфляцією

та часовими затримками, та реалізується через розрахунок поточної вартості з використанням ставки дисконтування. Усвідомлення та правильне застосування принципу ризику та дохідності дозволяє інвесторам, фінансовим організаціям і приватним особам керувати інвестиціями та оптимізувати власні портфелі, щоб приймати рішення, спрямовані на максимізацію прибутку та стає зростання при контролі можливих витрат. Структурування інвестиційної стратегії визначає принцип ефективного управління інвестиційним портфелем підприємства.

6. При формуванні інвестиційної стратегії підприємства рекомендується враховувати принцип поведінкових фінансів та вплив когнітивної помилки, або ірраціональну поведінку інвесторів, що погіршують якість рішень. При цьому інвестиційний потенціал підприємства рекомендується оцінювати на підставі стратегічного підходу до інвестування та адаптувати інвестиційну стратегію під конкретні умови. Унікальні характеристики та ресурси компанії дозволяють випереджати конкурентів, збільшувати зростання продажів, рентабельності та частки ринку, що приваблює інвесторів та знижує ризики. Економічні бар'єри, високі витрати на вхід на ринок та складне законодавство захищають усталених гравців та обмежують конкуренцію, створюють переваги для великих компаній та ускладнюють вхід нових учасників. Стійкий фінансовий стан та здатність до масштабування рекомендуються для зростання інвестиційного потенціалу. В результаті приходимо до висновку, що підприємства, орієнтовані на фінансовий добробут і масштабування бізнесу, здатні підвищити інвестиційний потенціал, адаптуватися до глобального ринку та стимулювати довгострокове зростання інвестиційної привабливості.

7. Джерела фінансування інвестиційного потенціалу підприємств можна представити як накопичений прибуток, позикові кошти та акціонерний капітал. Окрім класичних джерел, зростає роль альтернативних джерел фінансування у контексті державної підтримки, колективного фінансування, бізнес-ангелів, венчурних фондів, які удосконалюють інвестиційний процес з різним рівнем дохідності й ризику. Інтеграція джерел фінансування у гармонії з принципами формування інвестиційного потенціалу підприємства веде до сталого бізнесу.

Завдяки збільшенню кредитного портфеля, нарощенню грантів та джерел фінансування діяльності підприємства зміцнюється інвестиційна привабливість його потенціалу.

8. У дисертації встановлено, що формування інвестиційного потенціалу підприємства ґрунтується на всебічному застосуванні різноманітних джерел інформації — первинних, вторинних та третіх рівнів, кожен з яких долучається при формуванні правдивих даних. Поєднання високої швидкості обробки інформації, відкритості даних та етичних норм цифрового середовища дозволяє найповніше розкрити інвестиційний потенціал підприємства. У контексті цифрової трансформації інвестиційного процесу підприємство використовує цифрові платформи та технології штучного інтелекту, що надають доступ до прозорості, впорядкованої та глибоко проаналізованої інформації, що підвищує якість прийнятих інвестиційних рішень та посилює конкурентні позиції організації.

9. За результатами дослідження обґрунтовано, що інвестування стало інструментом зростання ефективності агропромислових підприємств, впливає на виробництво та розв'язання економічних завдань. В умовах глобального ринку важливо грамотно оцінювати інвестиційний потенціал агропідприємства для досягнення фінансових цілей та зниження ризиків. До опанування методів оцінювання інвестиційного потенціалу підприємств призводять тенденції щодо впровадження технології ШІ; зростання акцентів на матеріальні активи, прямі та венчурні інвестиції для гнучкості інвесторів при нестабільності глобального ринку. Відсутність єдиного стандарту оцінки ускладнює інвестиційні рішення. Наука розробляє новітні методики та системи індикаторів для точності аналізу інвестиційного потенціалу підприємства та покращення комунікації інвесторів на глобальному ринку. Для сталого розвитку рекомендується вдосконалювати методологію оцінювання інвестиційного потенціалу агропідприємств на засадах сучасних аналітичних інструментів та адаптуватися до динамічних умов.

10. Ефективне формування та використання інвестиційного потенціалу підприємства ґрунтується на системному підході, що об'єднує кількісні та якісні методики аналізу фінансових ресурсів, прогнозування та експертизи. Зовнішні

фактори впливу – економіка, політика, законодавство, клімат – впливають на інвестиційну привабливість та ризики. Системний аналіз допомагає виявити проблеми, оптимізувати рішення та забезпечити стійкість бізнесу. Теоретичну основу системного підходу складають принципи взаємозв'язку, комплексності, цілісності та підпорядкованості, які систематизують інвестиційний потенціал підприємства.

11. Фінансовий аналіз дозволив визначити альтернативи використання сучасних інструментів аналізу коефіцієнтів та фінансових моделей, які дають повне уявлення про перспективи інвестування. Рекомендується враховувати, що ефективність інвестиційного потенціалу підприємства обмежується ринковими коливаннями, браком даних та інституційними бар'єрами. Для удосконалення фінансового аналізу пропонуються інновації – квантові моделі, автоматизація, що підвищить адаптивність та стійкість агропідприємств з урахуванням попиту на екологічне агрогосподарство. Фінансова звітність у сільському господарстві передбачає врахування специфіки аграрної галузі, включаючи біологічні активи та сезонність, та забезпечує відображення фінансового стану агропідприємств. Для зростання стійкості інвестиційного потенціалу підприємства пропонується систематизувати фінансову звітність у системі фінансового менеджменту, який включає бюджетування, управління ризиками, цифровізацію та диверсифікацію практики в умовах інвестування. Успішний розвиток агробізнесу розглядається в умовах адаптації інвестиційного потенціалу підприємства до сучасних умов ринків під впливом макроекономічних факторів на основі системного підходу.

12. У сучасних ринкових умовах відстежується тенденція до зростання впливу екологічних та кліматичних ризиків, що актуалізує сценарний аналіз та стрес-тестування в процесі оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства в агропромисловому комплексі. Ці методики допомагають прогнозувати вплив екологічних, кліматичних, ринкових та інших факторів; виявляти вразливості та фінансову стійкість в умовах ринкової невизначеності. У роботі рекомендується інтеграція ESG-критеріїв для створення сталих стратегій; пропонуються методи сценарного аналізу та стрес-тестування, які моделюють варіанти розвитку подій та виявляють межу стійкості. Інтеграція цих методик забезпечує обґрунтування рішень та адаптацію агробізнесу в умовах світового ринку; нівелює проблеми якості

інформації та невизначеності розрахунків. Для оперативності та точності аналізу рекомендується впровадження технологій ШІ та машинного навчання.

13. Результати застосування системного підходу в оцінюванні ризиків дозволили проаналізувати якісні та кількісні методики, враховувати специфіку підприємств агропромислового сектору. Аналіз реальних опціонів та коефіцієнт ROA допомагають управляти гнучкістю та адаптацією до волатильності ринків. Спеціалізовані моделі AgbizSMART Evaluator покращують оцінку інвестиційної привабливості та знижують ризики, сприяють сталому розвитку з урахуванням еколого-соціальних факторів. Використання моделі Гаррі Марковіця передбачає розподіл доходів та враховує комісії та податки. Модель рекомендується для оптимізації інвестиційного портфеля.

14. Інтеграція ШІ та машинного навчання розширює горизонти аналітики, посилює правдивість оцінки ризиків та дозволяє автоматизувати побудову інвестиційних портфелів при коливаннях на ринках, забезпечує адаптивність систем управління капіталом. Сучасні технології здатні підвищити ефективність оцінки формування та використання інвестиційного потенціалу підприємства внаслідок обробки великих масивів даних з урахуванням макроекономічних, природних та екологічних умов, що покращує якість прогнозів та знижує ймовірність негативних наслідків. Попри високі витрати та потребу у кваліфікованому персоналі, впровадження цифрових рішень дає стабільний довгостроковий ефект й сприяє розвитку підприємства аграрного сектору економіки. Комбінування технік сценарного моделювання, стрес-тестів, класичних підходів аналізу та цифрових платформ з урахуванням ESG-параметрів удосконалює методичний інструментарій оцінювання ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу підприємств АПК.

Основні положення першого розділу дисертаційного дослідження опубліковані автором у роботах: [12, 19]

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

2.1. Тенденції та динаміка розвитку агропромислового комплексу України

Інвестиційний потенціал підприємств України значною мірою залежить від державної політики та інших макроекономічних показників. Потенційний інвестор завжди розраховує ризики ведення бізнесу, очікувану окупність та перспективність капіталовкладень. Досить суттєвим чинником прийняття рішення щодо інвестування в Україні на першу чергу сьогодні виходить війна. Необґрунтована агресія Росії та ведення війни проти українського народу докорінно змінило ставлення інвесторів до нашої країни оскільки ризики є надмірними та змушують суттєво переглядати концепції розвитку бізнесів. Це стосується і розвитку агробізнесу. Проте, сьогодні стає очевидним, що після завершення війни економіка потребуватиме нових інвестиційних потоків для свого відродження. Враховуючи це багато експертів, аналітиків та державних установ розробляють відповідні стратегії відродження та розвитку головних профілів бізнесу, зокрема агропромислового комплексу, який за останні десятиліття став флагманом економіки України.

Інвестиційний клімат в Україні протягом останніх 15 років можна характеризувати не одноманітністю капіталовкладень в основні види діяльності та виокремити окремі періоди, які стали визначальними для розвитку вітчизняного інвестиційного менеджменту. Так, до 2013 року сукупні капітальні інвестиції в розбудову економіки збільшувались, але були сповільнені подіями 2013-2014 років, коли на території України Росія анексувала Крим та частину Донецької та Луганської областей. Проте вже в наступну п'ятирічку були продемонстровані значні інвестиційні вливання в економіку та досягнуто найвищого інвестиційного рівня за часів незалежності України на позначці 673,9 млрд грн (2021 році). Найбільше було інвестовано у промисловість (242,3 млрд грн), державне управління, оборону, обов'язкове соціальне страхування (73,9 млрд грн), сільське, лісове та рибне господарство (майже 70,0 млрд грн), оптову та роздрібну торгівлю (58,8 млрд

грн), будівництво (55,7 млрд грн) та транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність (близько 44 млрд грн). Інші галузі економічної діяльності сумарно отримали близько 128,6 млрд грн капітальних інвестицій (рис. 2.1, Додаток А, Б).

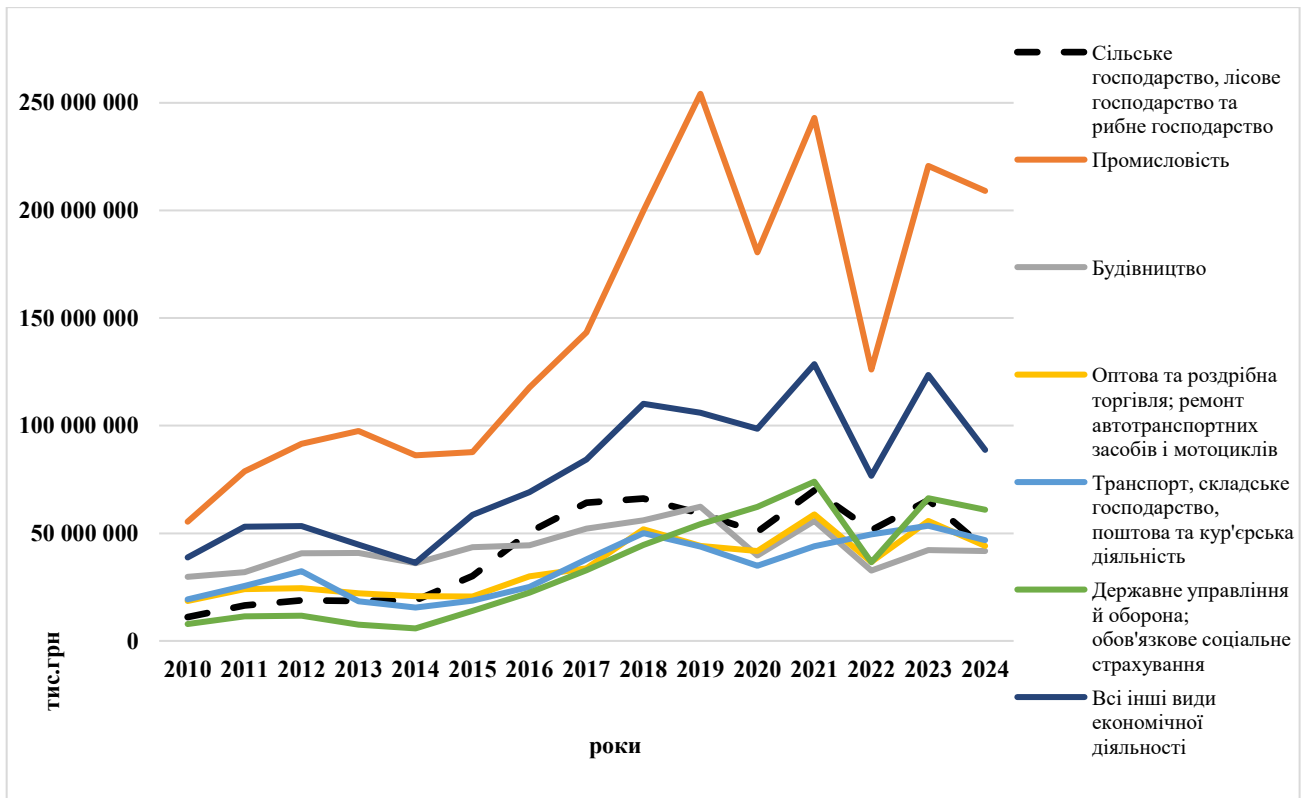

Рис. 2.1. Динаміка капітальних інвестицій в Україні за основними видами економічної діяльності у 2010-2024 рр., тис. грн

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Для деталізації тенденцій надходження капітальних інвестицій в Україні проаналізуємо надходження за видами економічної діяльності за останні 15 років в межах триріччя, що також дозволить виявити основні інвестиційні зміни після початку повномасштабної війни з Росією у 2022 році. Офіційна статистика [148] щодо капітальних інвестицій за видами економічної діяльності в Україні в період з 2010 по 2024 роки включно вказує на те, що за останні 3 роки розмір капітальних

інвестицій зменшився у порівнянні з довоєнним періодом (табл. 2.1; табл. 2.2; Додаток А, Б).

Таблиця 2.1

**Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в Україні по
періодах за 2010-2024 роки, млн грн.**

Вид економічної діяльності	Період (роки)				
	2010- 2012	2013- 2015	2016- 2018	2019- 2021	2022- 2024
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	46 412,3	67 537,7	180 831,4	179 759,4	159 756,6
Промисловість	225 708,7	271 472,2	460 949,6	677 656,4	555 903,9
Будівництво	102 518,1	120 316,5	152 614,2	157 686,1	116 590,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	67 149,9	63 568,9	115 439,3	144 643,5	136 543,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	77 233,6	52 674,8	113 129,6	122 622,1	149 874,2
Тимчасове розміщення й організація харчування	4 870,8	4 351,9	6 286,5	7 473,6	6 172,7
Інформація та телекомунікації	28 523,4	41 014,2	63 931,3	67 303,6	66 819,7
Фінансова та страхова діяльність	19 187,1	19 309,3	26 386,3	33 326,1	42 696,4
Операції з нерухомим майном	36 828,5	36 679,6	69 727,4	78 756,1	44 846,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	24 504,9	10 608,1	25 342,9	40 861,9	30 730,0
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11 876,5	14 114,2	34 594,3	33 527,6	25 336,8
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	30 900,4	27 296,6	99 822,5	190 592,0	163 748,8
Освіта	5 372,5	3 391,4	10 209,9	12 395,4	7 155,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	6 740,4	5 337,3	19 326,1	46 099,5	55 862,8
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	5 012,1	4 097,5	6 282,3	11 342,0	8 105,1
Надання інших видів послуг	2 278,3	639,5	1 530,7	2 049,9	1 214,3
Усього	695 117,4	742 409,7	1 386 404,0	1 806 095,3	1 571 357,8

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Таблиця 2.2

**Частка інвестицій за видами економічної діяльності в Україні по періодах
за 2010-2024 роки, %**

Вид економічної діяльності	Період (роки)					Ранг (середнє значення 2010-2024 рр.)
	2010- 2012	2013- 2015	2016- 2018	2019- 2021	2022- 2024	
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6,68	9,10	13,04	9,95	10,17	3
Промисловість	32,47	36,57	33,25	37,52	35,38	1
Будівництво	14,75	16,21	11,01	8,73	7,42	2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9,66	8,56	8,33	8,01	8,69	4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	11,11	7,10	8,16	6,79	9,54	5
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,70	0,59	0,45	0,41	0,39	15
Інформація та телекомунікації	4,10	5,52	4,61	3,73	4,25	7
Фінансова та страхова діяльність	2,76	2,60	1,90	1,85	2,72	9
Операції з нерухомим майном	5,30	4,94	5,03	4,36	2,85	8
Професійна, наукова та технічна діяльність	3,53	1,43	1,83	2,26	1,96	11
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,71	1,90	2,50	1,86	1,61	12
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,45	3,68	7,20	10,55	10,42	6
Освіта	0,77	0,46	0,74	0,69	0,46	13
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,97	0,72	1,39	2,55	3,56	10
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,72	0,55	0,45	0,63	0,52	14
Надання інших видів послуг	0,33	0,09	0,11	0,11	0,08	16
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Проте слід відзначити, що таке зменшення відбулось по різному залежно від виду економічної діяльності. Наприклад у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві розмір капітальних інвестицій за останній трирічний період є найменшим за два попередніх аналогічних періоди. При цьому сільське господарство є третім за розміром інвестиційним напрямом (10,17% - частка капітальних інвестицій в структурі всіх інвестицій) після промисловості (35,38%) та державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування (10,42%).

Також до найбільш інвестиційних напрямів входять транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (9,54%), оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (8,69%) та будівництво (7,42%). Всі інші напрями діяльності мають частку інвестування нижче 5 %, а їх сукупна частка за останні 3 роки в середньому становила близько 18,4 %. Слід зазначити, що найбільше за останні роки втратило будівництво в якому відзначається зменшення сумарних капітальних інвестицій у розмірі близько 41,1 млрд грн, або 26 % за останні 3 роки у порівнянні з аналогічним довоєнним періодом.

Однак, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність мають приріст у 22,2% за аналогічний період, або 27,3 млрд грн, що є найбільшим приростом серед інших видів економічної діяльності (з незначним приростом в цьому періоді також є фінансова та страхова діяльність, а також охорона здоров'я та надання соціальної допомоги). Найбільш інвестиційним періодом можна визнати 2019-2021 роки, коли в середньому щорічно в економіку інвестувалось близько 602 млн грн, а той час як у 2016-2018 цей показник становив в середньому 462 млн грн., а у 2022-2024 роках – 524 млн грн.

Щодо капітальних інвестицій за видами активів варто відзначити, що основним напрямом інвестування виступають інвестиції в матеріальні активи частка яких за останні 15 років становила близько 95%, в той час, як інвестиції в не матеріальні активи становили близько 5%. Серед матеріальних активів найбільший розмір інвестицій припадає на машини, обладнання та інвентар

(понад ніж 1,8 млрд грн. за досліджуваний період) та інженерні споруди (понад 1,3 млрд грн) (табл. 2.3). Сумарна частка інвестицій в ці матеріальні активи у 2022-2024 роках сумарно становили 58,4% (рис. 2.2; Додаток А, Б)

Таблиця 2.3

**Капітальні інвестиції за видами активів в Україні по періодах за
2010-2024 роки, млн грн.**

Види активів	Період (роки)				
	2010-2012	2013-2015	2016- 2018	2019- 2021	2022-2024
Усього	695 117,5	742 409,7	1 386 404,0	1 806 095,2	1 209 464,9
Інвестиції в матеріальні активи	670 426,7	706 159,6	1 321 765,1	1 726 693,6	1 142 633,8
в т.ч: будівлі житлові	86 592,0	114 915,7	155 632,6	144 403,0	87 390,8
будівлі нежитлові	141 042,8	129 442,9	213 849,6	283 650,5	140 120,1
інженерні споруди	158 378,1	149 392,2	257 395,4	444 970,6	311 575,3
машини, обладнання та інвентар	202 846,0	232 404,9	465 505,4	567 637,6	394 610,3
транспортні засоби	55 055,2	49 727,2	170 735,8	188 664,6	123 878,9
земля	5 207,7	3 459,7	5 582,9	7 542,0	5 559,6
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	6 467,2	7 155,2	11 418,9	17 071,1	13 106,8
інші матеріальні активи	14 837,7	19 661,8	41 644,5	72 754,2	66 392,1
Інвестиції в нематеріальні активи	24 690,8	36 250,1	64 638,9	79 401,6	66 831,1
в т.ч: програмне забезпечення та бази даних	9 465,5	11 593,3	23 988,3	39 269,9	44 646,8

Джерело: сформовано автором за даними [148]. Офіційні статистичні дані в періоді 2022-2024 рр. відображені не повністю через військові дії тому капітальні інвестиції за видами активів не відповідають капітальним інвестиціям за видами економічної діяльності (табл. 2.1).

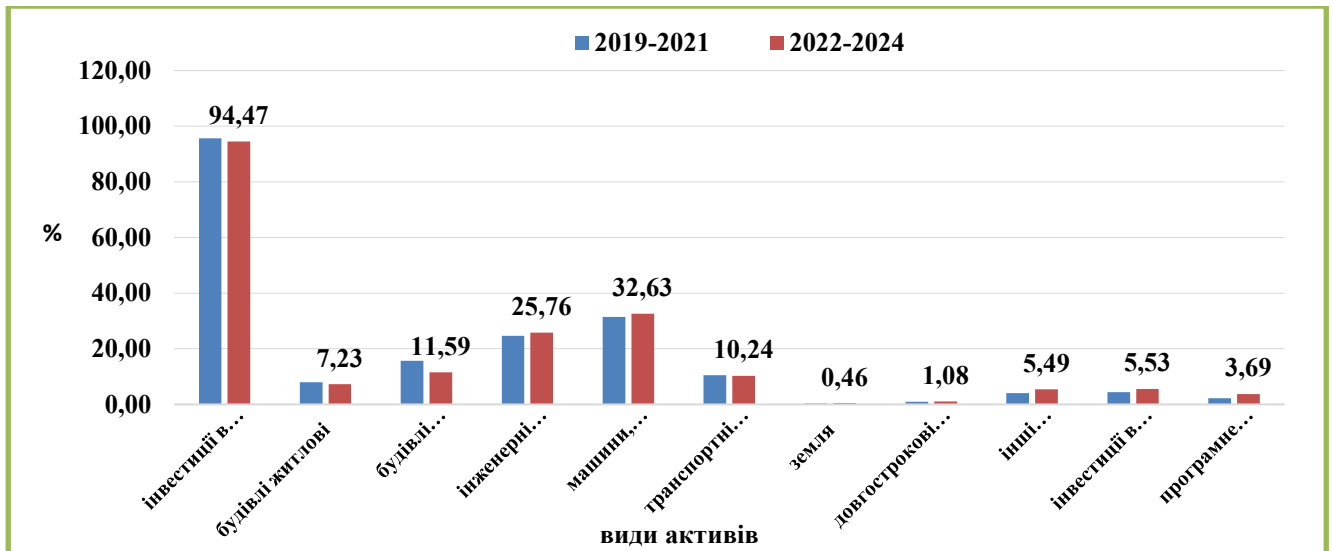

Рис. 2.2. Частка капітальних інвестицій в Україні за видами активів, 2019-2024 рр., %

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Дослідження вказують, що до початку повномасштабної війни спостерігалось суттєве зростання інвестицій у всі матеріальні активи. Зокрема починаючи з 2010-2012 років та у порівнянні з найкращим інвестиційним періодом (2019-2021 рр.) інвестиції у будівлі житлові зросли на 66,8%, будівлі нежитлові на 101,1%, інженерні споруди, машини, обладнання та інвентар – більш ніж на 179,0%, транспортні засоби – у 2,42 рази, довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва – у 1,64 рази, інші матеріальні активи – у 3,9 рази. Також можна спостерігати суттєві прирости інвестицій у нематеріальні активи (більше ніж у 2,2 рази), зокрема у програмне забезпечення та бази даних (зростання у 3,15 рази).

Дослідимо далі капітальні інвестиції за джерелами фінансування. Зокрема офіційна статистична інформація вказує на те, що основним джерелом капітальних інвестицій в Україні залишаються власні кошти підприємств та організації (табл. 2.4; рис. 2.3; Додаток А, Б).

Таблиця 2.4

Середній річний розмір капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Україні по періодах за 2010-2024 роки, млн грн

Джерело фінансування	Період (роки)				
	2010-2012	2013-2015	2016-2018	2019-2021	2022-2024
Усього	231705,8	247469,9	462134,7	524205,9	403155,0
у т.ч. за рахунок:					
коштів державного бюджету	14629,4	5277,7	15791,1	38630,8	41182,3
коштів місцевих бюджетів	7344,5	8991,7	39579,4	48082,0	23995,6
власних коштів підприємств та організацій	143372,4	168255,8	322805,5	350099,7	289572,0
кредитів банків та інших позик	33088,2	25738,0	33840,1	40593,7	14648,4
коштів інвесторів-нерезидентів	4555,7	6032,2	5944,4	2390,7	207,7
коштів населення на будівництво житла	19683,5	26040,6	32460,3	27196,4	24123,1
інших джерел фінансування	9032,1	7133,9	11713,8	17212,5	9425,8

Джерело: сформовано автором за даними [148]. Офіційні статистичні дані в періоді 2022-2024 рр. відображені не повністю через військові дії.

Так, за останній досліджуваний період частка власних коштів підприємств та організацій в структурі фінансування капітальних інвестицій становила близько 72%, що є найвищим показником щодо інвестування за цим напрямом за всі досліджувані періоди.

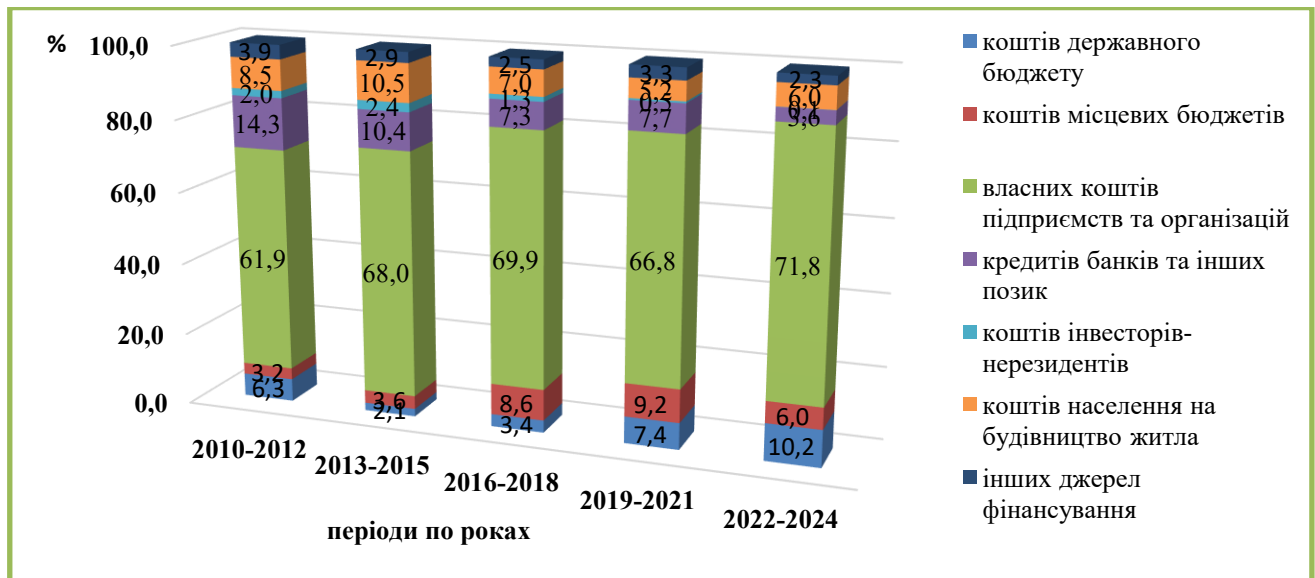

Рис. 2.3. Частка джерел фінансування капітальних інвестицій в Україну, 2010-2024 рр., %

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Варто відзначити, що частка кредитів банків та інших позик в досліджуваному періоді є найнижчою у порівнянні з попередніми періодами та становила лише 3,6 % проти 14,3% у 2010-2012 рр. Також відзначимо більшу сукупну частку коштів державного та місцевого бюджетів, які разом в останніх двох періодах становили більше ніж 16,0%.

Підсумовуючи динаміку змін капітальних інвестицій відзначимо, що економіка України втратила за останні 3 роки 234,7 млрд грн. у порівнянні з аналогічним попереднім періодом, що становить мінус 13,0% від загальних капітальних надходжень. При цьому сільське господарство має дещо нижчі темпи зниження капітальних інвестицій у порівнянні до їх загального зниження, яке було зафіксовано на позначці мінус 11,13% (табл. 2.5; Додаток А, Б). Вочевидь, що така тенденція може негативно вплинути на діяльність агросектору враховуючи виклики та обмеження діяльності під час війни [149].

Таблиця 2.5

Зміни в капітальних інвестиціях в основні види економічної діяльності в Україні за досліджувані періоди

Вид економічної діяльності	Період		Зміни капітальних інвестицій	
	2019/21	2022/24	млн.грн.	%
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	179759,4	159756,6	-20002,8	-11,13
Промисловість	677656,4	555903,9	-121752,6	-17,97
Будівництво	157686,1	116590,8	-41095,3	-26,06
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	144643,5	136543,8	-8099,7	-5,60
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	122622,1	149874,2	27252,2	22,22
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	190592,0	163748,8	-26843,1	-14,08
Всі інші види економічної діяльності	333135,7	288939,6	-44196,2	-13,27
ВСЬОГО	1806095,3	1571357,8	-234737,5	-13,00

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Найбільша втрата капітальних інвестицій від початку війни спостерігається у будівництві, яке недоотримало за останній період більше ніж 41,0 млрд грн., а

відносне зменшення надходжень становить мінус 26% у порівнянні до попереднього періоду. Єдиним видом економічної діяльності, яка інвестувала більше ніж у довоєнний період, є транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (приріст 22,2% інвестицій у порівнянні з попереднім періодом).

Якщо деталізувати надходження капітальних інвестицій саме в сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, доцільно відзначити, що за останні 15 років частка інвестицій між складовими саме цього виду економічної діяльності фактично не змінилась. Так, в середньому близько 98% всіх капітальних інвестицій припадає на сільське господарство, 1,74% – на лісове господарство та лісозаготівлі, і лише приблизно 0,29% на рибне господарство (табл. 2.6; Додаток А, Б).

Таблиця 2.6

Капітальні інвестиції та їх частки у сільське, лісове та рибне господарства за видами економічної діяльності в Україні по періодах за 2010-2024 роки

Вид економічної діяльності	Період (роки)				
	2010-2012	2013-2015	2016-2018	2019-2021	2022-2024
Капітальні інвестиції, млн, грн					
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	46 412,3	67 537,7	180 831,4	179 759,4	159 756,6
В тому числі:					
сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	45 522,8	65 872,8	178 120,2	176 737,4	155 164,6
лісове господарство та лісозаготівлі	742,2	1 552,9	2 526,2	2 422,0	3 824,2
рибне господарство	147,2	112,0	185,0	600,1	767,8
Частка інвестицій в розрізі видів економічної діяльності, %					
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
В тому числі:					
сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	98,08	97,53	98,50	98,32	97,13
лісове господарство та лісозаготівлі	1,60	2,30	1,40	1,35	2,39
рибне господарство	0,32	0,17	0,10	0,33	0,48

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Найбільш суттєвими інвестиційними періодами для сільського, лісового та рибного господарств були 2016-2018 та 2019-2021 роки, в які було здійснено сукупно близько 360 млрд грн. капітальних інвестицій в розвиток галузей цього виду економічної діяльності.

В ході дослідження капітальних інвестицій в сільське господарство було виявлено негативну динаміку наступного характеру. Так аналіз трендів надходження капіталовкладень показав, що за період 2010-2021 років тренд інвестицій був досить сприятливий для розвитку агробізнесу, а динаміку надходжень можна відобразити наступною лінійною функцією: $y = 5612,3 x + 2374,7$ (в середньому щорічний приріст капітальних інвестицій в сільське господарство становив 5,6 млрд грн).

За останні 3 роки дослідження (2022-2024 рр.) тренд змінився, а лінійна функція набула наступного вигляду: $y = -3954,4 x + 107083$, тобто щорічно сільське господарство недотримує майже 4 млрд грн. капітальних інвестицій. Негативним є ще той факт, що у 2024 році розмір капітальних інвестицій був найнижчим в цій галузі починаючи з 2015 року (капітальні інвестиції 2015 року – 29,3 млрд грн, 2024 року – 41,7 млрд грн. Щоправда, були сподівання у 2023 році, що інвестиції у 2024 році можуть повернутись на довоєнний рівень (капітальні інвестиції у 2021 році становили 68,0 млрд грн, а у 2023 рік – 63,4 млрд грн). Проте війна в Україні досить істотно впливає на інвестиційні рішення і, як наслідок, можна очікувати, що до її закінчення інвестиційний клімат не поліпшиться. Враховуючи навіть те, що у 2024 році агросектор згенерував 59,3 % або \$24,7 млрд [150] валютних надходжень від експорту товарів України, складно буде повірити, що без належних капітальних інвестицій підприємства агробізнесу зможуть розвиватись. Крім цього, потрібно враховувати, що багато підприємств сільського господарства постраждали від ведення війни, частина земель забруднена війною або наразі там ведуться бойові дії. Тому враховуючи зменшення капітальних надходжень, можна спрогнозувати, що частини українських товаровиробників в майбутньому зіткнуться з проблемою розвитку своєї діяльності. Крім цього, варто очікувати, що в майбутньому можуть змінитись напрями капітальних інвестицій в межах самого сільського, лісового господарства, рибництва та мисливства. Тому дослідимо динаміку капітальних інвестицій за останні роки в межах саме цієї групи економічної діяльності.

Враховуючи обмеженість офіційної статистичної інформації, встановлено, що у період 2021-2023 рр. основні капітальні інвестиції спрямовані на вирощування однорічних і дворічних культур (близько 142 млрд грн за досліджуваний період) та тваринництво (приблизно 30 млрд грн.). В ці два напрями сільського господарства було інвестовано 92,2% всіх капіталовкладень, які припадають на сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство. Разом з цим у 2023 році спостерігається зменшення інвестування майже у всі напрями крім тваринництва, де відбувся приріст капіталовкладень на 24,5% та вирощування багаторічних культур (садівництво), рівень фінансування якого залишився на рівні 2023 року (табл. 2.7; Додаток Б).

Таблиця 2.7

**Капітальні інвестиції у сільське, лісове та рибне господарства за
напрями діяльності, 2021-2023 роки, млн грн.**

Напрями економічної діяльності	Код за КВЕД- 2010	Роки			Зміни 2023 до 2021 рр.	
		2021	2022	2023	млн.грн	%
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (разом)	A	69 950,3	51 439,4	65 432,1	-4 518,2	-6,46
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	67 992,6	49 612,0	63 849,4	-4 143,2	-6,09
Вирощування однорічних і дворічних культур	01.1	54 764,0	39 006,9	48 566,0	-6 198,0	-11,32
Вирощування багаторічних культур	01.2	1 125,9	768,4	1 126,8	0,8	0,08
Відтворення рослин	01.3	44,8	33,5	н/д	н/д	н/д
Тваринництво	01.4	9 615,9	8 368,4	11 972,1	2 356,2	24,50
Змішане сільське господарство	01.5	439,4	325,5	318,5	-121,0	-27,53
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	01.6	1 995,8	1 104,8	1 830,0	-165,8	-8,31
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.7	6,7	4,5	н/д	н/д	н/д
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	1 413,2	1 463,1	1 204,0	-209,2	-14,80
Рибне господарство	03	544,5	364,3	378,7	-165,8	-30,45

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Варто відзначити, що найбільшого зменшення капітальних інвестицій у відносних величинах зазнало рибне господарств (мінус 30,5%) та змішане сільське господарство (мінус 27,5%). За окремими напрямками офіційна інформація стала закритою (відтворення рослин та мисливство) оскільки дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» (наразі Закону України «Про офіційну статистику») щодо конфіденційності статистичної інформації (первинне та вторинне блокування вразливих значень).

Щодо напрямів використання капітальних інвестицій варто відзначити, що в середньому 83% всіх інвестицій було спрямовано на придбання та створення нових активів, 8% – на поліпшення, вдосконалення, реконструкцію й модернізацію активів, 7% – на придбання вже вживаних активів та 2% – на капітальний ремонт (рис. 2.4.).

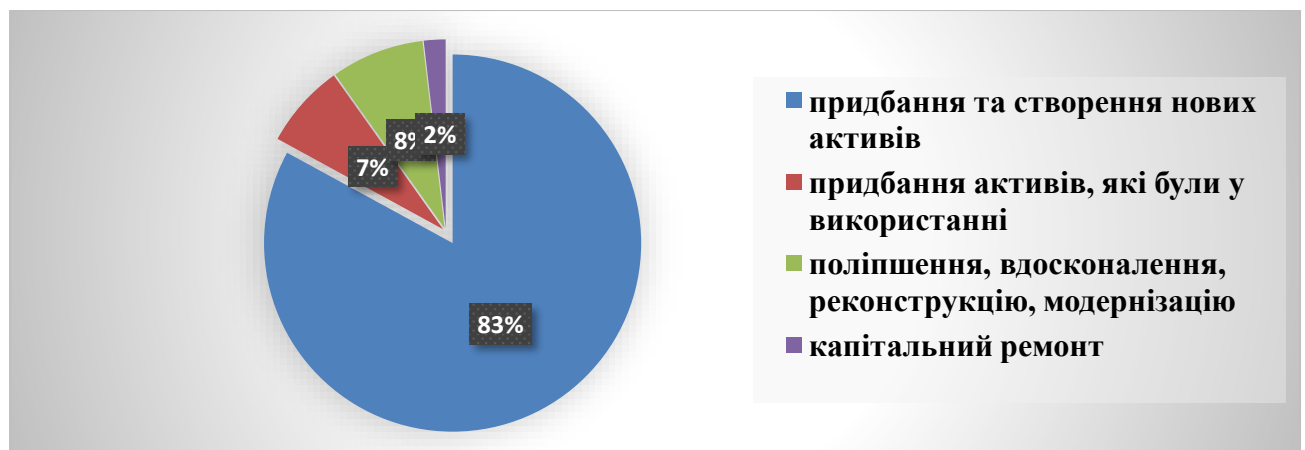

Рис. 2.4. Структура капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарства України за напрямками витрат (за 2021-2023 роки), %

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Розподіл капітальних інвестицій за видами активів в сільському, лісовому та рибному господарствах України наведено у табл. 2.8.

Переважає напрямом інвестування в активи в сільському, лісовому та рибному господарствах України у 2019-2022 роках були машини, обладнання та інвентар (49,6% загальних інвестицій), транспортні засоби (16,6%), будівлі нежитлові (16,0%) та довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва (9,1%).

Таблиця 2.8

Капітальні інвестиції за видами активів в сільське, лісове та рибне господарства України, 2019-2022 роки, млн. грн.

Види активів	Роки				Структура за середнім значенням, %
	2019	2020	2021	2022	
Обсяг капітальних інвестицій, всього	59 129,5	50 679,7	69 950,3	51 439,4	100,00
1. Інвестиції в матеріальні активи:	57 705,5	49 781,9	68 242,6	50 361,2	97,79
будівлі житлові	138,6	88,0	190,6	144,1	0,24
будівлі нежитлові	10 310,7	8 821,3	10 459,7	7 487,0	16,04
інженерні споруди	2 752,6	2 012,9	3 204,1	2 278,3	4,43
машини, обладнання та інвентар	28 127,7	25 455,5	35 654,7	25 492,0	49,62
транспортні засоби	9 688,2	7 515,3	12 147,2	9 032,9	16,60
земля	288,0	275,1	178,6	60,0	0,35
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	5 718,1	4 939,5	5 490,0	5 011,7	9,15
інші матеріальні активи	681,6	674,4	917,6	855,2	1,35
2. Інвестиції в нематеріальні активи	1 424,0	897,8	1 707,7	1 078,2	2,21
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права, патенти, ліцензії, концесії тощо	41,7	15,2	9,9	1,4	0,03
програмне забезпечення та бази даних	46,6	48,0	122,0	86,6	0,13

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Досить на низькому рівні (менш як 1%) залишаються капітальні вкладення в такі активи як земля, будівлі житлові та програмне забезпечення та бази даних. Проте варто відзначити, що з відкриттям ринку землі підприємства агробізнесу намагаються викупити цей актив та при можливості інвестують у її купівлю. Також останні роки прослідковується зацікавленість агрохолдингів у впровадженні сучасного програмного забезпечення у виробничих та обслуговочних процесах, як напрям підвищення загальної ефективності бізнесу. Тому можна очікувати, що частка інвестицій у програмне забезпечення та бази даних також зростатиме.

В цілому констатуємо, що у 2022 році капітальні інвестиції становили лише близько 60 % від довоєнного рівня. На початку 2023 року відбулось інвестиційне пожвавлення, що були зумовлене позитивними зрушеннями ЗСУ на фронті. Проте вже в кінці 2023 року та у 2024 в році зокрема стало очевидним, що інвестори переглянули свої кредитні лінії та очікують урегулювання воєнних дій та закінчення війни. Аналогічні інвестиційні тенденції спостерігались і у сільському господарстві, частка інвестицій в яке в структурі капітальних інвестицій України за останні 10 років коливалась в межах 9,5-14,3%. Проте у 2024 році ця частка становила «рекордні» 8,0%, що є найнижчим показником формування сукупних інвестицій від сільського господарства в економіку України починаючи з 2013 року. Тому для підвищення інвестиційної привабливості агробізнесу в майбутньому та створення інвестиційних маркерів з урахуванням євроінтеграційних напрямів розвитку сільського господарства та агропромислового комплексу в цілому, державні інституції розробили та зафіксували ряд важливих стратегій розвитку.

Враховуючи вищезазначене проведемо далі дослідження щодо аналізу впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу, зокрема з урахуванням зазначених стратегій та оцінювання ефективності використання інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу України.

2.2. Дослідження впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України

Формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України залежить від багатьох чинників зовнішнього та внутрішнього середовища країни, які впливають на можливості залучення інвестицій, ефективність їх використання та перспективи розвитку підприємств агробізнесу. Фактично інвестиційний потенціал підприємств України та підприємств агробізнесу зокрема формується під впливом як глобальних економічно-політичних умов, так і внутрішніх особливостей функціонування держави, регіональної економіки та

діяльності самих підприємств. Тому для ефективної реалізації інвестиційного потенціалу необхідна сприятлива дія зовнішнього середовища через політичну стабілізацію, реформування законодавства, розвиток інфраструктури та синергію внутрішніх змін, складовими якої можуть стати підвищення ефективності управління, модернізація виробництва, покращення фінансової дисципліни в країні та підприємствах в тому числі.

До зовнішніх чинників, які впливають на формування інвестиційного потенціалу, відноситься *макроекономічна ситуація в країні* (рівень інфляції, валютна стабільність, ВВП та темпи економічного зростання, стан державного боргу), *політична стабільність та геополітична ситуація* (військові конфлікти, зокрема війна, рівень довіри до уряду, стабільність законодавства), *законодавча та нормативна база* (податкове законодавство, земельне право та регулювання, законодавство щодо інвесторів і підприємництва), *державна підтримка аграрного сектору* (субсидії, дотації, пільгові кредити, інвестиційні програми розвитку сільського господарства, політика щодо відкриття ринку землі), *міжнародне економічне середовище* (доступ до зовнішніх ринків, угода про асоціацію з ЄС, можливості міжнародного фінансування), *фінансовий ринок* (доступність кредитних ресурсів, рівень відсоткових ставок, стан банківської системи). Ці чинники створюють загальне середовище для інвестицій, вони не залежать від підприємства, але впливають на доступ до ресурсів.

Внутрішніми чинниками формування інвестиційного потенціалу варто вважати *фінансово-економічний стан підприємства* (рівень прибутковості, кредитоспроможність, платоспроможність та ліквідність активів), *стан матеріально-технічної бази* (наявність та стан основних засобів, рівень механізації та автоматизації, інноваційна інфраструктура), *управлінську компетентність* (ефективність управління підприємством, спроможність розробляти інвестиційні проекти, рівень корпоративного управління), *кадровий потенціал* (кваліфікація працівників, наявність фахівців у сфері фінансів, технологій, агрономії тощо), *стратегію розвитку підприємства* (наявність чіткої інвестиційної стратегії, розвиток партнерських відносин з інвесторами, інноваційна активність) та

інформаційну відкритість та репутацію (прозорість діяльності, відкритість до співпраці, довіра з боку потенційних інвесторів). Наведені чинники визначають реальну здатність підприємства використовувати інвестиції ефективно, ними можна управляти, контролювати та поліпшувати.

Макроекономічну ситуацію в Україні можна відобразити за допомогою графічного методу (рис. 2.5-2.6).

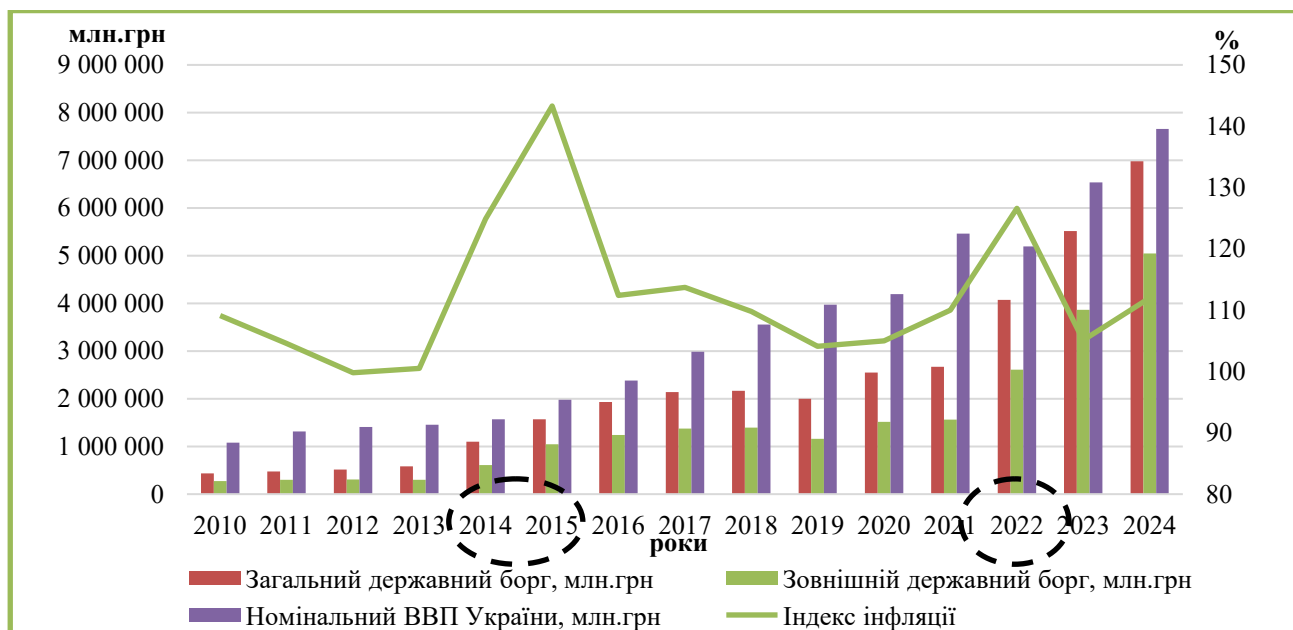

Рис. 2.5. Динаміка номінального ВВП, державного боргу та індексу інфляції в Україні, 2010-2024 рр., млн дол. США

Джерело: сформовано автором за даними [151; 152; 153].

Так, на рис. 2.6 ми бачимо, що найвищі рівні інфляції в Україні за останні 15 років пов'язані з агресією Росії проти України. Зокрема зростання інфляції у 2014 (24,9%) та 2015 роках (43,3%) є наслідком анексії Криму та частини Донецької та Луганської областей, що істотно вплинуло на економіку нашої країни. Аналогічна ситуації проявилась і у 2022 році, коли індекс інфляції сягнув позначки 126,6.

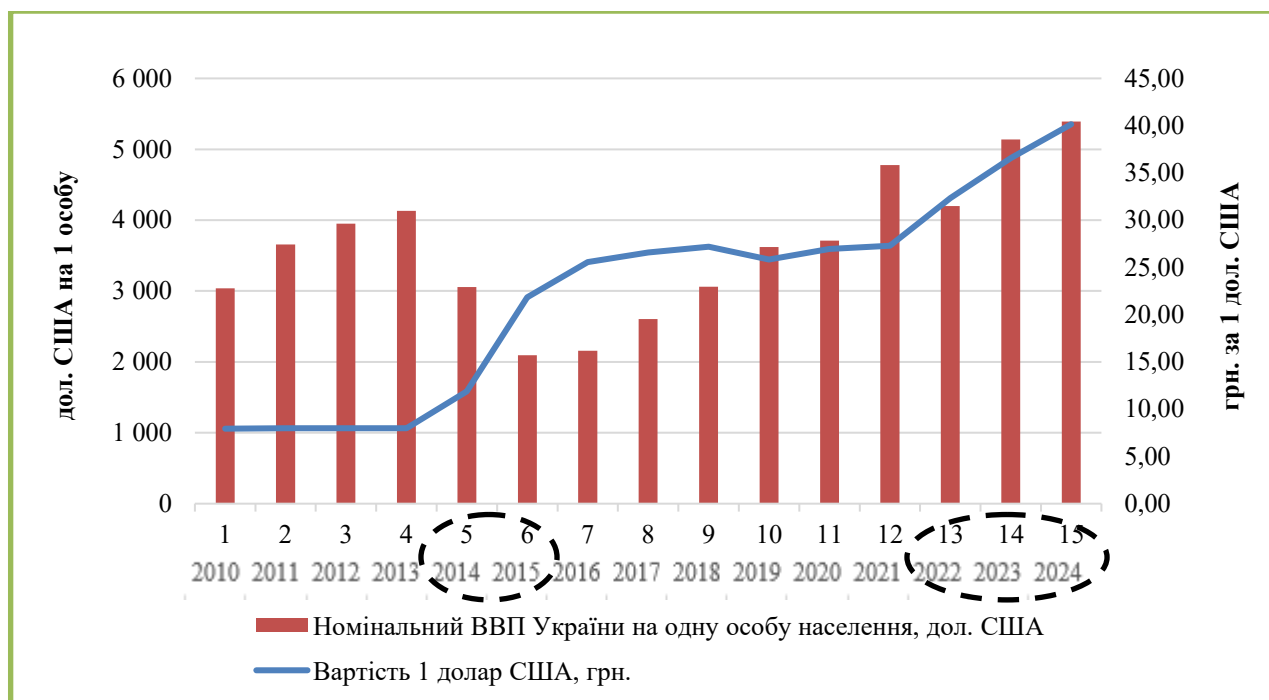

Рис. 2.6. Динаміка номінального ВВП на одну особу населення та курсу 1 долара США в Україні, 2010-2024 рр., млн дол. США

Джерело: сформовано автором за даними [154].

Щодо валового внутрішнього продукту України варто відзначити, що його зростання припадає на 2015 рік, але сповільнюється у 2022 році. Фактично маємо позитивний тренд зростання ВВП. Проте потрібно зазначити, що з 2015 до 2022 року ВВП зростав більшими темпами між державний борг України, що було позитивним сигналом для іноземних інвестицій. За останні 3 роки досліджуваного періоду має негативну тенденцію щодо зростання державного боргу, в тому числі зовнішнього стосовно зростання ВВП, що є негативним макроекономічним сигналом. Також 2014 та 2022 роки є періодами валютної нестабільності, коли спостерігалось стрімке здешевлення гривні (рис. 2.6).

Позитивним макроекономічним параметром для України є зростання номінального ВВП на одну особу населення. Для врахування валютних коливань зазначений показник розраховано у доларах США. Аналіз динаміки вказує на те, що анексія українських територій Росією у 2014 році істотно сповільнила зростання ВВП на душу населення. Зокрема лише у 2021 році вдалось повернутись до рівня

2013 року. Останні 2 роки спостерігається позитивна тенденція зростання даного параметра. Проте потрібно враховувати одну негативну тенденцію – таке зростання пов'язане з демографічною ситуацією, зокрема зі зменшенням чисельності населення в Україні.

Макроекономічна ситуація, політична стабільність та геополітична ситуація в Україні є одними з основних факторів для формування прямих іноземних інвестицій, які є довгостроковими вкладеннями матеріальних засобів компаніями-нерезидентами в економіку країни, вони належать до бажаної форми капіталовкладень для будь-якої економіки оскільки здійснюється для реалізації великих проєктів, дозволяє залучити нові технології та ефективні практики корпоративного управління [155]. Тому дослідимо динаміку прямих іноземних інвестицій в економіку України за останні два десятиліття (рис. 2.7; табл. 2.9).

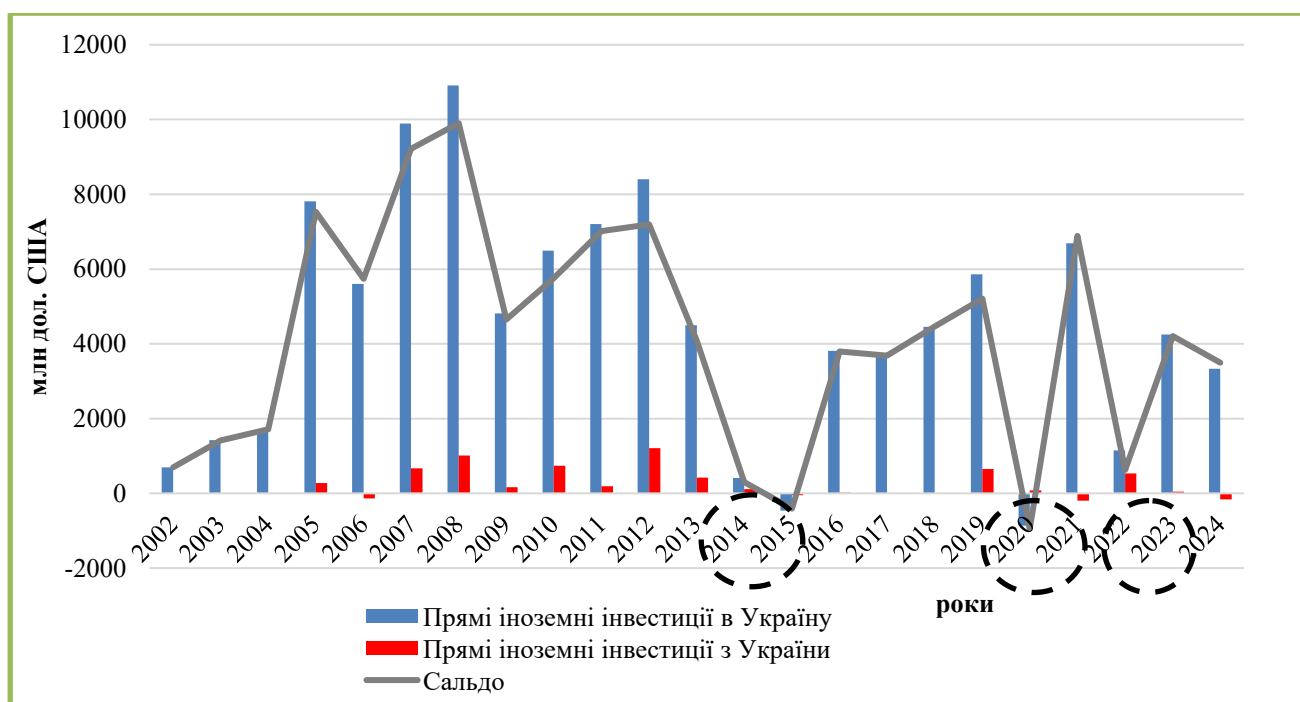

Рис. 2.7. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну, 2002-2024 рр., млн дол. США

Джерело: сформовано автором за даними [155].

Так, починаючи з 2002 року найбільший рівень надходжень капітальних інвестицій в Україну спостерігався у 2007-2008 роках, коли у до кризового періоду у світовій економіці було інвестовано більше ніж 20,0 млрд дол. США. Глобальна світова економічна криза негативно вплинула на інвестиційний потік в Україну у 2009 році, але вже у 2012 році іноземні інвестиції встановили другим піковим рівень надходжень. На жаль анексія українських територій у 2013-2014 роках, президентські вибори у 2020 році та війна у 2022 році стали основними негативними чинниками, які істотно вплинули на прямі іноземні інвестиції.

Таблиця 2.9

Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2004 по 2024 рр. в межах визначених періодів (млн дол. США)

Період	Прямі іноземні інвестиції				Сальдо інвестицій
	в Україну	зміни до попереднього періоду	з України	зміни до попереднього періоду	
2004-2006	15127		146		14981
2007-2009	25620	+10493	1845	+1699	23775
2010-2012	22103	-3517	2134	+289	19969
2013-2015	4451	-17652	1818	-316	2633
2016-2018	11957	+7506	1737	-81	10220
2019-2021	11679	-278	480	-1257	11199
2022-2024	8728	-2951	76	-404	8652

Джерело: сформовано автором за даними [155].

Аналогічну тенденцію демонструє і групування прямих іноземних інвестицій на трирічні періоди (табл. 2.9), коли найбільше позитивне сальдо прямих іноземних інвестицій спостерігалось до кризових та довоєнних періодах. Разом з цим, за оцінкою окремих аналітиків та видань у 2024 році до України почали знову інвестувати країни та Європи та США. Зокрема до десятки

найбільших країн інвесторів увійшли Нідерланди (1,19 млрд дол.), Кіпр (1,13 млрд дол.), США (361 млн дол.), Великобританія та Ірландія (297 млн дол.), Люксембург (284,5 млн дол.), Австрія (276,8 млн дол.), Франція (263,7 млн дол.), Польща (191,6 млн дол.), Швейцарія (189,2 млн дол.) та Угорщина (101,9 млн дол.). Переважно прямі іноземні інвестиції надійшли в енергетику, транспорт, аграрний сектор та критичні матеріали [156].

На подальше зростання інвестицій в Україну, зокрема прямих іноземних, позитивно можуть вплинути євроінтеграційні чинники, які сьогодні реалізуються в рамках підготовки вступу України до Європейського Союзу. Зокрема мова йде про адаптацію законодавства та нормативної бази до європейських стандартів в ході якої фундаментально реалізуються реформи у Конституційному суді, судовій системі, боротьбі з відмивання грошей, антикорупційному та антиолігархічному законодавстві, медіапросторі. В позивному напрямі розвивається секторальна інтеграція. Зокрема, досягнуто успіхів в інтеграції енергетики, цифрової економіки та фінансів, митниці, транспорту. В процесі реалізації перебувають складові економічної, екологічної та кліматичної політики, переглядаються та вдосконалюються аграрні та санітарні стандарти. Варто зазначити, що ряд важливих реформ ще не завершені, багато законів вимагають забезпечення їх реалізації на практиці. Проте вектор реформ надає важливі позитивні сигнали потенційним інвесторам щодо можливості інвестування в економіку України, в тому числі при реалізації великих проєктів в підприємствах агробізнесу.

Важливим зовнішнім чинником зростання інвестиційного потенціалу є стабільність фінансового ринку в Україні. Нагадаємо, що в розділі 2.1. було встановлено, що за останні 15 років частка інвестицій від банківського кредитування скоротилась з 14,3% до 3,6% у структурі інвестицій за джерелами їх формування (табл. 2.4; рис. 2.3). Проте потрібно враховувати, що наведене скорочення відбулось шляхом подвійного фізичного зменшення кількості банківських кредитів та істотного зростання інших джерел, зокрема власних коштів та коштів місцевого й державного бюджетів. Разом з цим інвестори визначають стабільність фінансового

ринку як важливого індикатору розвитку окремих фінансових інструментів в Україні та вектору можливого інвестування.

Так, аналізуючи стан банківської системи України варто відзначити, що відповідно до Закону «Про банки і банківську діяльність», який набрав чинності з 5 серпня 2024 року та стандартів Європейського Союзу Національний банк України успішно перейшов на трирівневу структуру капіталу, зокрема мінімальні нормативи капіталу для стійкості до можливих шоків, а також продовження кредитування економіки, становлять не менше 10 %. Крім того, банківська система має фактичний запас капіталу у розмірі близько 17 %, що значно вище нормативних вимог і забезпечує стійкість до можливих ризиків [157].

Банківська система показала себе досить стійкою до війни в Україні. Так, у 2024 році чисті активи банківського сектору зросли на 16%, зокрема через інвестиції в державні облігації (ОВДП) [158], прибуток сягнув до 90 млрд грн (в першому кварталі 2025 банки додатково отримали 53 млрд грн прибутку) [159], частка непрацюючих кредитів знизилася до 28.3 % (з 35.5 % роком раніше) [160], обсяг гривневих коштів клієнтів у банківській системі подвоївся з початку війни і станом на 1 січня 2025 становив 1,9 трлн грн (1,1 трлн бізнес, 0,8 трлн населення), а приріст відповідно склав +19 % та +12 % [161].

Щодо самої системи кредитування в Україні варто відзначити, що станом на 01.06.2025 рік кредитними установами видано 828 млрд грн кредитів для бізнесу та 322 млрд грн фізичним особам. При цьому приріст кредитування за бізнес напрямом становив 5,8 % у порівнянні до минулого року та 10,% у порівнянні з довоєнним періодом (приріст кредитування фізичних осіб становить 11,% та 34% відповідно). Найбільшу частку кредитного портфеля сформували середні підприємства (майже 35%), мікропідприємства (28,1%) та великі підприємства (26,2%) (рис. 2.8).

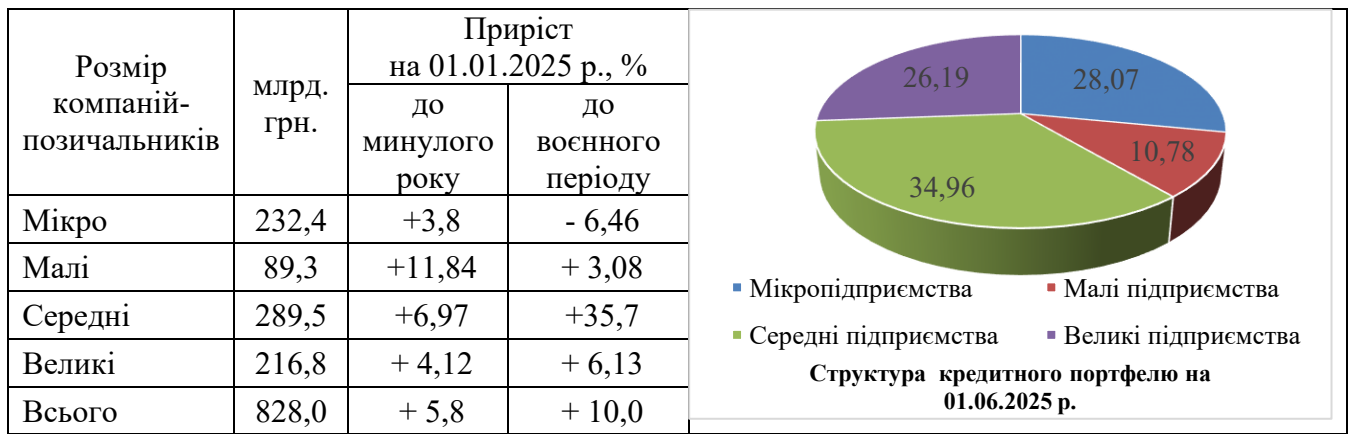

Рис. 2.8. Динаміка та структура кредитного портфеля в Україні, 2025 рік

Джерело: сформовано автором за даними [162]

За останні пів року найбільше зріст портфель кредитування малих (на 11,8%) та середніх підприємств (майже на 7%). Дещо менше зростання спостерігалось на напрям великого бізнесу (+4,1%) та мікропідприємств (+3,8%). Якщо порівнювати кредитний портфель з довоєнним рівнем (станом на 01.01.2022 рік) то найбільший приріст спостерігається у середніх за розміром підприємствах. Водночас кредитування мікропідприємств не досягло довоєнного періоду (мінус 6,5%) [162].

За різними прогнозами в майбутньому Національний банк України прогнозує зростання кредитних портфелів на 20-25%, що має зменшити частку банківських активів у держаних облігаціях та активізувати інвестиційні потоки в економіку країни. Також очікується поступове послаблення валютного контролю для підтримки експортерів та залучення зовнішнього капіталу за новими умовами.

В цілому, банківська система залишається стабільною і прибутковою, капітали перевищують нормативні вимоги, а кредитування активно зростає, хоча процентні ставки поки високі. Очікується, що в міру економічного зростання й нормалізації монетарної політики частка кредитів у ВВП поступово зростатиме. Проте головною умовою такого зростання є закінчення війни в Україні.

Не менш вагомим зовнішнім чинником інвестування в агробізнес є *державна підтримка аграрного сектору*, яка демонструє тенденції підтримки цієї сфери

економіки державними та міжнародними інституціями. Так, станом на 2025 рік в Україні діють наступні державні програми підтримки [163-166]:

- гранти на садівництво, ягідництво та виноградарство (до 400 тис грн за гектар для проєктів садів, ягід, виноградників;
- гранти на переробне підприємство (інвестування до 8 млн грн в обладнання та оборотний капітал, частка співфінансування до 80 % на деокупованих територіях та 50% в інших областях України, створення робочих місць в межах 2-25 осіб, зобов’язання щодо трирічної діяльності);
- гранти на теплицю (до 70% вартості проєкту, але не більше 7 млн грн, вимога створення сезонних/постійних робочих місць, зобов’язання щодо трирічної діяльності);
- субсидії на оброблювальні угіддя (4 000 грн/гектар для фермерів з 1 до 120 га, бюджет на 2025 рік понад 4,7 млрд грн з урахуванням дотацій на утримання корів, овець та кіз, подання через Державний аграрний реєстр);
- компенсація за купівлю вітчизняної сільськогосподарської техніки (компенсація до 25 % вартості вітчизняної техніки з рівнем локалізації не менше 60%, бюджет на 2025 рік – 500 млн грн);
- програми кредитування «Доступні кредити 5-7-9%» та Доступний лізинг/факторинг» (доступні ставки 0 % (під час/після воєнного стану), потім 5-9 %, максимальний розмір кредиту для підприємства агробізнесу до 90 млн, а підприємств переробки до 150 млн грн, кредити доступні через банки, субсидування відсоткової ставки, часткові гарантії через Фонд розвитку підприємництва та Фонд часткового гарантування).

Крім того, в Державному бюджеті України закладені кошти на розвиток тваринництва та переробної галузі (1 млрд грн) та розмінування сільськогосподарських земель (також 1 млрд грн). Варто також відзначити спільні програми та ініціативи які підтримуються українськими інституціями. До таких програм та ініціатив можна віднести [163, 167, 168]:

- програми продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) зокрема: гранти на підтримку агрегаційних моделей у ягідництві та овочівництві, допомога українським фермерам у закупівлі насіння зернових;
- програма підтримки урядів Канади, Японії, США: надання рукавів для тимчасового зберігання зерна місткістю 200 т кожен;
- програми міжнародної гуманітарної організації Mercy Corps, за підтримки Фонду Говарда Г. Баффета: фінансова допомога домогосподарствам, що здійснюють сільськогосподарську діяльність та дрібним фермерам; програма фінансової допомоги малому та середньому бізнесу у сфері сільського господарства;
- програми UN/IFAD (Міжнародний фонд розвитку сільського господарства): доступ до грантів, кредитів та допомоги, орієнтованої на дрібних фермерів;
- USAID Harvest та USAID АГРО: реалізуються частково через нову політику президента США Д.Трампа;
- ініціатива Roots of Peace: домінування сільськогосподарських земель, трансформація їх у родючі ландшафти, зокрема у Миколаївській області (програма «Mine to Vines»);
- інші програми та ініціативи, які націлені на відродження сільського господарства та потужностей їх переробки.

В цілому основні програми підтримки та розвитку агробізнесу в Україні можна представити у вигляді наступної таблиці (табл. 2.10).

Додатковим позитивним зовнішнім чинником для підвищення інвестиційної привабливості в аграрний сектор України є відкриття ринку землі у 2021 році відповідно до Закону України № 552-IX від 31 березня 2020 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». Згідно цього Закону скасовано мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, з 1 липня 2021 року започатковано ринок відповідного типу земель, встановлено обмеження на площу власності, пріоритетність на право купівлі та інші фінансові обмеження [169].

Таблиця 2.10.

Основні програми та ініціативи підтримки сільського господарства та агробізнесу в Україні у 2025 році

Програма	Тип підтримки	Сума / ставка	Умови / призначення
Грант на сад	безповоротна субсидія	до 400 тис грн/га	сади, ягідники, виноградники
Грант на переробне підприємство		до 8 млн грн	переробка, створення робочих місць
Грант на теплицю		до 7 млн грн (70 %)	тепличне господарство, робочі місця, зрошення
Субсидія на оброблювані угіддя	готівкові виплати	4 000 грн/га	для фермерів 1–120 га
Компенсація техніки	компенсація частини вартості	до 25 %	українська техніка ≥ 60 % локалізації
Доступні кредити / лізинг / факторинг	кредитна підтримка	від 0 % до 9 % річних	кредити до 150 млн грн, гарантії, банки
UN/IFAD	гранти / кредити	залежно від проєкту	дрібні фермери, продовольча безпека
USAID Harvest*	гранти на інновації	до 1,5 млрд грн	нові нескладні технології в агросекторі
USAID АГРО*	співфінансування агропереробки	15 проєктів	переробка овочів, ягід, мед та ін.
Roots of Peace	демінування + агровідновлення	відсутня	програма Mine to Vines

Джерело: сформовано автором за даними [163-168]; (*діють частково).

За чотири роки від старту ринку середня ціна земель сільськогосподарського призначення зросла приблизно на 60 % до рівня 60,7 тис.грн/га (приблизно \$1 451). Варто зазначити, що останнім часом зросла платоспроможність юридичних осіб агросектору. Так, у 2024 році аграрні підприємства освоїли 25 % ринку і купували землю на 10-15 % дорожче, ніж фізичні особи [170]. Найдорожчими областями за вартістю проданого гектара виявились Дніпропетровська (358,3 тис грн/га), Івано-Франківська (172,3 тис грн /га), Тернопільська (162,41 тис грн/га), Київська (110,4 тис грн/га) та Львівська (104,0 тис грн/га) області. Найдешевшими областями виявились регіони, в яких тривають активні бойові дії, зокрема Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська та Миколаївська області. В зазначених областях середня

вартість 1 га сільськогосподарської землі варіюється в межах 31,5-35,6 тис грн [171, 172].

Основними факторами, що зумовили підвищення вартості землі за останній рік стали зростання попиту з боку агрохолдингів, інвесторів, землевласників, зростання темпів розмінування інфраструктурно пошкоджених земель, проявилась економічна стабільність, активне реформування та євроінтеграційні перспективи. Разом з цим стримуючими факторами розвитку ринку землі стали війна та зони бойових дій, логістичні проблеми з реалізацією продукції, вплинули традиційні сезонні коливання. Попри це, за різними прогнозами, аналітики очікують подальше зростання вартості сільськогосподарських угідь на 15-25 % протягом найближчих років, особливо за умов поліпшення економіки та безпекової ситуації [172].

Отже, проаналізувавши зовнішні чинники формування інвестиційного капіталу в Україні встановлено, що головним негативним чинником є війна в Україні, яка сповільнює інвестиційні потоки та негативно впливає як на сільськогосподарську діяльність підприємств агробізнесу, так і всю економіку країни. Враховуючи зазначене проаналізуємо як змінились капітальні інвестиції в Україні залежно від регіону та його розташування відносно активних військових дій (табл. 2.11; 2.12).

Дослідження вказують, що за останні досліджуваний період (від початку війни) в Україні істотно змінились капітальні інвестиційні потоки. Зокрема істотно зменшились капітальні інвестиції у Донецькій, Херсонській, Дніпропетровській, Запорізькій, Харківській та Луганських областях. Також, від'ємна динаміка спостерігається в Миколаївській, Одеській та Полтавській областях. Натомість суттєво зросли капітальні інвестиції в Київській, зокрема м. Києві, та Львівській областях. Інші області також спостерігається незначне інвестиційне пожвавлення. Як наслідок, змінились ранги областей за обсягами капітальних інвестицій (табл. 2.12).

Таблиця 2.11.

**Капітальні інвестиції в Україні за регіонами з 2010 по 2024 рр. в межах
визначених періодів (млрд грн)**

Області	періоди					Зміна КІ за 2 періоди
	2010- 2012 рр.	2013- 2015 рр.	2016- 2018 рр.	2019- 2021 рр.	2022- 2024 рр.	
Україна	695,1	742,4	1 386,4	1 806,1	1 780,0	-26,1
Вінницька	14,4	19,2	37,7	46,2	57,0	10,8
Волинська	7,6	12,9	22,1	33,5	42,0	8,5
Дніпропетровська	60,6	67,6	136,4	204,0	172,7	-31,3
Донецька	73,5	49,4	56,2	89,7	19,2	-70,4
Житомирська	7,4	10,0	22,0	29,2	33,6	4,4
Закарпатська	8,0	9,1	17,8	23,6	30,4	6,8
Запорізька	21,8	21,7	42,7	51,4	26,6	-24,8
Івано-Франківська	13,8	21,2	27,0	27,9	35,6	7,7
Київська	253,9	285,0	503,4	645,7	703,4	57,7
в т.ч. м. Київ	204,5	226,3	442,6	581,0	626,0	45,0
Кіровоградська	10,7	10,4	20,9	23,2	27,5	4,2
Луганська	20,8	18,7	10,7	11,1	0,8	-10,4
Львівська	32,1	32,8	71,7	86,2	118,5	32,3
Миколаївська	13,4	14,8	31,0	34,2	27,4	-6,8
Одеська	33,7	31,2	62,8	66,7	57,1	-9,6
Полтавська	24,4	26,7	49,8	76,2	68,2	-8,0
Рівненська	7,3	10,0	17,7	33,8	40,7	6,9
Сумська	8,1	9,2	20,5	25,5	26,6	1,1
Тернопільська	8,0	9,4	20,4	27,2	36,2	9,0
Харківська	35,9	28,6	59,5	67,8	54,4	-13,4
Херсонська	7,0	7,4	20,8	34,2	2,7	-31,5
Хмельницька	10,0	14,5	30,9	34,7	41,0	6,3
Черкаська	9,8	11,2	25,8	32,8	40,0	7,3
Чернівецька	5,7	6,7	9,4	11,7	13,1	1,4
Чернігівська	7,0	9,0	21,6	27,0	37,8	10,8

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця 2.12

**Ранжування капітальних інвестицій в Україні за регіонами
з 2019 по 2024 рр. в межах визначених періодів**

Область	Розподіл КІ за областями, %		Ранжування розподілу КІ		
	2019-2021 рр.	2022-2024 рр.	2019-2021 рр.	2022-2024 рр.	зміна рангу
Україна	100	100	-	-	-
Вінницька	2,6	3,2	9	6	3
Волинська	1,9	2,4	14	8	6
Дніпропетровська	11,3	9,7	2	2	0
Донецька	5,0	1,1	3	21	-18
Житомирська	1,6	1,9	16	15	1
Закарпатська	1,3	1,7	21	16	5
Запорізька	2,8	1,5	8	19	-11
Івано-Франківська	1,5	2,0	17	14	3
Київська	35,7	39,5	1	1	0
в.т.ч. м.Київ	32,2	35,2	х	х	х
Кіровоградська	1,3	1,5	22	17	5
Луганська	0,6	0,0	24	24	0
Львівська	4,8	6,7	4	3	1
Миколаївська	1,9	1,5	11	18	-7
Одеська	3,7	3,2	7	5	2
Полтавська	4,2	3,8	5	4	1
Рівненська	1,9	2,3	13	10	3
Сумська	1,4	1,5	20	20	0
Тернопільська	1,5	2,0	18	13	5
Харківська	3,8	3,1	6	7	-1
Херсонська	1,9	0,2	12	23	-11
Хмельницька	1,9	2,3	10	9	1
Черкаська	1,8	2,2	15	11	4
Чернівецька	0,6	0,7	23	22	1
Чернігівська	1,5	2,1	19	12	7

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Так, лідером залишається Київська область, зокрема м. Київ, на яке припадає більше ніж 35% всіх капітальних інвестицій. Другим в рейтингу залишається Дніпропетровська область з майже десяти відсотковою часткою від всіх інвестицій.

На третє місце піднялась Львівська область з показником 6,7% від загальних інвестицій. П'ятірку замикають Полтавська та Одеські області. На зазначені 5 областей у воєнний період припадає приблизно 62,9% всіх капітальних інвестицій. Найбільшого рейтингового прогресу в аналітичному періоді досягли Волинська, Закарпатська, Кіровоградська, Тернопільська та Чернігівська області. Що правда сумарна частка загальних інвестицій в цих областях становить 9,7%, тобто дорівнює рівню Дніпропетровської області. Найгірші позиції рейтингу привабливості капітальних інвестицій посіли південно-східні області України на яких ведуться активні бойові дії.

Розглянемо далі вплив війни на формування інвестиційного потенціалу в сільському, лісовому та рибному господарствах України в межах окремих областей. Варто відзначити, що в Україні є регіони які вважаються більш промисловим і такі, які відносяться до аграрних. Як правило, аграрні регіони мають більшу частку капітальних інвестицій в сільське господарство у порівнянні до обсягу загальних капітальних інвестицій відповідного регіону (табл. 2.13).

Зокрема у довоєнний період до областей, в яких частка капітальних інвестицій від їх загального обсягу становила більше ніж 30 %, відносились Луганська, Сумська, Тернопільська та Черкаська області. Так дві області мали частку понад 40%. Це Кіровоградська та Чернігівська області. Після початку війни з цього списку випала Луганська область, яка стала окупована. Разом з цим більше ніж 30 % відповідних інвестицій спостерігається у Хмельницькій області. У натуральному виразі за розміром капітальних інвестицій у 2022-2024 роках лідирують Київська, Полтавська, Вінницька, Черкаська та Тернопільські області. Варто відзначити, що регіони, в яких ведуться активні бойові дії мають зовсім інше тенденції надходження капітальних інвестицій ніж області з відносно стабільною воєнною ситуацією (рис. 2.9 та рис. 2.10).

Таблиця 2.13

Капітальні інвестиції в сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство за регіонами України по періодах, 2019-2024 рр, млрд грн.

Область	Періоди					
	2019-2021 рр.			2022-2024 рр.		
	разом за період, млн.грн	в середньому за рік, млн.грн	частка КІ в с/г до загального обсягу КІ в області (середнє значення %)	разом за період, млн.грн	в середньому за рік, млн.грн	частка КІ в с/г до загального обсягу КІ в області (середнє значення %)
Україна	179 759,4	59 919,8	10,0	197 459,5	65 819,8	11,3
Вінницька	11 312,7	3 770,9	24,3	16 395,3	5 465,1	29,1
Волинська	4 150,9	1 383,6	12,3	5 778,6	1 926,2	14,1
Дніпропетровська	9 240,5	3 080,2	4,5	8 760,1	2 920,0	5,2
Донецька	4 137,6	1 379,2	4,7	813,7	271,2	4,5
Житомирська	6 080,5	2 026,8	20,9	5 905,4	1 968,5	19,2
Закарпатська	593,8	197,9	2,6	710,0	236,7	2,6
Запорізька	7 369,9	2 456,6	14,1	1 258,2	419,4	4,7
Івано-Франківська	2 358,7	786,2	8,6	4 148,6	1 382,9	11,5
Київська	18 026,3	6 008,8	14,4	20 010,6	6 670,2	14,9
Кіровоградська	9 207,5	3 069,2	40,0	10 010,2	3 336,7	37,0
Луганська	3 832,2	1 277,4	34,2	н/д	н/д	н/д
Львівська	4 460,2	1 486,7	5,1	8 641,1	2 880,4	7,2
Миколаївська	6 139,0	2 046,3	17,9	6 636,2	2 212,1	26,2
Одеська	5 059,6	1 686,5	7,6	7 676,7	2 558,9	13,6
Полтавська	11 859,9	3 953,3	15,6	17 939,1	5 979,7	26,0
Рівненська	3 670,7	1 223,6	13,4	5 272,8	1 757,6	13,0
Сумська	9 324,5	3 108,2	36,7	8 209,5	2 736,5	31,8
Тернопільська	8 877,4	2 959,1	32,6	14 122,3	4 707,4	38,9
Харківська	9 309,2	3 103,1	13,6	4 646,1	1 548,7	9,8
Херсонська	7 080,2	2 360,1	21,8	291,3	97,1	11,4
Хмельницька	8 696,7	2 898,9	25,0	12 506,2	4 168,7	30,9
Черкаська	10 874,5	3 624,8	33,2	15 567,7	5 189,2	39,4
Чернівецька	812,2	270,7	6,8	987,1	329,0	7,7
Чернігівська	11 917,1	3 972,4	44,4	11 639,4	3 879,8	31,0
м.Київ	5 367,8	1 789,3	0,9	9 463,0	3 154,3	1,5

Джерело: сформовано автором за даними [148].

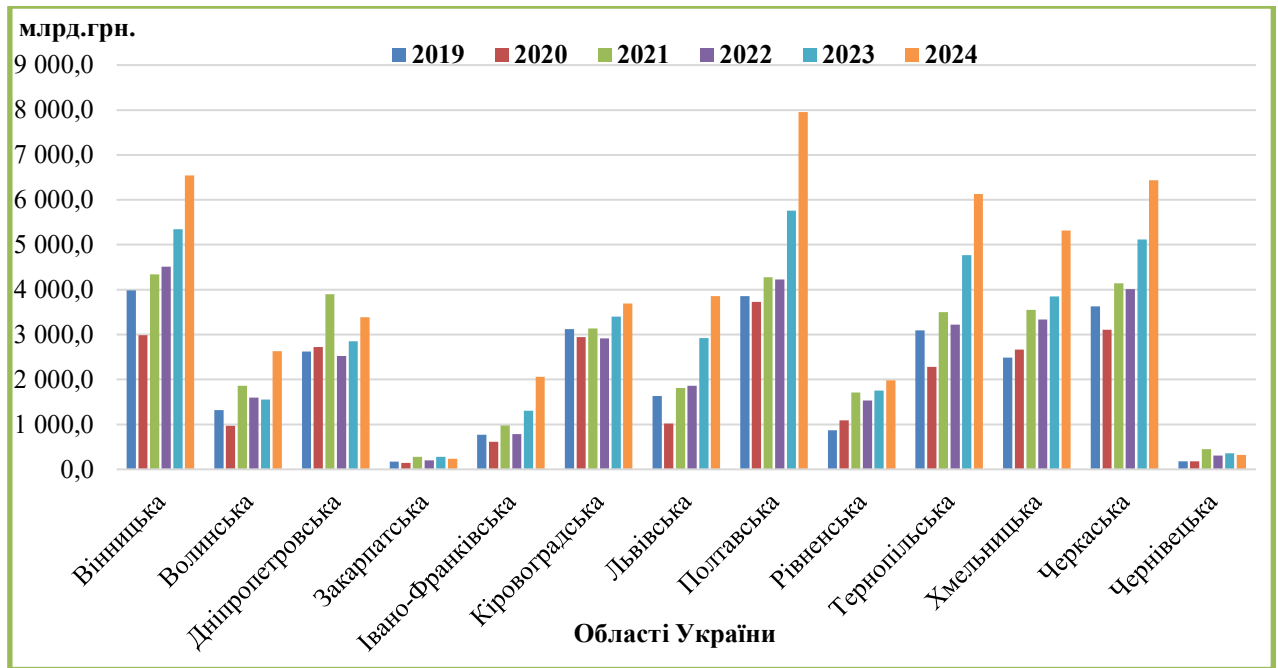

Рис. 2.9. Капітальні інвестиції в сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство за регіонами України (центр, захід), 2019-2024 рр., млрд грн

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Якщо розглядати динаміку в центральних та західних областях України (рис. 2.9.) можна відзначити, що крім Закарпатської та Чернівецької областей спостерігається зростання капітальних інвестицій в сільське господарство особливо у 2023 та 2024 роках. Ще 2 області показали не високі темпи. Зокрема не високі темпи зростання капітальних інвестицій у Рівненській області зумовлені низькою якістю ґрунтів, а в Дніпропетровській – зміщенням лінії фронту в сторону області. Водночас ситуація з капітальними інвестиціями в східних, південних та північних областях України повністю залежить від військових дій на її територіях. Так, в областях, які були швидко звільнені від окупантів (Житомирська, Київська, Чернігівська, Сумська та Одеська області) обсяг капітальних інвестицій за останні досліджувані роки перевершує довоєнний період. Водночас капітальні інвестиції в сільське господарство в областях з активними військовими діями почали істотно скорочуватись (рис. 2.10).

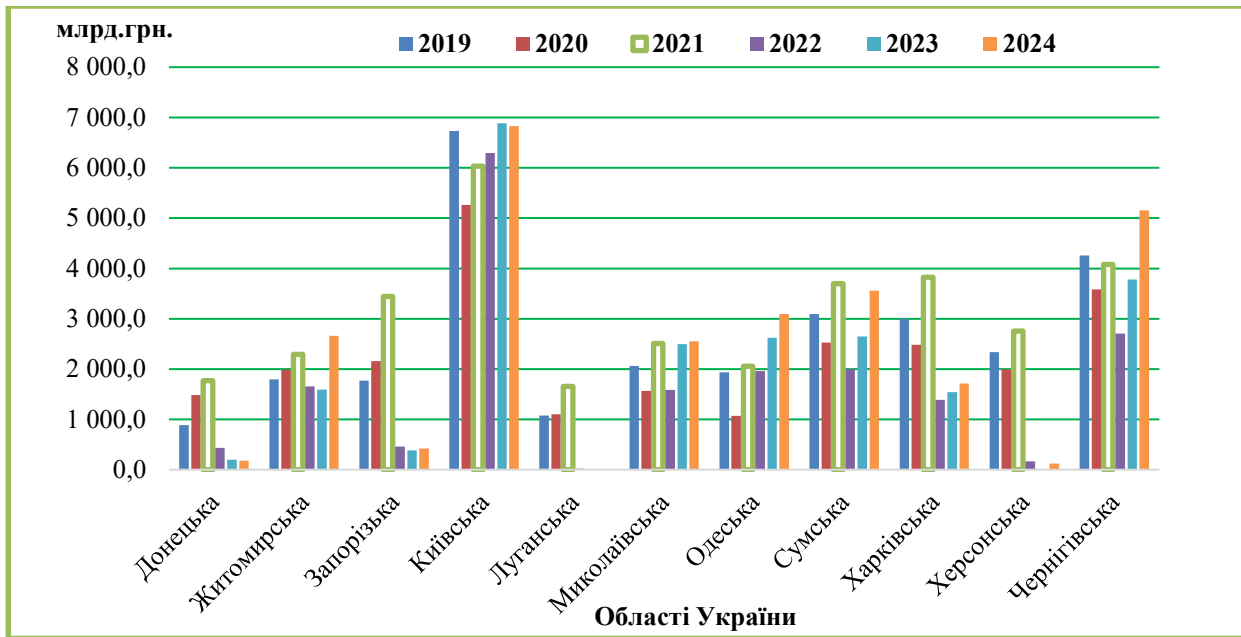

Рис. 2.10. Капітальні інвестиції в сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство за регіонами України (схід, південь, північ), 2019-2024 рр., млрд. грн

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Проте наведений аналіз не враховує розміри областей і не відображає повної картини щодо надходжень капітальних інвестицій в сільське господарство. Тому дослідимо динаміку надходження капітальних інвестицій з розрахунку на 1 га посівних площ по відповідних областях (табл. 2.14).

Як показують розрахунки, динаміка надходжень капітальних інвестицій на 1 гектар посівних площ у 2019-2024 роках, на перший погляд, є позитивною. Так, практично у всіх областях у довоєнний період спостерігалось зростання капітальних інвестицій, а у 2024 році – їх зниження в областях з активними бойовими діями та зростанням у відносно тихих областях (особливо у тих, в яких розвинене вирощування над рентабельних культур). Проте, якщо проаналізувати динаміку надходження капітальних інвестицій у валютному еквіваленті (дол. США) то маємо зовсім іншу ситуацію.

Таблиця 2.14

**Капітальні інвестиції в сільське господарство за регіонами України на 1
гектар посівних площ, 2019-2024 рр.**

Регіон	Капітальні інвестиції на 1 га, грн				Капітальні інвестиції на 1 га, дол. США			
	2019 рік	2021 рік	2024 рік	зміни 2024р. до 2021р.,%	2019 рік	2021 рік	2024 рік	зміни 2024р. до 2021р.,%
Україна	2 124	2 464	3 468	40,8	82,2	90,3	86,4	-4,3
Вінницька	2 453	2 628	3 973	51,2	94,9	96,3	98,9	2,8
Волинська	2 243	3 038	4 554	49,9	86,8	111,3	113,4	1,9
Дніпропетровська	1 337	1 978	1 753	-11,3	51,7	72,5	43,7	-39,7
Донецька	869	1 703	553	-67,5	33,6	62,4	13,8	-77,9
Житомирська	1 681	1 988	2 434	22,4	65,0	72,8	60,6	-16,8
Закарпатська	950	1 585	1 400	-11,7	36,7	58,1	34,9	-39,9
Запорізька	1 057	2 011	1 477	-26,5	40,9	73,7	36,8	-50,1
Івано-Франківська	2 083	2 542	5 467	115,1	80,6	93,1	136,2	46,2
Київська	5 668	5 063	5 750	13,6	219,3	185,5	143,2	-22,8
Кіровоградська	1 832	1 841	2 131	15,8	70,9	67,4	53,1	-21,3
Луганська	1 316	1 931	н/д	н/д	50,9	70,7	н/д	н/д
Львівська	2 352	2 561	5 108	99,5	91,0	93,8	127,2	35,6
Миколаївська	1 315	1 567	1 963	25,3	50,9	57,4	48,9	-14,8
Одеська	1 034	1 115	1 633	46,4	40,0	40,9	40,7	-0,5
Полтавська	2 241	2 470	4 598	86,2	86,7	90,5	114,5	26,6
Рівненська	1 479	2 762	3 132	13,4	57,2	101,2	78,0	-22,9
Сумська	2 642	3 060	3 362	9,9	102,2	112,1	83,7	-25,3
Тернопільська	3 717	4 165	7 161	71,9	143,8	152,6	178,4	16,9
Харківська	1 674	2 099	1 270	-39,5	64,8	76,9	31,6	-58,9
Херсонська	1 631	1 865	845	-54,7	63,1	68,3	21,0	-69,2
Хмельницька	2 114	2 945	4 272	45,1	81,8	107,9	106,4	-1,4
Черкаська	3 040	3 404	5 269	54,8	117,6	124,7	131,2	5,2
Чернівецька	590	1 462	1 038	-29,0	22,8	53,6	25,9	-51,7
Чернігівська	3 280	3 014	4 085	35,6	126,9	110,4	101,8	-7,9

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Так, капітальні інвестиції на 1 гектар посівних площ у 2019-2024 році в середньому по Україні коливались в межах 82-90 дол. США на гектар. Лише не значна частина областей України має інвестиції, які перевищують 100 дол. США на 1 га. Також варто зазначити, що у 2024 році, відносно 2021 року, лише 4 області показали істотне зростання капітальних інвестицій, зокрема це Івано-Франківська,

Львівська, Полтавська та Тернопільська області. Ще в трьох областях (Черкаській, Вінницькій та Волинській) рівень капітальних інвестицій не значно перевищив довоєнний період. У всіх інших областях спостерігаємо скорочення капітальних інвестицій на гектар. Також варто зазначити, що за оцінкою окремих аналітичних компаній капітальні інвестиції у сільське господарство на 1 гектар в Італії становлять приблизно 930 дол. США, у Німеччині – \$735, а у Франції – \$498 [173]. Тому можемо констатувати той факт, що в Україні на сьогодні спостерігається досить низький рівень інвестування капітальних вкладень у порівнянні з іншими європейськими країнами.

Далі розглянемо внутрішні чинники формування інвестиційного потенціалу, зокрема *фінансово-економічний стан підприємств агробізнесу* та загальну ефективність діяльності в агропромислових формуваннях. Деталізований аналіз ефективності діяльності підприємств агробізнесу в призмі використання інвестиційного потенціалу підприємств АПК України наведено в питанні 2.3 цього дисертаційного дослідження. Проте наразі варто відзначити, що прибутковість підприємств агробізнесу в Україні істотно залежить від тенденції світових цін на відповідну аграрну продукцію та продукцію її переробки. При цьому Україна сьогодні розглядається як окремий виробничий сегмент з підвищеною ризиковістю та значними логістичними витратами. Така ситуація виникла через війну в Україні, що відповідно вплинуло на фінансово-економічний стан підприємств особливо у 2022-2023 роках. Проте у 2024 році ситуація на ринку сільськогосподарської продукції частково стабілізувалась через наявність «коридорів» зі збуту продукції. Як результат, дохід агробізнесу зріс із близько 920,9 млрд грн у 2023 році до 2,4 трлн грн у 2024 (більше ніж у 2,6 раза), а зростання прибутку відбулось майже в п'ять разів: із 65,8 млрд грн до 327 млрд грн [174]. Відповідно до зростання прибутковості середній показник EBITDA у 2024 році становив близько \$402/га, що більше ніж у чотири рази ніж у 2023 році, коли цей показник становив \$94/га [175]. За січень-вересень 2024 року операційна діяльність сільськогосподарських підприємств становила 6,7%, а загальної діяльності – 4,5% (у промисловості і цей період рентабельність склала 8,3 % та 3,9 % відповідно) [176]. Найбільш прибутковими

культурами стали ріпак (рентабельність близько 60%), соя (40%), ячмінь (25%) та пшениця (17%) [177].

Схарактеризувати останні чотири роки діяльності в аграрному секторі України можна наступними параметрами [174-180].

- 2021 рік: середня рентабельність діяльності сільськогосподарських підприємств – 36,4%, операційна діяльність – до 40,3%, прибутковість зернових, бобових та олійних становила 44 %;

- 2022 рік: рентабельність оборотного капіталу (ROWC) знизилась з 91% до 19%, EBITDA великотоварних виробників (агрохолдингів) знизилась з \$857/га до \$207/га;

- 2023 рік: спостерігалось підвищення EBITDA до \$129/га шляхом зростання цього показника по сої (\$378/га), ріпаку (\$228/га), соняшнику (\$165/га), кукурудзі (\$38/га); пшениця була збиткова (мінус \$101/га);

- 2024 рік: прибуток 327 млрд грн, EBITDA \$402/га, найбільші прибутки отримали агрохолдинги, які вдало поєднали діяльність в рослинництві та тваринництві.

В цілому показники прибутковості підприємства агробізнесу є досить привабливими для інвестування в цю галузь в Україні. При подальшій стабілізації показників прибутковості можна очікувати зростання інвестиційного потенціалу. Зокрема сьогодні цього вимагає матеріально-технічна база агропідприємств, оскільки через війну спостерігається відкладений попит на оновлення таких ресурсів. Крім того, в окремих регіонах спостерігається втрата (часткова або навіть повна) матеріальних ресурсів через воєнні дії. Варто відзначити, що динаміка інвестування в матеріально-технічні засоби за окремими напрямками діяльності в сільському господарстві в довоєнний період вказує на зацікавленість аграрних виробників у поліпшенні активів підприємства. Так, у 2021 році було інвестовано в інженерні споруди більш ніж 3,0 млрд грн, в машини, обладнання та інвентар – понад 35,3 млрд грн, а в транспортні засоби – понад 11,2 млрд грн. При цьому основними напрямками інвестування в сільському господарстві були капітальні інвестиції у вирощування однорічних і дворічних культур, тваринництво та

допоміжну діяльність у сільському господарстві та після урожайну діяльність (добробку продукції) (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Капітальні інвестиції в сільське господарство за окремими видами активів в межах напрямів діяльності, 2019-2021 рр.

Напрями сільського господарства	Види активів								
	інженерні споруди			машини, обладнання та інвентар			транспортні засоби		
	2019р	2020р	2021р	2019р	2020р	2021р	2019р	2020р	2021р
Вирощування однорічних і дворічних культур	2 348,6	1 654,6	2 383,3	22 926,8	22 025,1	31 142,9	8 254,0	6 429,6	9 981,5
Вирощування багаторічних культур	61,4	41,5	84,2	303,1	192,2	400,0	56,6	73,8	67,0
Відтворення рослин	н/д	1,4	н/д	20,4	33,1	16,9	н/д	н/д	12,8
Тваринництво	199,1	245,6	379,1	2 846,7	2 097,4	2 405,5	877,8	668,7	889,3
Змішане сільське господарство	28,7	н/д	н/д	173,4	184,9	268,1	28,2	37,6	65,4
Допоміжна діяльність у с.г. та після урожайна діяльність	38,3	7,1	202,3	1 697,2	791,4	1 097,9	292,1	135,4	223,9
Сільське господарство, всього	2 676,0	1 950,2	3 049,0	27 967,6	25 324,2	35 331,3	9 508,7	7 345,1	11 239,9

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Проте після початку війни ситуація щодо закупівлі основних матеріально-технічних засобів істотно змінилась. Зокрема у 2024 році виробники сільськогосподарської продукції ще не досягли рівня капітальних інвестицій довоєнного періоду (табл. 2.16; Додаток Б).

Єдиним напрямом інвестування в сільському господарстві, який перевершив довоєнний період стало тваринництво. Це пояснюється тим, що аграрні підприємства, які виїхали з окупованих підприємств та займались тваринництвом були змушені інвестувати у нові об'єкти для відтворення тваринництва. Також, спеціалізовані агровиробники тваринницької продукції інвестували у додаткові потужності виробництва, щоб компенсувати дефіцит продукції тваринництва, який виник в наслідок військової агресії та знищення окремих потужних об'єктів

виробництва. Структура інвестицій у тваринництво у 2024 році виглядала наступним чином: 31,1 % - виробництво молока, 25,9% - виробництво м'яса, 20,7% - птахівництво, 15,5% - свинарство, 6,8% - інші види тваринництва.

Таблиця 2.16

Капітальні інвестиції в сільське господарство за окремими видами активів в межах напрямів діяльності, 2022-2024 рр.

Напрями сільського господарства	Види активів								
	інженерні споруди			машини, обладнання та інвентар			транспортні засоби		
	2022р	2023р	2024р	2022 р	2023 р	2024 р	2022 р	2023 р	2024 р
Вирощування однорічних і дворічних культур	1 630,2	2 063,4	1 521,4	21 898,7	24 908,8	15 059,3	7 454,6	10 024,8	5 737,2
Вирощування багаторічних культур	44,2	55,2	н/д	195,7	446,7	н/д	80,9	122,6	н/д
Відтворення рослин	н/д	н/д	н/д	н/д	19,2	н/д	н/д	8,6	н/д
Тваринництво	317,0	257,8	394,4	2 027,0	3 107,9	3 176,1	536,1	928,9	768,8
Змішане сільське господарство	н/д	н/д	н/д	222,0	176,5	н/д	59,8	58,7	н/д
Допоміжна діяльність у с.г. та після урожайна діяльність	106,5	54,2	н/д	746,4	949,5	951,1	153,1	606,3	238,0
Сільське господарство, всього	2 097,9	2 430,6	1 915,7	25 089,8	29 608,6	19 186,6	8 284,5	11 750,0	6 744,0

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Враховуючи зазначене на початку 2025 року багато агровиробників зіткнулись з ситуацією коли спостерігався високий рівень зношеності техніки та старіння технопарку, порушена ремонтна інфраструктура та спостерігається нестача фінансів для відновлення. Фактично у 2022-2023 роках закупівля зернозбиральних комбайнів, сівалок, плугів, дискових борон та косарок скоротилось від 8 до 52% залежно від категорії у порівнянні з 2021 роком [181]. При цьому імпорт малопотужних тракторів (37-75 кВт) скоротився з понад 5,5 тисяч у 2021 до 503 у 2023 році, обсяг імпорту середніх тракторів (75-130 кВт) також знизився суттєво, а імпорт потужних тракторів (>130 кВт) зменшився менше, але все одно помітно [182]. Враховуючи тенденції війни в Україні та відкладений з цим попит на техніку агро виробники вже

у січні-вересні 2024 року наростили інвестиції в матеріально-технічну базу та імпортували техніки за наступними напрямками: трактори – з \$230,4 млн (2023 р.) до \$288,4 млн (+25,2 %); ґрунтообробна техніка – з \$163,8 млн до \$226,3 млн (+38,2 %); збиральна техніка: з \$221,1 млн до \$241,8 млн (+9,4 %) [183]. Проте тенденція закупівлі сільськогосподарської техніки в першій половині 2025 року вказує на зростання попиту на відповідні активи та капітальних інвестицій у зазначену матеріально-технічну базу.

Дослідження показують, що у 2024-2025 роках капітальні інвестиції в будівництво та модернізацію елеваторів, як окремого сегменту з доробки продукції, продовжують демонструвати позитивну динаміку навіть при тому, що через бойові дії Україна втратила близько 13 млн т елеваторних потужностей. При цьому спостерігаються зональні відмінності: найбільше інвестицій у будівництво та модернізацію елеваторів спостерігається в західних областях України, таких як Вінницька, Київська, Черкаська та Кіровоградська [184], а в прифронтових областях зростає зберігання зернових у рукавах (відповідно до програми підтримки урядів Канади, Японії, США). Крім того, багато підприємств агробізнесу віддають перевагу розширенню існуючих елеваторних потужностей, оскільки такі проєкти потребують менше інвестицій та мають менший термін реалізації [185]. Це пояснюється тим, що за розрахунками окремих аналітиків окупність інвестицій в нові елеватори значно збільшилася. Так, до війни цей термін становив 5-7 років. З урахуванням ринкових цін та цін на енергоносії, вартість будівництва й логістику зараз він може сягати 15 років і більше. Крім того, багато проєктів «заморожено» або відкладено через невизначеність безпекової ситуації та складнощі з фінансуванням [186].

Узагальнюючи ситуацію з елеваторними потужностями тенденції вказують, що підприємства агробізнесу прагнуть забезпечити ефективне зберігання та обробку зерна, що є критично важливим для аграрного сектору України.

Потужності виробництва сільськогосподарської продукції в Україні демонструють значну диверсифікацію напрямів формування інвестиційного потенціалу. Події останніх років стали поштовхом до переосмислення напрямів інвестування. Тому очікується, що основними напрямками інвестиційних потоків в

агарний сектор України будуть рослинництво та зернове господарство, тваринництво, переробка сільськогосподарської продукції, органічне та нішеве землеробство, аграрна інфраструктура та логістика, біоенергетика та сталий розвиток, агроінновації та цифровізація (рис. 2.11).

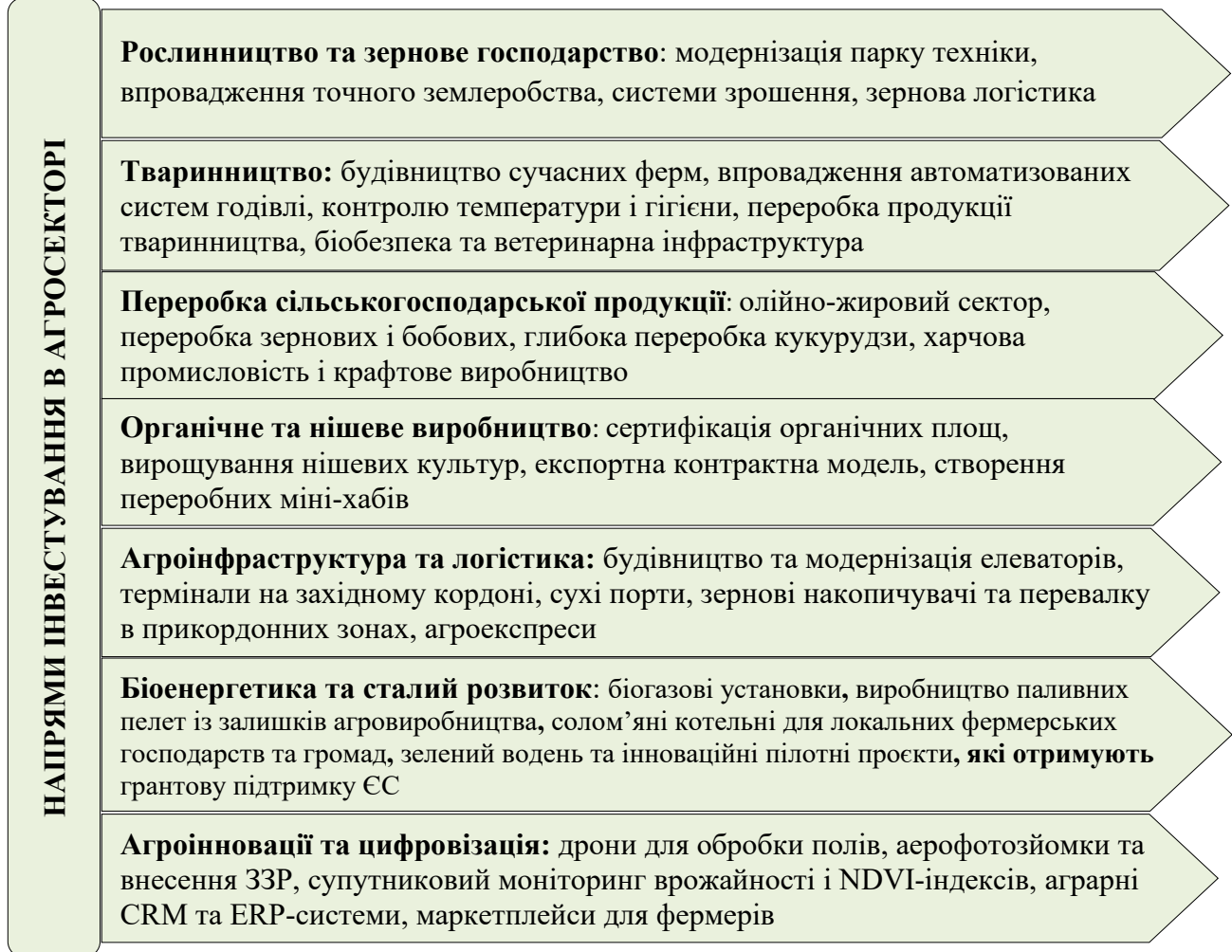

Рис. 2.11. Основні напрями інвестиційних потоків в агарний сектор України

Джерело: сформовано автором на основі [187].

Наступним внутрішнім чинником формування інвестиційного потенціалу є *управлінська компетентність підприємств* агробізнесу під якою ми розуміємо інтеграцію теоретичної підготовки та практичної готовності менеджера (керівника) ефективно виконувати різні управлінські функції, особливо в умовах змін, що властиві аграрній сфері України [188]. При цьому ефективність управлінської компетентності враховує специфіку аграрного сучасного менеджменту вітчизняних підприємств агробізнесу, адаптивність та інноваційність, вміння поєднати

стратегічне управління з конкурентоздатністю та людським капіталом. Також потрібно враховувати розміри підприємств, оскільки управлінська компетентність в дрібних (фермерських), середніх та великих господарствах (холдингах) може істотно відрізнятися як за змістом роботи, так і інтенсивністю. Дослідження показують, що такі особливості ведення аграрної діяльності як сезонний характер виробництва, розосередженість земельних ділянок, використання землі як обмеженого основного ресурсу, коливання цін, обмежені можливості у зберіганні та в оплаті праці впливають на кумулятивне формування у менеджерів окремих ланок підприємств функцій адміністратора, фінансиста, планувальника, економіста та неформального лідера [189].

Варто також відзначити, що сьогодні підприємства агробізнесу працюють в умовах адаптивності та інноваційності, що також підвищує рівень управлінської компетентності. Зокрема сучасний менеджмент вимагає інтеграцію цифрових технологій у виробничі та обслуговуючі процеси (IoT, сенсори, дрони, системи «точного землеробства», e-commerce, управління поставками (SCM), розвиток інших цифрових систем), які включають окремі системні модулі з управління. Це дозволяє агровиробникам ефективно адаптуватись до глобалізаційних викликів, розробляти конкурентні стратегії, оптимізувати бізнес-процеси та забезпечувати сталий розвиток підприємства. Тому враховуючи зазначене сучасна управлінська компетентність у веденні аграрного бізнесу в Україні вказує на позитивні моменти та позитивно впливає на формування інвестиційного потенціалу.

Проте наступний внутрішній чинник починає набирати негативного характеру щодо формування інвестиційного потенціалу. Мова йде про *кадровий потенціал*, який зіткнувся з серйозними викликами та обмеженнями. Так, за розрахунками окремих експертів близько 39% [190] аграрних компаній у 2025 році зіткнулись з дефіцитом кадрів, що ставить під сумнів ефективне їх функціонування. Особливо це стосується трудових спеціальностей, зокрема агрономів, інженерів, енергетиків, підсобних працівників тощо. Такі виклики стали наслідком військової мобілізації, міграції робочої сили за кордон та демографічної ситуації (зниження народжуваності, урбанізацію тощо). В підсумку сьогодні зросла плінність кадрів та

невідповідність компетенцій сучасним вимогам оскільки зайнятий персонал не завжди відповідає інноваційним чи технологічним потребам агробізнесу. При цьому тенденції зниження чисельності персоналу спостерігаються не лише в сільському господарстві, але і по всій Україні (рис. 2.12).

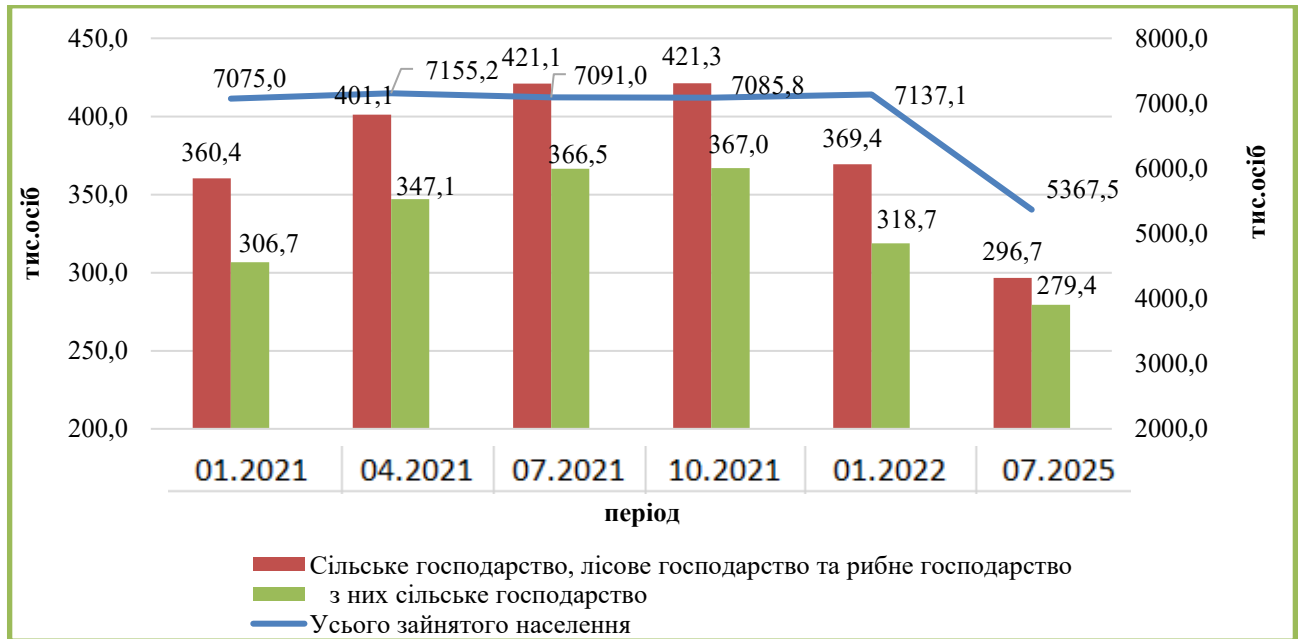

Рис. 2.12. Середньооблікова кількість штатних працівників в Україні та сільському господарстві зокрема, окремі періоди 2021-2025 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Так, в розрізі окремих періодів відбулось істотне зниження середньооблікової кількості штатних працівників в Україні особливо якщо порівнювати липень 2021 та 2025 років. В цілому середньооблікова чисельність працівників по Україні зменшилась на 1,7 млн осіб, в сільському, лісовому та рибному господарствах на 124,4 тис. осіб, а в самому сільському господарстві – на 87,1 тис. осіб. При цьому частка середньооблікової кількості штатних працівників в сільському господарстві в структурі всієї кількості середньооблікових працівників практично не змінилась і становила на рівні 5,2%.

Відзначимо, що проблеми з кадровим потенціалом навіть не перекривають позитивні тенденції та переваги роботи в агробізнесі, зокрема зростання рівня заробітних плати та уваги роботодавців до розвитку компетенцій персоналу, освітніх програм, технологічного вдосконалення, все частіше застосовують гнучкі форми

зайнятості. Завдяки цьому в агробізнесі зростає кількість молодих фахівців, які займають керівні або проміжні позиції в агросекторі [191]. В багатьох агрохолдингах кадрова політика стала обов'язковим елементом стратегічного розвитку, який націлений на зниження негативних тенденцій в умовах нестабільності при влаштуванні, утриманні, розвитку та адаптації фахового персоналу.

Тому основні зміни кадрового потенціалу підприємств агробізнесу України за останні 3-5 років пов'язані з:

- посиленням конкуренції на ринку праці (дефіцит спеціалістів та робочої сили, відсутність внутрішніх резервів агровиробників щодо перерозподілу робочої сили);
- зростанням вимог до компетенцій працівників (впровадження сучасної техніки та технологій вирощування (виробництва) продукції, інновацій та інформаційних технологій підіймають вимоги до компетенцій та навичок працівників);
- гнучкістю моделей зайнятості (враховують воєнний стан, бронювання та інші адаптації до змін зовнішнього середовища);
- зростанням значення утримання та мотивації персоналу [192] (зростання зарплат, впровадження додаткових пільг, надання житла, соціальних пакетів тощо).

Враховуючи зазначені тенденції великі агропідприємства інвестують не лише в землю та техніку, а й у персонал, зокрема освіту, розвиток професійних вмінь та навичок, освоєння новітніх технік та технологій. В той же час підприємства, які не звертають увагу на проблему розвитку персоналу ризикують в майбутньому конкурентоспроможність та ефективність функціонування. Тому для підприємств, які сфокусують увагу на утриманні кадрів, адаптують структуру персоналу під сучасні технології та інвестуватимуть у розвиток кадрів, надалі можуть ефективно впливати на формування інвестиційного потенціалу. Ті ж агровиробники, які не приділятимуть цьому належної уваги, можуть бути менш цікаві потенційним інвесторам через відсутність кадрів які можуть управляти інвестиційними проєктами.

На завершення аналізу внутрішніх чинників формування інвестиційного потенціалу розглянемо разом такі чинники як *стратегія розвитку підприємства та інформаційну відкритість та репутацію* оскільки вони доповнюють один одного. Відразу відзначимо, що залежно від розміру підприємства агробізнесу ці чинники проявляються по різному. Так, наприклад дрібні, фермерські господарства переважно не оприлюднюють свою діяльність на офіційних сайтах, є відносно закритими і діють в рамках визначеної на початку своєї діяльності стратегії розвитку. Середні за розміром підприємства агробізнесу є більш відкритими, намагаються утримувати репутацію стабільного виробника відповідної продукції та будують стратегію розвитку залежно від регіональних особливостей ведення сільського господарства. За потреби такі підприємства активно кредитуються, залучають інші інвестиційні пакети, а отже є більш прозорими. І окремий сегмент – це великі підприємства, або підприємства групи агрохолдингів, які працюють за окремо виваженими стратегічними лініями. Тому проаналізуємо стратегію розвитку найбільших агрохолдингів України та оцінимо відкритість даних (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

**ТОП-10 агрохолдингів України: відкритість даних та
кінцеві бенефіціари, 2025 рік**

рейтинг	Назва компанії	Офіційний сайт*	Відкритість даних	Основний бенефіціар
1	Кернел	https://www.kernel.ua/ua/	відкриті	Андрій Веревський
2	МХП	https://mhp.com.ua/uk/	відкриті	Юрій Косюк
3	Ukrlandfarming	https://www.ulf.com.ua/ua/	відкриті	Олег Бахматюк
4	Агропросперіс (NCH)	https://www.agroprosperis.com/	відкриті	Джордж Рор, Моріс Табасінік
5	Астарта-Київ	https://astartaholding.com/	відкриті	Віктор Іванчик
6	Контінентал Фармерз Груп	https://cfg.com.ua/	відкриті	Контролюється SALIC (UK) Ltd
7	Епіцентр Агро	https://epicentr-agro.com/	відкриті частково	Галина та Олександр Герєга
8	Акріс Агро	http://acris-agro.com/	відкриті частково	Олександр Аміров
9	ГК Енселко	https://enselco.com.ua/	відкриті	Андрій Веревський
10	ІМК	https://imcagro.com.ua/ua/	відкриті	Олександр Петров

Джерело: сформовано автором на основі та офіційних сайтів агрохолдингів [193]

Якщо проаналізувати наявність та відкритість даних найбільших 10 агрохолдингів України можна відзначити, що практично всі компанії надають інформацію щодо стратегії та місії підприємства, його стратегічних напрямів, звітності тощо у вільному доступі. Також в більшості проаналізованих компаній кінцевими бенефіціарами є українці, підприємства маю стабільну позитивну репутацію. Серед основних сфер діяльності агрохолдингів залишається рослинництво та тваринництво, зберігання та логістика (табл. 2.18).

Таблиця 2.18

**ТОП-10 агрохолдингів України: земельний банк, сфера діяльності,
стратегічні напрямки**

Рейтинг	Назва компанії	Розмір земельного банку, тис. га			Сфери діяльності	Стратегічні напрямки
		2021 р.	2025 р.	зміни		
1	2	3	4	5	6	7
1	Кернел	506	363	- 143	Виробництво та експорт соняшникової олії; виробництво та експорт зернових та олійних культур; логістика та зберігання; молочне тваринництво	Виробництво та агротехнології; цифровізація та операційна діяльність; сталий розвиток та екологічна відповідальність; розвиток персоналу
2	МХП	370	360	- 10	Птахівництво, експорт м'яса птиці; виробництво та експорт зернових та олійних; виробництво кормів; тваринництво; м'ясопереробка; біогаз	Соціальний розвиток та сталий розвиток; інновації та цифровізація; розширення присутності та експорт; підтримка Сил оборони України
3	Ukrlandfarming	475	330	- 145	Виробництво та експорт зернових та олійних; зберігання зернових; виробництво комбікормів; скотарство; свинарство; виробництво яєць та яєчних продуктів	Збільшення банку землі та підвищення врожайності с/г культур; зростання потужності у виробництві яєць та яєчних продуктів; удосконалення логістики й інфраструктури; підвищення експортного потенціалу продуктів і торгових можливостей, поліпшення відносин із клієнтами
4	Агропросперіс (NCH)	300	290	- 10	Виробництво та експорт зернових та олійних; логістика та зберігання зернових; банківські послуги	Виробництво та експорт; підтримка малих і середніх агровиробників; інтегрована бізнес-модель
5	Астарта-Київ	220	212	-8	Виробництво та експорт зернових та олійних; зберігання та логістика; виробництво та експорт цукру; тваринництво; виробництво та експорт соєвої олії; біогаз; органічне агровиробництво	Стратегія розвитку громад; стратегія сталого розвитку (декарбонізація)
6	Контінентал Фармерз Груп	195	195	0	Виробництво та експорт зернових, олійних та технічних культур; насінництво; зберігання	Розвиток та зростання; технології та інновації; людський капітал

Продовження табл.2.18

1	2	3	4	5	6	7
7	Епіцентр Агро	160	167	+7	Будівельно-господарські гіпермаркети; виробництво та експорт зернових та олійних; зберігання зернових; молочне тваринництво	Підвищення ефективності виробництва в агробізнесі; сприяння зростанню економіки України; соціальна відповідальність
8	Акріс Агро	150	150	0	Виробництво зернових та олійних; зберігання зернових	Вертикальна інтеграція; фокус на кукурудзі та сої; екологічна та соціальна відповідальність; використання новітніх технологій; розвиток переробки; побудова партнерських відносин
9	ГК Енселко	119	134	+15	Виробництво зернових та олійних; зберігання зернових	Фінансова стійкість; соціальна відповідальність; професіоналізм
10	ІМК	120	116	- 4	Виробництво й експорт зернових та олійних; зберігання; молочне тваринництво	Підвищення операційної ефективності; скорочення використання викопного палива у виробничій діяльності; скорочення викидів парникових газів; збереження родючості і здорового стану ґрунтів; придбання с/г землі в Україні; розвиток персоналу; підтримка місцевих громад

Джерело: сформовано автором на основі та офіційних сайтів агрохолдингів [193]

Аналіз стратегічних напрямів діяльності підприємств даного типу виявив, що за останні 3-5 років агрохолдинги адаптували стратегії розвитку з урахування глобальних викликів, зокрема війни Росії проти України. Так, частина підприємств втратили земельні масиви через військові дії, фінансові проблеми, поглинання та диверсифікацію. Десятий за рейтингом агрохолдинг України має в активі близько 116 тис.га. Ще 7 підприємств, крім наведених, мають земельні масиви сільськогосподарського призначення більше ніж 80 тис.грі, зокрема Агротон – 110 тис.га, УКРПРОМІНВЕСТ-АГРО –108 тис.га, Агрейн – 100 тис.га, ЛНЗ – 90 тис.га, Vitagro – 85 тис.га, Приват-АгроХолдинг – 85 тис.га та ТАС АГРО – 83 тис.га. Всього у 2025 році 119 підприємств мали площу більше ніж 12 тис.га. Фактично всі підприємства зорієнтована на інноваційні методи ведення бізнесу, пропагують стратегію сталого розвитку та соціальної відповідальності. В цілому можна виділити 7 основних стратегічних векторів розвитку великих за розміром підприємств агробізнесу:

1. *Вертикальна інтеграція*: контроль усіх етапів виробничого ланцюга від вирощування сировини до переробки та експорту, що дозволяє знизити виробничі витрати, підвищити маржу та дохідність, стабілізувати постачання.

2. *Технологічна модернізація*: впровадження цифрових технологій для підвищення ефективності (GPS-моніторинг, дрони, Big Data, ERP-системи, дистанційне зондування, штучний інтелект, розумні системи виробництва тощо).

3. *Експортна орієнтація та вихід на міжнародні ринки*: розширення ринків збути за межами України, відкриття офісів та дрібних виробництв. Основні напрями – Близький Схід, Північна Африка, ЄС, Азія.

4. *Екологізація та сталий розвиток*: впровадження ESG-принципів (Environmental, Social, Governance) для ощадного використання води, енергії, добрив, розвитку концепції та технологій біогазових комплексів, впровадження проєктів з енергетичної незалежності та участі у програмах скорочення вуглецевого сліду.

5. *Диверсифікація агробізнесу*: розширення напрямів діяльності для зниження ризиків за напрямками тваринництво, переробка, біоенергетика, логістика.

6. *Партнерство, злиття та поглинання*: укрупнення через купівлю інших агрокомпаній, спільні підприємства або інвестиційні альянси, що дозволяє оптимізувати активи, вийти на нові регіони, отримати доступ до технологій.

7. *Фінансова стратегія та залучення інвестицій*: залучення кредитів від ЄБРР, IFC, випуск єврооблігацій, до 2014 року – вихід на міжнародні біржі (Kernel, МХП, Астарта).

В цілому стратегія розвитку великих підприємств, їх інформаційна відкритість та репутація вказує на позитивну дію щодо формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України, оскільки такі виробники створюють позитивне враження для потенційних інвесторів. Ретроспектива реалізованих стратегічних рішень щодо впровадження великих інвестиційних проєктів за останні 20 років лише додає впевненості у позитивному значенні цього чинника, оскільки агробізнес потенційно готовий залучати та реалізовувати такі інноваційно-інвестиційні напрями діяльності в системі агробізнесу.

Отже, підприємства агробізнесу України працюють в досить складних турбулентних умовах, які склались під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Війна з Росією досить негативно впливає на формування інвестиційного потенціалу і є головним стримуючим фактором розвитку інвестицій в Україні. Зокрема це чудово демонструють події 2014 та 2022 років та динаміка формування інвестиційного потенціалу. Також негативно впливають на це інфляційні процеси, невизначеність під час парламентських і президентських виборів. Набирає негативного впливу також такий чинник як відтік робочих кадрів з України зокрема з агробізнесу. Проте значна кількість факторів зовнішнього та внутрішнього середовища дозволяє утримувати інвестиційний потенціал та створює відкладений попит на інвестиції, який може легко бути реалізований після закінчення війни та зниження потенційних інвестиційних ризиків.

2.3. Оцінювання ефективності використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України

Показники ефективності використання інвестиційного потенціалу характеризують, наскільки ефективно підприємство, галузь або регіон залучає та використовує наявні ресурси для інвестування. Вони дають змогу оцінити рівень активності, ефективності й результативності інвестиційних процесів враховуючи як залучені інвестиційні ресурси перетворюються на економічні, соціальні й технологічні результати. При цьому розглядаючи показники ефективності інвестиційного потенціалу варто звертати увагу на інноваційні розробки, їх впровадження та ефективність, адже ці два фактори розвитку економіки країни йдуть поруч та аналізуються разом. Тому спочатку дослідимо місце України в глобальній системі інновацій, як базового індикатора інвестиційної політики нашої країни через Глобальний індекс інновацій.

Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index - GII) - це міжнародний рейтинг країн світу за рівнем їхньої інноваційної спроможності та результативності. Він відображає, наскільки ефективно країни створюють умови для розвитку інновацій, генерують нові ідеї, технології, продукти та послуги, а також як ці

інновації впливають на економіку. ГІІ складається приблизно з 80 показників, які згруповані за відповідними вхідними та вихідними показниками інновацій та розраховується для 139 світових економік. Показник оновлюється щорічно, тому його варто досліджувати в динаміці.

Відповідно до результатів досліджень Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), бізнес-школи INSEAD і Корнелльського університету (Cornell University) Україна у 2025 році посіла 66 місце за показником ГІІ, 15 місце серед 36 країн групи з рівнем доходу вище середнього та 35 місце за серед 39 економік Європи [194]. Так, за останні 5 років (2020-2025 роки) Україна змістилась з 51 на 66 місце за рейтингом ГІІ, при цьому стрімке падіння почалось з 2022 року, тобто року початку війни Росії проти України (рис. 2.13).

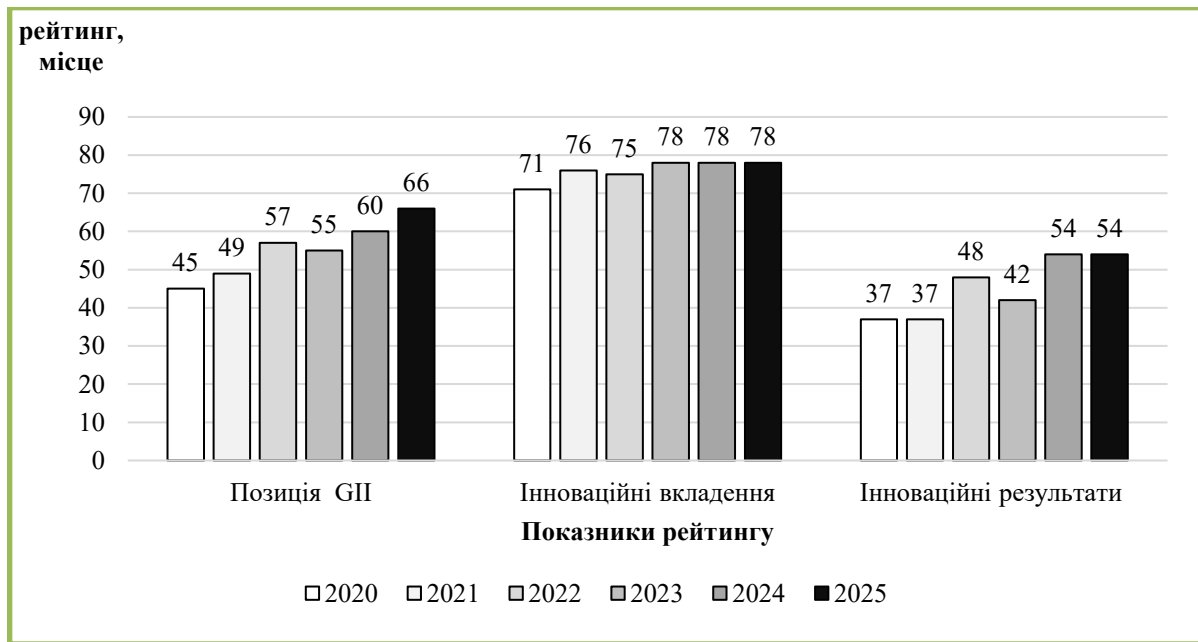

Рис. 2.13. Рейтинг ГІІ України, 2020-2025 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [194]

Також в Україні погіршилися позиції по інноваційних вкладеннях (мінус 6 позицій) та інноваційних результатах (мінус 17 позицій). В основі таких розрахунків знаходяться рейтинги за 7 групами показників, такими як установи (інституції), людський капітал та дослідження, інфраструктура, розвиток ринку та бізнесу, результати знань та технологій, творчі (креативні) результати. Ці показники для

України можна розділити на дві групи, зокрема ті, що вище середнього та показники, що нижче (середній рівень становить 66). Таким чином Україна посідає:

- вищі місця: показники Знань та технологій (47-ме місце), Розвитку бізнесу (56-те місце) та Людського капіталу та досліджень (65-те місце);
- нижчі місця: показниками Креативні результати (67-те місце), Інфраструктури (75-те місце), Розвиненості ринку (85-те місце), та Інституцій (108-ме місце).

Порівняємо ці групи показників з ТОП-10 країн в розрізі кожного показника, Європою та середнім значенням доходу, який розраховується серед країн, які потратили у рейтинг вище середнього (табл. 2.19).

Таблиця 2.19.

Порівняння України з іншими економічними групами для кожної з семи сфер Індексу ГПІ, 2025 рік

Група показників	Оцінка (бал)			
	ТОП-10	Європа	Україна	Дохід вище середнього
Інституцій	78,63	59,42	34,12	44,78
Людський капітал та дослідження	59,3	44,67	32,52	29,7
Інфраструктура	61,36	54,13	40,7	41,19
Розвиненість ринку	61,82	44,89	32,25	34,82
Розвитку бізнесу	59,1	40,79	31,4	27,7
Результати знань та технологій	54,93	34,99	26,48	20,02
Креативні результати	55,98	38,66	23,99	22,68

Джерело: сформовано автором за даними [194]

Таким чином ми бачимо, що Україна має показники, вищі за середні показники групи з рівнем доходу вище середнього, за такими групами як людський капітал та дослідження, рівень розвитку бізнесу, знання та технологічні результати, а також креативні результати. Також варто відзначити досить великий розрив по всіх групах показників між Україною та ТОП-10 країнами, а також Європою. Проте ця інформація не відображає повною мірою тенденції розвитку інновацій в Україні. Для цього проаналізуємо глобальний трекер інновацій, який показує поточний стан інновацій в Україні, як швидко впроваджуються технології та який вплив це має на

суспільство за такими групами показників як інвестиції в науку та інновації, впровадження технологій та соціально-економічний ефект.

Так, за всіма показниками Інвестицій у науку та інновації Україна в довгостроковому періоді має відносне зниження на 1,2-11,3 процентні пункти у порівнянні з 2013-2014 роками. Проте у короткостроковому терміні окремі показники мають досить вагомí прирости, зокрема це стосується міжнародних патентних заявок. Разом з цим основні показники впровадження технологій, такі як безпечна санітарія, доступ до швидкісного загальнодоступного інтернету та впровадження робототехніки у виробничому процесі мають позитивні значення як в довгостроковому, так і короткостроковому вимірі. Серед факторів соціально-економічного впливу варто відзначити зростання тривалості життя в Україні (до 73,4 років станом на 2023 рік), незначне зниження продуктивності праці за останні 11 років та підвищення температурного режиму, як результат глобального потепління (табл. 2.20).

Таблиця 2.20

Глобальний трекер інновацій України, 2025 рік

Група показників	Коротко- строковий термін	Довгостроковий (річне зростання)	Проникнення	Рівень
1	2	3	4	5
Інвестиції в науку та інновації				
Наукові публікації	▼ -5,2 % 2023 - 2024	▼ -1,2 % 2014 - 2024	-	-
Інвестиції в дослідження та розробки	▲ 5,3 % 2022 - 2023	▼ -11,3 % 2013 - 2023	-	-
Кількість угод з венчурним капіталом	▼ -17,2 % 2023 - 2024	▼ -2 % 2020 - 2024	-	-
Міжнародні патентні заявки	▲ 24,4 % 2023 - 2024	▼ -2,7 % 2014 - 2024	-	-
Впровадження технологій				
Безпечна санітарія	▲ 0,1 % 2023 - 2024	▲ 0,1 % 2014 - 2024	92,4 на 100 жителів у 2024 році	-
Підключення (фіксований широко- смуговий доступ)	▲ 12,2 % 2022 - 2023	▲ 7,3 % 2013 - 2023	19,7 на 100 жителів у 2023 році	-
Роботи (автоматизація)	▲ 9,1 % 2022 - 2023	▲ 11,3 % 2013 - 2023	Н/д	-

Продовження таб.2.20				
1	2	3	4	5
Соціально-економічний вплив				
Продуктивність праці	0 % 2023 - 2024	▼ -0,3 % 2014 - 2024	-	34 185,1 Доларів США у 2024 році
Тривалість життя	▲ 1,1 % 2022 - 2023	▲ 0,3 % 2013 - 2023	-	73,4 роки у 2023 році
Зміни температури	+ 3,6 °C 2024 рік	+ 1,7 °C 2014 рік	-	Н/Д

Джерело: сформовано автором за даними [194]

Ці та інші фактори ГП формують загальний рейтинг та визначають місце України в інноваційному середовищі. Для візуалізації та розуміння сили інноваційності кожної країни використовують графік зв'язку між вхідними та вихідними даними інновацій, а також графік інноваційних лідерів порівняно з їх економічним розвитком (рис. 2.14).

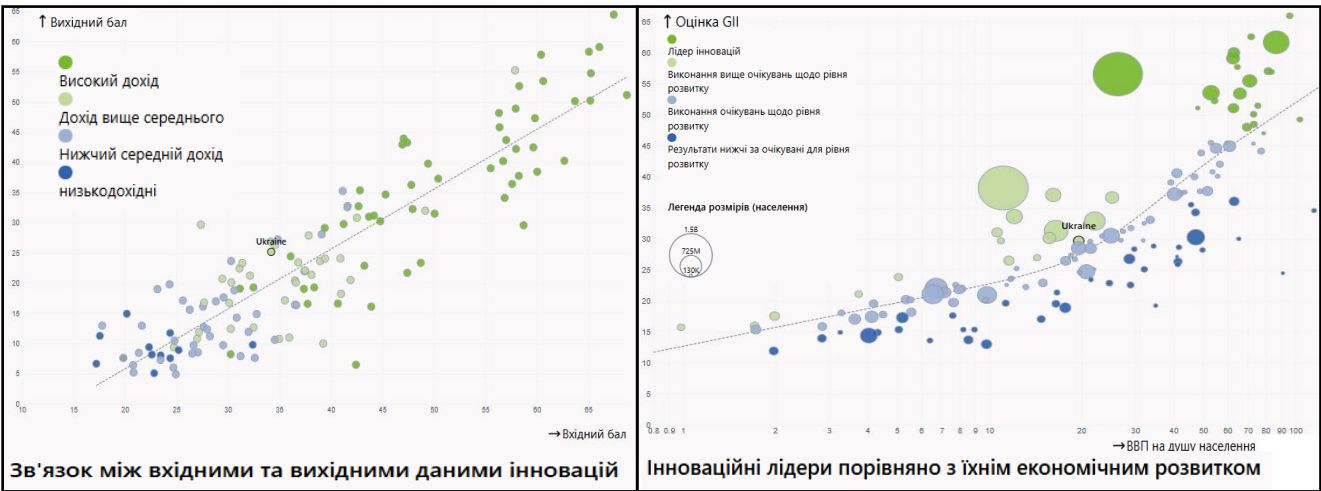

Рис. 2.14. Місце України в інноваційному середовищі, 2025 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [194].

Наведена нижче діаграмі можна побачити взаємозв'язок між інноваційними внесками та результатами інновацій на якому економіки, що знаходяться вище межі, ефективно перетворюють дорогі інвестиції в інновації на більшу кількість високоякісних результатів. Фактично ми бачимо, що Україна виробляє більше інноваційних продуктів порівняно з рівнем своїх інвестицій в інновації, оскільки знаходимось вище середнього значення за сукупності. Разом з цим позиція нашої

країни є досить не високою та існує досить великий розрив між нами та країнами лідерами. В правій частині малюнку наведено бульбашкову діаграму, що демонструє зв'язок між рівнем доходу (ВВП на душу населення) та інноваційною ефективністю (оцінка GII). Лінія тренду дає уявлення про очікувану інноваційну ефективність відповідно до рівня доходу, а економіки, які знаходяться вище лінії тренду, показують кращі результати, ніж очікувалося, а ті, що знаходяться нижче, показують результати нижче очікуваних. Таким чином ВВП України демонструє дещо кращі результати відносно до очікуваного його рівня.

В цілому місце України в інноваційному середовищі можна розглядати з погляду сильних та слабких сторін, які вказують на можливості та загрози розвитку країни. Зокрема відповідно до GII до сильних сторін України відносяться наявність корисних моделей за походженням/млрд доларів США за паритетом покупця/виробничою ціною ВВП (1 місце), часткою жінок, які працюють з вищою освітою (4 місце), урядові онлайн-сервіси (5 місце), експорт послуг ІКТ, % від загального обсягу торгівлі (5 місце), державне фінансування середньої школи у відсотках до ВВП/населення (16 місце), промислові зразки за походженням/млрд доларів США за паритетом покупця/виробничою ціною ВВП (16 місце). Також до сильних сторін відносять створення мобільних додатків, витрати на освіту, розвиток торгових марок та витрати на програмне забезпечення. Ці фактори розвивають економіку України та дозволяють отримувати більшу віддачу на вкладені інвестиції. Разом з цим до слабких сторін в системі оцінювання відносять низьке зростання продуктивності праці у відсотках (130 місце), валове нагромадження капіталу відносно ВВП (126 місце), операційна стабільність бізнесу (126 місце), демографічний дивіденд молоді (125 місце), споживання одиниці енергії на одиницю ВВП (116 місце). Також стримують розвиток економіки негативна ринкова капіталізація, низьке кредитування від мікрофінансових установ, низька університетська промисловість та міжнародна діяльність, а також невисокий рівень глобальних корпоративних інвесторів в дослідженнях та розробках. Тому для

розвитку економіки та інноваційного зростання варто звернути увагу на зазначені чинники.

Таким чином, аналіз Глобального індексу інновацій вказує на зменшення результативності інноваційного середовища в Україні за останні роки. Насамперед це пов'язано з війною в Україні та, як наслідок, зменшенням інвестиційних потоків, міграцією робочого населення за кордом та зростанням ризиків і невизначеності. Ця система оцінювання не відображає результативність в галузях, але вказує на динаміку розвитку країни. В нашому випадку цікавить результативність – ефективність використання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України, яка вочевидь має такі ж самі тенденції, що й інноваційне середовище в Україні. Дослідимо це питання.

Основою зростання показників ефективності інвестиційного потенціалу є зростання натуральних показників діяльності підприємств агробізнесу під якими розуміють зростання урожайності культур та продуктивності тварин. За останні десятиріччя підприємства агробізнесу України досягли позитивних результатів у вирощуванні основних сільськогосподарських культур, спромоглися підвищити продуктивність тварин оскільки основні капітальні інвестиції були направлені на розвиток технологічних процесів з виробництва, доробки та зберігання продукції. Разом з цим, поступове зростання світових цін на сільськогосподарську продукцію та попит на вітчизняну стимулював агровиробників до нарощування експортного потенціалу. Як наслідок, випуск сільськогосподарської продукції у фактичних цінах зріс у декілька разів (рис. 2.15; Додаток В).

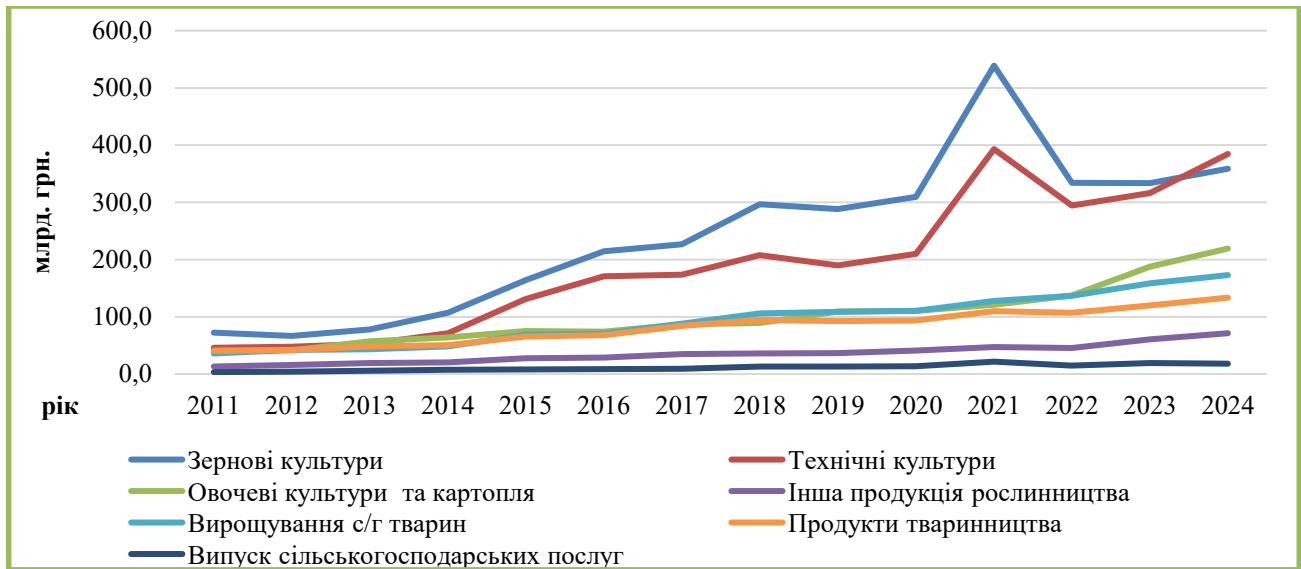

Рис. 2.15. Динаміка випуску сільськогосподарської продукції в Україні, фактичні ціни, млрд грн., 2011-2024 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Найбільше зростання випуску продукції у фактичних цінах спостерігається по зернових і технічних культурах, які для вітчизняних виробників є експортно орієнтованими. Пік виробництва припадає на 2021 рік, коли в Україні було досягнуто найкращих показників урожайності по основних культурах. Також варто враховувати, що з 2014 року було анексовано АР Крим та частини Луганської та Донецької областей, а з лютого 2022 року зменшено потужності виробництва на територіях, які опинились в зоні бойових дій. Через зазначені дії агровиробники втратили частину продукції та території, на яких можна було нарощувати обсяги виробництва. Разом з цим, посилились інфляційні процеси, зростання курсу долара, а з 2022 року виникли проблеми з реалізацією продукції через блокаду морських портів. Тому якщо врахувати обсяги випуску продукції з урахуванням зміни курсу гривні до долара США, можна відзначити, що позитивні тренди спостерігаються лише по зернових та технічних культурах, якщо відправною точкою рахувати 2013 рік (рис. 2.16; Додаток В). Інші види продукції мають спадний тренд або демонструють майже стабільну позицію у фактичних цінах (в доларах США за офіційним середнім річним курсом НБУ).

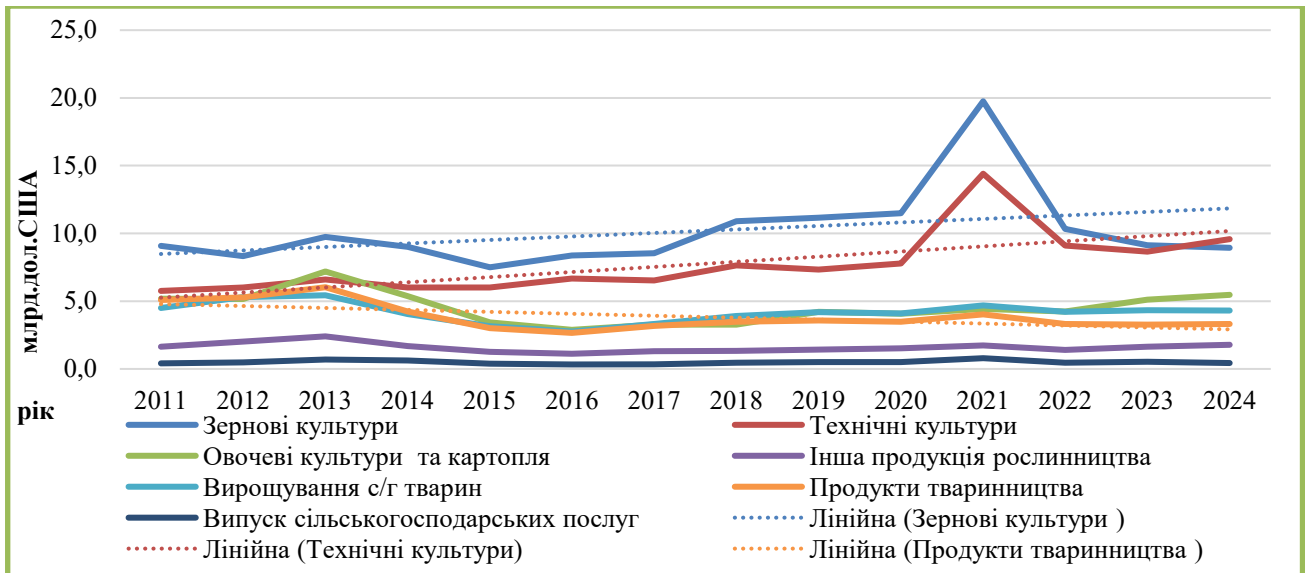

Рис. 2.16. Динаміка випуску сільськогосподарської продукції в Україні, фактичні ціни, млрд дол. США, 2011-2024 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Фактично Україні здебільшого вдалось компенсувати втрати території шляхом нарощення натуральних показників виробництва особливо за останні 3 роки. Одним з важливих факторів такого відновлення – капітальні інвестиції в розвиток, які дали можливість усунути частину військових ризиків та врахувати зміни природо-кліматичних умов діяльності.

Розглянемо далі ефективність інвестиційного потенціалу на базі економічних рахунків сільського господарства (у фактичних цінах, млрд грн), які наведені в офіційній статистиці. При цьому варто враховувати, що окремі показники не можуть бути порашовані в офіційній статистиці через брак інформації та війну в Україні. Так, як було зазначено вище, за останні роки досить істотно збільшився випуск сільськогосподарської продукції, що вплинуло на зростання валової доданої вартості в сільському господарстві. Також зросло проміжне споживання, до якого входить витрати на насіння та посадковий матеріал, паливо-мастильні матеріали, мінеральні добрива, засоби захисту рослин та тварин, корми та інші витрати, які виникають в операційній діяльності підприємств агробізнесу (табл. 2.21; Додаток В).

Таблиця 2.21

**Економічні рахунки сільського господарства України, млрд грн,
2015-2024 роки**

Показник	Роки									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Випуск сільського господарства	544,2	637,8	707,8	847,6	842,8	892,9	1 366,5	1 073,9	1 200,8	1 363,5
Проміжне споживання	311,8	367,4	414,6	500,1	498,7	511,5	789,6	637,0	717,6	823,4
Валова додана вартість	232,4	270,4	293,2	347,5	344,0	381,4	576,8	437,0	483,2	540,1
Споживання основного капіталу	14,0	16,3	23,2	29,4	35,4	42,3	49,7	51,0	54,6	н.д.
Чиста додана вартість	218,4	254,1	270,0	318,1	308,6	339,1	527,1	386,0	428,6	н.д.
Оплата праці найманих працівників	34,0	39,7	52,8	71,5	79,1	86,9	128,3	108,4	136,6	н.д.
Інші податки, пов'язані з виробництвом	3,1	1,9	2,7	2,9	2,9	3,8	3,1	3,2	4,0	н.д.
Інші субсидії, пов'язані з виробництвом	1,7	1,7	5,8	3,1	2,9	5,0	5,6	5,0	2,7	н.д.
Факторний дохід	217,0	253,8	273,2	318,3	308,6	340,3	529,6	387,8	427,2	н.д.
Чистий поточний прибуток/змішаний дохід	183,0	214,1	220,4	246,8	229,5	253,4	401,3	279,4	290,6	н.д.

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Інші показники економічних рахунків сільського господарства, такі як чиста додана вартість, факторний дохід та чистий поточний прибуток /змішаний дохід, також показали тенденцію до зростання. Разом з цим варто звернути увагу на показники 2021-2022 років. Зокрема, у 2021 році різке зростання основних економічних показників викликане зростанням натуральних показників виробництва та сприятливою кон'юктурою ринку; їх зменшення у 2022 році – війною в Україні. Проте, якщо зважити наведені показники на обсяг капітальних інвестицій, зокрема розрахувати коефіцієнти надходження за економічними рахунками, матимемо зовсім іншу ситуацію (табл. 2.22; Додаток В).

Таблиця 2.22

**Економічні рахунки сільського господарства України, млрд грн,
2015-2024 рік**

Показник	Роки									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Коефіцієнт випуску сільського господарства до КІ	18,0	12,6	11,0	12,8	14,3	17,6	19,5	20,9	18,4	31,8
Коефіцієнт валової доданої вартості до КІ	7,7	5,4	4,6	5,3	5,8	7,5	8,2	8,5	7,4	12,6
Коефіцієнт чистої доданої вартості до КІ	7,2	5,0	4,2	4,8	5,2	6,7	7,5	7,5	6,6	н.д.
Коефіцієнт факторного доходу до КІ	7,2	5,0	4,3	4,8	5,2	6,7	7,6	7,5	6,5	н.д.
Коефіцієнт чистого поточного прибутку/змішаного доходу до КІ	6,1	4,2	3,4	3,7	3,9	5,0	5,7	5,4	4,4	н.д.

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Як видно з таблиці 2.22 найкращі показники віддачі на капітальні інвестиції припадають на 2021-2022 роки. Така ситуація пояснюється досить сприятливою у 2021 році ринковою кон'юнктурою, врожаєм в Україні та великим обсягом виробництва продукції. Як наслідок, виникли значні перехідні записати, які були реалізовані у 2022-2023 роках. Водночас через війну в Україні капітальні інвестиції у 2022 році істотно скоротились і сумарно не позитивно вплинуло на зростання окупності. Відзначимо також досить суттєву окупність інвестицій у 2015 та 2024 роках. Зокрема, зростання у 2015 році було викликане відкладеним попитом на інвестиції через анексію частини територій України у 2014 році та суттєвим приростом випуску сільськогосподарської продукції (+ 46,6% у порівнянні до 2014 року). У 2024 ситуація була дещо інакшою: приріст продукції становив лише 10,7 % до попереднього року, а капітальні інвестиції зменшились на 34,5%. Таким чином високі показники ефективності (окупності) капітальних інвестицій за економічними рахунками у 2015 та 2021 роках стали наслідком інтенсифікації капітальних вкладень, а у 2022 та 2024 роках – через екстенсивні наслідки.

Проаналізуємо далі показники фінансових результатів підприємств агробізнесу, зокрема валовий операційний дохід, фінансовий результат до оподаткування та чистий прибуток (збиток). Оскільки віддача капітальних

інвестицій маю кумулятивну здатність дослідимо їх окупність в перах трирічних періодів. Також врахуємо, що інформація наводиться в фактичних цінах, а отже містить інфляційну складову. Для згладжування інфляційного процесу додатково розрахуємо коефіцієнти ефективності капітальних вкладень для всіх показників, які були розраховані у доларах США за офіційним середньорічним курсом НБУ.

Аналіз показників у національній валюті вказує на те, що найкраща ефективність капітальних інвестицій за валовим операційним доходом (в межах 4,5-4,36) та чистим прибутком (діапазон 2,3-2,06) була у 2013-2015 та 2019-2021 роках. Тобто на кожен вкладений гривню інвестицій у сільське господарство підприємства в зазначені періоди отримували 2,06-2,3 грн чистого прибутку (табл. 2.23; Додаток Г).

Таблиця 2.23

Показники фінансового результату діяльності підприємств агробізнесу та коефіцієнти ефективності капітальних вкладень, за періодами з 2013 по 2024 роки

Показники	Періоди							
	2013-2015	2016-2018	2019-2021	2022-2024	2013-2015	2016-2018	2019-2021	2022-2024
	млрд.грн				млрд. дол. США			
Капітальні інвестиції	67,5	180,8	179,8	159,8	5,3	6,8	6,7	4,4
Параметри фінансового результату								
Випуск товарів і послуг у ринкових цінах	1 247,0	2 254,9	3 178,8	3 696,6	96,1	85,1	118,7	101,7
Валовий операційний дохід підприємств	303,8	452,5	783,6	584,6	21,5	17,1	29,1	16,2
Фінансовий результат до оподаткування	140,0	231,9	416,3	321,7	8,4	8,8	15,5	8,7
Чистий прибуток (збиток)	139,3	230,5	413,7	316,9	8,4	8,7	15,4	8,6
Коефіцієнти ефективності капітальних вкладень від:								
- випуску товарів і послуг у ринкових цінах	18,46	12,47	17,68	23,14	18,17	12,47	17,63	22,86
- валового операційного доходу підприємств	4,50	2,50	4,36	3,66	4,07	2,51	4,32	3,64
- фінансового результату до оподаткування	2,07	1,28	2,32	2,01	1,60	1,29	2,30	1,96
- чистого прибутку (збитку)	2,06	1,27	2,30	1,98	1,59	1,28	2,29	1,93

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Аналіз зазначених показників в доларовому еквіваленті також підтверджує вище зазначену тенденцію: найкращим за окупністю капітальних інвестицій періодом були 2019-2021 роки, а найгірші – 2016-2018 рр. Також варто відзначити, що в воєнному періоді (2022-2024 рр.) досить високою є ефективність капітальних інвестицій на основі випуску товарів і послуг за ринковими цінами. Проте через істотне зростання витрат на оборотні матеріали (паливо-мастильні матеріали, добрива, засоби захисту тощо) окупність інвестицій за валовим операційним доходом суттєво знизилась. Разом з тим через додаткові витрати на логістику, які виникли останні роки через воєнні дії, ефективність капітальних інвестицій за показниками фінансового результату до оподаткування та чистого прибутку також суттєво знизилась. Таким чином маємо аналогічну ситуацію по віддачі капітальних інвестицій як і по економічних рахунках, зокрема віддача капітальних інвестицій за чистим прибутком у 2019-2021 роках була досягнута шляхом інтенсифікації вкладень та виробничого процесу, а у 2022-2024 – шляхом експресивних факторів. Враховуючи ці обставини виникає питання кореляції економічних результатів діяльності з капітальними інвестиціями. Тому дослідимо це питання використовуючи оцінку приростів цих показників (рис. 2.17).

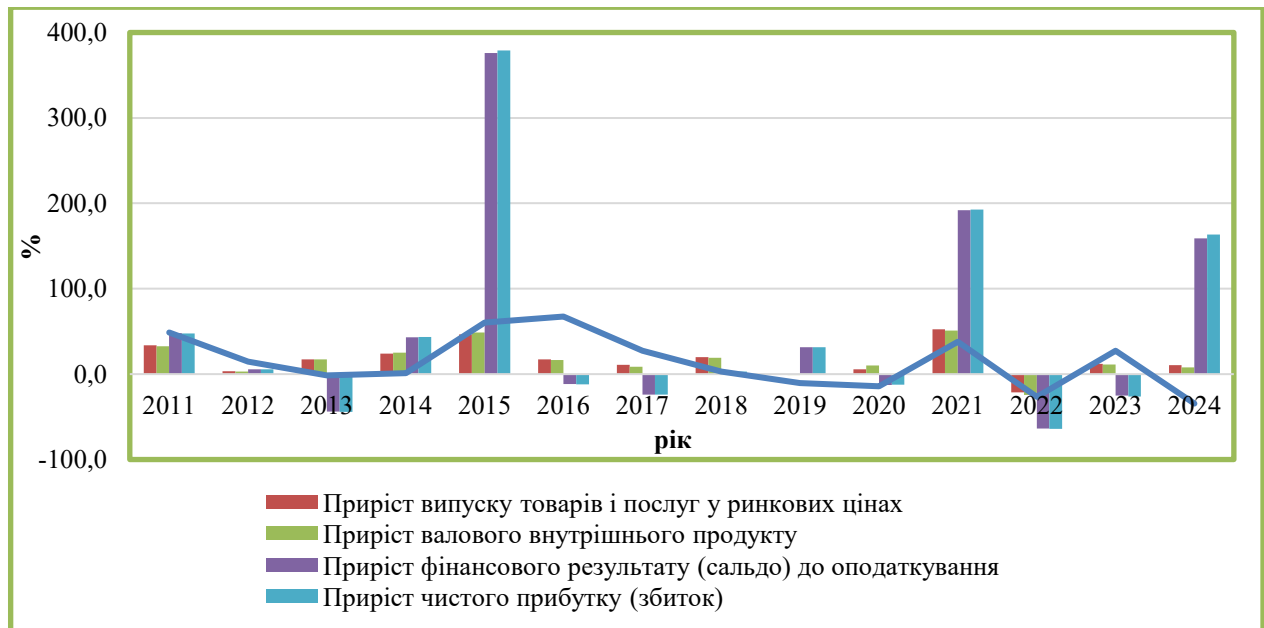

Рис. 2.17. Динаміка змін основних фінансових показників та капітальних інвестицій в підприємствах агробізнесу України, %, 2011-2024 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Візуалізація даних на рисунку 2.16 вказує на те, що за останні 15 років в Україні були періоди, коли спостерігались як значні прирости виробництва сільськогосподарської продукції, валового внутрішнього продукту та чистого прибутку. Також були періоди, коли ці прирости мали від'ємне значення (тобто відбувалось скорочення/зменшення приростів до попереднього року). Проте варто зазначити, що зміна приростів капітальних інвестицій фактично була синхронною зі зміною обсягів та приростів наведених фінансових показників. Тобто спостерігалась певна тенденція, що в ті роки, коли прирости капітальних інвестицій збільшувались це впливало на зростання приростів обсягів виробництва та кінцевих економічних результатів. Проте така тенденція є дещо протилежною, якщо порівняти капітальні інвестиції з рентабельністю операційною діяльністю та рентабельністю всієї діяльності підприємств агробізнесу (рис. 2.18; Додаток Д).

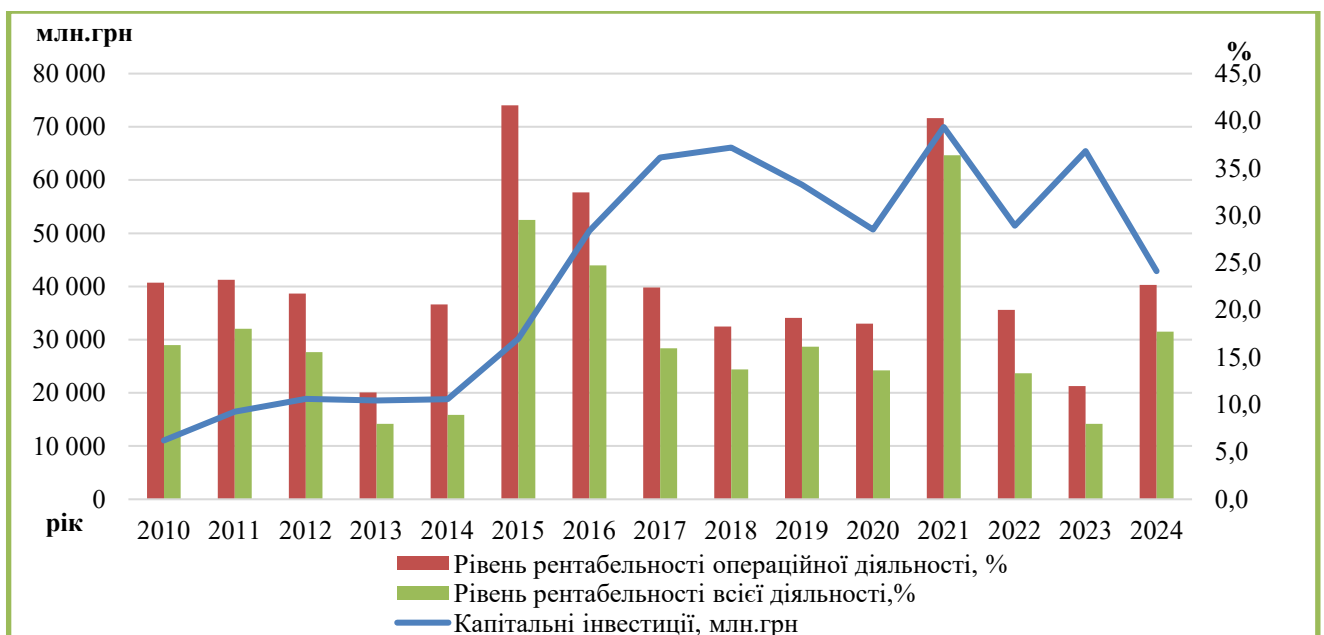

Рис. 2.18. Динаміка показників рентабельності підприємств агробізнесу України, %, 2010-2024 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Зокрема на рис. 2.17 спостерігається ситуація, коли збільшення капітальних інвестицій в окремих періодах зменшує показники рентабельності в наступних. Така ситуація може бути викликана тим, що підприємства агросектору реінвестують нерозподілений прибуток у розвиток як капітальні вкладення у купівлю техніки та

будівництво нових виробничих потужностей. В результаті цього зростають амортизаційні відрахування, які зменшують операційний прибуток. При цьому ми бачимо, що в роки з найбільшою рентабельністю операційною діяльністю (і рентабельністю всієї діяльності підприємства) відбувається зростання капітальних інвестицій в цей або наступний календарний рік. Тобто також прослідковуються певні залежності між показниками.

Для більш детального аналізу залежностей капітальних інвестицій та кінцевих показників діяльності проаналізуємо кореляційну залежність між даними показниками за допомогою функції «CORREL» табличного процесора Microsoft Office Excel. Наведена функція використовується для обчислення коефіцієнта кореляції (R) між двома наборами даних, що дозволяє визначити взаємозв'язок між двома властивостями. При цьому розрахуємо коефіцієнти кореляції у двох варіантах:

- *R1* - для визначення залежності капітальних інвестицій та економічних параметрів, які були розраховані у національній валюті;
- *R2* - для визначення залежності капітальних інвестицій та економічних параметрів, які були розраховані у доларах США (для виключення інфляційних чинників) (табл. 2.24).

Таблиця 2.24

Коефіцієнти кореляції капітальних інвестицій та окремих фінансових показників, вибірка 2010-2024 рр.

Показник	R1*	R2*
Випуск товарів і послуг у ринкових цінах	0,8229	0,4314
Валовий внутрішній продукт	0,8353	0,4640
Валовий операційний дохід підприємств	0,6275	0,2731
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування	0,6258	0,2124
Чистий прибуток (збиток)	0,6235	0,2132
Рівень рентабельності операційної діяльності	0,0696	-0,0730
Рівень рентабельності всієї діяльності	0,2119	0,0882

Джерело: сформовано автором (*капітальні інвестиції та фінансові результати розраховані в національній валюті, грн; **капітальні інвестиції та фінансові результати розраховані в доларах США за офіційним курсом НБУ).

Для розрахунку коефіцієнта кореляції було розглянуто вибірку даних за 2010-2024 роки. В результаті розрахунків було встановлено, що існує досить великий кореляційний зв'язок між капітальними інвестиціями та випуском товарів і послуг у ринкових цінах, а також валовим внутрішнім продуктом (за коефіцієнтом $R1$). Також досить суттєвий кореляційний зв'язок виявлено між інвестиціями та іншою групою фінансових показників, таких як валовий операційний дохід, фінансовий результат до оподаткування та чистий прибуток в яких коефіцієнт кореляції становить біля 0,62. Передбачувано він менший ніж коефіцієнт по попередній групі, оскільки тут залучена більша кількість інших економічних важелів, що формують прибуток підприємства. Варто відзначити, що кореляційна залежність між капітальними інвестиціями та рентабельністю є досить помірною. Крім цього, варто звернути увагу на коефіцієнт кореляція $R2$, який частково нівелює інфляційні та курсові процеси. Розрахунок цього коефіцієнту також вказує на 3 групи зав'язків, вони мають менше кореляційне значення, що є більш раціональним та обґрунтованим. Разом з цим коефіцієнт кореляції по рентабельності операційної діяльності набув від'ємного значення, що підтвердило нашу гіпотезу про обернений вплив обсягу капітальних інвестицій на рентабельність операційної діяльності.

Таким чином, якщо порівняти тенденції Глобального індексу інновацій для України та динаміку ефективності інвестиційного потенціалу підприємств сільського господарства можна констатувати подібність тенденцій, зокрема в роки зростання показника ГП спостерігалось зростання капітальних інвестицій в підприємства агробізнесу. Зниження рейтингу ГП України з 2022 року також сходиться зі зниженням інвестиційної активності через війну в Україні. Тому для найвищого розуміння інвестиційно-інноваційного середовища в Україні та галузей зокрема варто поєднувати аналітику ГП та інвестиційний потенціал у відповідній галузі. Такі дослідження також дозволять зрозуміти природу формування виробничого потенціалу підприємства, оскільки проаналізовані вище фактори впливають на формування балансу підприємства. Тому далі розглянемо ефективність інвестиційного потенціалу з погляду його впливу на динаміку, структуру та складові формування балансу (рис. 2.19).

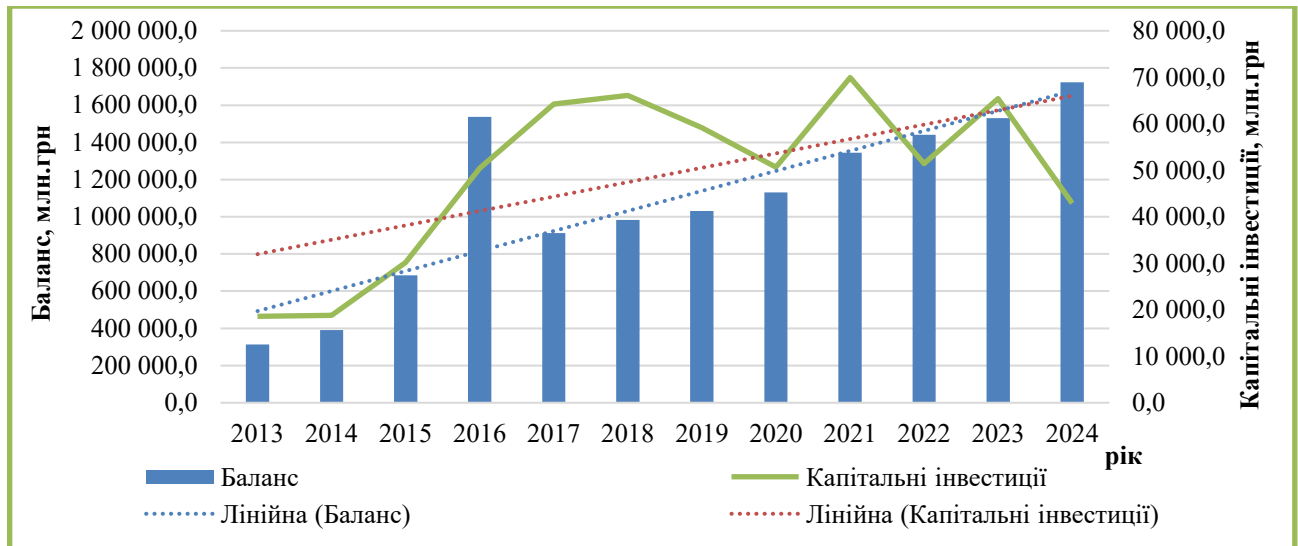

Рис. 2.19. Динаміка балансу та капітальних інвестицій підприємств сільського господарства України, млн грн, 2013-2024 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Лінії тренду зростання балансів підприємств агробізнесу та капітальних інвестицій в сільське господарство, що зображені на рисунку 2.19, вказують на більш позитивну динаміку зростання активів та пасивів підприємства ніж надходження капітальних інвестицій. Фактично ми бачимо рівномірне зростання балансу підприємств окрім 2016-2017 року, коли відбулось спочатку стрімке зростання вартості, а потім її зниження. Так, у 2014–2016 рр. відбулася значна девальвація гривні, через що активи (особливо валютні, імпортна техніка й запаси) у 2016 році ще оцінювалися за вищими цінами. У 2017 році курс гривні частково стабілізувався, рік став періодом гармонізації українських стандартів обліку з МСФЗ, через що багато підприємств провели інвентаризацію та переоцінку основних засобів. Таким чином відбулась переоцінка активів у гривневому еквіваленті, що призвело до зниження їх вартості у балансах. Водночас зменшилася і вартість валютних зобов'язань, що вплинуло на пасиви. Також варто відзначити, що в роки, коли підприємства агробізнесу зменшувати інвестиційну діяльність баланс підприємства збільшувався більшими темпами. Тобто підприємства накопичували нерозподілений прибуток, мали відкладений попит на закупівлю новітньої техніки та

технології, будівництво нових виробничих потужностей тощо. Тому дослідимо далі кореляційні зв'язки капітальних інвестицій зі складниками балансу підприємств агробізнесу.

Найбільшу частку Активів підприємств агробізнесу становлять оборотні активи до яких входять запаси, поточні біологічні активи, дебіторська заборгованість, гроші та їх еквіваленти, витрати поточних періодів тощо. В середньому частка оборотних активів в структурі Активів підприємств агробізнесу у 2013-2024 роках становила близько 68,34 % (табл. 2.25). При цьому у 2014-2017 роках частка необоротних активів перевищували їх середній рівень за досліджуваний період, що своєю чергою вплинуло на зменшення частки необоротних активів, яка в середньому становила 31,64%. Фактично у 2014-2017 роках через зростання ризиків спостерігався відкладений попит в інвестуванні в нематеріальні активи, основні засоби, довгострокові біологічні активи та довгострокові фінансові інвестиції, гудвіл та інші елементи необоротних активів. Війна у 2022 році також зменшила частку необоротних активів в Активах підприємства. Зовсім не суттєву частку в Активах мають необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття частка яких в середньому становить 0,02%.

Враховуючи попередню інформацію проаналізуємо кореляційні зв'язки капітальних інвестицій з елементами Активу балансу. При цьому, оскільки частка необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття є мінімальною, зв'язки з зазначеним елементом оцінювати не доцільно. Таким чином зосередимо увагу на кореляційних зв'язках капітальних інвестицій з необоротними та оборотними активами. При цьому розрахуємо 4 варіанти коефіцієнта кореляції, щоб встановити найбільшу тісноту зв'язку (табл. 2.26).

Таблиця 2.25

**Динаміка активів та їх структура у підприємствах агробізнесу України,
2013-2024 рр.**

Роки	Актив, млн.грн			Актив, структура, %		
	необоротні активи	оборотні активи	необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	необоротні активи	оборотні активи	необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття
2013	117 942,3	195 021,3	133,2	37,67	62,29	0,04
2014	123 008,8	267 541,1	57,1	31,49	68,49	0,01
2015	171 147,0	514 624,5	73,3	24,95	75,04	0,01
2016	218 567,8	1 318 667,3	84,1	14,22	85,78	0,01
2017	272 513,7	639 025,2	75,2	29,89	70,10	0,01
2018	329 310,7	654 180,7	102,2	33,48	66,51	0,01
2019	389 245,1	640 995,2	126,5	37,78	62,21	0,01
2020	419 023,0	711 123,6	158,3	37,07	62,91	0,01
2021	467 126,3	877 424,2	321,9	34,73	65,24	0,02
2022	465 548,9	975 338,5	291,7	32,30	67,68	0,02
2023	503 465,8	1 026 830,2	309,5	32,89	67,09	0,02
2024	571 532,2	1 150 971,2	300,1	33,17	66,81	0,02
Середнє значення	337 369,3	747 645,2	169,4	31,64	68,34	0,02

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Так, як показують розрахунки коефіцієнти кореляції між розміром активу та капітальними інвестиціями, які розраховані в національній валюті (млн грн) є досить високими, що вказує на істотну тісноту зв'язку. Водночас при перерахунку цих показників у іноземну валюту, зокрема млн дол. США за офіційним середнім курсом НБУ зв'язок суттєво знижується, а між капітальними інвестиціями та оборотним капіталом він мінімальний. Таку ситуацію можна пояснити тим, що підприємства агробізнесу формують оборотні активи на основі національної гривні, валютні розрахунки відсутні (крім експортно-імпортних операцій), а отже і тіснота зв'язку мінімальна.

Таблиця 2.26

**Коефіцієнти кореляції капітальних інвестицій та елементів Активу балансу
підприємств агробізнесу, вибірка 2013-2024 рр.**

Коефіцієнт кореляції	Опис кореляційного зв'язку	Елемент Активу балансу	
		необоротні активи	оборотні активи
R1	кореляція між розміром активу та капітальними інвестиціями, які розраховані в національній валюті, млн. грн.	0,64838	0,55952
R2	кореляція між розміром активу та капітальними інвестиціями, які розраховані в іноземній валюті, млн. дол. США.	0,26329	0,00766
R3	кореляція між річними приростами активу та капітальними інвестиціями, які розраховані в національній валюті, млн. грн.	0,40136	-0,26823
R4	кореляція між річними приростами активу та річними приростами капітальними інвестиціями, які розраховані в національній валюті, млн. грн.	0,1944	0,1294

Джерело: сформовано автором.

Також вартий на увагу коефіцієнт кореляції R3, який розрахований між річними приростами активу та капітальними інвестиціями (в національній валюті, млн грн). Суть такого розрахунку нівелює розмір балансу попереднього періоду, враховує прирости лише поточного року в якому відбулись капітальні інвестиції. Як результат, прослідковується тісний зв'язок між необоротними активами та капітальними інвестиціями, в той час, як зв'язок оборотних активів і капітальних інвестицій має зворотну реакцію, тобто зі зростанням інвестицій оборотні активи зменшується. Це має логіку, оскільки за рівних умов рефінансування в основні засоби та капітальні споруди частково зменшує масу обігових коштів. Таким чином дослідження показує, що в підприємствах агробізнесу є істотний зв'язок капітальних інвестицій з елементами Активу балансу підприємства.

Проаналізуємо далі вплив капітальних інвестицій на Пасив балансу, зокрема його окремі складові, що наведені в табл. 2.27. Так можна відзначити, що в

досліджуваному періоді (2013-2024 роках) основу Пасивів підприємства сформував власний капітал, частка якого в структурі Пасиву в середньому становила 49,1%.

Таблиця 2.27

**Динаміка пасивів та їх структура у підприємствах агробізнесу України,
2013-2024 рр.**

Роки	Пасив, млн.грн				Пасив, структура,%			
	власний капітал	довгострокові зобов'язання і забезпечення	поточні зобов'язання і забезпечення	необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття та чиста вартість активів недержавного	власний капітал	довгострокові зобов'язання і забезпечення	поточні зобов'язання і забезпечення	необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття та чиста вартість активів недержавного
2013	156 819,9	43 031,6	113 181,0	64,2	50,09	13,74	36,15	0,02
2014	163 931,7	62 975,4	163 616,6	83,3	41,97	16,12	41,89	0,02
2015	275 303,8	68 127,2	342 359,0	55,0	40,14	9,93	49,92	0,01
2016	369 370,9	61 898,2	1 105 991,9	58,2	24,03	4,03	71,94	0,00
2017	436 337,6	59 080,5	416 146,2	49,7	47,86	6,48	45,65	0,01
2018	482 978,7	82 253,9	418 283,2	77,7	49,10	8,36	42,53	0,01
2019	522 778,7	92 966,4	414 566,5	55,2	50,74	9,02	40,23	0,01
2020	612 250,9	76 799,5	441 177,6	76,9	54,17	6,79	39,03	0,01
2021	796 549,7	87 165,9	461 099,6	57,2	59,23	6,48	34,29	0,00
2022	810 270,4	99 633,3	531 217,8	57,6	56,22	6,91	36,86	0,00
2023	876 858,5	105 177,6	548 527,4	41,9	57,29	6,87	35,84	0,00
2024	1 005 848,7	124 435,2	592 478,7	40,9	58,38	7,22	34,39	0,00
Середнє значення	542 441,6	80 295,4	462 387,1	59,8	49,10	8,50	42,39	0,01

Джерело: сформовано автором за даними [148]

Також досить велику частку мають поточні зобов'язання і забезпечення (в середньому 42,4%), які охоплюють короткострокові кредити банків, кредиторську заборгованість, поточні зобов'язання, доходи майбутніх періодів та інші складові

поточних зобов'язань і забезпечень. Варто відзначити значну зміну частки довгострокових зобов'язань і забезпечень, яка за останні 10 років зменшилась з 16,1% до 7,2% через істотне скорочення довгострокових кредитів банків та інших довгострокових зобов'язань. Ці три елементи Пасиву мають складові капітальних інвестицій, зокрема частина нерозподіленого прибутку власного капіталу може бути реінвестована в необоротні та оборотні фонди, а кредити банків – можуть стать зовнішнім джерелом капітальних інвестицій. Тому проаналізуємо саме ці розділи Пасиву на наявність кореляційних зав'язків по аналогії аналізу розділів Активу балансу підприємств агробізнесу (табл. 2.28).

Таблиця 2.28

Коефіцієнти кореляції капітальних інвестицій та елементів Пасиву балансу підприємств агробізнесу, вибірка 2013-2024 рр.

Коефіцієнт кореляції	Опис кореляційного зв'язку	Елемент Пасиву балансу		
		власний капітал	довгострокові зобов'язання і забезпечення	поточні зобов'язання і забезпечення
R1	кореляція між розміром активу та капітальними інвестиціями, які розраховані в національній валюті, млн. грн.	0,60479	0,44408	0,44021
R2	кореляція між розміром активу та капітальними інвестиціями, які розраховані в іноземній валюті, млн. дол. США.	0,07659	-0,02147	0,05701
R3	кореляція між річними приростами активу та капітальними інвестиціями, які розраховані в національній валюті, млн. грн.	0,24616	-0,14383	-0,28365
R4	кореляція між річними приростами активу та річними приростами капітальними інвестиціями, які розраховані в національній валюті, млн. грн.	0,3342	-0,3154	0,1053

Джерело: сформовано автором.

Найбільший кореляційний зв'язок між капітальними інвестиціями та складовими Пасиву балансу прослідковується при розрахунку R1, коли вихідні дані масивів розраховані у національній валюті. Можемо вважати цей коефіцієнт більш точним ніж, наприклад, R2 (вихідний масив розрахований у доларах США), оскільки основу капітальних інвестицій становлять кошти підприємств, державних та регіональних бюджетів, які інвестуються у національній валюті. Разом з цим

зменшення короткострокових та довгострокових кредитів за останні роки негативно впливає на формування капітальних інвестицій, що демонструє коефіцієнт R3.

Отже, проведений аналіз демонструє, що капітальні інвестиції є одним з головних джерел розвитку підприємств агробізнесу оскільки їх інтенсифікація дозволяє поліпшити структуру балансу підприємства, оптимізувати виробничі потужності та оновити технологічну базу через інвестування в необоротні активи. Крім того, враховуючи коефіцієнти ефективності капітальних інвестицій на базі фінансових показників діяльності підприємств агробізнесу та зниження результативності капітальних інвестицій через екстенсивні фактори, варто відзначити, що має бути запропонована стратегія формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України в умовах економічної турбулентності, яка враховуватиме як сучасний стан капітальних інвестицій, так і світові тенденції розвитку підприємств агробізнесу. Також для потенційного підвищення ефективності інвестиційного потенціалу варто виокремити стратегічні орієнтири України щодо формування інвестиційного потенціалу та розробити новітніх інструментів залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах економічної турбулентності.

Висновки до розділу 2

Результати пошукового дослідження стану інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України дозволили сформулювати висновки:

1. В результаті дисертаційного дослідження встановлено, що інвестиційний потенціал українських підприємств інтегрований у макроекономічне середовище та сильно піддається зовнішнім впливам, серед яких домінантний вплив має військове протистояння з Росією. Військовий конфлікт посилив інвестиційні ризики та трансформував ділову атмосферу в країні. Внаслідок бойових дій фіксувалося зменшення інвестицій в аграрний сектор та будівельну галузь, тоді як логістика та кур'єрські послуги демонстрували позитивну динаміку притоку коштів. Переважна частина інвестицій спрямовується на формування основних фондів – придбання

машин, обладнання, інженерних об'єктів, що відображає намір компаній оновлювати та нарощувати виробничий потенціал. Після завершення військових дій економіці України знадобиться приплив інвестиційних ресурсів для відновлення та розвитку, що зумовить необхідність стратегічних програм відновлення пріоритетних напрямів, включаючи агропромисловий комплекс – двигун національної економіки. Попри наявні виклики, інвестиційний потенціал країни залишається стійким, і за настання стабільності можливе відновлення та подальше збільшення капітальних вкладень, що стане запорукою економічного зростання та повного відновлення економічного потенціалу держави.

2. Визначено, що статистика фіксує спад обсягів капітальних вкладень, що ускладнює економічний розвиток України на тлі військового конфлікту. Ключовим джерелом фінансування інвестицій виступають внутрішні ресурси компаній (72%), тоді як внесок банківського кредитування зменшився. Частка інвестицій в аграрний сектор в обсязі капітальних витрат досягла рекордного мінімуму – 8%. Основний потік коштів спрямований у рослинництво однорічних та дворічних культур, а також у тваринництво, тоді як змішані господарства стикаються зі скороченням інвестицій. Інвестиційна динаміка в період 2022-2024 років залишається нижчою за показники, зафіксовані до початку військового конфлікту. Для удосконалення інвестиційної привабливості й сталого розвитку агробізнесу держава активізувала євроінтеграційні процеси, спрямовані на ефективне використання інвестиційного потенціалу. Попри ризики, аграрно-промисловий комплекс зберігає можливості для зростання за умови стабілізації політичної та економічної ситуації, а також державної підтримки та заходів зі стимулювання капітальних вкладень.

3. Отримало подальший розвиток дослідження механізмів синергетичного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України. Зовнішній контекст, що включає макроекономічні показники, політичну стабільність, нормативно-правову базу, стан фінансового ринку та міжнародні зв'язки, пріоритетно впливає на привабливість капіталовкладень. Внутрішні детермінанти, такі як фінансове становище компаній,

матеріально-технічне забезпечення, управлінський досвід, кадровий ресурс, стратегії розвитку визначають здатність ефективно використовувати інвестиційні ресурси.

Встановлено, що макроекономічне становище в Україні, зумовлена військовим конфліктом, інфляційними процесами та валютною нестабільністю, що негативно відображається на інвестиційній активності. Підсумовано, що стійкість банківської системи та розвиток кредитування агробізнесу, навіть за високих відсоткових ставок, створюють базу для зростання інвестиційної активності. Для ефективного розвитку інвестиційного потенціалу агропромислових підприємств України рекомендуються реформи та завершення військового конфлікту; політична стабілізація та інтеграція з європейськими стандартами, що створить сприятливе середовище для інвестування та модернізації агропромислового комплексу України.

4. Проаналізовано обґрунтоване рішення щодо запуску ринку землі в Україні у 2021 році, яке вплинуло на інвестиційний клімат в аграрній сфері та спровокувало здорожчання сільськогосподарських угідь та інтерес з боку агрохолдингів, зовнішніх інвесторів. Однак, військовий конфлікт в Україні продовжує виступати головним дестабілізатором: порушує логістику капіталовкладень та знецінює землю в зонах бойових дій, потребує ресурсів для відновлення інфраструктури. Встановлено, що поточний рівень інвестицій на один гектар посівних площ в Україні поступається показникам європейських держав, що свідчить про наявність резерву для розвитку.

Фінансові результати агропідприємств в Україні демонструють тенденцію до стабілізації: у 2024 році доходи аграрного бізнесу порівняно з попередніми періодами збільшилися, підвищуючи привабливість сектору для капіталовкладень. Однак військові дії зумовлюють відкладений попит на модернізацію матеріально-технічної бази та призводять до часткової втрати ресурсів в окремих регіонах. Попри ризики, спричинені війною, агропромисловий сектор України зберігає стійкість для подальшого розкриття інвестиційного потенціалу.

5. Обґрунтовано тенденції розвитку інвестиційного потенціалу агросектору, який диверсифікується з акцентом на рослинництво, тваринництво, перероблення продукції, органічне землеробство, агроінновації та цифровізацію. Встановлено доцільність комплексного підходу до сталого розвитку, який демонструють великі

агropідприємства України, орієнтуючись на сім ключових стратегічних векторів: вертикальну інтеграцію, техніко-технологічну модернізацію, експортну експансію, екологізацію, диверсифікацію, консолідацію через партнерства та M&A, активне залучення інвестицій. Ці стратегії, підкріплені інвестиційними проєктами за останні 20 років, формують інвестиційний потенціал агропромислового комплексу країни та створюють сприятливе враження у потенційних інвесторів. Фіксується відкладений попит на інвестиції й фактори, що сприяють їх успішної реалізації після завершення військового конфлікту та зниження інвестиційних ризиків. Це свідчить про високу стійкість та готовність агросектору країни до інновацій та зростання у стратегічній перспективі.

6. Аналіз показав, що в сучасному світі Україна знизилася позиції у Глобальному інноваційному індексі. Це зумовлено наслідками військового конфлікту, впливом капіталу, міграцією кадрів і посиленням економічних ризиків. Проте країна зберігає конкурентні переваги у сфері людського капіталу, знань і технологій, у розвитку підприємництва, що дозволяє генерувати збільшений обсяг інноваційної продукції порівняно з рівнем інвестицій. В аграрному секторі зафіксовано зростання фізичного обсягу виробництва зернових та технічних культур; та результат досягнуто завдяки інвестиціям у технологічне оновлення та адаптації до нових реалій, попри втрату територій та логістичні бар'єри на світових ринках. Так, агропромисловий комплекс України виявляє стійкість і має потенціал для подальшого розвитку, спирається на інноваційні та інвестиційні ресурси. Для ефективного використання інвестиційного потенціалу України пропонується усунути слабкі місця та сформувати сприятливе середовище для залучення та ефективного застосування капіталовкладень в галузі агропромислового комплексу України.

7. Аналіз фінансових звітів та ключових економічних індикаторів аграрного сектору України у період 2010-2024 рр. демонструє, що ефективність використання інвестиційного потенціалу галузі перебуває у прямій залежності від зовнішніх умов, стану світового ринку та геополітичних обставин, включаючи військовий конфлікт. Встановлено, що у 2013-2015 роках та 2019-2021 роках спостерігалася прибутковість капіталовкладень, чому сприяли інтенсифікація виробничих процесів та сприятлива

економічна кон'юнктура. Однак у 2022-2024 рр. рентабельність інвестицій знизилася під впливом військового конфлікту, подорожчання оборотних засобів та логістики, зменшення обсягу капіталовкладень. Проаналізовано, що інвестиційний потенціал українського агропромислового бізнесу нерозривно пов'язаний із геополітичними реаліями. Кореляційне дослідження підтвердило тісний взаємозв'язок між обсягом капіталовкладень, ВВП, показниками агровиробництва та фінансовим результатом агробізнесу. Для підвищення ефективності інвестицій рекомендується орієнтуватися на їх обсяг, вплив рентабельності капіталовкладень, структуру балансу підприємств. Для аналізу інвестиційно-інноваційного середовища рекомендується інтегрувати оцінку економічних показників агропромислового бізнесу з даними Глобального інноваційного індексу.

8. Виявлено тісний взаємозв'язок між капітальними вкладеннями та структурою активів балансу підприємств агропромислового бізнесу, зокрема зі необоротними активами. При цьому збільшення інвестицій веде до зменшення обігових коштів, що зумовлено перерозподілом ресурсів на користь основних фондів. Аналіз пасивної частини балансу показав, що головним джерелом фінансування виступає власний капітал, тоді як частка банківських кредитів скорочується, і ця негативна обставина впливає на інвестиційну активність агробізнесу. Зниження ефективності інвестицій через екстенсивні фактори та економічну нестабільність диктує необхідність створення стратегії розвитку інвестиційного потенціалу агропромислового комплексу України. Рекомендується розробити таку стратегію, що враховує поточні економічні реалії та включає сучасні механізми залучення капіталу для зростання ефективності та забезпечення сталого розвитку галузі за умов економічної турбулентності.

Основні положення другого розділу дисертаційного дослідження опубліковані автором у роботах: [201; 202; 203; 204; 205]

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

3.1. Стратегічні орієнтири України щодо формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу

Стратегічний підхід дозволяє формувати амбітні, але збалансовані цілі підприємств агропромислового комплексу, забезпечує довгостроковий розвиток та конкурентні переваги як ключовий інструмент стратегічного планування. Ефективність стратегічного планування визначають компетенції від керівників у розв'язанні комплексних задач, створенні гнучкої організаційної структури, здатної оперативно виявляти пріоритети та адаптуватися до впливу зовнішніх та внутрішніх змін. Чітко сформульовані орієнтири різного рівня – стратегічні цілі й короткострокові цілі – забезпечують узгодженість дій, мінімізують ризик, сприяють досягненню результатів. Впровадження системного та стратегічного підходу інтегрує стратегічне бачення в рівні підприємства, формує стратегічну культуру, забезпечує сталий розвиток агропромислового комплексу.

Для успішної реалізації стратегічних планів рекомендується приділяти увагу моніторингу та контролю ключових показників ефективності KPI, які слугують індикаторами прогресу та дозволяють коригувати процеси. Аспектом стратегічного підходу стає гнучкість стратегічного планування, або можливість адаптації до турбулентності, такої як ринкові тенденції, технологічні інновації, зміни в законодавстві, очікування споживачів. Зміни вимагають від керівництва підприємств агропромислового комплексу аналітичних навичок та здатності до оперативного прийняття рішень та ефективного управління змінами. Крім того, стратегічне планування передбачає збільшення людського капіталу, оскільки компетентні та мотивовані співробітники удосконалюють людські ресурси для досягнення стратегічних цілей підприємств. Інвестиції, що спрямовуються в навчання, розвиток лідерських якостей та створення сприятливої корпоративної культури, сприяють

мотивації та продуктивності персоналу, що безпосередньо впливає на ефективність реалізації корпоративної стратегії. Технологічним елементом є інтеграція інновацій та цифрових технологій у стратегічні процеси. Сучасні інструменти аналізу даних, автоматизації та комунікацій підвищують точність прогнозів, дозволяють оптимізувати ресурси та прискорити виконання задач. Впровадження інноваційних рішень сприяє зростанню ефективності та створенню конкурентних переваг. Не менш вагомою розглядається взаємодія із зовнішніми партнерами та зацікавленими сторонами, включаючи клієнтів, постачальників, інвесторів та державні організації. Стратегічне планування реалізує механізми зворотного зв'язку та співпраці, що сприяють формуванню стійкої кооперації та поліпшенню потенціалу підприємств агропромислового комплексу. Так, стратегічне планування забезпечує підприємству здатність досягати поставлених цілей, формулює орієнтири та умови для вдосконалення, інноваційного розвитку та стійкого лідерства на ринку; збільшує довгострокову конкурентоспроможність та забезпечує ефективність функціонування в умовах динамічного та невизначеного бізнес-середовища.

У Концепції національної системи стратегічного планування в Україні [206] стверджується необхідність створення ефективної структури визначення цілей, постановки завдань та стимулювання спрямованого прогресу. Це досягається шляхом узгодженої ієрархії державних документів стратегічного планування. Концепція гарантує єдність уявлень про розвиток держави та стратегічні задачі, які поділяються суспільством, сприяють передбачуваному та цілеспрямованому розвитку України. Концепція створює умови для взаємодії бізнес-стратегій та державних програм, збільшує довіру суспільства до влади завдяки відкритості та прогнозованості ухвалених рішень і реформ. В рамках Концепції в Україні встановлюються взаємозв'язки документів, що впливають на хід стратегічного планування; підсумовується досвід оцінювання результативності стратегічних документів з визначенням відповідальності за недоліки в їх виконанні. Основою побудови структури державних документів стратегічного планування розвитку країни визначається Стратегія розвитку України, яка займає вершину у системі ієрархії документів довгострокового планування. Така система спрямована на

реалізацію стратегічних задач, що визначені шляхом громадського обговорення й підтримуються суспільством. При створенні Стратегії розвитку приділяється увага баченню майбутнього України та формулюється науково обґрунтований прогноз та аналіз можливих сценаріїв розвитку в умовах непередбачуваності.

Формулювання стратегічних орієнтирів відіграє критично важливу роль у стратегіях розвитку інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу – фундаментального економічного сегмента України. Зважаючи на трансформацію сільського господарства в Україні та геополітичні труднощі та економічну нестабільність, вміння правильно ставити цілі перетворюється на умову для узгодження тактики з довгостроковими економічними завданнями. На засадах стратегічному підходу агропромислові підприємства формулюють досяжні цілі, зміцнюють власні конкурентні позиції та гарантують стабільність у галузі сільського господарства, зацікавлюють закордонних інвесторів. Для формування стратегічних орієнтирів підприємств агропромислового комплексу України встановлюються критерії оцінювання ефективності та створення інвестиційних планів; розглядаються стратегії розвитку людських ресурсів. Стратегічні орієнтири спрямовуються на подолання специфічних проблем, що стоять перед агропідприємствами, таких як зношене обладнання, загрози безпеці та турбулентні ринкові фактори. Проактивний підхід до стратегічного планування дозволяє агропромисловим підприємствам покращити виробництво та залучити фінансування, сприяти розвитку сільськогосподарського сектора [207-208]. Українському сільському господарству належить подолати низку проблем у контексті політичної волатильності та залежності від кон'юнктури ринку й нерозвиненої логістики; нівелювати складнощі для стратегічного планування та оптимізації використання ресурсів. Водночас відкриваються перспективи для впровадження інновацій та модернізації виробництва, що сприяє покращенню економічного становища та зростанню інтересу з боку інвесторів. Адаптація стратегій до потреб ринку стає ключовим фактором для забезпечення сталого прогресу та зміцнення позицій у глобальному сільськогосподарському просторі в умовах глобальних стратегічних викликів.

Для підвищення привабливості українського сільського господарства для інвесторів визначені стратегічні кроки, орієнтовані на принципи європейської інтеграції та підтримку довгострокового зростання галузі. Для інвестування у пріоритетні об'єкти створено механізми експертизи, що включають формування Експертної комісії з оцінки впливу на довкілля [209]. Така спеціальна комісія складається з фахівців служб безпеки та відомств [210], які відповідають за певну сферу, аналізують інвестиційні пропозиції для визначення можливих загроз при зміні власників. Результат аналізу оформлюється офіційними рішеннями, що підтверджують дотримання норм безпеки країни з безперервним моніторингом затверджених проєктів. Оновлення сільськогосподарської галузі стало стратегічним завданням та передбачає розширення можливостей переробки врожаю, впровадження сучасних технологій та поширення корисного досвіду. До числа заходів належать підтримка фермерських господарств, мотивація до відкриття власної справи у молодих підприємців та застосування екологічно безпечних методів сільського господарства. Особлива увага приділяється програмам, покликаним забезпечити стабільність доходів сільгоспвиробників та підвищити конкурентні переваги на ринку. Розвиток інфраструктури набув першочергового значення для відновлення агропромислового комплексу, включаючи оновлення зрошувальних систем та очищення посівних площ від вибухонебезпечних предметів та покращення використання водних ресурсів. Завдяки державній допомозі та міжнародній підтримці розвивається співпраця між державою та бізнесом, що позитивно позначається на рівні ефективності сільськогосподарського виробництва; увага приділяється пом'якшенню наслідків зміни клімату внаслідок впровадження екологічних методів ведення сільського господарства; підтримуються проєкти, спрямовані на адаптацію до нових кліматичних реалій, використання водних ресурсів для зрошення, перехід до органічного виробництва та біоекономіки.

Стратегія інвестування країни сприяє залученню вітчизняних та міжнародних інвестицій у галузі сільського господарства; акцентує релевантність економічних та соціальних факторів, спричинених кризовими ситуаціями в умовах надання економічної підтримки та суворого дотримання природоохоронних норм. Окрім

сприяння оновленню аграрного сектору, стратегія інвестування надає перевагу проєктам, узгодженим з національними планами України та системою технічного регулювання, яка ґрунтується на практиках ЄС для спрощення доступу української продукції на ринок та встановлення єдиних вимог до продукції. Україна ставить цілі формування сучасного, надійного та технологічного комплексу агропромислового значення, озброюється цими основоположними принципами для збільшення обсягів виробництва та гарантування продовольчої безпеки для суспільства.

Зміни в цінах українських єврооблігацій привертають увагу інвесторів, причому коливання вартості відбуваються під впливом поточних політичних та економічних подій. Така ситуація позитивно впливає на поведінку інвесторів та збільшує вартість українських єврооблігацій, що сприяє підйому економіки. Боргові інструменти наблизилися до максимальних значень, зафіксованих після реструктуризації боргу обсягом у \$20 млрд [211]. Реакція міжнародного ринку визначається обережним оптимізмом інвесторів щодо потенційного розвитку ситуації з переговорами про завершення військового конфлікту в Україні.

Зацікавленість з боку інвесторів до українських єврооблігацій зумовлена поточними обговореннями щодо можливостей реструктуризації зовнішньої позики. Вартість цінних паперів зростає через плани щодо укладення мирної угоди в Україні, яка позитивно вплине на світовий ринок капіталів. Результати мирних переговорів у 2025 році вплинуло на глобальну економіку. Економічна активність України відновлюється завдяки зовнішній допомозі та потенційним домовленостям, які спрямовані на припинення війни. Прагнення українського уряду провести реструктуризацію боргу та домовитися з власниками євробондів стало кроком до зміцнення фінансової стійкості країни та відкрило перспективи для довгострокового економічного розвитку.

Колівання ціни єврооблігацій безпосередньо відображаються на економічній стабільності України. Ефективне управління державним боргом дозволяє зменшити боргове навантаження, що підвищує привабливість інвестицій та покращує ключові економічні показники. Позитивні зміни підтримують зростання вартості українських єврооблігацій у контексті мирного врегулювання військового конфлікту та

реструктуризації боргу; покращують економіку України. Помітне зростання ліквідних паперів – облігацій з виплатою відсотків у 2034 та 2035 роках під 4,5%, які відновили позиції до рівня початку лютого після періоду зниження. Український ринок облігацій підтримують також очікування запуску нової чотирирічної програми МВФ вартістю \$8,2 млрд та кредитної лінії ЄС обсягом до 90 мільярдів євро, покликаних зміцнити фінансову стійкість економіки України в майбутньому. Український ринок державних запозичень демонструє тенденцію до зростання, сприймається інвесторами як ознака відновлення оптимізму щодо економічного розвитку країни [211]. Геополітична ситуація та дипломатичні ініціативи України суттєво впливають на ставлення інвесторів до українських єврооблігацій та сприяють зростанню вартості акцій агропромислових підприємств. Стратегічні орієнтири України залежать від обсягів міжнародної підтримки та закладають основу для підвищення інвестиційної привабливості українського сільського господарства.

Реструктуризація українського боргу вплинула на інвестиції в сільське господарство, забезпечила стійкість фінансів та зміцнила довіру до України, що стало ключовим фактором у залученні іноземних інвесторів. Реструктуризація зовнішніх зобов'язань обсягом \$20,5 млрд спрямована на зниження фінансових зобов'язань та вивільнення додаткових коштів для розвитку агропромислового сектору. Така конверсія передбачала конвертацію реальних облігацій у нові державні папери з вигідними умовами, включаючи знижку від номінальної вартості та пом'якшення вимог до відсотків, що підвищило фінансову стійкість України. Ініціатива реструктуризації отримала схвалення з боку міжнародних фінансових організацій, включаючи Міжнародний валютний фонд, який визнав результативність принципів боргової безпеки та формування позитивного інвестиційного середовища. Окрім цього, в контексті реструктуризації введено заборону на погашення боргу через механізми, пов'язані зі зростанням ВВП, що дозволило Україні використати ресурси для підтримки пріоритетних сфер, в першу чергу – сільського господарства. Завдяки помірному розміру відсотків за новими облігаціями, починаючи з

мінімального рівня та зростаючого рівня надалі, Україна покращила інвестиційний потенціал аграрного сектору економіки.

Зростання ключових фінансових показників простимулювало інвесторів, український капітал та іноземні інвестиції. Введені правила для державних підприємств щодо отримання позик та надання гарантій дозволили залучити кошти в сільське господарство – тепер агробізнес набуває необхідних ресурсів для розвитку та оновлення обладнання. Завдяки цьому відновлення боргового навантаження створило сприятливий ґрунт для зростання та впровадження інновацій в українському АПК та в національній економіці. Реструктуризація забезпечила приплив інвестицій в агробізнес через збільшення фінансових можливостей, вигідні умови кредитування компаній та підтримку з боку держави. Це вказує на стратегічні орієнтири економічного відновлення України та розвиток сільського господарства в процесі повоєнного відродження країни.

Через завершення процесу реструктуризації боргу України визначено ключові напрямки для розвитку агропромислового комплексу для відновлення економіки та забезпечення сталого зростання. Фундаментальним документом, що визначає цей напрямок, стала Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року [212], де зафіксовані головні цілі для аграрного сектору. Основними завданнями документа стала адаптація сільськогосподарської галузі до інтеграції до Європейського Союзу, підтримка сталого розвитку сільського господарства та сільських громад, та створення сприятливого середовища для формування аграрного сектору. Реалізація семи стратегічних цілей запланована до 2030 року та включає оптимізацію систем управління та перегляд підходів до формування ціни, що дозволить реагувати на ринкові зміни та підвищити конкурентоспроможність. Увага приділяється покращенню механізмів фінансування сільського господарства, де підтримку надають міжнародні організації, Світовий банк, та забезпечують надходження додаткових коштів до галузі. Принципи стратегії передбачають зміцнення стійкості через впровадження практики, що скорочує вплив агропромислового комплексу на довкілля та сприяють енергонезалежності сільських регіонів.

Уряд України здійснює акцент на підтримці економічної рівноваги та фінансової стійкості в умовах планування економічних перетворень до 2027 року. Зміни, що проводяться, дозволять знизити витрати на обслуговування боргу – близько \$11,4 млрд за три наступні роки, ці кошти будуть спрямовані на розвиток сільського господарства [213]. Завдяки податковим пільгам, аграрний бізнес має можливість отримувати кредити на привабливих умовах для фінансування проєктів. У контексті програми відновлення передбачена підтримка сільгоспвиробників, включаючи зниження витрат на очищення територій від вибухонебезпечних предметів та відновлення ґрунтів. Комплексність програмних заходів спрямована на відродження агросектору та сталий розвиток на вітчизняному та на глобальному ринках. Увага приділяється розвитку схем прямих продажів та посиленню локальної переробки сировини для зростання ефективності та конкурентоспроможності агропромислового комплексу України. Стратегія орієнтована на інтеграцію виробників у систему розподілу та утримання більшої частини прибутку в регіонах. Для сприяння розвитку аграрного сектору влада скасувала мита на обладнання для зберігання зерна та спростила процедури реєстрації для сільгоспвиробників, зробивши наголос на усуненні перешкод та зростанні результативності логістики. Крім того, план передбачає збільшення продуктивності та ефективності сільського господарства шляхом перетворень у системах адміністрування та формування цін. У стратегії планується оновлення технологій землеробства, включаючи впровадження інноваційних agroTech-рішень для зростання врожайності та мінімізації негативного впливу на екологію. Розвиток інфраструктури визначає покращення водних ресурсів для зрошення та підтримку адаптації до мінливого клімату, щоб забезпечити сталий розвиток сільського господарства. Отримання інвестицій перетворилося на частину плану з розвитку зайнятості в сільських районах, зменшення потреби в закордонних поставаннях харчових продуктів та забезпечення стійкості агропромислового комплексу в Україні на стратегічну перспективу. Ця всеосяжна концепція демонструє прагнення до відродження сільського господарства України та визначає роль агробізнесу як значущого елемента відновлення економіки та розвитку в повоєнних умовах.

Щоб оцінити ефективність єврооблігацій України у 2026 році, інвесторам рекомендується ретельно аналізувати фінансовий стан країни та економічну стабільність, спираючись на низку ключових показників (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Інвестиційний підхід до становлення єврооблігацій через призму економіки України у 2026 році

Ключові індикатори для інвесторів	Інвестиційна перспектива
Зростання валового внутрішнього продукту або ВВП	Європейський банк реконструкції та розвитку переглянув у бік зниження прогноз зростання реального ВВП України на 2026 рік до 2,2% через тривалу війну. Водночас у банку наголошують, що макроекономічна стабільність у країні зберігається завдяки значній зовнішній фінансовій підтримці. Тенденція обумовлена зростанням вартості енергоресурсів, ескалацією військових дій, нестачею кадрів та фіскальними обмеженнями. Експерти зазначають, що подальші перспективи країни безпосередньо пов'язані із тривалістю військового конфлікту та обсягом зовнішньої допомоги. При завершенні бойових дій до 2027 року економічне зростання прискориться шляхом масштабного відновлення економіки та активізації споживчого попиту. Однак навіть за такого сценарію показники залишаться нижчими за початкові очікування через руйнування в енергетичному та промисловому секторах, дефіцит трудових ресурсів і невизначеність. Моніторинг зростання ВВП відображає загальну економічну активність і безпосередньо впливає на довіру інвесторів до єврооблігацій
Дефіцит поточного рахунку	Fitch Group прогнозує, що дефіцит поточного рахунку становитиме в середньому 14,2% ВВП у 2026-2027 роках, що вище за медіанний показник у 1,8% для країн з аналогічним рейтингом. У 2025 році дефіцит поточного рахунку становитиме 11,8% ВВП, а у 2026 році зросте до 17,9%. Рейтинг за нововипущеними єврооблігаціями буде знижений у разі підвищення ймовірності реструктуризації або дефолту, наприклад, через скорочення іноземної підтримки та подальше посилення війни. Високий дефіцит поточного рахунку сигналізує про економічну вразливість, яка може негативно позначитися на ефективності облігацій
Активи у банківському секторі	Чисті активи банківської системи України демонструють позитивне зростання. Ця тенденція вказує на потенційно стабільне фінансове середовище, що стало вирішальним фактором для інвесторів, які оцінюють ризики, пов'язані з єврооблігаціями. Національний банк затвердив процеси оцінки стійкості банків на 2026 рік. Особливості цієї оцінки визначені у постанові Правління Національного банку України «Про особливості здійснення оцінки стійкості банків та банківської системи України у 2026 році»

Продовження таблиці 3.1

Зовнішні валютні резерви	Міжнародні резерви України, за попередніми даними, становили \$48,2 млрд, повідомили в Національному банку України 1 травня. У квітні ресурси зменшилися на 7,3%, що пояснюється валютними інтервенціями НБУ та виплатами за державним боргом в іноземній валюті. Частково це скорочення компенсувалося надходженнями від міжнародних партнерів та розміщенням валютних облігацій внутрішньої державної позики (валютні ОВДП). Попри зниження, обсяг резервів залишається достатнім для підтримки стабільності валютного ринку
Державне фінансове управління	Інвестори уважно відстежують бюджетні показники України, оскільки військовий конфлікт вимагає додаткових витрат. За перші – місяці 2026 року надходження податків, зборів та обов'язкових платежів до загального фонду державного бюджету України склали 1,36 трлн грн. Цей результат перевищив планові показники на 101,9% і зріс порівняно з аналогічним періодом минулого року. Основними бюджетоформуючими джерелами за цей період стали: 1) ПДВ з імпортованих товарів: забезпечив 258 млрд грн. 2) Податок на прибуток підприємств: приніс скарбниці 180,7 млрд грн. 3) ПДФО та військовий збір: зібрали 167,5 млрд грн. Фіскальний стан став критичним показником спроможності уряду підтримувати економічне зростання та управляти рівнем боргу
Споживчі настрої та ділова активність	Висоочастотні індикатори відображають поточний стан економіки індексами ділових та споживчих настроїв, РМІ. Ці індикатори показують споживчі настрої та ділову активність, сигналізують про зростання споживчого попиту та бізнесу і потенційний попит у виробництві. Ці індикатори віщують відновлення економіки, що впливає на динаміку ринку облігацій. Індекс очікувань ділової активності, який розраховується Національним банком України за шкалою від 0 до 100, у грудні 2025 року становив 49,2 п., що трохи нижче за листопадовий показник у 49,4 п., але перевищує показник грудня 2024 року (45,9 п.) і став найвищим значенням для грудня за час опитувань
Міжнародні відносини та динаміка торгівлі	У період 2025-2026 років залишаються ключовими напрямками зовнішньої політики України та євроінтеграція із залученням фінансової підтримки від ЄС, МВФ, Світового банку та інших донорів. Ці кошти покривають бюджетний дефіцит та фінансують соціальні програми. Попри світове зростання торгівлі у 2025 році, Україна продовжує стикатися з торгівельним дефіцитом з причин збільшення імпорту та складнощів з експортом. Основними торгівельними партнерами стають країни ЄС та Китай. Структура українського експорту залишається зосередженою на агропродукції, металах та машинах, тоді як імпорт представлений машинами, обладнанням та енергоносіями. Курс гривні підтримується завдяки зовнішній допомозі, проте до 2026 року прогнозується девальвація

Джерело: створено на основі: [214-220].

Інвестиційний потенціал України поєднує значні ризики, що пов'язані з невизначеністю ринків, та перспективи розвитку завдяки сильному ІТ-сектору, аграрним ресурсам, кваліфікованій робочій силі та висхідному споживчому попиту. Оцінювання інвестиційного потенціалу базується на аналізі ризиків у геополітиці та управлінні, переваг ринку й сировинно-ресурсної бази з фокусом на реконструкцію та постконфліктне відновлення, де ключові індикатори – це індекс привабливості, показники дохідності NPV, IRR та відновлення довіри інвесторів. Стратегічні орієнтири України щодо оцінювання ризиків та перспектив розвитку інвестиційного потенціалу підприємств інтегрують можливості України та фінансові ризики, які залишаються високими через військові дії, тиск на бізнес, корупцію. Для держави стратегічні орієнтири щодо оцінювання ризиків та напрямів розвитку інвестиційного потенціалу підприємств стають тестами на баланс регулювання та сталий розвиток (рис. 3.1).

Для підвищення інвестиційної привабливості агропромислового комплексу рекомендується застосовувати підхід, який об'єднує принципи економічної науки, інституційного аналізу та правового забезпечення. Основні методологічні засоби, які рекомендуються для визначення стратегічних орієнтирів формуванні інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу, представлені на схемі (рис. 3.2). Запропонована методологічна основа дозволяє систематизувати як академічні знання, так і позначити перспективи для майбутніх практичних досліджень.

Для залучення інвестицій в агропромисловий комплекс критичним стало визначення стратегій сталого розвитку та зростання конкурентоспроможності української аграрної галузі. Збільшенню обсягів виробництва та скороченню витрат сприяє вкладення інвестицій у сучасні технології та нові методи ведення сільського господарства на основі мінімізації негативного впливу на довкілля. Різноманітність форм власності підприємств в агропромисловому комплексі зумовлює проблеми у реалізації масштабних інвестиційних проєктів. Проблеми, пов'язані з подрібненістю земельних ділянок, диференційованими схемами управління та нерівномірним розподілом виробничих потужностей, диктують необхідність адаптованого підходу до стратегічних планів розвитку.

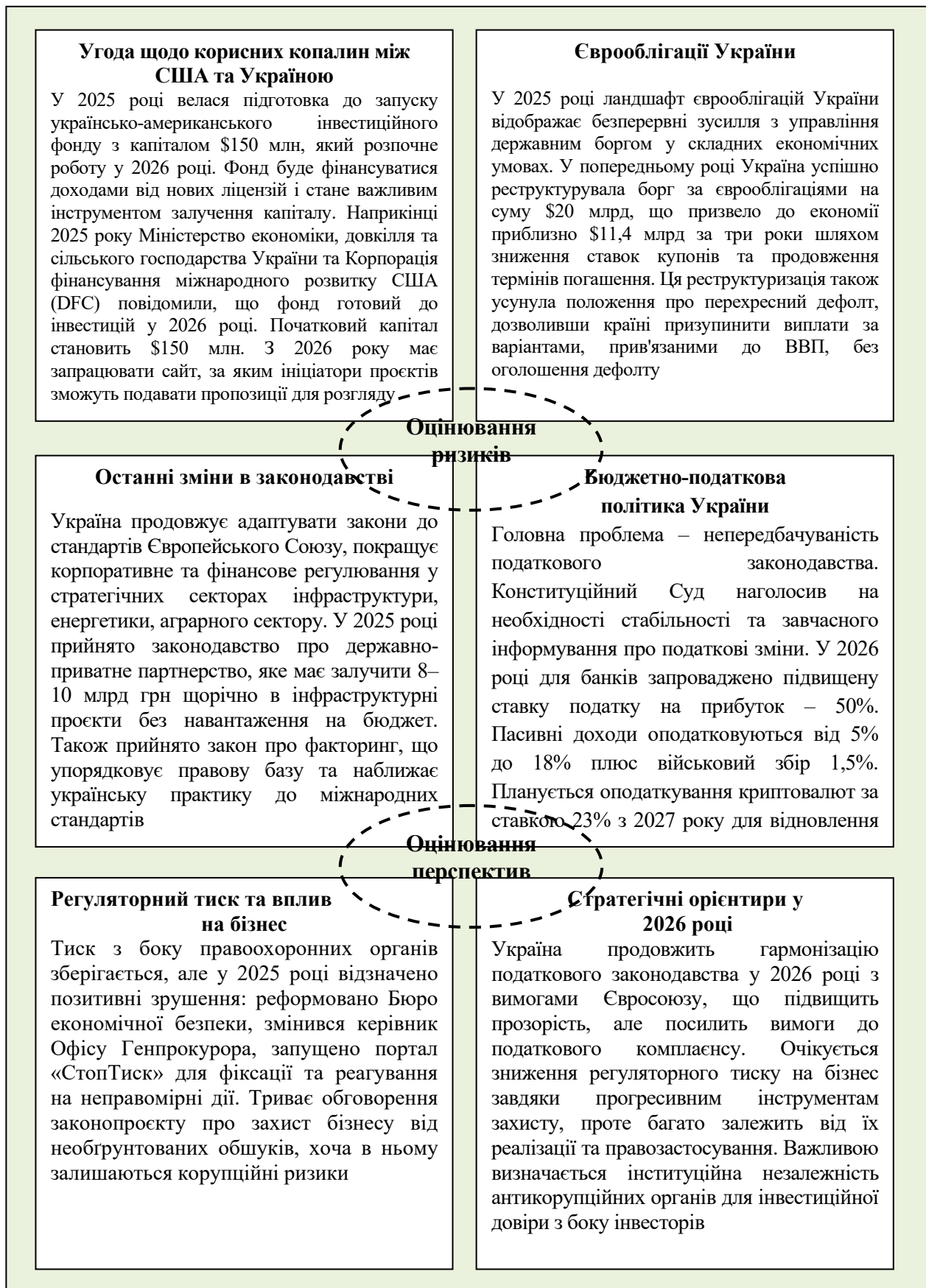

Рис. 3.1. Стратегічні орієнтири України щодо оцінювання ризиків та напрямів розвитку інвестиційного потенціалу

Джерело: створено автором на основі: [214-220].

Рис. 3.2. Методологічні інструменти для визначення стратегічних орієнтирів формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України

Джерело: створено автором.

Регіональні відмінності створюють локальні дисбаланси у привабливості для інвесторів. На формування сталого інвестиційного потенціалу негативно впливають недостатньо розвинена фінансова система, якість банківських послуг та обмеження доступу до фінансових ринків. Отже, формування інвестиційного потенціалу

підприємств вимагає врахування факторів, включаючи економічні тенденції та особливості конкретних господарств. Вивчення правової основи виявляє, що відсутність універсального підходу в нормативних документах, які визначають діяльність підприємств агропромислового комплексу, викликає варіанти тлумачення законів. Ці невідповідності заважають створенню стійкого середовища для інвестицій. В результаті інвесторам доводиться прогнозувати можливі коригування в системі оподаткування та адміністративних обмежень. Розбіжність між нормативними вимогами закону та змінами турбулентного ринку породжує ризики та послаблює впевненість майбутніх інвесторів.

Складна система нагляду простежується з боку держави та пов'язується із зайвою формальністю, відсутністю транспарентності в регуляторних процесах. Це гальмує прийняття інвестиційних рішень та створює умови для корупції, негативно впливає на сприйняття сільського господарства як привабливої сфери для інвестицій. Щоб подолати виклики, що характеризуються нестабільністю законодавства України та невідповідністю чинних правових норм економічним вимогам до інвестиційного розвитку в Євросоюзі та перешкоджають розвитку інвестиційного потенціалу підприємств, *пропонуються стратегічні орієнтири* в межах офіційної стратегії розвитку агропромислового комплексу України.

Так, якщо проаналізувати офіційні джерела можна ідентифікувати, що у липні 2023 році на сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України, яке у 2025 році було реорганізовано в Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України [221], оприлюднена «Стратегія розвитку агропромислового комплексу» (далі – «Стратегія») [222], яка націлена на розвиток АПК України шляхом впровадження структурних зрушень, будівництва нових заводів та комплексів, які обслуговуватимуть сільськогосподарське виробництво, підвищать ефективність реалізації продукції та продуктів її переробки на світовому рівні. Ця «Стратегія» побудована на базі глобальних трендів, які сьогодні є ключовими при прогнозуванні розвитку економік. В ній враховано:

- зростання попиту на харчові продукти, оскільки очікується ріст населення до 10 млрд людей до 2050 року та зрушення споживання у бік більш дорогих продуктів;

– розв'язання проблем продовольчої безпеки світового масштабу – близько 350 млн людей у світі відчують дефіцит продовольства, який викликаний політичними кризами, порушеннями логістики та кліматичними змінами;

– автоматизацію та цифровізацію процесів, які вплинуть на скорочення кількості робочих місць в агробізнесі (проте відбудеться зростання технологічної складової та продуктивності праці);

– зміну клімату, яка негативно вплине на земельні ресурси, відбудеться скорочення сільськогосподарських угідь через несприятливі кліматичні зміни.

При цьому змодельовано різні сценарії розвитку та розраховано, що Україна спроможна бути постачальником харчових продуктів для понад 600 млн людей. Тому запропонований у «Стратегії» інвестиційний портфель передбачає інвестиції у розмірі \$56,61 млрд на розвиток наступних стратегічних сегментів економіки:

- Техніка та ресурси – \$7,56 млрд: засоби захисту рослин – \$2,5 млрд, азотні та комплексні добрива – \$3,5 млрд, сільськогосподарська техніка – \$0,72 млрд, насіння – \$0,84 млрд.
- Готова продукція – \$12,8 млрд: фрукти, овочі та продукти переробки – \$8,0 млрд, молоко та молочна продукція – \$3,2 млрд, яйця та яєчна продукція – \$0,3 млрд, м'ясна продукція – \$1,3 млрд.
- Глибока переробка – \$1,55 млрд: олії та спеціальні жири – \$0,65 млрд, білки рослинного походження – \$0,5 млрд, крохмаль та глютен – \$0,4 млрд.
- Зелена енергія та логістика – \$34,7 млрд: біометан – \$20,0 млрд, іригаційні системи – \$8,0 млрд, елеватори – \$3,8 млрд, зелена аграрна логістика – \$2,9 млрд.

Деталізуючи інвестиційні портфелі цієї «Стратегія» можна відмітити, що за різними напрямками очікується досить суттєвий приріст продукції та обсягів реалізації. При цьому враховано, що в результаті впровадження намічених заходів отримана продукція зможе покрити власні потреби агробізнесу з урахуванням росту приросту споживання, частково замінити імпорт та експортуватись до країн ЄС та Азії. В результаті інвестування \$7,56 млрд в будівництво та модернізацію заводів з

виробництва насіння, засобів захисту рослин, добрив (азотних та комплексних) та сільськогосподарської техніки в Україні запрацюють 47 інноваційних виробничих об'єктів (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Інвестиційний портфель «Стратегії» за напрямом «Техніка та ресурси»:
планові інвестиції та очікувані результати**

Напрямок	Інвестиції, млрд. дол.	Будівництво/ модернізація	Нове виробництво, млрд. дол.			Виробництво в рік, млрд. дол.	
			заміщення імпорту	експортний потенціал	ріст споживання	поточне	через 10 років
Насіння	0,84	Будівництво 12 насіннєвих заводів	0,4	0,6	0,5	2,7	4,2
Засоби захисту рослин	2,5	Будівництво 12 заводів	1,1	1,0	1,1	0,1	3,3
Азотні добрива	1,2	Будівництво 2, оновлення 5 заводів	0,5	1,3	0,9	1,9	4,6
Комплексні добрива	2,3	Будівництво 8 комплексів	1,0	0,8	0,2	0,1	2,1
Сільсько-господарська техніка	0,72	Будівництво 8 заводів	1,2	0,9	2,2	0,2	4,5
РАЗОМ	7,56	42 / 5	4,2	4,6	4,9	5,0	18,7

Джерело: сформовано автором за даними [222]

При цьому планується, що після запуску заводів, через 10 років, їх сумарна виробнича потужність зросте у 3,74 раза з \$5 млрд в рік до \$18,7 млрд. Крім того, враховано, що шляхом додаткового інвестування у виробництво сільськогосподарської продукції очікується зростання витрат з розрахунку на 1 га посіву і, як наслідок, середні витрати на посівний матеріал зростуть на 35%, засоби захисту рослин на 30%, азотні та комплексні добрива на 40%, а потужність наявної техніки до 0,88 кінських сил на гектар зросте до 100%. Доцільно відзначити, що інвестиційний портфель, який спрямований на виробництво та переробку продукції рослинництва здебільшого направлений на овочівництво та садівництво, а також виробництво білків, спеціальних жирів, лецитину, крохмалю та глютену (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Інвестиційний портфель «Стратегії» за напрямом «Рослинництво- продукція та продукти переробки»: планові інвестиції та очікувані результати

Напрям	Інвестиції, млрд.дол.	Будівництво/ модернізація	Нове виробництво, млрд. дол.			Виробництво в рік, млрд. дол.	
			заміщення імпорту	експортний потенціал	ріст споживання	поточне	через 10 років
Рослинні білки	0,5	Будівництво 2 заводів	-	0,8	0,05	0,05	0,9
Виробництво спеціальних жирів та лецитину	0,65	Будівництво 3 заводів та 20 виробничих ліній	0,053	0,33	0,02	0,05	0,45
Кукурудзяний крохмаль, глютен	0,4	Будівництва 6 заводів	-	0,46	0,05	0,05	0,56
Виробництво та переробка овочів й фруктів	8,0	12 тис. га теплиць, 60 тис.га садів, 50 комплексів з переробки	-	9,95	-	2,4	12,3
РАЗОМ	9,55	Будівництво/ модернізація	0,053	11,54	0,12	2,55	14,21

Джерело: сформовано автором за даними [222]

Наведені напрями потенційного інвестування зумовлені тим, що потреба у білковому харчуванні швидко зростає, а тваринництво не встигає за стабільним зростанням ринку на очищені білкові препарати у харчовій, фармацевтичній та косметичних галузях. Зростання ринку спеціальних жирів та лецитину зумовлене наростаючим попитом на світовому ринку споживання фасованих і оброблених продуктів, а світовий ринок крохмалю та глютену постійно зростає на 3-5%. Структура інвестиційного пакета у виробництво та переробку овочів та фруктів є не пропорційною, оскільки орієнтується здебільшого на зовнішній ринок. Тому передбачено, що в капітальне будівництво парників та теплиць загальною площею до 12 тис. га може бути інвестовано близько \$6,0 млрд, у закладку інтенсивних садів (яблуко, груша, слива, лохина, черешня, горіхи) близько \$1,5 млрд, а у будівництво логістичних комплексів з переробки та зберігання – близько \$0,5 млрд. Сумарний

приріст виробництва через 10 років очікується у 5,6 раза до \$14,2 млрд в рік. Також вагомі капітальні інвестиції можуть бути направлені на розвиток тваринництва та продуктів її переробки (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Інвестиційний портфель «Стратегії» за напрямом «Тваринництво- продукція та продукти переробки»: планові інвестиції та очікувані результати

Напрямок	Інвестиції, млрд дол	Будівництво/ модернізація	Нове виробництво, млрд дол. США			Виробництво в рік, млрд дол.	
			заміщення імпорту	експортний потенціал	ріст споживання	поточне	через 10 років
М'ясна продукція	1,3	Будівництво птахо-комплексів, свиноферм, холодильних складів	0,273	4,4	0,9	5,2	10,8
Яйця	0,3	Будівництво птахокомплексів	-	0,411	-	1,3	2,5
Яєчні продукти			-	0,072	-		
Молочна продукція	3,24	Утримання 400 тис. корів, будівництво 3 цехи для в-ва сухого молока	0,24	1,5	0,7	2,2	4,6
РАЗОМ	4,84	Будівництво/ модернізація	0,513	6,383	1,6	8,7	17,9

Джерело: сформовано автором за даними [222]

Головним інвестиційним напрямом тваринництва визначено молочне скотарство, оскільки саме на цю продукцію відчувається попит вже сьогодні. Потенціал розширення сировинної бази молочного напрямку передбачається шляхом збільшення поголів'я на 400 тис. голів та зростання продуктивності. Такі капітальні інвестиції забезпечать додаткове споживання зернових культур у вигляді фуражу (близько 1.5 млн т).

В цілому вже сьогодні ми спостерігаємо підтримку аграрних виробників з державного бюджету України за програмою КПКВК 1201450 «Забезпечення функціонування фонду розвитку підприємництва» [223]. Зокрема цією програмою

передбачено 18,0 млрд грн (412,4 млн євро), які в тому числі будуть спрямовані на компенсацію відсоткових ставок за кредитами програми «Доступні кредити 5-7-9» (на кінець 2024 року частка сільського господарства від загальної кількості користувачів програми склала 45 %).

Проте найбільший інвестиційний пакет у розмірі 62% від загальних капітальних інвестицій передбачається залучити на розвиток аграрної логістики, зберігання продукції, відновлення іригаційних систем та розвиток виробництва біометану (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Інвестиційний портфель «Стратегії» за напрямом «Зелена енергія та логістика»: планові інвестиції та очікувані результати

Напрямок	Інвестиції, млрд.дол	Будівництво/ модернізація
Аграрна логістика	2,9	Будівництво 4 портових терміналів, 165 барж, 130 електровозів, оновлення 14,6 тис. вагонів
Зберігання продукції	3,8	Будівництво 600 елеваторів, відновлення 77 з існуючих
Іригаційні системи	8,0	Будівництво та модернізація системи іригації на 2 млн.га
Біометан	20,0	Будівництво 2 тис. установок з виробництва біометану
РАЗОМ	34,7	Будівництво/ модернізація

Джерело: сформовано автором за даними [222]

У цьому напрямку інвестиційна увага приділяється виробництву біометану, зокрема інвестування у будівництво близько 2 тис. установок з виробництва біогазу середньою потужністю 5 млн м³. Для цього можуть бути створені всі передумови, оскільки в Україні є відповідна сировинна база (солома пшениці та стебла кукурудзи, відходи тваринництва, відходи харчової промисловості). Цей напрям також увійшов у інші стратегії розвитку України [224], в яких передбачається що обсяг використаних або перероблених відходів сільського господарства у 2030 році має становити не менше 60% загального обсягу та не менше 85% обсягу використаних або перероблених відходів харчової промисловості, які визначні як «bio-waste» Директивою ЄС 2008/98/ЄС «Про відходи та про скасування деяких директив». Досить потужним може бути інвестування в іригаційні системи, які

мають забезпечити зрошення не менше ніж 2 тис.га. (інвестиційний пакет може стати досить ефективним з урахування зміни клімату, зокрема глобального потепління і, як наслідок, підвищення середньодобової температури влітку та зменшення кількості опадів). Стратегією також передбачено розвиток мережі аграрної логістики та модернізація елеваторних потужностей, що є досить важливим кроком у підвищення ефективності агробізнесу при зростанні обсягів виробництва продукції сільського господарства та продуктів їх переробки.

В цілому, Стратегія розвитку агропромислового комплексу передбачає потужний інвестиційний портфель у відродження та розвиток агробізнесу в Україні, розвиток поглибленої переробки окремої продукції, розвиток аграрної інфраструктури та забезпечення операційної діяльності ресурсами вітчизняного виробництва. Проте для описаної Стратегії має бути створений сприятливий інвестиційний клімат, передбачені податкові пільги та розроблені прозорі шляхи виходу такої продукції на міжнародні ринки. Тому для забезпечення таких заходів має ефективно працювати аграрна політика країни, а Стратегія розвитку агробізнесу імplementована у загальну стратегію розвитку України, зокрема Національну економічну стратегію на період до 2030 року, інші стратегії та програми.

Для цього Кабінетом Міністрів України вже прийнято розпорядження від 15 листопада 2024 р. № 1163-р «Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках», якою затверджено «Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року» [224] (далі – Стратегія-2030).

Стратегія-2030 включає реалізацію 7 стратегічних цілей, які направлені на підготовку агробізнесу України до вступу в ЄС. Можна багато описувати складові цієї стратегії, аналізувати шляхи на напрями реалізації або проводити аналіз кожної стратегічної цілі, її завдання та очікувані результати, шляхи та способи розв'язання проблем. Враховуючи глибинність затвердженої стратегії проведемо ідентифікацію інвестиційних напрямів, які планується посилити у відповідних програмах розвитку.

Зокрема, стратегічна ціль №3 «Забезпечення стійкості сільськогосподарського сектору, підтримка справедливого доходу виробників та підвищення їх конкурентоспроможності» в межах завдання 2 «Забезпечення справедливого доходу фермерських господарств і стійкості сільськогосподарського сектору» за напрямом «Зниження ризику інвестицій або підвищення доступу до фінансування» Стратегії-2030 передбачає продовження програми кредитування «Доступні кредити 5-7-9 відсотків», розвиток іпотечного кредитування під ринок сільськогосподарських земель та часткове гарантування кредитів. Щодо останнього в Україні засновано Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві за сприяння Світового банку, Європейського Союзу та Агентства США з міжнародного розвитку. Цей Фонд спрямований на підтримку агровиробників площа сільськогосподарських угідь яких не перевищує 500 га. Тому такий крок може істотно підвищити ефективність системи земельно-іпотечного кредитування в сільському господарстві, яка досить якісно проаналізована вітчизняними науковцями [225]. Враховуючи завдання стратегічної ціль № 1 Стратегії-2030 «Формування державної політики розвитку сільського господарства та сільських територій (інституційна спроможність)» очікується, що до 2030 року частка господарств, які взяли участь у програмах державної аграрної підтримки та програмах міжнародної технічної допомоги становитимуть близько 50 % кожна, а з технічної допомоги ЄС в рамках міжнародних програм – близько 90% [224].

Інші стратегічні цілі та їх завдання поєднують в собі достатньо інвестиційно-інноваційних напрямів ведення агробізнесу. Зокрема окремим завданням щодо сприяння пом'якшенню наслідків змін клімату та адаптації до них передбачається просування державної підтримки з водопостачання для зрошення земель, проявляється інтерес у кліматично орієнтованому сільському господарстві, розглядаються як пріоритетні напрямки органічне виробництво, циркулярна біоекономіка, біоенергетика та заходи зі запобігання утворенню відходів.

Фактично в Стратегії-2030 знаходить своє відображення та інші елементи першочергово описаної Стратегії. Так, окремим завданням щодо запобігання втраті біорізноманіття, покращення екосистемних послуг і збереження середовищ

існування та ландшафтів йдеться про спрощену реєстрацію насіння, урегулювання законодавства про генетично модифіковані організмами, поліпшення умов реєстрація та застосування добрив та засобів захисту рослин, що є одним з важливих шляхів реалізації складових напрямів інвестиційного пакета, наведеного в табл. 3.2.

Варто також зазначити стратегічну ціль № 6 «Модернізація аграрного сектору: розвиток переробки, інновації, цифровізація та обмін знаннями» якою передбачено сприяння розвитку переробних підприємств в тому числі глибокій переробці, цифровізацію та створення ефективної системи поширення сільськогосподарських знань та інновацій за напрямками:

- покращення доступу до досліджень, інновацій, обміну знаннями та заохочення до їх використання та навчання;
- посилення інноваційної спроможності Національної академії аграрних наук;
- інтеграція досліджень, освіти та дорадництва [224].

Прогнозується, що в результаті до 2030 року частка капітальних інвестицій у нематеріальні активи у сільському, лісовому, рибному господарстві у загальному обсязі капітальних інвестицій відповідного виду економічної діяльності, а також частка капітальних інвестицій у нематеріальні активи у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у загальному обсязі капітальних інвестицій відповідного виду економічної діяльності становитимуть не менше 5% (не нижче середнього по економіці) кожна. Крім того, обсяги переробленої сільськогосподарської сировини мають зрости з 20, 1 млн т до 38,8 млн т на рік.

Таким чином наведена Стратегія-2030 дозволяє суттєво підвищити ефективність заходів, які орієнтовані на забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану [226], створити маркери інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі України, що будуть пріоритетними наступні 5 років.

Дослідження продемонстрували, що Стратегії розвитку агропромислового комплексу може бути потужним стимулом у розвитку економіки України та агропромислового комплексу зокрема. Основні чотири групи інвестиційних напрямів спроможні забезпечити агробізнес основними видами ресурсів для виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, поліпшити

виробничу інфраструктуру, наростити експортний потенціал та синергійно поєднувати сільське господарство та енергетику. Крім того, напрями проаналізованої стратегії досить якісно поєднуються зі стратегічними цілями та завданнями Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, яка направлена на розвиток агробізнесу та має забезпечити підготовку агропромислового комплексу до вступу в ЄС. Проте для її реалізації державні органи мають забезпечити відповідні заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату та привабливості відповідних секторів економіки. Тому відновлення економіки України потребує запровадження нових механізмів залучення капіталу та актуальних методик фінансування. Підприємницький сектор та державні структури відмовляються від дорогих та короткострокових позикових рішень на користь нових форм співробітництва та довгострокової участі міжнародних фінансових організацій на базі нових механізмів залучення інвестицій в економіку України.

3.2. Розробка новітніх інструментів залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах економічної турбулентності

Економічна турбулентність в Україні, яка в першу чергу пов'язана із війною з Російською Федерацією, посилює нестабільність доходів аграрних підприємств, підвищує вартість банківського кредитування та загострює чутливість інвесторів і кредиторів до ліквідності та якості кредитного забезпечення. За таких умов актуальним стає пошук новітніх гібридних інструментів, які поєднують цифровий обіг, юридичну визначеність і достатнє резервне покриття. Одним із таких найбільш перспективних інструментів є токен, прив'язаний до активів (asset-referenced token, ART). Токени, забезпечені реальними активами (ART), є передовим фінансовим механізмом, здатним суттєво активізувати інвестиційні потоки в аграрному секторі України. На противагу класичним криптовалютам, що відзначаються високою волатильністю, ART націлені на підтримку цінової стабільності завдяки прив'язці до широкого спектра базових активів: від фіатних грошей та сировини до інших

цифрових валют. Така стійкість робить ART популярним серед інвесторів, які прагнуть до передбачуваної дохідності в нестабільному середовищі.

Ключова перевага ART полягає в їх повному забезпеченні резервами у вигляді низькоризикованих та високоліквідних інструментів, що гарантує збереження вартості та підвищує рівень захисту вкладників порівняно з іншими криптоактивами. Регулювання даних токенів згідно з регламентом MiCAR зобов'язує емітентів проходити ліцензійну перевірку, включаючи оцінку бізнес-моделей та капітальної достатності. В АПК України ART здатні підвищити ліквідність для аграріїв, дозволяючи їм токенизувати продукцію чи майно та швидко конвертувати її в капітал, пропонуючи інвесторам забезпечені активи. Такий підхід демократизує інвестиційний процес, відкриваючи доступ до сільського господарства широкому колу осіб без посередництва традиційних банків. Крім того, прив'язка вартості ART до кошика різних товарів допомагає диверсифікувати портфелі та знижувати ризики, пов'язані з коливаннями цін на окремі види сировини. Таким чином, впровадження ART в український АПК виглядає перспективним напрямком, пропонує безпечний та інноваційний інструмент, що задовольняє інтереси як виробників, так і інвесторів.

Аграрний сектор робить вагомий внесок в економіку України, забезпечує від 10% до 20% ВВП залежно від застосовуваних методик оцінки. Якщо розглядати виключно пряме сільськогосподарське виробництво, то його частка становить приблизно 10%-11%, однак з урахуванням харчової промисловості цей показник зростає до 17%-20%. Ця галузь генерує половину валютної виручки держави від зовнішньої торгівлі та виступає рушієм економічного зростання [227]. За підсумками 2025 року агропромисловий комплекс сформував 56,1% обсягу товарного експорту країни. На початку 2026 року цей показник зріс і досяг 62%, чому сприяло зростання експорту переробленої продукції [228].

Можливість застосування ART-технологій для трансформації механізмів фінансування в сільському господарстві через токенизацію відкриває для фермерів розширений доступ до капіталу, підвищує ліквідність активів та залучає інвесторів, орієнтованих на сталий розвиток. Проте, впровадження таких технологій пов'язане з низкою розбіжностей та труднощів. Регуляторна невизначеність, що супроводжує їх

впровадження, викликає в інституційних інвесторів побоювання щодо операційних ризиків та дотримання нормативних вимог. Крім того, технологічні бар'єри, включаючи низький рівень цифрової грамотності серед аграріїв, ускладнюють ефективне використання токенів в сільському господарстві, а коливання ринку здатні впливати на ліквідність та інвестиційну привабливість токенізованих сільськогосподарських активів. За таких обставин інтеграція ART-технологій в агропромисловий комплекс суттєво впливає на стійкість та конкурентоспроможність сільського господарства України у глобальному контексті, що швидко змінюється.

Ринки, орієнтовані на токени, та забезпечені реальними активами (ART), стикаються з інвестиційним ризиком через нормативну невизначеність. Ключовою проблемою стає відсутність чіткої правової бази, що створює сумніви в учасників ринку. Україна перебуває на етапі формування системи регулювання криптоактивів, включаючи ART, що породжує неоднозначність у питаннях дотримання законодавства та операційної діяльності як для емітентів, так і для інвесторів. Хоча запропоновані правила, гармонізовані з європейським регламентом MiCA [229], та покликані захистити споживачів та знизити загрози фінансовій стабільності, але їх практична реалізація та ефективність залишаються недостатньо прозорими. Це залишає інвесторів без чіткого розуміння прав та рівня захисту. Додаткову тривогу викликає невизначеність у розподілі ролей, обов'язків емітентів ART. Законопроект встановлює вимоги до випуску токенів та необхідність отримання відповідних ліцензій, проте до моменту офіційного впровадження норм операційне середовище залишається невизначеним. Подібна ситуація здатна відлякати капітал, оскільки інвестори змушені оцінювати ризики можливих змін у законодавстві або заходів примусового виконання. До того, складність нормативно-правового середовища ускладнює прийняття інвестиційних рішень. Включення ART у фінансові ринки, хоча й спрямоване на зниження складності та посилення захисту інвесторів, але ускладнюється навігацією по нових нормативних актах. Це може призвести до подальших коливань, оскільки інвестори прагнуть ясності щодо динаміки ринку, пов'язаної з допоміжними репродуктивними технологіями. Нарешті, поширені також побоювання, пов'язані з вимогами до прозорості та розкриття інформації для

емітентів ART. Правила MiCA спрямовані на запровадження суворих стандартів прозорості та розкриття інформації, проте застосування цих стандартів у контексті ринку, що розвивається в Україні, стає непередбачуваним. Оскільки нормативна база для віртуальних активів розвивається, Україна має можливість використати цю структуру для вдосконалення сільськогосподарської політики. Реформування законодавства країни, яке стосується державної підтримки сільського господарства, включаючи Податковий кодекс [230] та закони, що регулюють віртуальні активи [231], може сприяти безперешкодній інтеграції віртуальних активів до агропромислового комплексу. Таким чином Україна може створити сприятливе середовище для інвестицій, гарантуючи, що сільськогосподарські виробники зможуть отримати вигоду з технологічних досягнень та з фінансової стабільності, яку забезпечують віртуальні активи.

У даному підрозділі розглянуто можливість і доцільність використання ART як інноваційного інструменту залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України, а також запропоновано формалізовану модель і організаційну схему емісії ART для аграрного підприємства. Запропонований підхід апробовано на прикладі ТОВ «Лесяківське» на основі даних його фінансової звітності.

Аграрний сектор характеризується високою капіталомісткістю і залежністю від зовнішнього фінансування, але відносно низькою ліквідністю активів, що обумовлює необхідність пошуку альтернативних джерел інвестицій. У цьому контексті токенизація може виступати дієвим механізмом залучення капіталу, підвищення інвестиційної привабливості сектору АПК і, таким чином, зростання інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України. Як зазначається у публікаціях Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD), токенизація активів здатна забезпечити поділ (фракціонування) активів, аналогічно до структурованих фінансових продуктів або сек'юритизації активів, через поділ прав вимоги на менші частки, ніж це традиційно властиво таким інструментам, як облігації чи акції. У результаті роздрібні інвестори з невеликими сумами інвестицій отримують можливість доступу до тих класів активів і ризиків, які за інших умов

могли б залишатися для них недоступними. З іншого боку, ART полегшує доступ малих і середніх підприємств до інструментів, що традиційно були для них обмеженими.

Сфера цифрових активів є широкою та охоплює різноманітні види цифрового контенту та цифрових прав. Для цілей фінансування діяльності підприємств зосередимося на класі активів, відомих як криптоактиви. Податкові та регуляторні органи різних юрисдикцій поступово формують підходи до класифікації криптоактивів. Як визначено в «Посібнику з криптоактивів» департаменту уряду Великої Британії HMRC (His Majesty's Revenue and Customs - Податкова та митна служба Його Величності), криптоактиви («токени» або «криптовалюта») – це цифрове представлення вартості, що ґрунтується на криптографічно захищеному розподіленому реєстрі або подібній технології для перевірки та захисту транзакцій. Хоча всі криптоактиви використовують певну форму технології розподіленого реєстру (DLT), не всі застосування DLT пов'язані з криптоактивами. Ще одні з перших публікацій показали, що блокчейн здатний змінити корпоративне управління завдяки прозорому реєстру прав, автоматизації голосування та зменшенню агентських витрат.

Відповідно до HMRC, основні типи криптоактивів включають: біржові токени, найвідоміший з них є Біткоїн; утилітарні токени, що надають власнику доступ до певних товарів або послуг на платформі, зазвичай за допомогою DLT (блокчейну); токени цінних паперів; стейблкоїни, що прив'язані до активу зі стабільною вартістю. Для фінансування підприємств особливо важливими є ті інструменти, які надають інвестору економічну вимогу або право на актив, а не лише доступ до цифрової послуги.

Важливу роль в інституціоналізації ринку цифрових активів відіграє Європейський Союз. Згідно з регламентом Європейського Союзу «Regulation (EU) 2023/1114 on markets in crypto-assets (MiCA)», криптоактиви визнаються цифровими представленнями вартості або прав, що можуть передаватися за допомогою технології розподіленого реєстру, тобто блокчейну [232]. Це створює правову

основу для їх використання як інструментів інвестування, зокрема у реальному секторі економіки, включаючи агробізнес.

Згаданий регламент встановлює першу всеосяжну рамку Європейського Союзу для ринків криптоактивів, які раніше не були охоплені фінансовим законодавством Союзу. Він був ухвалений 31 травня 2023 року та вступив в дію 30 грудня 2024 року (з поетапним введенням в дію окремих розділів). Регуляторні норми MiCA поширюються на емітентів та постачальників (*providers*) послуг у всіх країнах-членах ЄС, пов'язаних із криптоактивами, які не регульовані за чинними регуляторними актами ЄС. Цей регламент створює єдині вимоги щодо емісії, публічної пропозиції, допуску до торгівлі криптоактивами, а також надання криптопослуг, захищаючи інвесторів, забезпечуючи цілісність ринку та знижуючи системні ризики.

Регламент MiCA виділяє наступні типи криптоактивів:

- E-money tokens (EMT) - токени електронних грошей (криптоактиви, що стабілізують свою вартість відносно єдиної офіційної валюти).
- Asset-referenced tokens (ARTs) - це токени, пов'язані з активами (криптоактиви, що стабілізують свою вартість відносно інших активів або кошика активів).
- Криптоактиви, відмінні від токенів, пов'язаних з активами, або токенів електронних грошей [233].

Положення MiCA сприяють створенню комплексного режиму для криптоактивів у Євросоюзі [234]. Такі законодавчі норми в ЄС розробляються з метою забезпечення правової ясності та визначеності для учасників ринку цифрових активів, в першу чергу, емітентів та постачальників/надавачів криптоактивів. Воно спрямоване на стимулювання інновацій у даній сфері, одночасно зберігаючи фінансову стабільність та захищаючи інвесторів від ризиків. Тому законодавче врегулювання даної сфери в Україні є необхідним і актуальним.

У Сполучених Штатах Америки цифрові активи визначаються і регулюються переважно як цінні папери або як товари, виходячи з їх основних характеристик та практичного використання. Комісія з цінних паперів та бірж США (The Securities and Exchange Commission – SEC) зазвичай розглядає цифрові активи, які схожі

традиційні інвестиційні інструменти, як цінні папери. Водночас, Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (Commodity Futures Trading Commission – CFTC) класифікує криптовалюти як товари. У США судові справи відіграли провідну роль у застосування законів про цінні папери до цифрових активів. Зокрема, справа SEC проти W.J. Howe Co. у 1946 році призвела до встановлення Верховним судом США застосування тесту «Howey» для визначення того, чи кваліфікується певний актив як цінний папір і чи підпадає він під юрисдикцію SEC. Цей юридичний тест використовується і щоб визначити, чи є криптоактив цінним папером. [235]

Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund - IMF) визначає цифровий токен як актив або представлення активу в цифровому реєстрі, котрий має спільним, довіреним та програмованим [236]. Тобто сторони транзакції можуть володіти активами, які відображені в реєстрі, і надавати інструкції щодо зміни права власності. Потенційно фінансування підприємств з використанням токенів підвищує ефективність ринку фінансів, проте потребує чітких правил управління ризиками, захисту інвесторів і належного формування резервів [236]. Рада з фінансової стабільності (Financial Stability Board – FSB) також відмічає, що токенизація як інструмент фінансування має потенційні переваги у вигляді підвищення ефективності та прозорості фінансового ринку [237].

Отже, передові економічні держави надають пріоритет включенню цифрових активів до існуючих правових та регуляторних норм, виходячи з необхідності забезпечення стабільності ринку та захисті інвесторів і зменшенні ринкових ризиків, хоча це може потенційно перешкоджати швидкому розвитку інновацій у даній сфері.

Законодавство України ще не сформоване в даному напрямку. Прийнятий 17 лютого 2022 року закон України «Про віртуальні активи» № 2074-IX станом на березень 2026 року досі не набрав чинності. Закон регулює правовідносини щодо обороту віртуальних активів в Україні, визначає права та обов'язки учасників даного ринку, засади державної політики у сфері обороту віртуальних активів. Закон визначає віртуальні активи як нематеріальні блага; вони можуть бути незабезпеченими або забезпеченими. Під забезпеченням віртуального активу розуміється посвідчення ним майнових прав, зокрема прав вимоги на інші об'єкти

цивільних прав. Забезпечення віртуальних активів не є забезпеченням виконання зобов'язання. Під посвідченням майнових прав розуміється підтвердження права власника забезпеченого віртуального активу вимагати об'єкт забезпечення. Фінансовими віртуальними активами є забезпечений віртуальний актив (валютними цінностями, цінним папером або деривативним фінансовим інструментом). Віртуальні активи не є засобом платежу на території України та не можуть бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги) [231].

Дослідження досвіду використання технології блокчейн у ланцюгах постачання аграрної продукції показують зменшення транзакційних витрат, які стосуються пошуку інформації, ведення переговорів, укладання угод, а рух документів через смарт-контракти підвищує довіру між учасниками та спрощує залучення фінансування під заставу товарів і майбутніх надходжень за контрактами [241]. Також блокчейн дозволяє знизити витрати на доступ до фінансування [242].

Українські дослідники розглядають токенизацію переважно як складову цифрової трансформації фінансового ринку та інституціонального оформлення віртуальних активів [243], токенизації нерухомості або активів місцевих громад [244]. У вітчизняній науці дискусія про віртуальні активи зосереджена переважно на загальному порядку і перевагах токенизації фінансових активів [245], аналізі ринку криптовалют [246], оподаткуванні [247], повноваженнях регуляторів та токенизації активів місцевих громад і інтеграції з європейськими стандартами [244; 248]. Водночас недостатньо розробленими залишаються питання використання токенизованих активів саме в агробізнесі: визначення резервного пулу, оцінки біологічних активів і запасів, параметри емісії ART, правила викупу токенів, порядок аудиту забезпечення, захист інвесторів за умов воєнних і форс-мажорних ризиків та умов нестабільності.

Токенизація передбачає трансформацію прав власності або економічних прав на актив у цифрову форму. Як було визначено, найбільш перспективним інструментом залучення фінансування є ART, які мають обіг у блокчейн-середовищі на цифровій платформі. В такому випадку токен може бути прив'язаний до активів через резервну модель, пов'язану з реальними оборотними чи необоротними активами. Це

важливо для агробізнесу, оскільки дає можливість залучення капіталу емітентом токенів, що забезпечені реальними активами підприємства. У підприємствах АПК об'єктами токенизації можуть бути наступні активи:

- земельні ресурси;
- урожай сільськогосподарських культур (майбутній або готова продукція);
- підприємство як цілісний майновий комплекс;
- окремі інфраструктурні об'єкти;
- біологічні активи (багаторічні насадження, тварини, біологічні активи);
- запаси;
- дебіторська заборгованість за реалізовану продукцію, зокрема на експорт.

Практичне тестування механізму токенизації активів для залучення фінансування доцільно здійснювати на основі даних фінансової звітності аграрного підприємства ТОВ «Леляківське», яке знаходиться у селі Леляки Пирятинської міської громади Лубенського району Полтавської області. Станом на кінець 2025 року в господарстві утримувалося 1928 голів великої рогатої худоби, в тому числі 807 корів основного молочного стада. Площа сільськогосподарських угідь підприємства становить близько 1700 гектарів ріллі та 118 гектарів пасовищ, що створює умови для організації власної кормової бази для тваринництва. Впровадження сучасних виробничих технологій, висока якість продукції та продуктивність зробили дане підприємство одним із найбільш успішних аграрних підприємств Полтавської області.

Ключові показники розміру станом на кінець року та діяльності ТОВ «Леляківське» за 2021-2025 роки наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Показники розміру та діяльності ТОВ «Лесяківське» за 2021-2025 рр., тис грн

Показник	2021	2022	2023	2024	2025	2025/2021
Необоротні активи	84 203	106 024	141 242	170 488	220 133	+135 930
Оборотні активи	83 100	93 851	86 099	116 295	140 342	+57 242
Всього активи	167 303	199 874	227 341	286 743	360 475	+193 172
Власний капітал	97 954	122 222	145 767	209 959	277 269	+179 315
Довгострокові зобов'язання	22 787	23 352	30 169	36 462	46 647	+23 860
Поточні зобов'язання	46 562	54 300	51 405	40 322	36 559	-10 003
Запаси	40 913	42 646	46 370	55 181	74 293	+33 380
Поточні біологічні активи	14 570	17 703	20 280	21 517	28 765	+14 195
Дебіторська заборгованість за продукцію і товари	7 548	8 736	11 764	18 366	26 267	+18 719
Грошові кошти та їх еквіваленти	2 589	11 745	592	4 230	1 409	-1 180
Чистий дохід від реалізації продукції	119 567	130 811	171 894	201 364	213 825	+94 258
Валовий прибуток	44 017	47 107	54 083	86 180	91 199	+47 182
Чистий прибуток	31 920	24 201	23 545	63 290	67 310	+35 390

Джерело: Складено автором за даними звітності ТОВ «Лесяківське»

Підприємство показує гарну динаміку розвитку і високий рівень прибутку, що є наслідком росту цін, ефективного управління витратами, оптимізації виробничих процесів і підвищення продуктивності. Ріст оборотних активів відновився після шоків повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році. З 2021 року балансова вартість загальних активів зросла на 115,5%, оборотних активів – на 68,9%, власний капітал збільшився на 183,1% внаслідок нерозподіленого прибутку. Водночас поточні зобов'язання зменшилися на 10 млн грн, що свідчить про зниження короткострокового тиску на рефінансування операційної діяльності, в той час, як у 2022 і 2023 роках відмічалось значне зростання поточних зобов'язань внаслідок росту обсягів короткострокових банківських кредитів. Протягом 2023-2025 років середній рівень заборгованості за короткостроковими кредитами банків становив 25,5 млн грн.

Підприємство спеціалізується на молочному скотарстві – у 2025 році частка молока в структурі реалізованої сільськогосподарської продукції становила 63,4 %, що на 9 п.п. більше, ніж у попередній рік. Друге місце посідають олійні культури (соняшник і ріпак), які забезпечили 15,5% надходжень. Зернові культури (кукурудза, пшениця і ячмінь) формують 11,6% виручки. Реалізація живої великої рогатої худоби тісно пов'язана із молочним виробництвом та забезпечила 9,4% від загальної вартості реалізації сільськогосподарської продукції. Загальна вартість реалізованої продукції (без дотацій і ПДВ) майже не змінилася у 2025 році – приріст склав лише 0,92% у порівнянні з 2024 роком.

Підприємство активно інвестує в розширення діяльності та технічне оновлення – розвиток молочної галузі, створило цех переробки молока на сир, реалізує проєкт відгодівлі бичків молочних порід, купує нову техніку та обладнання, а відповідно, потребує залучення значних коштів. Основним джерелом інвестицій є нерозподілений прибуток, проте підприємство активно користується довгостроковими та короткостроковими кредитами банків.

Розрахунок основних показників ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності ТОВ «Лесяківське» за 2021-2025 роки подано в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Показники ефективності та фінансового стану ТОВ «Лесяківське»
за 2021-2025 рр.**

Показник	2021	2022	2023	2024	2025	Зміна 2025/2021
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,78	1,73	1,67	2,88	3,84	+2,06
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,91	0,94	0,77	1,52	1,81	+0,90
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,06	0,22	0,01	0,10	0,04	-0,02
Коефіцієнт автономії	0,59	0,61	0,64	0,73	0,77	+0,18
Коефіцієнт заборгованості	0,41	0,39	0,36	0,27	0,23	-0,18
Коеф. відношення боргу до власного капіталу	0,71	0,64	0,56	0,37	0,30	-0,41
Чистий оборотний капітал, тис. грн	36 538	39 551	34 694	75 973	103 783	+67245
Оборотність активів	0,88	0,71	0,80	0,78	0,62	-0,26
Рентабельність продажів за валовим прибутком, %	36,81	36,01	31,46	42,80	42,65	+5,84
Рентабельність продажів за чистим прибутком, %	26,70	18,50	13,70	31,43	31,48	+4,78
Рентабельність активів за чистим прибутком, %	23,46	13,18	11,02	24,62	19,56	-0,41
Рентабельність власного капіталу за чистим прибутком, %	38,93	21,98	17,57	35,58	25,98	-8,31

Джерело: Складено автором за даними звітності ТОВ «Лесяківське»

ТОВ «Лесяківське» є фінансово придатним для тестування і пілотного впровадження реалізації моделі фінансування через ART. Підприємство має високий коефіцієнт загальної та швидкої ліквідності та значний запас чистого оборотного капіталу. Частка власного капіталу в загальній сумі активів становить 76,9%, що означає відсутність надмірного боргового навантаження. Також рентабельність залишається високою, що підвищує довіру інвесторів до спроможності емітента обслуговувати купонні виплати чи зобов'язання з викупу токенів.

Водночас низький коефіцієнт абсолютної ліквідності та низький залишок грошових коштів на кінець року свідчать, що підприємство має потребу в ліквідному оборотному капіталі. Саме цю фінансову прогалину й може заповнити такий

інструмент, як цифровий токен з резервним покриттям, адже підприємство є прибутковим і забезпечене активами, однак значна частина активів заморожена у запасах, поточних біологічних активах та операційному обороті, а не у вільно доступній ліквідності, через що підприємство мусить користуватися короткостроковими кредитами.

Модель фінансування аграрного підприємства за допомогою ART пропонується нами як цифрова інвестиційна вимога, емітована під відокремлений (сегрегований) резервний пул активів, у який доцільно включати наступні активи:

- готова продукція, розміщена на власних і сертифікованих складах;
- поточні біологічні активи, підтверджені бухгалтерським обліком і незалежною оцінкою;
- дебіторська заборгованість за продукцію і послуги від надійних покупців за укладеними договорами поставки;
- резерв ліквідності у формі грошових коштів або їх еквівалентів.

Має бути також передбачене страхове покриття та визначені в інвестиційному договорі тригери викупу токенів. Емісія токена робиться з надлишковим забезпеченням і регулярною переоцінкою резервного пулу. Це знижує волатильність для інвесторів і наближає такий інструмент за характеристиками до забезпеченого короткострокового кредиту, а не до спекулятивного криптоактиву.

Максимальний обсяг емісії токенів у періоді t може визначатися за формулою:

$$Q_t \leq \frac{a_1 \cdot P_t + a_2 \cdot BA_t + a_3 R_t + C_t}{k} \quad (3.1)$$

де:

Q_t – допустимий максимальний обсяг емісії токенів, грн;

P_t – вартість готової продукції в резервному пулі, грн;

BA_t – вартість поточних біологічних активів, допущених до забезпечення, грн;

R_t – прийнятна дебіторська заборгованість, грн;

C_t – грошовий резерв, призначений для викупу токенів, грн;

a_1, a_2, a_3 – пруденційні коефіцієнти знижок для кожного класу ліквідності

активів;

k – коефіцієнт надлишкового забезпечення.

Для пілотного тесту пропонуються консервативні параметри моделі, орієнтиром для яких використано коефіцієнти нормативів кредитного ризику для комерційних банків: $\alpha_1 = 0,50$ (або 0,70 для продукції, оціненої за цінами реалізації); $\alpha_2 = 0,35$; $\alpha_3 = 0,60$; $k = 1,25$ [249]. Дані коефіцієнти відображають різний рівень ліквідності та ризику для різних активів. Готова продукція є сировинним товаром і є більш ліквідною, ніж біологічні активи, тому для неї доцільно застосовувати вищий коефіцієнт α_1 . Зазвичай вона обліковується на балансі за собівартістю. Перевірена дебіторська заборгованість від платоспроможних покупців може мати найвищий коефіцієнт серед негрошових вимог, але лише після її аналізу та оцінки строків погашення.

Практичне використання ART потребує порівняння з альтернативними інструментами залучення капіталу. Річний економічний ефект від фінансування через емісію токенів можна подати наступним чином:

$$E = (r_b - r_t) \cdot Q - C_{str} - C_{adm} - C_{hed}, \quad (3.2)$$

де:

r_b – альтернативна річна ставка банківського фінансування, %;

r_t – річна дохідність токена (вартість обслуговування), %;

Q – обсяг емісії, грн;

C_{str} – витрати на структурування та юридичний супровід угоди, грн;

C_{adm} – адміністративні та технологічні витрати, грн;

C_{ins} – витрати на страхування та/або хеджування, грн.

Якщо $E > 0$, то токенизація є економічно привабливою у порівнянні з банківським кредитом.

Організаційно-економічна схема використання ART наведена на Рис. 3.3.

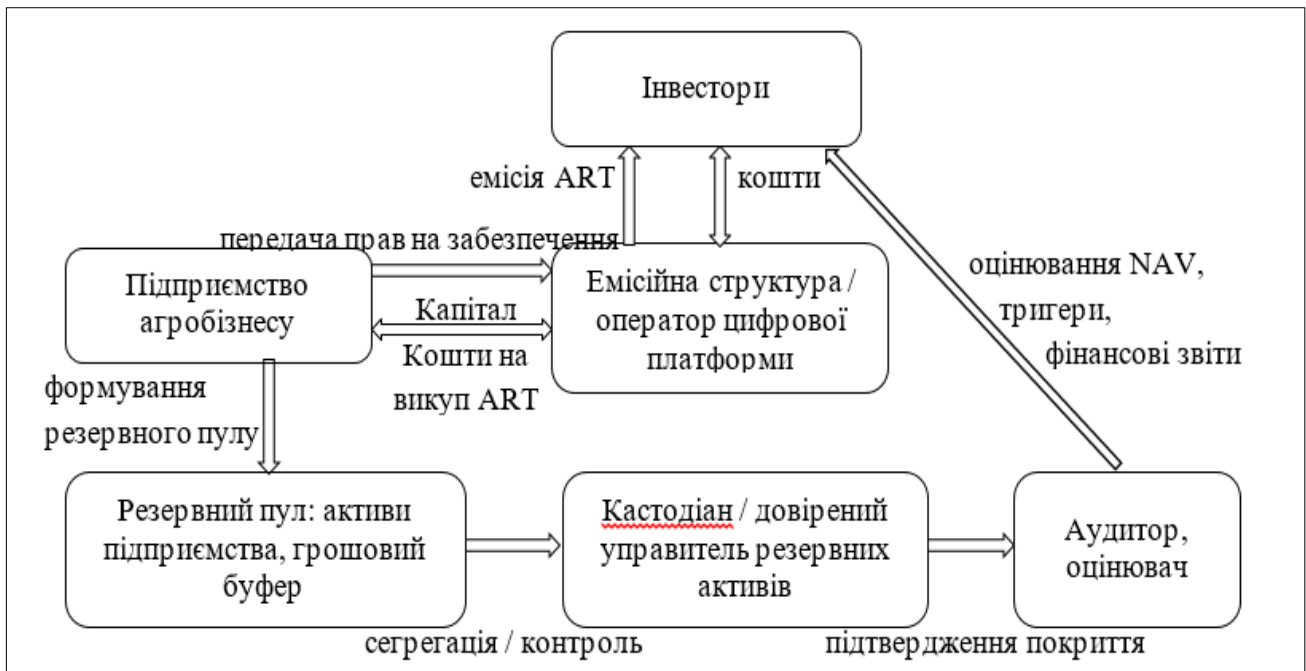

Рис. 3.3. Організаційно-економічна схема фінансування підприємства за допомогою ART

Джерело: створено автором.

Логіка даної моделі емісії ART є наступною. Підприємство передає визначені права на забезпечення спеціальній емісійній юридичній особі (Special Purpose Vehicle, SPV) або оператору платформи з управління цифровими активами. Інвестори купують токени й таким чином через посередника надають підприємству необхідний оборотний капітал. Резервні активи залишаються сегрегованими та перебувають під наглядом кастодіана або довіреного управителя. Їхня вартість періодично підтверджується аудитором або оцінювачем. Якщо коефіцієнт покриття застави опускається нижче за визначений умовами емісії поріг, то емісійна структура автоматично блокує нову емісію і вимагає додаткового внесення резервів або ж ініціює процедуру дострокового викупу ART.

У цій схемі захист прав інвесторів забезпечується на різних етапах. Особливу роль в цьому процесі відіграє аудитор/оцінювач через оцінювання NAV (Net Asset Value — Чиста вартість активів) та контроль тригерів вартості токенів. NAV токенизованих активів відображає реальну вартість резервного пулу активів, які

забезпечують емісію, за вирахуванням усіх зобов'язань в розрахунку на 1 токен. Зміна вартості реальних активів призводить до того, що змінюється NAV і це допомагає інвесторам визначити, чи є поточна ціна токена справедливою [250].

Під тригерами (*triggers*) у контексті роботи аудитора та оцінювача після емісії токенів маються на увазі події або умови, що автоматично запускають певні фінансові чи регуляторні наслідки, передбачені інвестиційними угодами. Основними є тригери NAV і регуляторні тригери. Наприклад, якщо реальна вартість резервного пулу активів падає нижче визначеної межі у 20% за місяць, це може дати інвесторам право вимагати дострокового викупу токенів або припинення операцій. Оцінювач використовує тригери для розрахунку ризиків і дисконтів. Якщо проєкт наблизився до тригера, то це має бути відображено у звіті та вартості токена. Аудитор перевіряє, чи правильно відображено у звітності зобов'язання, які виникають у разі спрацювання цих тригерів (наприклад, потенційні штрафи або виплати інвесторам) [251].

Перевірку запропонованої моделі проведемо на основі даних ТОВ «Леляківське» за 2025 рік. Виходячи з того, що підприємство потребує залучення короткострокового фінансування до 1 року для поповнення оборотного капіталу, то резервний пул має формуватися з великих за обсягом і відносно ліквідних активів балансу станом на кінець 2025 року:

- запаси готової продукції – 25 279 тис. грн;
- поточні біологічні активи – 28 765 тис. грн;
- дебіторська заборгованість за продукцію – 26 267 тис. грн.

Загальна балансова вартість цих активів становить 80 311 тис. грн або 57,2% оборотних та 22,3% усіх активів підприємства. Із застосуванням запропонованих вище рівнів пруденційних коефіцієнтів для моделі прийнятна вартість забезпечення становить 38 467 тис. грн. З урахуванням коефіцієнта надлишкового забезпечення $k = 1,25$ максимально допустимий обсяг емісії токенів становить:

$$Q_t \leq \frac{0,5 \cdot 25\,279 + 0,35 \cdot 28\,765 + 0,6 \cdot 26\,267}{1,25} = 30\,773 \text{ тис. грн}$$

Отже, такий консервативний пілотний випуск може бути округлений до 30 млн грн. Даний обсяг є достатньо суттєвим для сезонної підтримки рівня оборотного капіталу, але водночас лишається помірним відносно загальної суми активів (8,32%) і власного капіталу (10,82%), що обмежує фінансовий ризик для підприємства та ризику для інвесторів. Даний обсяг емісії дещо більший за обсяг заборгованості за короткостроковими кредитами банків станом на початок 2025 року, який становив 22 125 тис. грн.

Якщо ТОВ «Леляківське» залучає 30 млн грн шляхом емісії ART, то це збільшує обсяг ліквідних ресурсів та поточні зобов'язання. Скориговані оборотні балансові активи таким чином становитимуть 170 342 тис. грн, а відповідне токенизоване зобов'язання визнаватиметься як забезпечене фінансування у статті «Інші поточні зобов'язання» поточних зобов'язань пасиву балансу. Рівень коефіцієнта загальної (поточної) ліквідності хоча і зменшиться, але залишиться на прийнятному рівні у розмірі 2,56.

ТОВ «Леляківське» демонструє стаке зростання, високу рентабельність та грамотне управління балансом, успішно долає наслідки зовнішніх шоків, спричинених військовими діями. Збільшення власного капіталу та оптимізація структури зобов'язань підтверджують фінансову стійкість компанії та здатність виконувати боргові зобов'язання. Проте, низький коефіцієнт абсолютної ліквідності та дефіцит вільних грошових коштів створюють потребу в додатковому оборотному капіталі, що змушує фірму залучати короткострокові банківські позики. Для розв'язання проблеми пропонується впровадити таку інноваційну модель фінансування через емісію забезпечених токенів (ART), резервним покриттям яких виступає сегрегований пул ліквідних та високоліквідних активів підприємства. Дана модель ART дозволяє залучити 30 млн грн короткострокового фінансування, що перевищить поточний обсяг банківської заборгованості, зберігаючи при цьому прийнятні показники ліквідності та фінансової стійкості.

Модель передбачає надійний захист інтересів інвесторів шляхом страхового покриття, регулярної переоцінки активів, контролю тригерів викупу токенів та участі аудиторів, що знижує ризики та підвищує довіру до новітнього інструменту.

Отже, впровадження ART стало економічно доцільним та фінансово виправданим інструментом залучення обігових коштів ТОВ «Леляківське», що сприяє зниженню залежності від банківського кредитування та підвищенню фінансової гнучкості підприємства.

Військові дії й супутні економічні потрясіння в Україні ускладнюють приплив капіталу до аграрного сектору країни, що відрізняється високою ресурсоемністю та низькою ліквідністю. У сформованій ситуації перспективним рішенням виступає застосування гібридних фінансових інструментів – токенів, забезпечених реальними активами (ART). Процес токенизації дозволяє подрібнювати права власності, що розширює можливості для роздрібних інвесторів та спрощує залучення коштів для малих та середніх сільськогосподарських підприємств. Зарубіжний досвід, зокрема регулювання в ЄС (MiCA) та США, підкреслює ключову роль чіткої правової бази для цифрових активів, що сприяє розвитку ринку та захисту вкладників.

В Україні нормативно-правова база ще не сформована остаточно: закон «Про віртуальні активи» ухвалено, але не набрав чинності, що вимагає прискореної розробки нормативних актів для регулювання токенизації. Практичний експеримент з емісії ART на прикладі ТОВ «Леляківське» доводить доцільність та реальність використання цього механізму для агробізнесу. Токенизація таких активів, як земля, врожай, біологічні ресурси та дебіторська заборгованість, здатна підвищити інвестиційну привабливість галузі, знизити транзакційні витрати та покращити доступ до інвестицій. Отже, впровадження токенизації в агропромисловий комплекс України стало перспективним напрямком для зміцнення фінансової стійкості. Для успішної реалізації знадобиться подальший розвиток правового регулювання та формалізація моделей емісії, посилення захисту інвесторів та адаптація міжнародних практик до українських реалій.

Вище обґрунтовано та реалізовано модель фінансування аграрного підприємства за допомогою ART-технології, яка стає цифровою інвестиційною вимогою, емітованою під відокремлений резервний пул активів, до якого доцільно включати такі активи: готова продукція, розміщена на власних та сертифікованих складах; поточні біологічні активи, підтверджені бухгалтерським обліком та

оцінювачем; дебіторська заборгованість за продукцію та послуги від надійних покупців за укладеними договорами постачання; резерв ліквідності у формі коштів або їх еквівалентів. У результаті визначено ключові переваги моделювання ART для ТОВ «Лесяківське» у розрізі:

- залучення значного обсягу фінансування: близько 30 млн грн, що розв'язує проблему браку обігового капіталу.
- зниження залежності від банківського кредитування: зменшення вартості обслуговування боргу та підвищення фінансової гнучкості.
- підвищення інвестиційної привабливості: токенизація активів робить їх більш доступними для широкого кола інвесторів.
- захисту інтересів інвесторів: передбачені механізми страхового покриття, переоцінки активів та контролю викупу токенів.

Отримані результати підтверджують доцільність ART-технології як новітнього інструменту залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах економічної турбулентності.

3.3. Прогнозування економічної ефективності реалізації стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України

Прогнозування економічної ефективності реалізації стратегій з підвищення інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств в Україні набуло актуальності на тлі затяжної кризи. Військовий конфлікт завдав найтяжчого удару по сільському господарству, скоротивши обсяги експорту ключових культур, таких як кукурудза, пшениця та соняшникова олія. В цих умовах розробка ефективних інвестиційних планів стає життєво необхідною для збереження життєздатності агропідприємств, підтримки національної економіки та пом'якшення глобальних проблем продовольчої безпеки, ускладнених війною.

Для прогнозування економічних результатів застосовується комплексний методологічний апарат, що об'єднує якісні та кількісні інструменти: статистичний аналіз, системні та діалектичні оцінки, а також змішані дослідницькі підходи. Ці

методи дозволяють оцінити показники ефективності підприємств з урахуванням військових втрат та макроекономічних ризиків. Багатогранний підхід необхідний для формування науково обґрунтованої стратегії, здатної адаптуватися до складнощів агробізнесу та стимулювати відновлення сільськогосподарської галузі.

Попри державні заходи підтримки, включаючи податкові преференції та пільгове кредитування, їх ефективність знижується через фрагментарність та недостатнє охоплення. Сектор стикається з серйозними бар'єрами: дефіцитом кадрів, логістичними порушеннями, фінансовими обмеженнями. Подолання цих перешкод через цілеспрямовані інвестиційні стратегії є критично важливим для підвищення економічної віддачі агропідприємств та довгострокової продовольчої безпеки як в Україні, так і за її межами. Таким чином, прогнозування інвестиційного потенціалу в аграрному секторі стало не лише інструментом оцінки поточних можливостей, але й основою стратегічного планування сталого розвитку в державі.

Військовий конфлікт спричинив кризу в сільському господарстві: мобілізація призвела до гострої нестачі кваліфікованої робочої сили, а погіршення екологічної ситуації та розриви ланцюгів постачання зачепили не лише Україну, а й сусідні держави, а також світову економіку. В умовах наслідків військового конфлікту в Україні пріоритетом стає впровадження інноваційних методів та зростання стійкості для повернення українських підприємств на світові ринки. У контексті подолання цих викликів стратегічні інвестиції відіграють вирішальну роль у відновленні агропромислового виробництва, гарантують економічну стійкість та довгострокову продовольчу безпеку країни.

Методології прогнозування економічної ефективності реалізації стратегії формування інвестиційного потенціалу агропідприємств України включає набір аналітичних інструментів, націлених на діагностику та посилення інвестиційного потенціалу. Використовується комплексна стратегія, що об'єднує якісні та кількісні методики побудови системи прийняття інвестиційних рішень. Статистичний апарат займає ключове місце в обробці аграрних даних: застосовуються трендовий аналіз, індексні методи та порівняльні оцінки. Це виявляє зв'язки між економічними індикаторами та умовами роботи аграрної сфери. Для вивчення взаємозв'язків між

факторами, що впливають на інновації та ефективність галузі, використовується діалектичний метод наукового пізнання, що допомагає виявляти сильні та слабкі сторони агросектору, сприяє обґрунтованому стратегічному плануванню. Також застосовується системний підхід для формування цілісного уявлення про фінансову стійкість аграрних підприємств, що об'єднує низку компонентів для оцінювання економічного стану галузі. Ключові показники стратегій зі зростання інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств вимірюють економічну ефективність для порівняльного аналізу з іншими секторами та країнами. Ці показники розділені на категорії, кожна з яких відображає конкретні сфери діяльності. Сукупність цих показників формує інтегрований індекс конкурентоспроможності агрогосподарства, щоб отримати цілісне уявлення про результати діяльності сектору з плином часу.

Для аналізу впливу зовнішніх факторів на економічну ефективність реалізації стратегій зі зростання інвестиційного потенціалу агропідприємств використовується підхід, що включає систематичний огляд літератури, інформації та статистичний аналіз сільськогосподарських даних та кластеризації регіонів за економічними втратами, оцінку політики тощо. Ця комплексна методологія гарантує врахування аспектів сільськогосподарської діяльності при формуванні інвестиційних стратегій. Гармонізація методологічних процесів веде до зростання ефективності стратегічного планування та прогнозування бюджету сільськогосподарських підприємств України.

Оцінка ефективності та інвестиційної привабливості аграрних підприємств базується на вивченні комплексу детермінант, включаючи інституційне середовище, рентабельність, рівень державної підтримки та стан інфраструктури. Порівняльна характеристика інвестиційних процесів виявляє міжгалузеві відмінності: у низці напрямків спостерігається приплив капіталу, зумовлений сприятливим контекстом та відповідністю стратегії ринковим запитам. Водночас агропромисловий сектор стикається з ризиками, пов'язаними з макроекономічною нестабільністю, валютними флуктуаціями та змінами податкового регулювання, що безпосередньо впливає на інвестиційні рішення. Економічну ефективність українських аграрних господарств визначає множина змінних, що вимірюються через систему ключових показників ефективності (KPI). Комплексна оцінка цих метрик дозволяє відобразити підсумки

господарської діяльності для зіставлення конкурентоспроможності сільського господарства з іншими національними та глобальними економічними сегментами. Показники КРІ пропонується структурувати за функціональними напрямками, при цьому динаміка виробничих та збутових обсягів корелює з продуктивністю праці, підтверджуючи зв'язок між операційною ефективністю та загальними фінансовими результатами при формуванні інвестиційного потенціалу агропідприємств.

На формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу позитивно впливають наступні параметри:

Продуктивність праці: підвищення показника покращує індекс економічної ефективності агропідприємства. Зростання індексу прибутковості праці підтверджує високу фінансову привабливість проєктів: на кожен вкладений одиницю валюти чи гривні генерується більше одиниць чистого наведеного прибутку.

Чистий прибуток: Зростання цього показника у агропідприємств корелює з коефіцієнтом ефективності, значення якого інтерпретується як співвідношення загальної вартості портфеля до початкових інвестицій, що еквівалентно чистій дохідності за аналізований період інвестування.

Інвестиційне фінансування: Зростання коефіцієнта фінансування позитивно впливає на економічну ефективність, підкреслює значущість інвестицій. Цей коефіцієнт відбиває структуру капіталу, показуючи частку позикових коштів у фінансуванні діяльності підприємства стосовно власних джерел, що стало маркером фінансової стійкості.

Зниження рівня продуктивності, чистого прибутку та фінансування інвестицій виступають ключовими факторами, що знижують ефективність агропідприємств. Падіння дохідності інвестиційної діяльності негативно відображається на загальних результатах, підкреслює критичну важливість грамотного фінансового управління для забезпечення стійкості аграрних підприємств. Аналіз динаміки інвестиційного фінансування сільського господарства України виявляє такі тенденції: у 2025 році обсяг капітальних вкладень в економіку України збільшився на 25,2% порівняно з попереднім роком, досягнувши позначки 669,3 млрд гривень. В аграрному секторі завершений рік показало зростання інвестицій на 7%, довівши їх суму до 1,23 млрд

грн. Основну частину коштів, майже 1,2 млрд грн, було спрямовано в рослинництво, що забезпечило зростання цього показника на 10% у річному обчисленні. Навпаки, інвестиції у тваринництво суттєво знизилися, скоротившись удвічі та склавши лише 23,3 млн грн. Значне зростання продемонструвало сектор виробництва харчових продуктів: капітальні вкладення у цю галузь збільшилися в 1,6 раза, досягнувши 607,9 млн грн. Динаміка за окремими напрямками агровиробництва виглядала таким чином: виробництво олії отримало 463,6 млн грн фінансування (зростання на 43%), м'ясні продукти – 51,3 млн грн (приріст 91%), а молочні вироби – 34,4 млн грн. [256]. Але, темпи оновлення інвестиційного потенціалу підприємств відстають від вимог технологічної трансформації агросектору. В умовах дефіциту коштів фокус зміщується на рентабельні напрямки. Така стагнація перешкоджає впровадженню інновацій та знижує інвестиційний потенціал українського АПК на світовому ринку. Обмеженість інвестиційних ресурсів для модернізації інфраструктури агросектору в умовах воєнного конфлікту додатково ускладнює шлях до сталого економічного зростання.

Український аграрний сектор стикається з низкою проблем, що обмежують реалізацію стратегії формування інвестиційного потенціалу агропідприємств країни. Серед них – не розв'язане питання протипіхотних мін, зростання імпортозалежності та відсутність стандартизованих моделей оцінки інвестицій, що ускладнює аналіз інвестиційної привабливості підприємств. Недостатньою є інтеграція інноваційних показників в інвестиційні моделі, що потребує доопрацювання для покращення інвестиційних рішень. Зважаючи на ці фактори, в дисертації пропонується реалізація ART-технології як інструментарію залучення інвестицій в АПК України в умовах економічної турбулентності. У роботі підтверджується, що попри військові виклики аграрна промисловість України зберігає можливості для відновлення та розвитку у післявоєнний період. Для їх реалізації потрібні цілеспрямовані інвестиційні стратегії, що ґрунтуються на наукових даних, враховують сукупність проблем та новітні методи прогнозування та оцінки ефективності. У роботі удосконалено *комплексний підхід* до прогнозування та оцінювання ефективності інвестицій в агропромисловий сектор України, інтегрований у стратегії зростання та післявоєнного відновлення

країни. Цей підхід враховує критерії, прояви, наслідки та напрями оптимізації в стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України (табл. 3.8).

Аналіз комплексного підходу у прогнозуванні та оцінюванні ефективності інвестицій в агропромисловий сектор України свідчить, що ключовими критеріями є пріоритетність стратегічного планування; методологія прогнозування та оцінки; інвестиційний потенціал, супутні ризики та стратегічна роль розвитку українського агросектору. Це формує напрями їх удосконалення для підвищення ефективності інвестицій та зниження негативного впливу та дефіциту капіталовкладень. Виявлені результати підтверджують обмеженість традиційних моделей прогнозування й оцінки ефективності інвестицій та обґрунтовують доцільність новітніх інструментів на основі цифровізації та ART-технології з орієнтацією на ефект. Для оцінювання економічної ефективності фінансового інструменту, запропонованого в підрозділі 3.1, порівнюємо ART-фінансування з традиційним короткостроковим банківським кредитуванням.

Припустимо, що підприємству необхідні кошти в сумі 30 млн грн на один виробничий цикл тривалістю 1 рік. Згідно з даними НБУ середня відсоткова ставка у національній валюті за новими кредитами резидентам станом на січень 2026 року становить 19,86% річних [256]. З урахуванням комісій та інших платежів ефективна відсоткова ставка буде близько 21% річних, що можна використати для даної моделі як альтернативну річну ставку банківського фінансування (r_b). Річну дохідність токена (r_t) доцільно прийняти на рівні 15% річних, що значно вище процентних ставок за новими депозитами резидентів у національній валюті у січні 2026 року (10,3% річних) [257]. Це прийнятний рівень, адже як альтернатива для інвесторів будуть гривневі ОВДП.

Таблиця 3.8

Комплексний підхід до прогнозування та оцінювання ефективності інвестицій в агросектор України

Критерії	Прояви	Наслідки	Напрями оптимізації
Пріоритетність стратегічного планування в умовах кризи	Вплив військового конфлікту	Тривалі бойові дії завдали серйозної шкоди аграрному сектору України, який відіграє визначальну роль у національній економіці та забезпеченні продовольчої незалежності	Впровадження сценарного планування, забезпечення безперервності процесів, цифровізації, синхронізації стратегій із ризик-менеджментом та актуальними потребами безпеки
	Багатогранність проблем	Агропромисловий комплекс стикається із системою бар'єрів, серед яких дефіцит кадрів, логістичні порушення, фінансові обмеження, екологічні загрози та макроекономічна нестабільність	Перехід від жорстких довгострокових програм до гнучкого адаптивного управління, сценарного моделювання, децентралізації прийняття рішень, моніторингу ризиків та синхронізації оперативних дій із глобальними цілями
	Обмеженість поточних рішень	Державні програми втрачають ефективність через фрагментарність та недостатню системність	Впровадження ситуаційного управління та сценарного планування, де стратегія виступає не як фіксований план, а як постійний процес прийняття рішень на основі реальних даних
Методологія прогнозування та оцінки ефективності	Інтегрована методологія	Для оцінки інвестиційної привабливості та економічної віддачі застосовується поєднання якісних та кількісних інструментів, включаючи статистичні методи, системний та діалектичний аналіз	Перехід від ізольованого аналізу до синтезу моделей; впровадження ШІ, перехід до управління на основі Value-Based Management, динамічна верифікація цілей та синхронізація з методологіями Інтегрованого бізнес-планування
	Ключові показники ефективності (KPI)	Аналіз ефективності базується на групі KPI, об'єднаних у блоки, які формують єдиний індекс конкурентоспроможності галузі	Перехід від ретроспективного аналізу до гнучкого предиктивного управління. Це досягається через інтеграцію з методологією OKRs (цілі та ключові результати), автоматизацію збору даних та фокус на якості, а не лише на кількості
	Роль продуктивності та прибутку	Спостерігається позитивна кореляція між зростанням чистого прибутку та продуктивності праці зі загальною економічною ефективністю	Перехід від оцінки минулих фінансових результатів до комплексного прогностичного моделювання; встановленні причинно-наслідкових зв'язків між ресурсами, операційною продуктивністю та кінцевою маржинальністю бізнесу
	Значення фінансування	Збільшення частки позикових коштів виступає драйвером зростання ефективності, що підтверджує роль залучення капіталу	Синхронізація фінансових потоків для розвитку та перехід від залишкового принципу розподілу коштів до проактивного моделювання, де фінанси є драйвером кількісних та якісних результатів
	Негативний вплив	Зниження рентабельності активів та показників ліквідності від'ємно впливає на економічну результативність підприємств	Зміщенні фокуса з оптимістичних сценаріїв на проактивне управління ризиками через стрес-тестування, аналіз невизначеності, методів «дерева відмов» та коригування цільових показників результативності (KPI)

Продовження табл. 3.8

Інвестиційний потенціал та супутні ризики	Дефіцит капіталовкладень	Темпи приросту інвестицій у сільське господарство залишаються недостатніми для повноцінної модернізації, зокрема у тваринництві	Долається через диверсифікацію джерел фінансування та покращення інвестиційного клімату. Для нівелювання ризиків застосовують страхування інвестицій, сек'юритизацію та поетапне фінансування
	Пріоритет доходності	Обмеженість ресурсів змушує зосереджуватися на рентабельних напрямках, що гальмує технологічне оновлення галузі	Перехід до агресивної інвестиційної стратегії, що вимагає усвідомленого балансу, де цільова норма прибутку досягається виключно через пропорційно вищі фінансові ризики
	Бар'єри для інновацій	Нестача нових технологій та слабка диверсифікація переробного сегмента звужують можливості для розвитку виробників	Страхування воєнних ризиків, розширення державно-приватного партнерства та податкових й митних стимулів. Це трансформує інноваційні ризики на інвестиційно привабливу стратегію бізнесу та залучає внутрішній і міжнародний капітал
	Пошук нових рішень	В умовах економічної турбулентності доцільно впроваджувати ART-технології як механізм стимулювання інвестиційної активності	Перехід від статичних оцінок до динамічного ризик-менеджменту, що включає: цифровізацію скринінгу (Big Data/AI), укладання інвестиційних угод (Due Diligence), диверсифікацію за класами активів, страхування воєнних та політичних ризиків
Стратегічна роль розвитку	Внесок у глобальну безпеку	Стабільність українського агросектору безпосередньо враховується у глобальній продовольчій безпеці	Перехід від реактивного управління кризами до проактивного сталого розвитку. Пріоритетним напрямом є інвестиції в економічну, екологічну та цифрову стійкість, що перетворює країну з реципієнтів міжнародної допомоги на гарантів колективної стабільності
	Відродження та розвиток	Цілеспрямовані стратегічні інвестиції необхідні для відновлення виробничих потужностей, зміцнення довгострокової продовольчої незалежності та зростання економічної стабільності держави	Перехід від точкових відновлюваних дій до комплексного людиноцентричного програмування, що забезпечує довгострокову стійкість, конкурентоспроможність та адаптивність до глобальних викликів
	Стійкість через інновації	Впровадження передових методів та стійкості бізнесу стали ключовими умовами для повернення українських аграріїв на міжнародні ринки	Перетворення вразливостей на конкурентні переваги. З позиції стратегічного розвитку він передбачає перехід від реактивного захисту (реагування на кризу) до проактивного розвитку (адаптації та трансформації)

Джерело: створено автором.

За результатами розміщення на первинному ринку у січні 2026 року ОВДП зі строком погашення до 1 року мали середньозважену дохідність 16,32% річних [258]. На вторинному ринку дохідність для роздрібних інвесторів була нижча на 0,5-1,0% річних, не враховуючи комісійні витрати та витрати на обслуговування рахунку цінних паперів.

Витрати на структурування та юридичний супровід угоди з токенизації ($\approx 0,5\%$ суми емісії); адміністративні та технологічні витрати – близько 250 тис. грн; витрати на страхування ($\approx 0,5\%$ суми емісії) разом будуть складати 550 тис. грн.

Виходячи з цього, річний економічний ефект від фінансування через випуск токенів буде позитивним:

$$E = (0,21 - 0,15) \cdot 30\,000 - 550 = 1\,250 \text{ тис. грн}$$

Навіть якщо різниця відсоткових ставок звузиться до 2 п.п. і E зменшиться майже до нуля, то запропонований механізм токенизації матиме привабливість завдяки іншим факторам: диверсифікації каналів фінансування, підвищенню прозорості та іміджу підприємства, можливості повторних емісій після першого успішного циклу, поступової підготовки підприємства і фінансового ринку в особі потенційних і активних інвесторів до можливого використання інших інструментів залучення капіталу.

В умовах іншого конкретного підприємства є сенс розглянути інші сценарії формування резервного пулу активів – лише запаси готової продукції чи вся сума запасів, можливо, і необоротні активи у пулі, в тому числі окремі інфраструктурні об'єкти або підприємство як цілісний майновий комплекс.

Тестування запропонованої моделі токенизації оборотних активів на основі даних ТОВ «Лесяківське» дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. Досліджуване підприємство має достатньо активів для консервативної емісії ART. Резервний пул формується з ліквідних активів балансовою вартістю 80 311 тис. грн, що складає лише 22,3% усіх активів.
2. Пілотний проєкт залучення капіталу у розмірі 30 млн грн не створює надмірного ризику кредитного плеча (левериджу), зберігаючи коефіцієнт загальної ліквідності на прийнятному рівні 2,56.

3. Токенізація дозволяє подолати розрив між концентрацією вартості у запасах і біологічних активах та потребою в грошових коштах протягом виробничого циклу.
4. Даний інструмент створює не лише економічний ефект в розмірі 1 250 тис. грн на рік, а й позитивні організаційний і іміджевий ефекти.

Для з'ясування масштабованості запропонованого інструменту фінансування також проведено оцінку можливого обсягу емісії ART і економічного ефекту використання ART для найбільших агрохолдингів України (які наведено у 2 розділі даної роботи у таблиці 2.21) за даними звітності станом на 2025 рік. Для компаній, які провели публічне розміщення акцій, використано консолідовану звітність (окрім агрохолдингу Ukrlandfarming). Інші («Агропросперіс», «Контінентал Фармерз Груп», «Епіцентр Агро», «Акріс Агро», «ГК Енселко») не розміщують у вільному доступі фінансову звітність, але щодо окремих компаній цих холдингів вона доступна на сервісі «YouControl» [259]. Для оцінки максимального обсягу емісії ART щодо агрохолдингів «Акріс Агро» і «ГК Енселко» використано фінансову звітність ТОВ «Акріс Агро Груп» і ТОВ «Енселко Агро» відповідно, як ключових і найбільших компаній (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Використана для оцінки обсягу емісії ART звітність агрохолдингів України

Назва агрохолдингу	Звітність	Дата фінансового звіту
Кернел	Консолідована	30 червня 2025
МХП	Консолідована	31 грудня 2025
Астарта-Київ	Консолідована	31 грудня 2025
Акріс Агро	ТОВ «Акріс Агро Груп»	31 грудня 2025
ГК Енселко	ТОВ «Енселко Агро»	31 грудня 2025
ІМК	Консолідована	31 грудня 2025

Джерело: сформовано автором на основі даних офіційних сайтів агрохолдингів та YouControl.

Допустимий максимальний обсяг емісії ART (Q_i) в розрізі компаній становить від 633,9 до 21 304,1 млн грн і варіюється від 30,8% до 139,9% поточних зобов'язань

(у середньому 65,7%) (табл. 3.10). Для вартості готової продукції в резервному пулі використано пруденційний $\alpha_1=0,7$, для вартості поточних біологічних активів - $\alpha_2=0,35$, для дебіторської заборгованості за товари та продукцію - $\alpha_3=0,6$. Коефіцієнт надлишкового забезпечення (k) - 1,25. Грошовий резерв у моделі (C_t) прийнято на рівні 2% відсотків суми зазначених вище активів. Відповідно до європейського регламенту MiCA [232] емітенти ART зобов'язані на додаток до резервного пулу для забезпечення безперервної роботи формувати власний грошовий капітал: сума повинна становити не менше 350 тисяч Євро або 2% (3% для значних ART) від середньої суми резервних активів або 25% від суми фіксованих накладних витрат за попередній рік (залежно від того, яка сума є більшою).

Таблиця 3.10

Допустимий максимальний обсяг емісії ART за даними звітності агрохолдингів України станом на 2025 рік, млн грн

Назва компанії	Запаси готової продукції ($\alpha_1=0,7$)	Поточні біологічні активи ($\alpha_2=0,35$)	Дебітор. заборгованість за прод. ($\alpha_3=0,6$)	Грошовий резерв (C_t)	Резервний пул	Обсяг емісії ART (Q_t)	Q_t до поточних зобов'язань, %
Кернел	7 774,2	9 605,2	10 521,0	558,0	15 674,4	12 539,5	45,2%
МХП	18 014,8	13 691,2	13 860,8	911,3	26 630,1	21 304,1	30,8%
Астарта-Київ	8 966,5	1 068,9	1 050,5	221,7	7 502,7	6 002,2	85,4%
ТОВ «Акріс Агро Груп»	752,3	-	404,5	23,1	792,4	633,9	50,8%
ТОВ «Енселко Агро»	2 432,5	1 957,5	1 526,8	118,3	3 422,3	2 737,8	42,1%
ІМК	3 021,3	896,2	152,0	81,4	2 601,1	2 080,9	139,9%

Джерело: сформовано автором на основі даних офіційних сайтів агрохолдингів та YouControl (коефіцієнт надлишкового забезпечення $k = 1,25$).

Для розрахунку прогнозного економічного ефекту ART-фінансування агрохолдингів альтернативну річну ставку банківського фінансування (r_b) прийнято на рівні 20% річних, а річну дохідність токена (r_t) – на рівні 15% річних, витрати

емісії ART (структурування та юридичний супровід угоди, адміністративні та технологічні витрати, витрати на страхування) взято на рівні 1,5% суми емісії (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Прогнозний річний економічний ефект залучення фінансування шляхом емісії ART для агрохолдингів України

Назва компанії	млн. грн	грн/га
Кернел	564,3	1 554
МХП	958,7	2 663
Астарта-Київ	270,1	1 274
ТОВ «Акріс Агро Груп»	28,5	686
ТОВ «Енселко Агро»	123,2	2 124
ІМК	93,6	807

Джерело: сформовано автором на основі даних офіційних сайтів агрохолдингів та YouControl.

Суми прогнозного річного економічного ефекту залучення фінансування шляхом емісії ART для агрохолдингів України є значними та коливаються від 28,5 млн грн до 958 млн грн, що в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь ставить значні суми – від 686 грн до 2 663 грн. Точкою беззбитковості такого способу фінансування у такому випадку буде різниця між r_b і r_t на рівні не менше 1,5%.

Прогноз розвитку ринку ART в Україні вбачається перспективним. Можна рекомендувати розпочати реалізацію 5-10 пілотних проєктів на базі підприємств різних масштабів діяльності, з доступом кваліфікованих учасників та іноземних інвесторів. Це дозволить отримати доступ до альтернативного інструменту залучення капіталу та диверсифікувати джерела фінансування, знизити вартість позичкового капіталу, підвищити ліквідність традиційно недостатньо ліквідних аграрних активів, підвищити прозорість та довіру фінансових ринків до фінансування агробізнесу, а загалом сприятиме більш сталому розвитку агробізнесу.

Для повноцінного запуску в Україні ринку прив'язаних до активів токенів, потрібне формування спеціального режиму регулювання саме для ART, який би поєднував норми фінансового, цивільного, податкового, валютного та наглядового

права. Досвід Європейського Союзу, а також окремих азійських і англосаксонських юрисдикцій свідчить, що ринок таких інструментів стає життєздатним лише тоді, коли закон чітко визначає правову природу токена, права його держателя, склад і режим резервних активів, вимоги до емітента та механізми нагляду. Доцільно законодавчо врегулювати ринок криптоактивів в Україні та гармонізувати національні норми з правом ЄС. Це створить передумови для прозорого функціонування ринку, належного захисту інвесторів і розвитку нових цифрових фінансових інструментів.

У цьому контексті доцільно виокремити кілька пріоритетних напрямів реформування українського законодавства. Для обґрунтування пропонованих змін доцільно спиратися на низку конкретних нормативних актів та офіційних документів. Базовим орієнтиром для України є Регламент (ЄС) 2023/1114 про ринки криптоактивів (MiCA), насамперед його Title III щодо asset-referenced tokens, де визначено вимоги до авторизації емітента, вимог до «білої книги», управління, резерву активів, права викупу та порядку викупу. Зокрема, стаття 16 MiCA встановлює вимогу авторизації для публічної пропозиції ART, стаття 36 – обов’язок постійно підтримувати резерв активів і його юридичну сегрегацію, стаття 38 – правила інвестування резерву, а стаття 39 – право викупу держателя токена [232].

«Біла книга» – це детальний, фундаментальний документ, опублікований токен-проектом, щоб пояснити його технологію, мету та дорожню карту, технічну архітектуру та економічну модель. Він спрямований на потенційних інвесторів, допомагаючи приймати обґрунтовані інвестиційні рішення, а також на розробників та користувачів.

Українським відправним пунктом залишається Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 № 2074-IX. Водночас його практичне значення поки обмежене тим, що він не набрав чинності й прив’язаний до ухвалення окремого закону щодо податкового режиму операцій із віртуальними активами. Для запуску ART-ринку в Україні потрібне не лише формальне прийняття закону, а створення системи регуляторних норм, зважаючи на позицію НБУ у цьому напрямку, є оптимізм щодо її формування найближчим часом [231;260].

Сінгапурська модель корисна для України завдяки акценту на резерви, капітал, викуп за номіналом і чітке маркування регульованих стейблкоїнів. Monetary Authority of Singapore у документі «MAS Finalises Stablecoin Regulatory Framework» від 15.08.2023 визначила, що регульовані одновалютні стейблкоїнів мають відповідати вимогам до складу, оцінки, зберігання та аудиту резервних активів, підтримувати мінімальний капітал і ліквідні активи, забезпечувати викуп за номінальною вартістю протягом п'яти робочих днів та надавати належні розкриття інформації користувачам [261].

Гонконгська модель є особливо цінною як приклад окремого ліцензійного режиму для емітентів. Після ухвалення положення «Stablecoins Ordinance HKMA» з 1 серпня 2025 року введено режим ліцензування, який деталізовано в «Explanatory Note on Licensing of Stablecoin Issuers». У ньому прямо передбачено вимогу наявності місцевої ліцензії, мінімальний рівень фінансових ресурсів (капіталу), сегрегацію резервних активів, їх повне покриття, незалежний аудит, право держателя на викуп за номінальною вартістю, а також стандарт, за яким запити на викуп мають оброблятися, якщо інше не погоджено окремо, протягом одного робочого дня [262].

Насамперед українське законодавство має прямо відмежувати прив'язані до активів токени від інших видів віртуальних активів. У правовій системі доцільно закріпити три категорії, які відповідають європейському MiCA, де ART становлять окрему регуляторну категорію. Для України це означає, що ART повинні розглядатися не як абстрактний цифровий об'єкт, а як особливий вид цифрової вимоги, забезпеченої пулом резервних активів або майнових прав.

Другою необхідною зміною є встановлення чіткої моделі ліцензування емітентів ART. Публічна емісія та пропозиція ART мають здійснюватися лише юридичними особами, які отримали спеціальний дозвіл. Доцільною видається дворівнева модель нагляду: провідну роль щодо ART як інвестиційного інструменту має виконувати регулятор ринків капіталу, тоді як Національний банк України повинен отримати спеціальні повноваження у частині контролю за резервами у фіатних валютах, питаннями платіжної функції, валютного регулювання та

фінансової стабільності. Без такого розподілу ринок ризикує опинитися у зоні регуляторної невизначеності, де жоден орган не нестиме повної відповідальності за нагляд.

Третьою обов'язковою передумовою є запровадження стандартизованого документа розкриття інформації щодо ART. Такий документ має містити відомості про емітента, склад резервного пулу, механізм підтримання вартості токена, порядок викупу, права інвесторів, технологічну архітектуру, ризики, процедури аудиту й незалежної оцінки. У європейській практиці «біла книга» є не рекламним матеріалом, а юридично значущим інформаційним документом, за достовірність якого емітент несе відповідальність. В Україні доцільно передбачити аналогічну конструкцію, включаючи цивільно-правову та адміністративну відповідальність за неповне або недостовірне розкриття інформації (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

**Пропозиції регуляторних та законодавчих змін для запуску
ринку ART в Україні**

Блок змін	Рівень відповідальності	Суть пропозиції
Класифікація ART	Верховна Рада	Виокремити ART як окремий вид віртуального активу, відмежований від інших активів і токенизованих цінних паперів
Ліцензування емітента	НКЦПФР / НБУ	Установити дозвільний порядок емісії та публічної пропозиції ART; визначити компетенцію регуляторів
Біла книга і розкриття інформації	Закон + підзаконні акти	Запровадити обов'язковий документ розкриття із відповідальністю за недостовірні дані
Резерв активів	Закон + пруденційні нормативи	Встановити вимоги до складу, оцінки, ліквідності, сегрегації, кастодіального зберігання та аудиту резерву
Право викупу	Цивільне та фінансове право	Закріпити порядок викупу, строки виконання, правила в разі неплатоспроможності та доступ держателів до резерву
Пруденційні вимоги	Наглядові нормативи	Визначити мінімальний обсяг капіталу, резерви, стрес-тестування, управління та контроль ризиків
Вторинний обіг	Ринки капіталу / VASP regime	Легалізувати торгівлю ART лише на ліцензованих платформах із правилами зберігання, лістингу, відповідність вимогам
Фінансовий моніторинг (AML/CFT) і оподаткування	Фінансовий моніторинг та податковий кодекс	Встановити спеціальні правила верифікації та моніторингу інвестора/ окремих режим оподаткування емісії, викупу і повторного продажу

Джерело: Складено автором.

Ключовим елементом правового режиму ART має стати законодавче врегулювання резервних активів. Українське право має прямо вимагати, щоб емітент постійно підтримував достатній резерв активів, необхідний для забезпечення прав держателів токенів. Не менш важливо законодавчо встановити правила щодо допустимого складу резерву, принципів оцінки та переоцінки майна, лімітів концентрації та рівня ліквідності. Резерв має бути юридично сегрегований від іншого майна емітента та аграрного підприємства, перебувати під контролем кастодіана або довіреного управителя та бути захищеним від звернення стягнення з боку інших кредиторів емітента. Організаційна схема розвитку ринку фінансування підприємства за допомогою ART представлена на Рис. 3.4.

Поряд із цим необхідно закріпити безумовне право держателя ART на викуп токена за справедливою процедурою, у визначені строки та за заздалегідь передбаченими правилами. Особливо важливим є врегулювання дій у випадку можливої неплатоспроможності емітента: закон має визначити, чи мають держателі ART пріоритетний доступ до резервного пулу, у якому порядку здійснюється погашення вимог та які механізми раннього втручання запускаються у разі втрати достатності резервів.

Україна має також запровадити мінімальні вимоги до власного капіталу емітента ART, систем управління ризиками та внутрішнього контролю, а також до самих криптоактивів. Міжнародна практика демонструє, що емітент ART не може бути лише технологічною платформою, він має відповідати вимогам, близьким до регульованої фінансової установи [264]. Це означає необхідність встановлення вимог до достатності капіталу, ліквідності, стрес-тестування резервів, управління конфліктами інтересів, придатності керівників, безперервності діяльності та кіберстійкості.

Особливого значення набуває нормативне врегулювання аутсорсингу, кастодіальних послуг, зовнішнього аудиту та використання технічних постачальників даних. За відсутності таких норм ART-ринок може стати вразливим до операційних збоїв, маніпуляцій оцінкою резервів або втрати контролю над активами покриття.

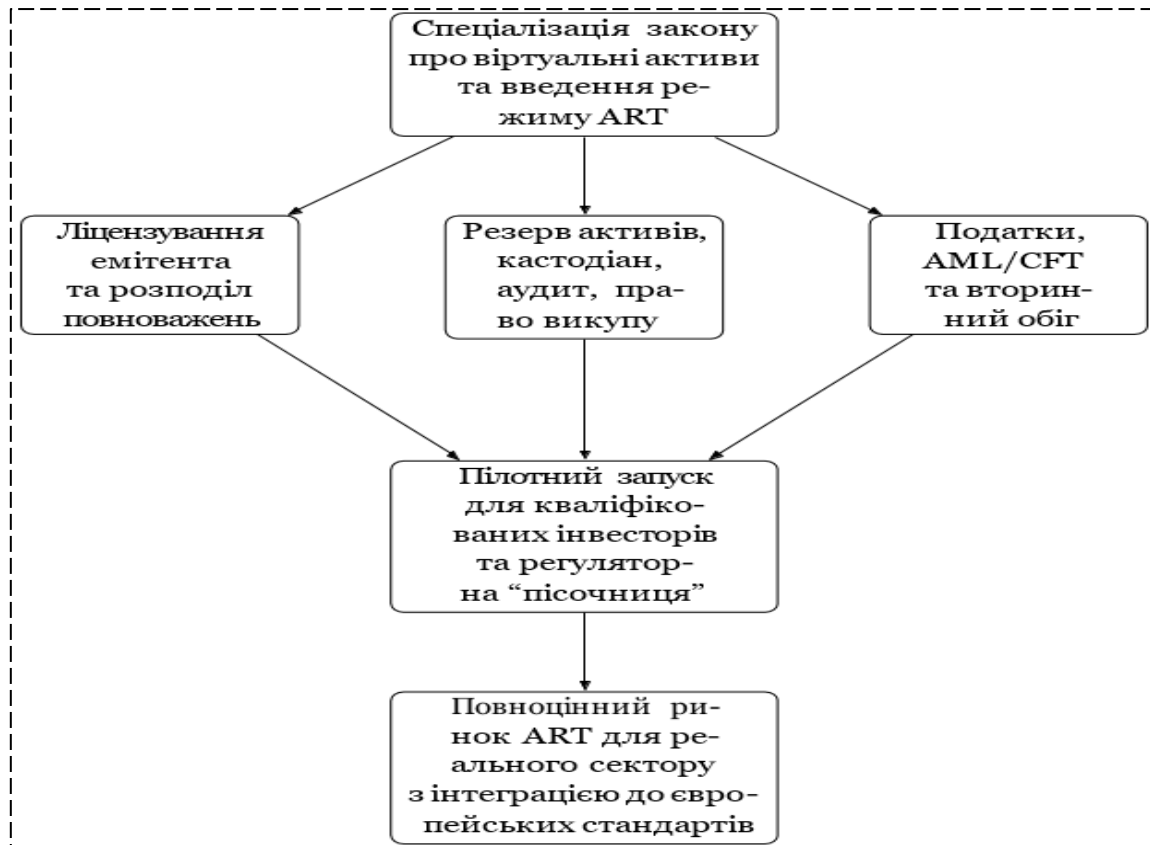

Рис. 3.4. Організаційна схема розвитку ринку фінансування підприємства за допомогою ART

Джерело: створено автором.

Окремого правового оформлення потребує вторинний обіг ART. Законодавство має визначити, на яких саме платформах можуть торгуватися такі токени, хто має право надавати послуги з їх зберігання, обміну та лістингу, а також які вимоги поширюються на операторів платформ і провайдерів послуг у сфері віртуальних активів. Варто уникнути обігу псевдо-ART без перевірки резервів і прав держателів.

Не менш важливо інтегрувати ART у систему фінансового моніторингу для емітентів, кастодіанів, операторів платформ, агентів з викупу та інших учасників ринку. В українських умовах, з огляду на воєнний стан, транскордонні платежі та підвищений ризик зловживань, такі вимоги є дуже важливими.

Податкове законодавство також має бути адаптоване. Необхідно окремо врегулювати питання оподаткування емісії, погашення, вторинного продажу ART, доходів інвестора та обліку резервних активів у емітента.

Важливим блоком законодавчих і регуляторних змін є гармонізація режиму ART із цивільним і валютним законодавством. Потрібно прямо визначити, чи може ART посвідчувати майнову вимогу до резервного пулу, чи допускається його використання у транскордонних інвестиційних структурах, як оформлюється застава токенів, чи можуть вони бути предметом виконавчого провадження та в який спосіб враховуються у процедурах банкрутства. Якщо зазначені питання не врегулювати, то ринок зіткнеться з базовими юридичними перешкодами виконання прав.

Окрім того, у разі якщо ART посилається на іноземну валюту, валютний кошик, товарні індекси або змішаний пул активів, то закон повинен визначити допустимі моделі валютного контролю та транскордонного обігу. Це особливо актуально для України в сучасних умовах.

З огляду на поточний стан української правової системи, оптимальним є поетапний запуск ринку ART. На першому етапі варто запровадити пілотний режим або так звану регуляторну «пісочницю» для обмеженого кола кваліфікованих інвесторів і обмежених обсягів емісії, зокрема і в агробізнесі. На другому етапі, після напрацювання досвіду, можна переходити до ширшого використання ART у реальному секторі. На третьому етапі можливе розширення ринку шляхом інтеграції з європейськими стандартами.

Отже, для запуску повноцінного ринку ART Україні потрібне не точкове коригування окремих норм, а формування цілісної регуляторної структури. Вона має поєднувати європейську модель правового відокремлення ART, спеціального нагляду за емітентами та резервами, пруденційних вимог і захисту інвесторів з урахуванням національних особливостей — воєнного стану, валютних обмежень, ще неформованого ринку віртуальних активів і вимог до фінансової прозорості. Саме така комплексна модель здатна створити передумови для того, щоб ART стали не спекулятивним продуктом, а дієвим інструментом залучення інвестицій у реальний сектор економіки України.

Наведені пропозиції мають також урахувати обмеження даного інструменту, які полягають в наступному:

- Регуляторний ризик. Регулювання віртуальних активів в Україні все ще перебуває в процесі формування.
- Оціночний ризик. Вартість біологічних активів та запасів зазнає коливань через нестабільність ринкових цін, тому обов'язковою має бути періодична переоцінка та консервативні пруденційні коефіцієнти.
- Операційний ризик. Емісія токенів потребує надійної цифрової інфраструктури, систем контролю доступу та аудиту.
- Ризик викупу. Нестача ліквідності може виникнути в емітента, якщо інвестори одночасно вимагатимуть викупу токенів; отже необхідними є резерви та правила розподілу коштів між учасниками у певній черговості.
- Воєнний і форс-мажорний ризик. Для України істотними є страхування, географічна диверсифікація зберігання та визначення порядку дій на випадок непередбачуваних ситуацій.

Для зменшення цих ризиків правила емісії мають включати: мінімальний рівень покриття забезпеченням, сегрегацію резервів, незалежний аудит, обмеження концентрації токенів у інвесторів, автоматизовані тригерні події та обов'язкове розкриття складу резервних активів.

Проведений аналіз показує, що прив'язані до активів токени, можуть розглядатися як результативний інноваційний інструмент залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах економічної турбулентності. Їх практична цінність впливає з поєднання характеристик: цифрової доступності для інвесторів, прив'язки до вартості реальних активів і програмовності процедур фінансового контролю.

Оцінка моделі залучення коштів через ART на прикладі аграрних підприємств показала, що обсяги можливого можуть бути значними та економічно доцільними. Для аграрних підприємств ART здатні доповнити банківське кредитування, забезпечити фракціонування інвестиційної вимоги, розширити коло потенційних інвесторів і підвищити прозорість фінансування інвестиційних проєктів.

ART пропонується як цифрова інвестиційна вимога, емітована під відокремлений (сегрегований) резервний пул аграрних активів і грошових вимог: запаси готової продукції, поточні біологічні активи, дебіторська заборгованість за продукцію. Допустимий консервативний обсяг емісії у такому разі становить близько 30 млн грн без створення значного боргового навантаження на підприємство. У межах визначеного сценарію річний економічний ефект використання даного інструменту може досягати 1,25 млн грн.

Запропоновано концептуальну модель ART для агробізнесу, яка поєднує резервний пул, цифровий обіг, незалежну оцінку, аудит, кастодіальне зберігання та стандартизоване розкриття інформації. Практичний результат полягає у визначенні вимог, без яких токенизований інструмент не може виконувати функцію надійного джерела фінансування: сегрегація резерву, консервативна оцінка активів, правила викупу, обмеження концентрації, страхування, кіберстійкість і відповідальність емітента за інформаційний документ емісії токенів.

Для України доцільно реалізувати поетапну модель впровадження ринку ART. На початковому етапі варто запровадити пілотний режим для фінансово стійких аграрних підприємств із достатньою фінансовою прозорістю. Одночасно необхідно врегулювати правову природу ART, порядок формування резервів, повноваження регуляторів, податкові наслідки емісії та обігу, а також процедури захисту прав інвесторів.

Висновки до розділу 3

Результати пошукового дослідження в галузі розробки стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України в умовах економічної турбулентності дозволили сформулювати висновки:

1. У роботі обґрунтовано стратегічну парадигму розвитку агропромислового комплексу України як фундаментального драйвера довгострокового зростання, стійкості галузі в умовах економічної турбулентності та геополітичних ризиків. Встановлено, що вдосконалення стратегічного планування вимагає компетентного менеджменту, адаптивності, впровадження інновацій та цифрових рішень, розвитку

людського потенціалу та корпоративної етики; активної співпраці із зовнішніми партнерами та державними інституціями для стабільної кооперації та інвестиційної привабливості. Аналіз реструктуризації державного боргу України та міжнародного фінансового клімату продемонстрував роль цих чинників у створенні сприятливого інвестиційного клімату в сільському господарстві, зміцненні фінансової стабільності країни та відновленні економіки. Сформульовано стратегічні орієнтири та конкретні заходи для агропромислового комплексу України, які спрямовані на формування високотехнологічного, конкурентоспроможного сектору, здатного гарантувати продовольчу безпеку та стале економічне зростання в довгостроковій перспективі.

2. Узагальнено інвестиційний підхід до становлення єврооблігацій через призму економіки України та стратегічні орієнтири країни щодо оцінки ризиків та перспективи розвитку інвестиційного потенціалу. Рекомендовані методологічна основа визначення стратегічних орієнтирів України для формування інвестиційного потенціалу агропромислового комплексу, що дозволить систематизувати академічні знання та позначити перспективи для майбутніх практичних досліджень.

3. В роботі визначено, що інвестиційна привабливість України оцінюється як високоризикована через військовий конфлікт, корупційні виклики та правову нестабільність. Проте, агропромисловий сектор країни зберігає потенціал зростання, спираючись на родючі сільськогосподарські ресурси та кваліфікацію кадрів. Для досягнення стратегічних цілей деталізуються та пропонуються інвестиційні портфелі Стратегії розвитку агропромислового комплексу на основі комплексного підходу, що включають планові інвестиції та очікувані результати в умовах доступу до фінансування. Визначено, що особливого значення надається адаптації стратегій до регіональних особливостей, розв'язання проблем фрагментації земельних ділянок та різноманітності форм власності. Підтверджено, що попри глобальні виклики Україна посилює інвестиційний потенціал та розвиває власний агропромисловий комплекс, що стане важливим драйвером економічного зростання та інтеграції країни у світову економіку.

4. Обґрунтовано, що токенизація активів демонструє цифровий інструмент залучення інвестицій в аграрний сектор України, який спиратиметься на реальні

резервні активи, прозору юридичну конструкцію та належний регуляторний нагляд. В роботі отримується науковий результат, який полягає в визначенні концептуальної моделі ART (asset-referenced tokens) для агробізнесу, що поєднує резервний пул, цифровий обіг, незалежну оцінку, аудит, кастодіальне зберігання та стандартизоване розкриття інформації. Практичний результат дослідження полягає в обґрунтуванні вимог, без яких цифровий інструмент токенизації не здійснює функції надійного джерела фінансування в розрізі: сегрегації резерву, консервативної оцінки активів, правил викупу, обмежень концентрації, страхування, відповідальності емітента за інформаційний документ емісії tokenів, кіберстійкості.

5. У дисертації пропоновано удосконалити правові основи ART-інструментів, порядок формування резервів, повноваження регуляторів, податкові наслідки емісії та обігу, а також процедури захисту прав інвесторів. Отримав подальший розвиток цифровий підхід, за якого токенизація активів за допомогою ART стає інноваційним інструментом фінансування агропромислового бізнесу, здатним підвищити стійкість в умовах економічної турбулентності та подолання регуляторних та технологічних перешкод. Подальші дослідження нових інструментів фінансування пропонується спрямовувати на прогнозування економічної ефективності реалізації стратегії формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу України.

6. Встановлено фінансовий стан ТОВ «Лесяківське», що підтверджує стійкість агропідприємства, високу рентабельність та значний капітал, що робить компанію ідеальним кандидатом для пілотного впровадження механізму токенизації активів ART для залучення зовнішнього фінансування. Попри прибутковість, підприємство стикається з нестачею ліквідних обігових коштів через їх заморожування у запасах, біологічних активах та операційному циклі, що змушує агрокомпанію спиратися на короткострокові банківські позики. Як рішення пропонується модель фінансування через ART-технологію, що включає випуск цифрових tokenів з виділеним пулом активів компанії (готова продукція, біологічні ресурси, дебіторська заборгованість та грошові резерви). Використання пруденційних коефіцієнтів та надлишкового забезпечення мінімізує ризики та волатильність, наближає характеристики tokenів

до забезпечених короткострокових кредитів, а не до спекулятивних криптоактивів. Практичне застосування ART, на відміну від існуючих підходів, дозволяє аграрному підприємству отримати необхідний ліквідний капітал для розширення виробництва та технічного оновлення, знижує залежність від банківського кредитування. Цей підхід пропонується як перспективний інструмент підвищення фінансової стійкості та розвитку агропромислового бізнесу.

7. Для агропідприємства ТОВ «Леляківське» пропоновано механізм залучення капіталу шляхом випуску забезпечених токенів – ART, які гарантуються виділенням пулом високоліквідних ресурсів. Механізм дозволяє розширити обсяги залучених коштів, нівелює дефіцит обігових коштів, зменшує кредитну залежність від банків та посилює фінансову маневровість агрокомпанії. Для мінімізації ризиків та зміцнення довіри з боку вкладників пропонуються суворі заходи захисту: регулярна переоцінка базових активів, моніторинг цінових тригерів токенів та незалежний аудиторський контроль. Попри те що ART-підхід в умовах правової невизначеності та економічної турбулентності в країні виглядає перспективним, для його реалізації пропонується доопрацювати нормативну базу щодо регулювання токенизації й адаптувати світовий досвід захисту прав інвесторів.

8. Комплексний підхід до оцінки й прогнозування інвестиційної привабливості агропідприємств пропонується в роботі, щоб врахувати спектр факторів та сприяти формуванню адаптивних стратегій для відновлення та розвитку агропромислового комплексу України в післявоєнний період. У дисертації удосконалено комплексний методологічний підхід, що об'єднав якісні та кількісні методики аналізу, врахував вплив військових та макроекономічних ризиків та зовнішніх факторів. Сформовано ключові критерії, які подаються у розрізі: пріоритетності стратегічного планування; методології прогнозування та оцінки; інвестиційного потенціалу, супутніх ризиків, стратегічної ролі у розвитку українського агросектору. Пропонуються напрямки вдосконалення розроблених критеріїв для зростання ефективності інвестицій та зниження негативного впливу та дефіциту капіталовкладень. Виявлені результати підтверджують обмеженість традиційних моделей прогнозування та оцінювання

ефективності інвестицій і обґрунтовують доцільність нових інструментів на основі цифровізації та ART-технології з орієнтацією на ефект.

9. Запропонована в дисертації токенизація обігових активів (ART) на прикладі агрокомпанії ТОВ «Лесяківське» та найбільших агрохолдингів України підтверджує високий потенціал токенизації цих активів як ефективної альтернативи традиційному фінансуванню. Результати пілотних впроваджень свідчать про можливість залучення інвестицій з оптимізованим рівнем ризику, суттєве здешевлення позикових коштів та трансформацію низьколіквідного капіталу в активи, що торгуються. Впроваджувана модель сприяє диверсифікації фінансових потоків, зростанню прозорості діяльності агропідприємств та зростанню готовності ринку до цифрових інвестиційних рішень. Економічна доцільність застосування ART в аграрному секторі доведена, що робить цифровий формат привабливим порівняно з класичним банківським кредитуванням. Отже, токенизація здатна зміцнювати конкурентні позиції галузі як на внутрішньому, так і на глобальному ринку, за умови розробки адекватного нормативно-правового середовища.

10. У роботі рекомендується комплексна нормативна база для ефективного запуску токенизованих активів (ART) в Україні, яка забезпечує:

- правову визначеність резервного фонду: критерії структури, оцінки, ліквідності та захисту від арешту;
- безпеку інвесторів: зобов'язання щодо викупу, пріоритетні права на резерви при банкрутстві та прозорі розрахунки;
- пруденційні стандарти емітентів: капітал, ризик-контроль, кібербезпека, аудит.
- контроль вторинного ринку: нагляд за біржами, зберігачами та лістингом для запобігання шахрайству;
- фінансовий моніторинг боротьби з незаконними операціями в умовах воєнного конфлікту в Україні;
- податкову ясність щодо емісії, викупу та торгівлі токенами;
- погодження з цивільним та валютним правом: правовий статус ART, використання у заставі, банкрутстві та міжнародних угодах;

– реалізація поетапна: пілот з кваліфікованими інвесторами та агрокомпаніями, масштабування після досвіду, гармонізація з європейськими стандартами.

У підсумку зазначимо, що токенизовані обігові активи (ART) в Україні можуть ефективно фінансувати аграрний сектор економіки за наявності законодавчого фундаменту та державного контролю.

Основні положення третього розділу дисертаційного дослідження опубліковані автором у роботах: [238, 239, 240]

ВИСНОВКИ

У дисертації розв'язується актуальне науково-практичне завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад формування інвестиційного потенціалу підприємств і розроблення інструментарію залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах турбулентності та післявоєнного відновлення економіки. За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки:

1. За результатами вивчення теоретичних підходів в роботі встановлено, що інвестиційний потенціал підприємства є основою залучення капіталу та ефективного реагування на виклики глобальної економіки. У роботі доведено, що сучасна теорія інвестування пройшла еволюцію, інтегруючи класичні та неокласичні підходи з новими концепціями, такими як поведінкова економіка, австрійська школа та ESG-інвестиції. Попри розбіжності в аналізі та визначеннях, інвестиційний потенціал визнається фактором сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємств. З позиції ресурсної парадигми, інвестиційний потенціал підприємства визначається як складна, багаторівнева система, яка є сукупністю взаємопов'язаних можливостей ресурсів, спрямованих на залучення та ефективне використання інвестицій для досягнення стратегічних цілей та сталого економічного розвитку. Для формування інвестиційного потенціалу підприємства пропонуються теоретичні підходи у розрізі: ресурсного, інноваційного, ринкового, системного, функціонального та економіко-математичного. Ці наукові підходи розкривають унікальні аспекти інвестиційного потенціалу та визначають сильні сторони та обмеження можливостей підприємств. Для зростання інвестиційного потенціалу підприємств пропонується оптимізувати використання ресурсів, впроваджувати новітні технології в контексті ефективних стратегій інвестування, які орієнтовані на партнерство та державну підтримку.

2. За підсумками дослідження теоретичних основ формування інвестиційного потенціалу підприємства систематизовано принципи, які створюють умови для ефективної реалізації інвестиційних ресурсів в стратегіях з урахуванням ризику та очікуваного прибутку. При формуванні інвестиційної стратегії підприємства рекомендується враховувати принцип поведінкових фінансів та вплив когнітивної помилки, або ірраціональну поведінку інвесторів, що погіршують якість рішень. При

цьому інвестиційний потенціал підприємства рекомендується оцінювати на підставі стратегічного підходу до інвестування та адаптувати інвестиційну стратегію під конкретні умови. Основні напрями використання цифрових платформ запропоновані для інвесторів з урахуванням рушійних сил інвестиційної діяльності в умовах цифрових технологій на інвестиційних ринках.

3. Джерела фінансування інвестиційного потенціалу українських підприємств визначені як накопичений прибуток, позикові кошти та акціонерний капітал. Окрім класичних джерел, зростає роль альтернативних джерел фінансування у контексті державної підтримки, колективного фінансування, бізнес-ангелів, венчурних фондів, які удосконалюють інвестиційний процес з різним рівнем дохідності та ризиків. Завдяки збільшенню кредитного портфеля, нарощенню грантів та фінансування діяльності підприємств зміцнюється інвестиційна привабливість їхнього потенціалу. Узагальнено, що балансоване поєднання каналів фінансування сприяє зростанню стійкості й інвестиційної привабливості агробізнесу. Інтеграція джерел інвестування у гармонії з принципами формування інвестиційного потенціалу підприємств веде до стійкого економічного розвитку агробізнесу.

4. В дисертації удосконалено систему методичних підходів до оцінювання ефективності формування інвестиційного потенціалу агропідприємств, визначені різноманітні види аналітичних інструментів. Обґрунтовано, що ефективна реалізація інвестиційних можливостей, зокрема в аграрній сфері, обумовлена необхідністю системного підходу. Цей підхід повинен синтезувати кількісні та якісні методи оцінки й прогнозування, беручи до уваги вплив макроекономічного, політичного, правового та кліматичного середовища. Впровадження нових фінансових механізмів та цифрових інновацій, штучного інтелекту, машинного навчання, автоматизації процесів, квантового обчислення суттєво підвищує гнучкість та стабільність бізнесу. Ключове значення має адаптація стратегій під специфіку сільського господарства, запровадження принципів ESG та використання стрес-тестування, та сценарного моделювання для мінімізації ризиків в умовах нестабільності та екологічних загроз. Системний облік фінансової документації та всебічний контроль над ризиками стає фундаментом для довгострокового розвитку та збереження конкурентних позицій

агропромислових підприємств. Результати впровадження системного підходу в оцінюванні ризиків дозволяють проаналізувати якісні та кількісні показники та врахувати специфіку підприємств агропромислового сектору.

5. В результаті дисертаційного дослідження встановлено, що інвестиційний потенціал українських підприємств інтегрований у макроекономічне середовище та сильно піддається зовнішнім впливам, серед яких домінантний вплив має військовий конфлікт з Росією. Після завершення військових дій економіці України знадобиться приплив інвестиційних ресурсів для відновлення країни та розвитку економіки, що зумовлює необхідність стратегічних програм відновлення пріоритетних напрямів, включаючи агропромисловий комплекс. Проаналізована динаміка капітальних інвестицій в Україні за основними видами економічної діяльності у 2010-2024 роках. Здійснена деталізація тенденцій надходження капітальних інвестицій в Україні у контексті сталого розвитку агропромислового комплексу. Визначено, що статистика фіксує спад обсягів капітальних вкладень, що ускладнює економічний розвиток країни на тлі тривалого військового конфлікту. Попри ризики, аграрно-промисловий комплекс зберігає можливості для зростання за умови стабілізації політичної та економічної ситуації, а також державної підтримки та заходів зі стимулювання капітальних вкладень.

6. Отримало подальший розвиток дослідження механізмів синергетичного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на формування інвестиційного потенціалу агропідприємств України. Встановлено, що макроекономічне становище в Україні, зумовлена тривалим військовим конфліктом, інфляційними процесами та валютною нестабільністю, що негативно впливає на інвестиційну активність. Підсумовано, що стійкість банківської системи та розвиток кредитування агробізнесу, навіть за високих відсоткових ставок, створюють базу для зростання інвестиційної активності. Для ефективного розвитку інвестиційного потенціалу агропромислових підприємств України рекомендуються реформи та завершення військового конфлікту; політична стабілізація та інтеграція з європейськими стандартами, що створить сприятливе середовище для інвестування та модернізації агропромислового комплексу України.

7. Обґрунтовано тенденції розвитку інвестиційного потенціалу агросектору, який диверсифікується з акцентом на рослинництво, тваринництво, перероблення продукції, органічне землеробство, агроінновації та цифровізацію. Встановлено доцільність комплексного підходу до сталого розвитку, який демонструють великі агропідприємства України, орієнтуючись на сім ключових стратегічних векторів: вертикальну інтеграцію, техніко-технологічну модернізацію, експортну експансію, екологізацію, диверсифікацію, консолідацію через партнерства та M&A, активне залучення інвестицій. Проаналізовано, що інвестиційний потенціал українського агропромислового бізнесу нерозривно пов'язаний із геополітичними реаліями. Кореляційне дослідження підтвердило тісний взаємозв'язок між ВВП, обсягами капіталовкладень, показниками агровиробництва та фінансовими результатами агробізнесу. Для підвищення ефективності інвестицій рекомендується орієнтуватися на їх обсяг, вплив рентабельності капіталовкладень, структуру балансу підприємств. Для аналізу інвестиційно-інноваційного середовища рекомендується інтегрувати оцінку економічних показників агропромислового бізнесу з даними Глобального інноваційного індексу.

8. Рекомендується розробити стратегію інвестування, що враховує поточні економічні реалії та включає сучасні механізми залучення капіталу для зростання ефективності та забезпечення стійкого розвитку галузі за умовами економічної турбулентності. Встановлено, що вдосконалення стратегічного планування вимагає компетентного менеджменту, адаптивності, впровадження інновацій та цифрових рішень, розвитку людського потенціалу та корпоративної етики; активної співпраці із зовнішніми партнерами та державними інституціями для стабільної кооперації та інвестиційної привабливості. У роботі обґрунтовано стратегічну парадигму розвитку агропромислового комплексу України як фундаментального драйвера зростання, стійкості галузі в умовах економічної турбулентності та геополітичних ризиків.

9. Узагальнено інвестиційний підхід до становлення єврооблігацій щодо оцінки ризиків та перспективи розвитку інвестиційного потенціалу агропідприємств. Рекомендовані методологічна основа визначення стратегічних орієнтирів України для формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу,

що дозволить систематизувати академічні знання та позначити перспективи для практичних досліджень. У роботі визначено, що інвестиційна привабливість України оцінюється як високоризикована через військовий конфлікт, корупційні виклики та нестабільність. Для реалізації стратегічних цілей деталізуються та пропонуються інвестиційні портфелі Стратегії розвитку агропромислового комплексу на основі комплексного підходу, що включають планові інвестиції та очікувані результати в умовах інвестиційного процесу. Підтверджено, що попри глобальні виклики Україна удосконалює інвестиційний потенціал підприємств в стратегіях розвитку, розвиває власний агропромисловий комплекс, що стане важливим драйвером економічного зростання та інтеграції країни у світову економіку.

10. Підтверджується, що токенизація активів виступає цифровим механізмом залучення капіталу до агропромислового сектору України, що базується на реальних резервних активах, прозорій правовій структурі та адекватному регуляторному контролю. Науковим підсумком дослідження стає розробка концептуальної моделі ART (asset-referenced tokens) для агробізнесу, яка об'єднує резервний пул, цифровий обіг, незалежний аудит, кастодіальне зберігання та стандартизоване розкриття даних. Практична значущість роботи полягає в обґрунтуванні критичних вимог, без яких цифровий інструмент токенизації не здатний виконувати функцію надійного джерела фінансування, включаючи: сегрегацію резерву, консервативну оцінку активів та правила викупу, обмеження концентрації та страхування, відповідальність емітента за інформаційний документ емісії tokenів та кіберстійкість.

11. В рамках дисертації запропоновано вдосконалити нормативні засади ART-інструментів, порядок формування резервів, повноваження регуляторів, податкові наслідки емісії та звернення, а також процедури захисту прав інвесторів. Отримало подальший розвиток цифровий напрямок, в якому токенизація активів за допомогою ART визнається як інноваційне джерело фінансування для агросектора, що сприяє зростанню стійкості бізнесу в періоди економічної нестабільності та подолання регуляторних та технологічних бар'єрів. Подальший науковий аналіз у галузі нових фінансових інструментів пропонується зосередити на прогнозуванні економічної

ефективності стратегії формування інвестиційного потенціалу агропідприємств України.

12. Для підприємства ТОВ «Леляківське» запропоновано механізм залучення капіталу через випуск забезпечених токенів (ART), які гарантовані виділеним пулом високоліквідних активів. Цифровий підхід дозволяє збільшити обсяги коштів, що залучаються, усунути дефіцит оборотного капіталу, підвищити фінансову гнучкість компанії та знизити залежність від банківського кредитування. Для мінімізації ризиків та зміцнення довіри з боку інвесторів запроваджуються захисні заходи: регулярна переоцінка базових активів, моніторинг цінних тригерів токенів та незалежний аудит. Попри перспективи ART в умовах правової невизначеності, економічної турбулентності та для успішної реалізації, пропонується удосконалити нормативну базу регулювання токенизації та адаптувати закордонний досвід захисту прав інвесторів.

13. У роботі вдосконалено комплексний методологічний підхід, що інтегрує якісні та кількісні методики оцінювання з урахуванням впливу загроз військового конфлікту, макроекономічних ризиків, зовнішніх факторів. Сформульовано ключові критерії, які структуровані за напрямками у розрізі: пріоритетності стратегічного планування; методології прогнозування та оцінювання; формування інвестиційного потенціалу; ризиків й стратегічної ролі у розвитку українського агропромислового сектору. Запропоновано шляхи покращення розроблених критеріїв для зростання ефективності інвестицій, зниження негативного впливу дефіциту капіталовкладень. Отримані результати підтверджують недостатність традиційних моделей оцінки та прогнозування та обґрунтовують необхідність впровадження новітніх інструментів на базі цифровізації та ART-технологій, орієнтованих на досягнення практичного ефекту.

14. Дослідження, проведене в рамках дисертації на прикладі агропідприємства ТОВ «Леляківське» та великих агрохолдингів в Україні, демонструє, що токенизація оборотних активів має значний потенціал як дієва заміна традиційним джерелам фінансування. Результати пілотних проєктів показують, що ART-підхід дозволяє залучати інвестиції з оптимізованим ризиком, знижувати вартість запозичень та

перетворювати низьколіквідний капітал на цифрові активи, що торгуються. Модель, що пропонується до впровадження сприяє диверсифікації фінансових потоків, зростанню прозорості роботи агропідприємств та адаптації ринків до цифрових інвестиційних інструментів. Економічну ефективність реалізації ART у сільському господарстві доведено, що робить цифровий формат привабливим у порівнянні з класичним банківським кредитуванням.

15. У роботі обґрунтовано необхідність створення комплексної нормативно-правової бази для успішного запуску токенизованих активів в Україні, що забезпечує реальність сектора в токенах, правовий захист, прозорість та поетапний запуск ART-технологій. Таким чином, за наявності законодавчої бази та державного контролю токенизовані активи здатні ефективно забезпечувати фінансування реального сектора економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Jagirdar S. S., Gupta P. K. Charting the financial odyssey: A literature review on history and evolution of investment strategies in the stock market (1900–2022). *China Accounting and Finance Review*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1108/CAFR-10-2023-0124> (дата звернення: 04.06.2026).
2. Новак І. М., Школьний О. О., Вернюк Н. О. Генезис методології теорії інвестування. *Економіка і суспільство*. 24. 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/183/175> (дата звернення: 04.06.2026).
3. Красножон С. В. Сучасні теорії інвестування. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*, 47. 2012. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/33106> (дата звернення: 04.06.2026).
4. Гавриліна А. В., Гаврилін В. В. Розвиток інвестиційної теорії в першій половині ХХ століття. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Економіка»*. 8 (36). 2024. С. 731-741. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8\(36\)-731-741](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8(36)-731-741) (дата звернення: 04.06.2026).
5. Marshall A. *Principles of economics*. London: Macmillan. 1935. URL: <https://archive.org/details/principlesecono00marsgoog/page/n8/mode/2up> (дата звернення: 04.06.2026).
6. Keynes J. M. *The general theory of employment, interest, and money*. New York: Harcourt. Brace. World. URL: <https://archive.org/details/generaltheoryofe00keyn/page/n5/mode/2up> (дата звернення: 04.06.2026).
7. United Nations Industrial Development Organization. *Investment project preparation and appraisal*. Vienna International Centre. Austria. 2023. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/2007-11/20036_0388381_0.pdf (дата звернення: 04.06.2026).
8. Still A. 6 types of sustainable investing. *Edge Investments*. 2023. URL: <https://edgeinvestments.org/blog/types-of-sustainable-investing> (дата звернення: 04.06.2026).

9. Beck D. E., Cowan C. C. *Spiral dynamics: Mastering values, leadership and change: Exploring the new science of memetics*. Oxford: Blackwell. 2006. URL: <https://archive.org/details/spiraldynamicsma0000beck> (дата звернення: 04.06.2026).
10. Graves C. W. Levels of existence: An open system theory of values. *Journal of Humanistic Psychology*. 1970. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Levels-of-Existence%3A-an-Open-System-Theory-of-Graves/052f58799d11ac2e44a01b754613aae02d631924> (дата звернення: 04.06.2026).
11. Гапонюк Р.М. Еволюційна спіраль теорії інвестування. *Економіка та підприємництво*. 2025. № 54. С. 32-48. <http://doi.org/10.33111/EE.2025.54.HaponiukR> (дата звернення: 04.06.2026).
12. Кобушко І. М., Чухно Р. Ю. Оцінка інвестиційного потенціалу України з урахуванням інфраструктурних змін. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2021. № 3. С. 102–119. URI: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86221> (дата звернення: 04.06.2026).
13. Юрків Р. Чинники формування та використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023 (56). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-15> (дата звернення: 04.06.2026).
14. Зудова І.Ю., Щиголева А.В. Особливості формування чинників інвестиційного потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство*. 19. 2018. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/61.pdf (дата звернення: 04.06.2026).
15. Ємельянов О. Ю., Петрушка Т. О., Симак А. В. Інвестиційний потенціал підприємств: сутність, чинники формування та методи оцінювання. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 60. URL: <http://surl.li/dlchei> (дата звернення: 04.06.2026).
16. Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В., Косарук О. М., Сауляк А. В. Управління інвестиційним потенціалом підприємств харчової промисловості. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. С. 8-17. URL: <https://inns.vn.ua/web/uploads/pdf/Iryna%20Yepifanova%20et%20al..pdf> (дата звернення: 04.06.2026).

17. Москаленко Б. А. Проблеми оцінки інвестиційного потенціалу підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 24. С. 104-107. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2014/21.pdf (дата звернення: 04.06.2026).
18. Квасницька Р. С., Тарасюк М. В. Теоретичні підходи до визначення інвестиційного потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. № 4. Т. 2. С. 144-147. URL: <https://elar.khmnmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1029a8cb-9d08-487e-87c8-69e6d4d7af50/content> (дата звернення: 04.06.2026).
19. Гапонюк Р. М. Етимологія визначення та методичний інструментарій оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства. *Вчені записки : зб. наук. пр. М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. Київ: КНЕУ*. 2025. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/50279> (дата звернення: 04.06.2026).
20. Сабліна Н.В. Методичний підхід до управління інвестиційним потенціалом підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 15. Ч. 3. С. 102-105. URL: <http://surl.li/zzmxht> (дата звернення: 04.06.2026).
21. Щербатюк О. М. Дефініція «інвестиційний потенціал підприємства»: сутність та відмінності. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2011. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=773> (дата звернення: 04.06.2026).
22. Isik A., Akin M. Behavioral finance impacts on US stock market volatility: An analysis of market anomalies. *Behavioural Public Policy*. 2024. URL: DOI: <https://doi.org/10.1017/bpp.2024.13> (дата звернення: 04.06.2026).
23. Машлій Г., Грицишин В., Мосій О. Теоретичні засади формування інвестиційного потенціалу підприємств та напрями його розвитку. *Соціально-економічні проблеми та держава*. 2021. Вип. 2(25). С. 421-432. URL: <http://surl.li/jiczcd> (дата звернення: 04.06.2026).
24. Квасницька Р. С., Тарасюк М. В. Теоретичні підходи до визначення інвестиційного потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 4. Т. 2. С. 144-147. URL: <https://elar.khmnmu.edu.ua/handle/123456789/5317> (дата звернення: 04.06.2026).

25. Гуцалюк О. , Бондар Ю., Чудаєва І., Ус Г. Трансформаційні процеси в стратегуванні інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки в координатах інформаційних змін та захисту інтересів держави. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* Том 26 № 75(2). 2025. URL: [https://doi.org/10.24025/2306-4420.75\(2\).2025.338600](https://doi.org/10.24025/2306-4420.75(2).2025.338600) (дата звернення: 04.06.2026).

26. Максютя А., Куліков П. Методичні підходи до оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки. *Маркетингові стратегії, підприємництво і торгівля: сучасний стан, напрямки розвитку* : тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Київ. КНУБА. 2025. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/handle/123456789/17166> (дата звернення: 04.06.2026).

27. Гривківська О. В., Михайлик О. М., Рябенко В. В., Кубік Я. В. Визначення та оцінка інвестиційного потенціалу підприємства. *Економіка і управління.* №3. 2023. С. 35-42. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/43327> (дата звернення: 04.06.2026).

28. Поліщук Н. В., Мусієнко О. Л. Системний підхід як основа управління інвестиційною діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Збірник наукових праць ВНАУ. Економічні науки.* №3 (69). 2012. URL: <https://repository.vsau.org/getfile.php/6237.pdf> (дата звернення: 04.06.2026).

29. Іжевський П., Потапова Н. Формування інвестиційного механізму забезпечення інноваційного розвитку суб'єкта господарювання. *Modeling the development of the economic systems.* (1). 139-145. 2023 URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-20> (дата звернення: 04.06.2026).

30. Манн Р., Махно С. Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємств України: умови збереження та розвитку в повоєнний період. *Економічний простір.* (182). 2022. С. 144-148. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-23> (дата звернення: 04.06.2026).

31. Караван Н., Голишева Ю. Порівняльний аналіз підходів до визначення сутності інвестиційного потенціалу підприємства. *Науковий вісник Полтавського*

університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». 1 (115). 2025. URL: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-1-1> (дата звернення: 04.06.2026).

32. Харламова Г. О. Економіко-математичне моделювання та прогнозування соціально-економічних систем національної безпеки України. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Дисертація на здобуття ступеня доктора наук. Д 26.001.48. 2021. URL: https://uacademic.info/ua/document/0521U100324#google_vignette (дата звернення: 04.06.2026).

33. Шевченко Л. В. Моделювання процесів управління іноземними інвестиціями. Хмельницький національний університет міністерства освіти і науки України. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії. 051-Економіка. 2025. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0825U002660> (дата звернення: 04.06.2026).

34. Мажара Г., Грекул А. Економіко-математичне моделювання оцінки інвестиційного потенціалу України. *Економіка та суспільство*. (52). 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-3> (дата звернення: 04.06.2026).

35. Мірошніченко П. І. Економіко-математичне моделювання інвестиційного потенціалу регіону. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1194> (дата звернення: 04.06.2026).

36. Мірошніченко І. В. Модель оцінювання інвестиційного потенціалу країни. *Економічна наука*. 2016. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2016/15.pdf (дата звернення: 04.06.2026).

37. Мажара Г. А., Крикун Є. О. Моделювання оптимального інвестиційного портфеля орієнтованого на мінімізацію ризику. *Modern Economics*. 2023. № 38. 2023. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V38\(2023\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-11) (дата звернення: 04.06.2026).

38. Серебренников В. М., Берідзе Т. М., Череп А. В., Бараник З. П., Лохман Н. В., Швець, Ю. О. Економіко-математичний аналіз впливу інвестицій на результативність діяльності підприємства. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(35) 2021. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i35.222106> (дата звернення: 04.06.2026).

39. Characteristics Types Regulation Pros and Cons How to Invest Tax Implications FAQs The Bottom Line What Are Alternative Investments? Definition and Examples. *Investopedia*. 20.05.2025. URL: https://www.investopedia.com/terms/a/alternative_investment.asp (дата звернення: 04.06.2026).
40. What are alternative investments? *BlackRock*. 2025. URL: <https://www.blackrock.com/sg/en/investment-ideas/alternative-investments-education-center/what-are-alternative-investments> (дата звернення: 04.06.2026).
41. Alternative Investment. Introduction to alternative investments. *CAIA Association*. 2025. URL: https://caia.org/sites/default/files/caia_level_i_4th_edition_chapter_1_new.pdf (дата звернення: 04.06.2026).
42. An Alternative Perspective: Past, Present, and Future. Henry H. McVey. 2024. URL: <https://www.kkr.com/insights/alternative-perspective-past-present-future> (дата звернення: 04.06.2026).
43. Consolidated text: Directive 2011/61/EU of the European Parliament and of the Council of 8 June 2011 on Alternative Investment Fund Managers and amending Directives 2003/41/EC and 2009/65/EC. *Publications Office of the European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02011L0061-20210802> (дата звернення: 04.06.2026).
44. Features and Categories of Alternative Investments. *AnalystPrep*. 07.03.2024. URL: <https://analystprep.com/cfa-level-1-exam/alternative-investments/features-and-categories-of-alternative-investments/> (дата звернення: 04.06.2026).
45. What Are Alternative Investments? Types, Benefits, Risks. *NerdWallet*. 29.05.2025. URL: <https://www.nerdwallet.com/investing/learn/alternative-investments> (дата звернення: 04.06.2026).
46. Sher Mehta. Characteristics of Alternative Investments. *Financial Edge Training*. 24.12.2021. URL: <https://www.fe.training/free-resources/asset-management/characteristics-of-alternative-investments/> (дата звернення: 04.06.2026).
47. Philip Boigner, Gregory Gadzinski. Seeking Fully Investable and Optimized Exposure to Alternative Assets. *Investment Strategies*. 2015. URL:

https://caia.org/sites/default/files/AIAR_Spring_2015-07_OptimizedExposure_BoignerGadzinski.pdf (дата звернення: 04.06.2026).

48. Pros and Cons of Adding Alternative Investments to Your Portfolio. *SmartAsset*. 10.10.2024. URL: <https://smartasset.com/investing/pros-and-cons-of-alternative-investments> (дата звернення: 04.06.2026).

49. Seizing opportunities amid the agtech capital drought. *McKinsey & Company*. 19.03.2024. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/private-capital/our-insights/seizing-opportunities-amid-the-agtech-capital-drought> (дата звернення: 04.06.2026).

50. Fisher Irving. The rate of interest: its nature, determination and relation to economic phenomena. *Internet Archive*. URL: <https://archive.org/details/rateofinterestit00fish> (дата звернення: 04.06.2026).

51. Chainika Thakar & Mandeep Kaur. Portfolio Analysis: Calculating Risk and Returns, Strategies and More. *QuantInsti*. 10.04.2023. URL: <https://blog.quantinsti.com/portfolio-analysis-calculating-risk-returns/> (дата звернення: 04.06.2026).

52. Maximizing Returns for Different Levels of Risk. *Beyond Your Hammock*. URL: <https://beyonyourhammock.com/maximizing-returns-for-different-levels-of-risk/> (дата звернення: 04.06.2026).

53. Trevir I Nath. How Investment Risk Is Quantified. *Investopedia*. 1.10.2024. URL: <https://www.investopedia.com/articles/investing/032415/how-investment-risk-quantified.asp> (дата звернення: 04.06.2026).

54. Eugene F. Fama, Kenneth R. French. The Capital Asset Pricing Model: Theory and Evidence. *Journal of Economic Perspectives*. Volume 18. Number 3. 2004. Pages 25-46. URL: <https://mba.tuck.dartmouth.edu/bespeneckbo/default/AFA611-Eckbo%20web%20site/AFA611-S6B-FamaFrench-CAPM-JEP04.pdf> (дата звернення: 04.06.2026).

55. David W. Mullins. Does the Capital Asset Pricing Model Work?. *Harvard Business Review*. URL: <https://hbr.org/1982/01/does-the-capital-asset-pricing-model-work> (дата звернення: 04.06.2026).

56. Understanding the CAPM: Key Formula, Assumptions, and Applications. *Investopedia*. 17.08.2025. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/capm.asp> (дата звернення: 04.06.2026).
57. Tim Vipond. Using CAPM to visualize Risk and Return. *LinkedIn Corporation*. URL: https://www.linkedin.com/posts/timvipond_using-capm-to-visualize-risk-and-return-activity-7384959073282048000-XWMK/ (дата звернення: 04.06.2026).
58. Risk and Rates of Return. *EBSCO Information Services*. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/business-and-management/risk-and-rates-return> (дата звернення: 04.06.2026).
59. Measuring Return and Risk. *LibreTexts libraries*. URL: https://biz.libretexts.org/Bookshelves/Finance/Individual_Finance/12%3A_Investing/12.03%3A_Measuring_Return_and_Risk (дата звернення: 15.02.2026).
60. Antonio Díaz, Carlos Esparcia. Assessing Risk Aversion From the Investor's Point of View. *Frontiers*. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2019.01490/full> (дата звернення: 04.06.2026).
61. Michael Mcleod. How Qualitative Factors Impact Financial Planning. *The Fiduciary Group*. 14.03.2024. URL: <https://www.tfginvest.com/insights/how-qualitative-factors-impact-financial-planning> (дата звернення: 04.06.2026).
62. Cognitive biases, Robo advisor and investment decision psychology: An investor's perspective from New York stock exchange. *Elsevier B.V.* 01.06.2025. URL: <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2025.105048> (дата звернення: 04.06.2026).
63. Behind the Behavioral Finance Assessment Tool. *WisdomTree Asset Management*. 03.03.2022. URL: <https://www.wisdomtree.com/investments/multimedia/videos/behind-the-behavioral-finance-assessment-tool> (дата звернення: 04.06.2026).
64. Behavioral Finance: Tips for Overcoming Irrational Financial Decisions. *Mariner*. 05.02.2016. URL: <https://www.marinerwealthadvisors.com/insights/behavioral-finance-tips-for-overcoming-irrational-financial-decisions/> (дата звернення: 04.06.2026).

65. Explanation: Leading Business Strategy and Management Frameworks. *B2U – Business-to-you*. 2025. URL: <https://www.business-to-you.com/frameworks/> (дата звернення: 04.06.2026).

66. Wang, H. Theories for competitive advantage. In H. Hasan, *Being Practical with Theory: A Window into Business Research* (pp. 33-43). Wollongong, Australia: *THEORI*. 2014. URL: http://eurekaconnection.files.wordpress.com/2014/02/p-33-43-theories-of-competitive-advantage-theori-ebook_finaljan2014-v3.pdf (дата звернення: 04.06.2026).

67. Diva Riza Fahlefi, Farida Indriani. The Competitiveness Advantage of Enterprises: A Decision Strategy. *Advances in Economics, Business and Management Research*, volume 169 Proceedings of the 3rd International Conference of Banking, Accounting, Management and Economics (ICOBAME 2020). URL: <https://www.atlantis-press.com/article/125953929.pdf> (дата звернення: 04.06.2026).

68. Competitive Advantage Definition With Types and Examples. *Investopedia*. 21.05.2025. URL: https://www.investopedia.com/terms/c/competitive_advantage.asp (дата звернення: 04.06.2026).

69. Top 10 Strategic Planning Frameworks: How To Implement A Corporate Strategy Framework. Quantive. *Workboard*. URL: <https://quantive.com/resources/articles/top-strategic-frameworks> (дата звернення: 04.06.2026).

70. Why competitive advantages are important for an investor? *Sifter Capital Ltd*. 18.04.2023. URL: <https://sifterfund.com/en/why-competitive-advantages-are-important-for-an-investor/> (дата звернення: 04.06.2026).

71. Ida Farida, Doddy Setiawan. Business Strategies and Competitive Advantage: The Role of Performance and Innovation. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity* Volume. Issue 3. September 2022. 163. URL: <https://doi.org/10.3390/joitmc8030163> (дата звернення: 04.06.2026).

72. Jennifer Coats, Vickie Bajtelsmit. Measures and drivers of financial well-being. *TIAA Institute*. 02.04.2024. URL:

<https://www.tiaa.org/content/dam/tiaa/institute/pdf/insights-report/2024-05/tiaa-institute-measures-and-drivers-of-financial-wellbeing.pdf> (дата звернення: 04.06.2026).

73. Lauren Landry. Tips for Scaling Your Business. *Harvard Business School*. 07.03.2019. URL: <https://online.hbs.edu/blog/post/how-to-scale-a-business> (дата звернення: 04.06.2026).

74. Marilyn Zakhour. 6 Common Organizational Challenges Leaders Face When Scaling a Business & How to Overcome Them. *Medium*. 03.05.2024. URL: <https://medium.com/@marilynzakhour/6-common-organizational-challenges-leaders-face-when-scaling-a-business-how-to-overcome-them-0506271db084> (дата звернення: 04.06.2026).

75. Never Miss a Deal. *Sourcescrub*. URL: <https://www.sourcescrub.com/> (дата звернення: 04.06.2026).

76. Scale up for the next frontier of private markets. *S&P Global Market Intelligence*. URL: <https://www.spglobal.com/market-intelligence/en/solutions/private-markets> (дата звернення: 04.06.2026).

77. Predictive intelligence on private companies. *CB Insights*. URL: <https://www.cbinsights.com/> (дата звернення: 04.06.2026).

78. Simeon Djankov, Bernard Hoekman. (2000). Foreign Investment and Productivity Growth in Czech Enterprises. *The World Bank Economic Review*. Т. 1(14). 49-64. URL: <https://doi.org/10.1093/wber/14.1.49> (дата звернення: 04.06.2026).

79. Jeffrey H. Bergstrand, Peter Egger. A knowledge-and-physical-capital model of international trade flows, foreign direct investment, and multinational enterprises. *Journal of International Economics*. Т. 73 (2). 2007. С. 278-308. URL: <https://doi.org/DOI:10.1016/j.jinteco.2007.03.004> (дата звернення: 04.06.2026).

80. Small and medium enterprise's internal resources and investment decisions in Ghana: The resource-based approach (2019). M. Appiah та ін. Published in *Economics & Sociology. Economics, Business*. URL: DOI: [10.14254/2071-789X.2019/12-3/3](https://doi.org/10.14254/2071-789X.2019/12-3/3) (дата звернення: 04.06.2026).

81. Hans Westlund, Elin Nilsson. Measuring enterprises' investments in social capital: A pilot study. Published in *Regional studies* by Informa UK Limited. Т. 39. 2005.

C. 1079-1094. URL: <https://doi.org/10.1080/00343400500328164> (дата звернення: 04.06.2026).

82. G. Stokovych, O. Mykolenko. Formuvannia systemy pokaznykiv otsinky finansovo-investytsiinoho potentsialu pidpriemstva. Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii i praktyky. T. 2(25). 2018. С. 246-252. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i25.136704> (дата звернення: 04.06.2026).

83. O. Dymchenko, Y. Ilyashenko. (2014). Synerhetychna kontsepsiia upravlinnia investytsiinomu diialnistiu komunalnykh pidpriemstv u konteksti pidvyshchennia investytsiinoi pryvablyvosti haluzi. Aktualni problemy ekonomiky. T. 1(151). 8-15. URL: https://eprints.kname.edu.ua/42682/1/%D0%94%D0%B8%D0%BC%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_5.pdf (дата звернення: 04.06.2026).

84. Gunhild Berg, Karolin Kirschenmann. (2015). Funding versus real economy shock: the impact of the 2007-09 crisis on small firms' credit availability. Journal Review of Finance. T. 19(3). 951-990. URL: <https://doi.org/10.1093/rof/rfu022> (дата звернення: 04.06.2026).

85. N. Shlafman, K. Frolina, Lovorka Gotal Dmitrovic. (2018). Modeling for the analysis of the investment potential of the construction sector. Technical Gazette. T. 12(4). 236-243. URL: <https://doi.org/10.31803/tg-20180529100246> (дата звернення: 04.06.2026).

86. C. Zakharin, R. Iliencko, E. Smirnov. (2018). Stymuliuvannia investytsiinoi diialnosti u ahropromyslovomu kompleksi. Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Ekonomika». T. 5(1). 170-173. URL: <https://economics-msu.com.ua/uk/journals/tom-5-1-2018/stimulyuvannya-investitsiynoyi-diyalnosti-u-agropromislovomu-kompleksi> (дата звернення: 04.06.2026).

87. Vincent Amanor-Boadu. Evaluating Agricultural Value-Adding Business Opportunities for Equity Participation. Agricultural Marketing Resource Center Kansas State University. URL: <https://www.agmanager.info/sites/default/files/Business%2520Evaluation.pdf> (дата звернення: 04.06.2026).

88. Хіоні Г. О. Методологічні підходи до оцінки потреб інвестицій сільськогосподарських підприємств у нові технології. Економіка АПК. 312(10), 118–124. 2020. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202010118> (дата звернення: 04.06.2026).

89. Viktoriia Lezhanina. Financial analysis tools for assessing the investment attractiveness of agricultural projects in the United States. The American Journal of Management and Economics Innovations. No. 06. 2025.. URL: <https://doi.org/10.37547/tajmei/Volume07Issue06-2> (дата звернення: 04.06.2026).

90. Sharneet Singh Jagirdar, Pradeep Kumar Gupta. Charting the financial odyssey: a literature review on history and evolution of investment strategies in the stock market (1900-2022). China Accounting and Finance Review. T. 26 (3). 277-307. 2024. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/cafr-10-2023-0124/full/html> (дата звернення: 04.06.2026).

91. Jochen Schwenk. Fundamentals Of Risk Assessment: Methods And Tools Used To Assess Business Risks. Forbes Business Council. COUNCIL POST. 2023. URL: <https://www.forbes.com/councils/forbesbusinesscouncil/2023/09/28/fundamentals-of-risk-assessment-methods-and-tools-used-to-assess-business-risks/> (дата звернення: 04.06.2026).

92. Ajay Sonere. Financial Tools vs. Traditional Investment Strategies: A Comparative Analysis. Medium. 11.11.2024. URL: <https://medium.com/@ajaysonere472/financial-tools-vs-traditional-investment-strategies-a-comparative-analysis-81fcc26550f8> (дата звернення: 04.06.2026).

93. Piotroschi's score. Financial Encyclopedia. Investing. 2021). URL: <https://ua.nesrakonk.ru/piotroski-score/> (дата звернення: 04.06.2026).

94. Comprehensive Guide to Investment Analysis Techniques and Strategies. Accounting Insights. Investment and Financial Markets. 2024. URL: <https://accountinginsights.org/comprehensive-guide-to-investment-analysis-techniques-and-strategies/> (дата звернення: 04.06.2026).

95. Карамнова Н. В., Белоусов В. М., Жидков С. А., Астахов. Е. Е. Оцінка ефективності розвитку процесів інтеграційних процесів в агропромисловому

комплексі. Земельна економіка та основи сільських досліджень, том. 124. Європейські праці соціальних та поведінкових наук. Європейське видавництво. С. 343-348. 2022. URL: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2022.02.43> (дата звернення: 04.06.2026).

96. Cui Haitao, Chaipayit Muangmee, Nusanee Meekaewkunchorn, Tatchapong Sattabut. Sustainable Model of Agricultural Enterprises in the Environment of Digital Transformation. Sarhad Journal of Agriculture. 2024. URL: <https://researcherslinks.com/current-issues/Sustainable-Model-of-Agricultural-Enterprises/14/1/11314/html> (дата звернення: 04.06.2026).

97. Красноручський О. О., Данко Ю. І., Орел А. М. Детермінанти впливу зовнішнього середовища на конкурентний потенціал сільськогосподарських підприємств та їхню оцінку. Журнал «Український журнал прикладної економіки та технологій». 05.07.2020. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-3-6> (дата звернення: 04.06.2026).

98. Sequeira T., Rego C., Dionisio A. Investment and productivity in the agro-industrial sector: a case study. Sustainable Regional Development Scientific Journal. Vol. I. (2): Special Issue. 2024. P. 13-26 URL: <https://www.srdsjournal.eu/articles/files/2024-2-1.pdf> (дата звернення: 04.06.2026).

99. Adlah A. Alessa, Elmoez Abdulmajid Zaabi, Amir Mohammed Diab. Impact of Environmental Factors on Financing Agriculture Entrepreneurs. International Journal of Entrepreneurship. 2018. URL: <https://www.abacademies.org/articles/impact-of-environmental-factors-on-financing-agriculture-entrepreneurs-7825.html> (дата звернення: 04.06.2026).

100. L. Shevchenko, A. Kulish. Peculiarities of accounting and taxation at agricultural enterprises. Monthly information-analytical journal Economics Finances Law. 2022. URL: <https://doi.org/10.37634/efp.2022.11.4> (дата звернення: 04.06.2026).

101. Phil Kenkel. Financial Statement Analysis for Agricultural Cooperatives. Oklahoma State University Extension. 2021. URL: <https://extension.okstate.edu/fact-sheets/financial-statement-analysis-for-agricultural-cooperatives.html> (дата звернення: 04.06.2026).

102. Ratios and measurements in farm finance. University of Minnesota Extension. 2024. URL: <https://extension.umn.edu/farm-finance/ratios-and-measurements> (дата звернення: 04.06.2026).
103. Return on Equity (ROE) by industry. FullRatio. 2025. URL: <https://fullratio.com/roe-by-industry> (дата звернення: 04.06.2026).
104. Katie L Wantoch, Kevin Bernhardt. Profitability: Seed for a farm's future. University of Wisconsin-Madison Division of Extension. 2021. URL: <https://farms.extension.wisc.edu/articles/profitability/> (дата звернення: 04.06.2026).
105. Investment Analysis Tools. Ag Marketing Resource Center. 2025. URL: <https://www.agmrc.org/business-development/business-essentials/investment-analysis-tools> (дата звернення: 04.06.2026).
106. Yulia Manachynska, Marharyta Luchyk, Svitlana Luchyk. Download article Financial modelling of cash flow management for agribusiness security: Accounting and analytical aspect. Scientific Horizons, 27(4), 154-165. 14.08.2023. URL: <https://sciencehorizon.com.ua/en/journals/tom-27-4-2024/finansove-modelyuvannya-upravlinnya-groshovimi-potokami-dlya-bezpeki-agrobiznesu-oblikovo-analitichny-aspekt> (дата звернення: 04.06.2026).
107. Pauline Van Nurden. 4 Useful Tools to Evaluate Farm Profitability and Financial Performance. FINPACK. Regents of the University of Minnesota. 20.01.2022. URL: <https://finpack.umn.edu/news/4-useful-tools-to-evaluate-farm-profitability-and-financial-performance/> (дата звернення: 04.06.2026).
108. How are financial statements useful for my business? AgWest Farm Credit. URL: <https://www.agwestfc.com/education-and-resources/financial-tools/preparing-financial-statements/preparing-agricultural-financial-statements> (дата звернення: 04.06.2026).
109. Agricultural Businesses: Financial Reporting in Farming and Agricultural Operations. Accounting Exams Mastery (Canada). 25.11.2024. URL: <https://accountingexamsmastery.ca/understanding-financial-statements/12-specialized-industries-and-financial-statements/9-agricultural-businesses/> (дата звернення: 04.06.2026).

110. Haniya Shoaib. Harvesting Profits: Financial Management Strategies for Farmers. Folio3 AgTech Digital - Transformation Leaders in the AgTech Industry. 12.04.2024. URL: <https://agtech.folio3.com/blogs/strategies-for-farm-financial-management/> (дата звернення: 04.06.2026).

111. Farm Financial Decisions in a Higher Interest Rate Environment. Farm Credit Services of America. 10.04.2024. URL: <https://www.fcsamerica.com/resources/learning-center/farm-financial-decisions-in-a-higher-interest-rate-environment> (дата звернення: 04.06.2026).

112. Agricultural Commodity prices & the Stock Market. Wageningen University - Department of Social Sciences. 2015. URL: <https://edepot.wur.nl/347750> (дата звернення: 04.06.2026).

113. Allison Bauman , Dawn Thilmany Mcfadden And Becca B. R. Jablonski. The Financial Performance Implications of Differential Marketing Strategies: Exploring Farms that Pursue Local Markets as a Core Competitive Advantage. Cambridge University Press. 12.02.2018. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/agricultural-and-resource-economics-review/article/financial-performance-implications-of-differential-marketing-strategies-exploring-farms-that-pursue-local-markets-as-a-core-competitive-advantage/66E6D8AC2B1322D0A7FAE855058A871C> (дата звернення: 04.06.2026).

114. Khanh Le Phi Hoa, Chau Ngoc Nguyenb, Rajendra Adhikaria, Morgan P. Milesc, Laurie Bonneya. Exploring market orientation, innovation, and financial performance in agricultural value chains in emerging economies. Journal of Innovation & Knowledge. Vol. 3. Núm. 3. Páginas 154-163. 2018. URL: <https://www.elsevier.es/es-revista-journal-innovation-knowledge-376-articulo-exploring-market-orientation-innovation-financial-S2444569X17300306> (дата звернення: 04.06.2026).

115. Мудай Т., Мокатсаньяне Д. Аналіз впливу макроекономічних змінних на ефективність сільськогосподарських деривативів на ринку SAFEX. Фінанси, бухгалтерський облік та бізнес-аналіз (FABA), 7(1), 16–29. 2025. URL: <https://doi.org/10.37075/FABA.2025.1.02> (дата звернення: 04.06.2026).

116. Дж. Шенон Нілбергс. Макроекономічні умови та прибутковість агробізнесу: аналіз на основі об'єднаних даних. Міжнародний огляд управління

харчовими продуктами та агробізнесом. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1096750899800305> (дата звернення: 04.06.2026).

117. Нгуєн Т. П. Т., Нгуєн, Т. К. А. Фактори, що впливають на прибутковість коти́рованих сільськогосподарських компаній на в'єтнамському фондовому ринку. Багатодисциплінарний науковий журнал. 6 (7). 2024. URL: <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024125> (дата звернення: 04.06.2026).

118. Will Snel. Inflation – «Good» or «Bad» for Agricultural Producers and Consumers?. Economic and Policy Update (22):1, Department of Agricultural Economics. University of Kentucky. 28.01.2022. URL: <https://agecon.mgcafe.uky.edu/inflation-good-or-bad-agricultural-producers-and-consumers> (дата звернення: 04.06.2026).

119. Constance Cullman. The Impact of Macroeconomic Trends on Agribusinesses. American Feed Industry Association (AFIA). 16.09.2024. URL: <https://www.afia.org/news/afia-blog/the-impact-of-macroeconomic-trends-on-agribusinesses/> (дата звернення: 04.06.2026).

120. Schnitkey G., N. Paulson, C. Zulauf. «A Non-Decreasing Interest Rate Environment and Agriculture» farmdoc daily (13):1. Department of Agricultural and Consumer Economics. University of Illinois at Urbana-Champaign. 2023. URL: <https://farmdocdaily.illinois.edu/2023/01/a-non-decreasing-interest-rate-environment-and-agriculture.html> (дата звернення: 04.06.2026).

121. Amaranth Brose. Crisis Management in Agriculture: Stress Testing for Crop and Livestock Failures. LinkedIn Corporation. 17.04.2025. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/crisis-management-agriculture-stress-testing-crop-livestock-prwvve/> (дата звернення: 04.06.2026).

122. Michael Langemeier, Michael Boehlje, Joana Colussi. Financial Stress on Crop Farms: Who Is Most at Risk in the 2024–26 Downturn? Purdue University. 03.09.2025. URL: <https://ag.purdue.edu/commercialag/home/resource/2025/09/financial-stress-on-crop-farms-who-is-most-at-risk-in-the-2024-26-downturn/> (дата звернення: 04.06.2026).

123. A Beginner's Guide to ESG Rating Agencies and Methodologies. IRIS CARBON. 23.01.2023. URL: <https://iriscarbon.com/a-beginners-guide-to-esg-rating-agencies-and-methodologies/> (дата звернення: 04.06.2026).

124. Top ESG Strategy Examples for a Sustainable Business Model. Apiday. 09.08.2024. URL: <https://www.apiday.com/blog-posts/top-esg-strategy-examples-for-a-sustainable-business-model> (дата звернення: 04.06.2026).

125. Maria Giaoutzi, Anastasia Stratigea, Eveline S. Van Leeuwen, Peter Nijkamp. Scenario analysis as a foresight tool in agriculture. International Journal of Foresight and Innovation Policy 8(2/3):105-128. 2012. URL: https://www.researchgate.net/publication/261873928_Scenario_analysis_as_a_foresight_to_ol_in_agriculture (дата звернення: 04.06.2026).

126. Miljan Lekovic. Historical development of portfolio theory. ResearchGate GmbH. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/351398319_Historical_development_of_portfolio_theory (дата звернення: 04.06.2026).

127. Dan Buckley. Markowitz Model – Applications in Portfolio Management. DayTrading.com. 15.05.2023. URL: <https://www.daytrading.com/markowitz-model> (дата звернення: 04.06.2026).

128. Daniel P. Palomar. Portfolio Optimization. Theory and Application. Cambridge University Press. 01.05.2025. URL: <https://bookdown.org/palomar/portfoliooptimizationbook/7.5-MVP-drawbacks.html> (дата звернення: 04.06.2026).

129. Markowitz Model. Quantpedia. The Encyclopedia of Quantitative Trading Strategies. 14.06.2021. URL: <https://quantpedia.com/markowitz-model/> (дата звернення: 04.06.2026).

130. 131. Mean-Variance Portfolio Theory. AnalystPrep. 15.01.2020. URL: <https://analystprep.com/study-notes/actuarial-exams/soa/ifm-investment-and-financial-markets/mean-variance-portfolio-theory/> (дата звернення: 04.06.2026).

131. Zulfadli Hazim Zul Azlan, Syahrul Nizam Junaini, Adnan Shahid Khan, Wan Azani Mustafa. Data-Driven Agriculture: Unveiling the Power of Internet of Things and

Data Analytics For Transformative Farming Practices. John Wiley. Journal of Sensors. 25.09.2025. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1155/js/6205646> (дата звернення: 04.06.2026).

132. Okechukwu Paul-Chima Ugwu, Fabian C. Ogenyi, Esther Ugo Alum, Val Hyginus Udoka Eze, Mariam Basajja, Jovita Nnenna Ugwu. Implementing artificial intelligence and machine learning algorithms for optimized crop management: a systematic review on data-driven approach to enhancing resource use and agricultural sustainability. *Taylor & Francis Group*. URL: <https://doi.org/10.1080/23311932.2025.2569982> (дата звернення: 04.06.2026).

133. Casey Dunn. The future of AI in agriculture: Benefits & challenges. *AgriFutures evokeAG*. 30.04.2025. URL: <https://www.evokeag.com/the-future-of-ai-in-agriculture-benefits-challenges/> (дата звернення: 04.06.2026).

134. 135. Alina Piddubna. AI in Agriculture — The Future of Farming. *Intellias*. 17.02.2026. URL: <https://intellias.com/artificial-intelligence-in-agriculture/> (дата звернення: 04.06.2026).

135. Ye Z., Yin S., Cao Y. et al. AI-driven optimization of agricultural water management for enhanced sustainability. *Sci Rep* 14. 25721. 2024. URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-024-76915-8> (дата звернення: 04.06.2026).

136. Stefan Schweng, Luca Bernardini, Katharina Keiblinger Et Al. What can artificial intelligence do for soil health in agriculture?. Elsevier B.V.. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cosrev.2025.100832> (дата звернення: 04.06.2026).

137. Josh Rhoten. CSU project uses AI to turn soil data into actionable insights for farmers. Colorado State University. 13.02.2026. URL: <https://natsci.source.colostate.edu/csu-project-uses-ai-to-turn-soil-data-into-actionable-insights-for-farmers/> (дата звернення: 04.06.2026).

138. Янковой Р. Особливості впливу цифрових фінансів на інноваційну діяльність бізнесу. *Economic Synergy*. 2023. 1. С. 82-97.

139. Machine learning in hedge fund investing. J.P. Morgan Asset Management. 09.12.2019. URL: <https://am.jpmorgan.com/lu/en/asset->

[management/institutional/insights/portfolio-insights/machine-learning-in-hedge-fund-investing/](https://www.lexingtoncapitalholdings.com/the-impact-of-artificial-intelligence-and-machine-learning-on-investment-strategies) (дата звернення: 04.06.2026).

140. The Impact of Artificial Intelligence and Machine Learning on Investment Strategies. Lexington Capital Holdings. 2025. URL: <https://www.lexingtoncapitalholdings.com/the-impact-of-artificial-intelligence-and-machine-learning-on-investment-strategies> (дата звернення: 04.06.2026).

141. AI-Based Farming Equipment Market - Global Forecast 2025-2032. Research and Markets. 2025. URL: <https://www.researchandmarkets.com/reports/6160217/ai-based-farming-equipment-market-global#src-pos-1> (дата звернення: 04.06.2026).

142. Generative AI In Agriculture Market Size, Share & Trends Analysis Report By Technology, By Application (Precision Farming, Livestock Management, Agricultural Robotics & Automation, Weather Forecasting), By Region, And Segment Forecasts, 2025 - 2033. Research and Markets. 2025. URL: <https://www.researchandmarkets.com/reports/6154479/generative-ai-in-agriculture-market-size-share#src-pos-1> (дата звернення: 04.06.2026).

143. Ходаківський В. М., Давтян А. А., Макушина Ю. Р. Інвестиційне забезпечення ресурсної циркулярності сільськогосподарських підприємств Житомирської області в довгостроковій господарській альтернативі Науково-практичний журнал «Агросвіт». 2022. К. ТОВ ДКС «Центр». № 22. С. 85-92.

144. Садовник О., Востряков О., Скічко О. (2025). Концептуальні підходи до формування інноваційної моделі розвитку аграрних підприємств в умовах сталості. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 348(6). С. 39-45.

145. Царьов В., Семенчук А., Данильченко С. Самойленко А. (2024). ДЕЯКІ Аспекти розвитку новітньої економіки з позиції еволюції механізмів досягнення консенсусів у екосистемах блокчейн. Modeling the development of the economic systemS (3). С. 185-192.

146. Діброва А., Музиченко А., Литвиненко В. Фінансові результати підприємств агробізнесу в умовах цифровізації: обліково-аналітичний підхід.

Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 2026. 354(3). С. 533-541.

147. Янковой Р. Перспективи стратегування бізнесу на засадах використання цифрових активів. *Economic Synergy*. 4. 2022. С. 142-153.

148. Капітальні інвестиції. Офіційний сайт. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 04.06.2026).

149. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 04.06.2026).

150. Державна підтримка аграріїв у 2025 році. URL: https://mcusercontent.com/24f9efec934ea49d2f2ad3141/files/ea0b0cf2-38ff-c247-9acd-83c4df3a6d51/1_Info_Brief_SP_ua.pdf (дата звернення: 04.06.2026).

151. Індекс інфляції в Україні 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 04.06.2026).

152. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 04.06.2026).

153. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 04.06.2026).

154. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart> (дата звернення: 04.06.2026).

155. Прямі іноземні інвестиції. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2024/> (дата звернення: 04.06.2026).

156. Іноземні інвестиції в Україну зростають: хто та чому вкладає кошти в українські компанії. URL: <https://delo.ua/finance/inozemni-investiciyi-v-ukrayinu-zrostayut-xto-ta-comu-vkladaje-kosti-v-ukrayinskii-biznes-434157/> (дата звернення: 04.06.2026).

157. Українські банки завершили перехід на нові вимоги ЄС щодо капіталу. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2025/01/18/143692685/> (дата звернення: 04.06.2026).

158. Інвестиції, іпотека та кредитування: в НБУ оцінили стан фінансового сектору. URL: <https://aub.org.ua/104/bankivski-novyny/15064-investytsii-ipoteka-ta-kredytuvannia-v-nbu-otsinyly-stand-finansovoho-sektoru>? (дата звернення: 04.06.2026).

159. Банки прискорюють кредитування бізнесу, продовжують нарощувати обсяги позик домогосподарствам. Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/banki-priskorili-tempi-kredituvannya-biznesu-ta-nadali-naroshuyut-krediti-naselennyu--oglyad-bankivskogo-sektoru>? (дата звернення: 04.06.2026).

160. Українські банки продовжують демонструвати високі показники у 2025 році. URL: <https://www.intellinews.com/ukraine-s-banks-continue-strong-performance-in-2025-383963/>? (дата звернення: 04.06.2026).

161. Річний звіт НБУ за 2024 рік. URL: <https://7eminar.ua/news/7438-ricnii-zvit-nbu-za-2024-rik> (дата звернення: 04.06.2026).

162. Кредитування в Україні-2025: поступове відновлення та значний потенціал для зростання. URL: <https://finpuls.com/ua/kredytuvannia-v-ukrayini-2025-postupove-vidnovlennia-ta-znachnyi.html> (дата звернення: 04.06.2026).

163. Спільні зусилля держави і міжнародної спільноти допомагають зміцнити аграрний сектор. URL: https://buh.ligazakon.net/analytics/234548_derzhavna-pdtrimka-agrobznesu-pd-chas-vyni? (дата звернення: 04.06.2026).

164. Державна підтримка агробізнесу під час війни. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/wartime-state-support-for-agribusiness>? (дата звернення: 04.06.2026).

165. Україна нарощує державну та міжнародну підтримку агросектору: ключові програми-2025. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2025/05/22/151377366/>? (дата звернення: 04.06.2026).

166. Які державні програми підтримки доступні для фермерів. URL: <https://delo.ua/agro/yaki-derzavni-programi-pidtrimki-dostupni-dlya-fermeriv-430412/>? (дата звернення: 04.06.2026).

167. IFAD інвестує в українських фермерів: готуються нові програми підтримки агросектору. URL: <https://landlord.ua/news/investytsii/ifad-investuye-v-ukrayinskyh-fermeriv-gotuyutsya-novi-programy-pidtrymky-agrosektoru> (дата звернення: 04.06.2026).

168. Гуманітарна організація перетворить заміновані поля України на виноградники. URL: <https://shuba.life/articles/8668-kompaniya-planuye-peretvoriti-zaminovani-polya-ukrayini-na-vinogradniki> (дата звернення: 04.06.2026).

169. Закон України № 552-IX від 31 березня 2020 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text> (дата звернення: 04.06.2026).

170. Ціни на землю в Україні 2025: де гектар коштує 30 тисяч, а де – майже 200 тисяч. URL: <https://komersant.ua/en/tsiny-na-zemliu-v-ukraini-2025-de-hektar-koshtuie-30-tysiach-a-de-mayzhe-200/> (дата звернення: 04.06.2026).

171. П'ять регіонів України з найвищими цінами на сільськогосподарську землю у квітні 2025 року. URL: <https://agoreview.com/en/newsen/crops/five-regions-ukraine-with-the/> (дата звернення: 04.06.2026).

172. Вартість української землі зростає на тлі високого попиту та інвестиційного інтересу. URL: <https://hromadske.ua/en/economy/238269-cost-of-ukrainian-land-increases-amid-high-demand-and-investment-interest>? (дата звернення: 04.06.2026).

173. Залучити капітал. Як розвивається агросектор в умовах мінімальних вкладень на гектар. URL: <https://agroportal.ua/publishing/analitika/zaluchiti-kapital-yak-rozvivayetsya-agrosektor-v-umovah-minimalnih-vkladen-na-hektar> (дата звернення: 04.06.2026).

174. Прибутковість українського сільського господарства у 2024 році виявилася вищою за показники до 2022 року. URL: <https://www.agronomy.com.ua/novyny/3199-prybutkovist-ukrainskoho-silskoho-hospodarstva-u-2024-rotsi-vyiavylasia-vyshchoiu-za-pokaznyky-do-2022-roku.html> (дата звернення: 04.06.2026).

175. \$402 з гектара: чому агробізнес у 2024 році став рекордно прибутковим. URL: <https://komersant.ua/402-z-hektara-chomu-ahrobiznes-u-2024-rotsi-stav-rekordno-prybutkovym/> (дата звернення: 04.06.2026).
176. Проблеми з урожаєм, зміна міністра, нові правила експорту – підсумки 2024 року в аграрній галузі. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/pidsumki-2024-roku-v-agrarnij-galuzi?> (дата звернення: 04.06.2026).
177. Велике відновлення. Як зростає український агросектор. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/ukrajinskiy-agrosektor-pidsumki-roku-13012025-514837?> (дата звернення: 04.06.2026).
178. Агробізнес у плюсі: прибутковість вирощування культур у 2024 зросла вчетверо – Agrohub. URL: <https://landlord.ua/news/analitika/agrobiznes-u-plyusi-prybutkovist-vyroshhuvannya-kultur-u-2024-zroslo-vchetvero-agrohub> (дата звернення: 04.06.2026).
179. Дохід аграрного бізнесу у 2024 році у 2,6 разів перевищив показник 2023-го. URL: <https://latifundist.com/novosti/67315-dohid-agrarnogo-biznesu-u-2024-rotsi-u-26-raziv-perevishchiv-pokaznik-2023-go> (дата звернення: 04.06.2026).
180. Результати українського агросезону 2024: тренди, виклики та плани URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/rezultati-ukrayinskogo-agrosezonu-2024-trendi-vikliki-ta-plani> (дата звернення: 04.06.2026).
181. Чому Україна імпортуватиме все менше сільгосптехніки у 2024. URL: <https://thepage.ua/ua/news/ukrayina-importuvatime-vse-menshe-silgosptehniki-u-2024-prichini?> (дата звернення: 04.06.2026).
182. Імпорт сільгосптехніки скорочуватиметься й у 2024 році – Навроцький. URL: <https://kurkul.com/news/35498-import-silgosptehniki-skorochuvatimetsya-y-u-2024-rotsi--navrotskiy> (дата звернення: 04.06.2026).
183. Від початку повномасштабної війни кількість підприємств-виробників техніки скоротилася на 13%. URL: <https://latifundist.com/novosti/66156-vid-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijni-kilkist-pidpriyemstv-virobnikiv-tehniki-skorotilasya-na-13?> (дата звернення: 04.06.2026).

184. Враження від сезону: елеватори напружуються чи занадто розслабилися? URL: <https://elevatorist.com/blog/read/957-vrajennya-vid-sezonu-elevatori-naprujuyutsya-chi-zanadto-rozslabilisya>? (дата звернення: 04.06.2026).

185. Аграріїв першочергово цікавить розширення наявних елеваторних потужностей, а не будівництво нових – експерт. URL: <https://latifundist.com/novosti/62568-agrariyiv-pershochergovo-tsikavit-rozshirennya-nayavnih-elevatornih-potuzhnostej-a-ne-budivnitstvo-novih--ekspert>? (дата звернення: 04.06.2026).

186. Виклики нового сезону – що найбільше турбує елеваторний ринок України на старті 2024/25 МР. URL: <https://elevatorist.com/spetsproekt/218-vikliki-novogo-sezonu--scho-naybilshe-turbuye-elevatorniy-rinok-ukrayini-na-starti-2024-25-mr>? (дата звернення: 04.06.2026).

187. Інвестиції в агробізнес України: виклики, можливості та пропозиції 2025 року. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/articles/investiciyi-v-agrobiznes-ukrayini%3A-vikliki-mozhливosti-ta-tendenciyi-2025-roku>? (дата звернення: 04.06.2026).

188. Шупта І. М. Управлінська компетентність майбутніх менеджерів аграрної сфери економіки та її роль в управлінні змінами. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Т. 1. Полтава : ПДАА, 2011. Вип. 3 (4) С. 293-299. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/items/4eda8a50-083d-40f4-a772-fa6c401e865f>? (дата звернення: 04.06.2026).

189. Кирилюк І., Лютий О. Особливості менеджменту в аграрному бізнесі України. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Економічні науки». Том 27 № 3-4 2023. С. 68-83. URL: <https://econom-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/5110/5350> (дата звернення: 04.06.2026).

190. У 39% агрокомпаній наявний дефіцит кадрів – експерти. URL: <https://superagronom.com/news/20746-u-39-agrokompaniy-nayavniy-defitsit-kadriv--eksperti>? (дата звернення: 04.06.2026).

191. Еволюція у кар'єрі агрогенерації: як відповідати на виклики сьогодення та майбутнього. URL: <https://agroportal.ua/publishing/sobytiya/yak-vidpovidati-na-vikliki-sogodennya-ta-maybutnogo/> (дата звернення: 04.06.2026).
192. 71% компаній АПК підвищили співробітникам зарплату: кого шукає агробізнес. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/08/07/132723822/>
193. Топ 100 латифундистів України. URL: <https://latifundist.com/rating/top100#370> (дата звернення: 04.06.2026).
194. Ukraine ranking in the Global Innovation Index 2025. URL: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/ukraine/> (дата звернення: 04.06.2026).
195. Ходаківський В. М., Гулінський О. В., Гірман Д. В., Хишко А. В. Обґрунтування умов та ризиків інвестиційного забезпечення аграрних підприємницьких структур в сучасному господарському середовищі. Науково-практичний журнал «Інвестиції: практика та досвід». 2023. К. ТОВ ДКС «Центр». № 22. С. 139-146.
196. Ходаківський В. М. Методи оцінки ресурсного потенціалу агробізнесу. Економічний простір. 2025. Український державний університет науки і технологій. №. 201. С. 234-240.
197. Садовник , О. В., Кирилюк , О. В., & Лаврененко , В. В. Валідація даних в дослідженнях логістичних систем агротрейдингу України. Стратегія економічного розвитку України. 2024. 55. С. 201-215.
198. Садовник О. В. Розвиток екосистеми інноваційного підприємництва агробізнесу в умовах турбулентності. Вчені записки : зб. наук. пр. Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. Київ : КНЕУ. 2023. Вип. 31. С. 301-312.
199. Самойленко А., Царьов В., Семенчук А., Данильченко С. Фактори ціноутворення на соняшникову олію. Development Service Industry Management. 2024. 3. С. 162-168.
200. Stoliarchuk N., Kielbasa P., Dibrova A., Dibrova L., Nahorna O., Kukharets V., Hutsol T., & Tabor S. Attracting investment in the modernization of Ukrainian agriculture as a prerequisite for sustainable development. Sustainability. 2026. 18(2). С. 996.

201. Гапонюк Р. М. Зовнішні чинники формування інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу України. Науковий вісник Полісся. 2025. 2 (31). С. 211-227. URL: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-2\(31\)-211-227](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-2(31)-211-227) (дата звернення: 04.06.2026).

202. Гапонюк Р. М. Ідентифікація інвестиційного портфелю стратегій розвитку агропромислового комплексу України. Modeling the development of the economic systems. 2025 (2). С. 44-51. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-16-6> (дата звернення: 04.06.2026).

203. Гапонюк Р. М. Інновації в банківському секторі України: можливості, виклики та перспективи. Фінансове регулювання зрушень у економіці України: збірник тез доповідей учасників VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Мукачєво. 22 березня 2024 р. Вид-во МДУ. 2024. С. 63-65.

204. Гапонюк Р. М. Особливості формування інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу. Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф. 28 берез. 2025 року. Київ : КНЕУ. 2025. С. 668-670.

205. Гапонюк Р. М. Оцінка динаміки капітальних інвестицій в сільське господарство України. «АГРОБІЗНЕС 2025: форсайт десятиліття» : зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. 16 квітня. 2025 р. Київ : КНЕУ. 2025. С. 45-48.

206. Про схвалення Концепції національної системи стратегічного планування. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2025-%D1%80?find=1&text=%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%82#w1_1 (дата звернення: 07.06.2026).

207. Охота Ю., Доцюк С. Напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємств аік на основі адаптивного механізму реагування на зміни в операційному середовищі. Балтійський журнал економічних досліджень. 2025. 11(4), 344-356. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-4-344-356> (дата звернення: 07.06.2026).

208. Христенко, О., Поточилова, І., та Кертичак, В. (2025). Інвестиційні стратегії розвитку сільськогосподарських формацій у кризовій економіці. Українська Чорноморська аграрна наука, 29(1), 30-44. URL: <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/1.2025.30> (дата звернення: 07.06.2026).

209. Про забезпечення участі експертів у здійсненні оцінки впливу на довкілля. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1279-21#Text> (дата звернення: 07.06.2026). (дата звернення: 07.06.2026).

210. Кваліфікаційні вимоги до експертів з оцінки впливу на довкілля. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-21#n4> (дата звернення: 07.06.2026).

211. Українські євробонди зросли до максимумів після реструктуризації боргу. Кошт Медіа. URL: <https://kosht.media/ukrainski-ievrobondy-zrosly-do-maksymumiv-pislia-restrukturyzatsii-borhu/?nowprocket=1> (дата звернення: 07.06.2026).

212. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.06.2026).

213. \$11,4 млрд економії за 3 роки: Україна домовилася щодо реструктуризації зовнішнього боргу. Онлайн-медіа «delo.ua». URL: <https://delo.ua/economy/ukrayina-domovilasya-z-vlasnikami-jevroobligacii-shhodo-restrukturizaciyi-borgu-434579/> (дата звернення: 07.06.2026).

214. ЄБРР погіршив прогноз зростання ВВП України з 2,5% до 2,2% у 2026 році. forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/news/ebrr-pogirshiv-prognoz-zrostannya-vvp-ukraini-z-25-do-22-u-2026-rotsi-03062026-39324> (дата звернення: 07.06.2026).

215. Fitch Affirms Ukraine at 'RD'. Fitch Ratings, Inc.. URL: <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/fitch-affirms-ukraine-at-rd-14-11-2025> (дата звернення: 07.06.2026).

216. Про особливості здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України у 2026 році. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-25#Text> (дата звернення: 07.06.2026).

217. Про особливості здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України у 2026 році. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-25#Text> (дата звернення: 07.06.2026).

218. Міжнародні резерви України у травні скоротилися на 5%, до \$45,7 млрд. Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/news/mizhnarodni-rezervi-ukraini-u-travni-skorotilisya-na-5-do-457-mlrd-05062026-39399> (дата звернення: 07.06.2026).

219. Мінфін звітував про надходження до держбюджету. Економічна правда. URL: <https://epravda.com.ua/biznes/za-sichen-traven-2026-roku-do-zagalnogo-fondu-derzhavnogo-byudzhetu-nadiyshlo-1-36-trilyona-griven-822311/> (дата звернення: 07.06.2026).

220. Індекс очікувань ділової активності у грудні-2025 став найвищим для цього місяця попри зниження – НБУ. Інтерфакс-Україна.. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1133166.html> (дата звернення: 07.06.2026).

221. Мінекономіки стає Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства. Урядовий кур'єр. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/minekonomiki-staye-ministerstvom-ekonomiki-dovkill/> (дата звернення: 07.06.2026).

222. Стратегія розвитку агропромислового комплексу. Egritech. URL: <https://egritech.org/uk/strategiya-rozvytku-agropromyslovogo-kompleksu/> (дата звернення: 07.06.2026).

223. Державна підтримка аграріїв у 2025 році. URL: https://mcusercontent.com/24f9efec934ea49d2f2ad3141/files/ea0b0cf2-38ff-c247-9acd-83c4df3a6d51/1_Info_Brief_SP_ua.pdf (дата звернення: 07.06.2026).

224. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80> (дата звернення: 07.03.2026).

225. Балдинюк В., & Балдинюк В. Управління інвестиційним потенціалом підприємств АПК. Економіка та суспільство. (63). 2024. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-13> (дата звернення: 07.06.2026).
226. Березюк С., Гонтарук Я., Ясінська, Б. Забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. (47). 2023. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-44> (дата звернення: 07.06.2026).
227. Переробна промисловість як «швидка допомога» для економіки. Економічна правда. URL: <https://epravda.com.ua/rus/biznes/pererabatyvayushchaya-promyshlennost-kak-skoraya-pomoshch-dlya-ekonomiki-805644/> (дата звернення: 07.06.2026).
228. Ukrainian agricultural outlook presented with key data for 2025. Ukrainian Agribusiness Club Association. URL: <https://ucab.ua/en/ucab-survey-en/ukrainian-agricultural-outlook-presented-with-key-data-for-2025/> (дата звернення: 07.06.2026).
229. З 1 липня ЄС матиме уніфіковані правила MiCA для крипторинку. SFG Media. URL: <https://sfg.media/a/eu-mica-crypto-rules-july-1/> (дата звернення: 07.06.2026).
230. Податковий кодекс України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 07.03.2026).
231. Закон України «Про віртуальні активи». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 07.03.2026).
232. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 (Text with EEA relevance). European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj/eng> (дата звернення: 07.03.2026).
233. European crypto-assets regulation (MiCA). European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj/eng> (дата звернення: 07.04.2026).
234. Dirk A Zetsche , Filippo Annunziata , Douglas W Arner , Ross P Buckley. The Markets in Crypto-Assets regulation (MiCA) and the EU digital finance strategy.

Oxford University Press. URL: <https://academic.oup.com/cmlj/article-abstract/16/2/203/6324188?redirectedFrom=fulltext> (дата звернення: 07.06.2026).

235. What is the Howey test and how does it relate to cryptocurrencies?. ForkLog. URL: <https://forklog.com/cryptorium/hto-takoe-test-haui-i-kak-on-otnositsya-k-kriptoalyutam/> (дата звернення: 07.04.2026).

236. Itai Agur, German Villegas Bauer, Tommaso Mancini-Griffoli, Maria Soledad Martinez Peria, Brandon Tan. Tokenization and Financial Market Inefficiencies: An Analytical Framework. PolicyCommons. URL: <https://policycommons.net/artifacts/18123412/tokenization-and-financial-market-inefficiencies/19023588/> (дата звернення: 07.04.2026).

237. The Financial Stability Implications of Tokenisation. Financial Stability Board. URL: <https://www.fsb.org/2024/10/the-financial-stability-implications-of-tokenisation/> (дата звернення: 07.05.2026).

238. Старіков О. Ю, Гапонюк Р. М. Токенізація активів аграрних підприємств як інноваційний механізм залучення інвестицій в умовах економічної турбулентності. *Economic Synergy*. 2026 (2). С. 240-257. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2026-2-15> (дата звернення: 07.05.2026).

239. Гапонюк Р. М. Особливості формування інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу. *Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку* : зб. матеріалів Х Міжнар. наук.-практ. конф. 28 берез. 2025 року. Київ : КНЕУ. 2025. С. 668-670.

240. Гапонюк Р. М. Токенізація активів як інструмент фінансування підприємств агробізнесу. *АГРОБІЗНЕС 2026: стратегічна стійкість та інноваційний розвиток*: зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. м. Київ, 22 квіт. 2026 р. Київ : КНЕУ. 2026. С. 35-38.

241. Sukhetska, K., Novak, I., Movchaniuk, A., Gomeniuk, M., & Pitel, N. Blockchain technologies as a driver of transformation in the agricultural sector. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 11(3), 165-193. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2025.11.03.06> (дата звернення: 07.05.2026).

242. Rejeb, Abderahman; Keogh, John G.; Suhaiza Zailani; Treiblmaier, Horst; Rejeb, Karim (2020): Blockchain technology in the food industry: A review of potentials, challenges and future research directions, *Logistics*, ISSN 2305-6290, MDPI, Basel, Vol. 4, Iss. 4, pp. 1-26 URL: <https://doi.org/10.3390/logistics4040027> (дата звернення: 07.05.2026).

243. Макалюк, І. В. Токенізація цінних паперів: особливості та перспективи для України / Макалюк І. В., Фалько М. О., Захаров Н. В. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.34> (дата звернення: 07.05.2026).

244. Гулей, А., Котух, Є., Рябокінь, М. (2024). RWA-токенізація як інноваційний механізм залучення інвестицій та збільшення надходжень місцевих бюджетів. *Економіка та суспільство*, (64). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-22> (дата звернення: 07.05.2026).

245. Белінська Я. В., Онишко С. В., Дюк Р. І. Токенізація фінансових активів як інноваційний напрям розвитку фінансового ринку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2023. № 30(58). С. 22-29. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2023-30\(58\)-22-29](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2023-30(58)-22-29) (дата звернення: 07.06.2026).

246. Ткаленко, С., Тіпанов, В., Савчук, Н., Мурашко, О., & Петухова, О. (2022). Аналіз розвитку міжнародного ринку криптовалют: стан, тренди та перспективи. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(46), с. 97-108. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3841> (дата звернення: 07.05.2026).

247. Ушинкіна О. А. Правові аспекти оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні: сучасні тенденції. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2024. № 1. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-1-9585> (дата звернення: 07.05.2026).

248. Каплін С. М., Круш В. В., Сіньковський М. І. Розвиток токенизованих активів як альтернативи традиційним фінансовим інструментам. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2025. Вип. 45. С. 471-480. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16997499>

249. Методика розрахунку пруденційних нормативів регулювання діяльності банків в Україні. Рішення Правління НБУ від 15.12.2017 № 803-рш із змінами. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/Method_15122017_803-rsh_economic_ratios

250. Чиста вартість активів (NAV). Binance. URL: <https://www.binance.com/uk-UA/academy/glossary/net-asset-value-nav> (дата звернення: 07.05.2026).

251. PCAOB. Inspection Observations Related to Public Company Audits Involving Crypto Assets. SPOTLIGHT, Public Company Accounting Oversight Board, June 2023. URL: <https://pcaobus.org/documents/crypto-assets-spotlight.pdf>

252. Самойленко А. Г. Ресурсне забезпечення підприємства з виробництва рослинної олії. Економіка та підприємництво : зб. наук. пр. Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана Київ : КНЕУ. 2024. Вип. 53. С. 78-91.

253. Dibrova A., Ilchuk M., Konoval I., Androsovyh I., & Zanizdra A. State support for agriculture in Ukraine in the post-war period. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2023. 9(3). С. 49-76.

254. Янковой Р. Моделі фінансування інновацій в українському бізнес-середовищі. Development Service Industry Management. 2024. 1. С. 82-87.

255. Янковой Р., Сембієва Л. Фінансові інструменти в розвитку бізнес-інновацій. Socio-Economic Relations in the Digital Society, 2023. 4(50). С. 5-15.

256. Капітальні інвестиції в АПК України зросли на 7%. AgroPortalUA. URL: <https://agroportal.ua/news/finansy/kapitalni-investiciji-v-apk-ukrajini-zrosli-na-7> (дата звернення: 07.06.2026).

257. Статистика фінансового сектору. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#2fs> (дата звернення: 07.06.2026).

258. Первинний ринок ОВДП. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України.. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/primary-ovdp-chart> (дата звернення: 07.06.2026).

259. Перевіряйте контрагентів та стежте за їх змінами. Youcontrol. URL: <https://youcontrol.com.ua/> (дата звернення: 07.06.2026).

260. Національний банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору України (оновлено). Київ: НБУ, 2025. 59 с. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>

261. Monetary Authority of Singapore Finalises Stablecoin Regulatory Framework. Morgan, Lewis & Bockius LLP. URL: <https://www.morganlewis.com/pubs/2023/08/monetary-authority-of-singapore-finalises-stablecoin-regulatory-framework> (дата звернення: 07.06.2026).

262. Implementation of regulatory regime for stablecoin issuers. Hong Kong Monetary Authorit. URL: <https://www.hkma.gov.hk/eng/news-and-media/press-releases/2025/07/20250729-4/> (дата звернення: 07.06.2026).

263. Basel Committee on Banking Supervision. Prudential treatment of cryptoasset exposures. Basel: Bank for International Settlements, 2022. 36 p. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d545.pdf> (дата звернення: 07.06.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Капітальні інвестиції за видами активів за 2010-2021 роки ^{1,3} Capital investments by types of assets for 2010-2021 ^{1,3}													
(млн.грн./mln.UAH)													
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Total
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9	508217,0	673899,3	Total
інвестиції в матеріальні активи	173662,8	231910,2	264853,7	239393,6	212035,1	254730,9	347390,5	432039,5	542335,1	600568,1	483324,0	642801,5	investments in tangible assets
будівлі житлові	25753,7	26582,3	34256,0	36128,9	33177,0	45609,8	44864,9	53371,8	57395,9	58014,9	34885,7	51502,4	residential buildings
будівлі нежитлові	37156,6	49113,5	54772,7	45252,3	40859,7	43330,9	59398,3	65605,2	88846,1	100468,0	78920,1	104262,4	non-residential buildings
інженерні споруди	39062,6	57935,2	61380,3	51844,2	46599,3	50948,7	67517,1	78563,5	111314,8	149153,5	127995,4	167821,7	engineering structures
машини, обладнання та інвентар	54059,2	71771,4	77015,4	79032,9	68948,8	84423,2	123133,3	154721,7	187650,4	198455,3	161636,6	207545,7	machinery, equipment and inventory
транспортні засоби	11025,3	17014,0	27015,9	16246,8	13830,4	19650,0	36685,7	60123,9	73926,2	65870,8	50074,6	72719,2	vehicles
земля	1182,2	2270,1	1755,4	1018,6	999,3	1441,8	1915,8	1994,0	1673,1	2230,0	2298,5	3013,5	land
довгострокові біологічні активи													long-term biological assets of crop and
рослинництва та тваринництва	1797,2	2889,9	1780,1	2358,4	2034,2	2762,6	3162,7	3727,9	4528,3	5999,8	5247,4	5823,9	livestock production
інші матеріальні активи	3626,0	4333,8	6877,9	7511,5	5586,4	6563,9	10712,7	13931,5	17000,3	20375,8	22265,7	30112,7	other tangible assets
інвестиції в нематеріальні активи	6912,7	9375,8	8402,3	10479,8	7384,8	18385,5	11825,6	16422,0	36391,3	23410,8	24893,0	31097,8	investments in intangible assets
з них													of them
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права (уключаючи розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів), патенти, ліцензії, концесії тощо ²	3671,7	4751,6	4035,0	5918,8	3040,1	12653,9	4435,8	6228,1	24381,6	8389,5	8389,1	6044,0	rights to commercial designations, objects of industrial property, copyright and related rights (including entertainment programs and originals literary and artistic works), patents, licenses, concessions, etc ²
програмне забезпечення та бази даних	2802,4	3254,0	3409,1	3477,6	3207,3	4908,4	6315,5	8196,4	9476,4	10215,3	12411,1	16643,5	software and databases
Примітки 1. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014-2021 роки без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.													
2. Дані за 2010-2019 роки уточнено.													
3. Інформація за 2021 рік сформована з урахуванням даних ініціативно поданих звітів підприємств.													
Notes. 1. Data exclude the temporarily occupied territory of the Autonomous Republic of Crimea, the city of Sevastopol and for 2014-2021 a part temporarily occupied territories in the Donetsk and Luhansk regions.													
2. Data for 2010-2019 have been updated.													
3. The information for 2021 include of data reports of enterprises, which were submitted on initiative.													

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця А.2

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010-2024 роки Capital investments by types of economic activity in 2010-2023																	
(тис.грн/thsd. UAH)																	
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev.2	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Усього		180575495	241285960	273255994	249873363	219419930	273116436	359216132	448461518	578726385	623978935	508217042	673899339	409659973	627280766	534417067	Total
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	11062634	16465949	18883683	18587368	18795620	30154695	50484002	64243279	66104075	59129469	50679695	69950276	51439446	65432115	42885079	Agriculture, forestry and fishing
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	10817754	16140871	18564206	18175017	18388075	29309679	49660031	63400739	65059382	58555401	50189373	67992585	49612006	63849389	41703164	Crop and animal production, hunting and related service activities
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	177789	283064	281394	383350	380974	788539	777037	768862	980291	548653	460148	1413150	1463101	1203990	1157144	Forestry and logging
Рибне господарство	03	67091	42014	38083	29001	26571	56477	46934	73678	64402	25415	30174	544541	364339	378736	24771	Fishing and aquaculture
Промисловість	B+C+D+E	55384445	78725819	91598439	97574142	86242034	87656019	117753624	143299953	199895976	254196157	180537373	242922915	126112607	220652238	209139029	Industry
Будівництво	F	29766991	31990809	40760273	40796158	36056724	43463655	44444025	52176222	55993934	62346613	39614886	55724649	32627592	42239728	41723503	Construction
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	18550359	24067888	24531638	22190308	20715723	20662880	29956838	33664789	51817634	44173676	41684741	58785092	36719392	55665700	44158742	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	45	1404099	2709774	1104670	964912	961494	1469008	1757826	2825705	3103040	3466870	3628049	4092915	2618183	4899528	3133344	Wholesale and retail trade and repair of motor vehicles and motorcycles
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	46	11995942	14872576	17514413	15251458	13245224	13535673	18257972	22096881	28840120	22427769	18074865	23004044	17111522	25427576	14689975	Wholesale trade, except of motor vehicles and motorcycles
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	47	5150318	6485538	5912555	5973938	6509005	5658199	9941040	8742203	19874474	18279037	19981827	31688133	16989687	25338596	26335423	Retail trade, except of motor vehicles and motorcycles
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	19322370	25498175	32413031	18472595	15498168	18704024	25107791	37943500	50078332	43792846	34884633	43944578	49532867	53516555	46824821	Transportation and storage
Наземний і трубопровідний транспорт	49	6725529	8837841	15076867	4535092	3916241	8120061	15931128	22245652	31005701	24569741	20208303	27941606	24726199	38349031	32299765	Land transport and transport via pipelines
Водний транспорт	50	152348	130062	98714	116224	204769	302527	233862	253713	198191	252430	325604	232083	84575	241647	371281	Water transport
Авіаційний транспорт	51	614896	840963	774341	536079	410179	647779	616105	1302466	1527728	1767878	856156	1598005	685550	1616520	1409917	Air transport
Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	52	11705099	15538209	16077595	13073698	10836952	9529459	8126296	13757746	16962681	17143516	12967137	13013949	23287870	12652590	11954630	Warehousing and support activities for transportation
Поштова та кур'єрська діяльність	53	124498	151100	385514	211502	130027	104198	200400	383923	384031	59281	527433	1158935	748673	656767	789228	Postal and courier activities
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	1033208	1572725	2264866	1476802	1482030	1393085	1477868	2133519	2675101	2832178	1951234	2690167	2183565	2147303	1841796	Accommodation and food service activities
Тимчасове розміщування	55	679114	1010796	1534647	872176	867109	890176	756121	1380054	1473043	982887	839943	953753	799112	755550	363186	Accommodation
Діяльність із забезпечення стравами та напоями	56	354094	561929	730219	604626	614921	502909	721747	753465	1202058	1849291	1111291	1736414	1384453	1391753	1478610	Food and beverage service activities
Інформація та телекомунікації	J	8625751	9729952	10167678	9864086	8175086	22974994	15651222	18395170	29884869	21063402	22381603	23858581	16869947	24100283	25849426	Information and communication

Продовження таблиці А.2

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010-2024 роки Capital investments by types of economic activity in 2010-2023																		(тис.грн/thsd UAH)
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev.2	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024		
Видавнича діяльність, виробництво кіно-та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів, діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення	58+59+60	1923785	2642940	2774973	2354137	1840791	2304247	2820890	3567770	4744597	5766381	5193736	6186250	2185160	2946686	1154870	Publishing, motion picture, video, television programme production; sound recording, programming and broadcasting activities	
Телекомунікації (електрозв'язок)	61	6354532	6506801	6771552	6875428	5664014	19536409	10705389	12776834	21317752	11734428	14296671	13126254	11562539	16305807	23308517	Telecommunications	
Комп'ютерне програмування, консультування та надання інформаційних послуг	62+63	347434	580211	621153	634521	670281	1134338	2124943	2050566	3822520	3562593	2891196	4546077	3122248	4847790	1386039	Computer programming, consultancy, and information service activities	
Фінансова та страхова діяльність	K	5861513	5972271	7353309	6646837	6214474	6448025	7678730	8055275	10652260	11246265	11979335	10100515	8906802	17339298	16450320	Financial and insurance activities	
Операції з нерухомим майном	L	9861007	14598854	12368606	13550399	11230244	11899005	19664962	22505642	27556805	28147232	19940118	30668730	14280236	21269525	9296633	Real estate activities	
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	4991694	10491899	9021294	3621272	2921555	4065228	6579377	7965307	10798221	11912398	11823599	17125898	6012609	13347761	11369670	Professional, scientific and technical activities	
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку, діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	69+70+71	4135436	9069027	7588390	2669581	2314873	3244435	4965644	5562065	7751698	8301571	8470306	13145919	2200798	9620336	8156342	Legal and accounting activities; activities of head offices; management consultancy activities; architectural and engineering activities; technical testing and analysis	
Наукові дослідження та розробки	72	549692	717844	548791	599174	375387	518167	758272	1110202	1511355	2057647	2076212	2629868	3185234	2817255	2919549	Scientific research and development	
Рекламна діяльність та дослідження кон'юнктури ринку, інша професійна, наукова та технічна діяльність, ветеринарна діяльність	73+74+75	306566	705028	884113	352517	231295	302626	855461	1293040	1535168	1553180	1277081	1350111	626577	910170	293779	Advertising and market research, other professional, scientific and technical activities, veterinary activities	
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	2973784	3928842	4973859	4013868	3565127	6535166	10009190	12747264	11837847	11741145	8623796	13162620	6587010	13327526	5422232	Administrative and support service activities	
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	7769943	11437641	11692823	7546209	5808022	13942418	22380761	32843881	44597812	54305541	62303585	73982860	36530833	66237066	60980940	Public administration and defence; compulsory social security	
Освіта	P	1818362	2090681	1463506	1030462	820857	1540117	2257335	3492553	4459984	4788707	3740151	3866557	2008563	2721508	2425306	Education	
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	1920074	2113197	2707176	1746229	1223858	2367169	4478986	6708327	8138788	9484642	14835634	21779237	17412896	24967326	13482562	Human health and social work activities	
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	976715	1437322	2598049	2544471	508679	1044324	969868	1649225	3663168	4146160	2772823	4423066	2152565	3829717	2122842	Arts, entertainment and recreation	
Надання інших видів послуг	S	656645	1163936	457764	212157	161729	265632	321553	637612	571579	672504	463836	913598	283043	487117	444166	Other services activities	
Примітки./Notes.																		
1. Дані за 2010-2021 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, а також за 2014-2021 роки без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях; дані за 2022-2023 роки наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії./ Data for 2010-2021 exclude the temporarily occupied territories of the Autonomous Republic of Crimea, the city of Sevastopol, data for 2014-2021 exclude the temporarily occupied territories in the Donetsk and Luhansk regions; data for 2022-2023 exclude the territories which are temporarily occupied by the russian federation and part of territories where the military actions are/were conducted.																		
2. Інформація за 2021-2023 роки сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів та проведених дооцінок показників./The information for 2021-2023 has been compiled on the basis of reports actually submitted by enterprises and additional estimates of indicators.																		

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця А.3

Капітальні інвестиції за видами активів за видами економічної діяльності у 2019 ^{1,2} році															
Capital investments by types of assets by types of economic activity in 2019 ^{1,2}															
(тис. грн./thsd. UAH)															
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev.2	Обсяг капітальних інвестицій/ Capital investments	У тому числі/ Including										права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо/ rights to commercial property, authors' and common rights, patents, licenses, concessions, etc	програмне забезпечення та бази даних/ software and databases	
			інвестиції в матеріальні активи/ investment in tangible assets	з них/of them							інвестиції в нематеріальні активи/ investment in intangible assets	з них/of them			
				будівлі житлові/ residential buildings	будівлі нежитлові/ non-residential buildings	інженерні споруди/ engineer installations	машини, обладнання та інвентар/ machines, equipment and tools	транспортні засоби/ transport vehicles	земля/ land	довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва/ long-term biological assets of crop and livestock production		інші матеріальні активи/ other tangible assets			
Усього		623978935	600568068	58014904	100468035	149153503	198455277	65870755	2230011	5999752	20375831	23410867	8389458	10215306	Total
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	59129469	57705489	138582	10310677	2752625	28127680	9688160	288015	5718102	681648	1423980	41713	46643	Agriculture, forestry and fishing
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	58555401	57158822	к/с	10214514	2677436	27987418	9520711	к/с	5716137	622011	1396579	41547	45705	Crop and animal production, hunting and related service activities
Вирощування однорічних і дворічних культур	01.1	44381997	43053226	102389	7161749	2348611	22926798	8253990	248160	1557345	454184	1328771	39518	35799	Growing of non-perennial crops
Вирощування багаторічних культур	01.2	1005442	1002079	к/с	184514	61368	303089	56603	к/с	355572	32267	3363	256	121	Growing of perennial crops
Відтворення рослин	01.3	41232	к/с	-	к/с	к/с	20442	к/с	1473	4049	663	к/с	11	к/с	Plant propagation
Тваринництво	01.4	10316668	10261466	15381	2427115	199081	2846705	877756	27946	3765706	101776	55202	1410	4308	Animal production
Змішане сільське господарство	01.5	308546	308505	к/с	44087	28669	173360	28238	к/с	17245	1136	41	14	27	Mixed farming
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та після урожайна діяльність	01.6	2350551	2341705	к/с	267709	38251	1697158	292077	к/с	16220	29532	8846	338	5106	Support activities to agriculture and post-harvest crop activities
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.7	150965	к/с	-	к/с	к/с	19866	к/с	к/с	-	2453	к/с	-	к/с	Hunting, catching of animals and rendering of the services connected with them
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	548653	521267	к/с	92593	73413	131443	158072	к/с	к/с	к/с	27386	166	923	Forestry and logging
Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	02.1	175217	170740	к/с	29901	11874	33966	84032	-	к/с	к/с	4477	23	303	Silviculture and other forestry activities
Лісозаготівлі	02.2	337378	314545	4547	57143	57888	90318	65221	к/с	к/с	37533	22833	143	576	Logging
Збирання дикорослих недревних продуктів	02.3	к/с	к/с	-	-	-	к/с	к/с	-	-	к/с	к/с	-	к/с	Harvesting wild non-wood products
Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві	02.4	к/с	к/с	-	5549	3651	к/с	к/с	-	-	10798	к/с	-	к/с	Support services to forestry
Рибне господарство	03	25415	25400	-	3570	1776	8819	9377	-	к/с	к/с	15	-	15	Fishing and aquaculture
Рибальство	03.1	11793	к/с	-	1130	к/с	2366	6993	-	-	к/с	к/с	-	к/с	Fishing
Рибництво (аквакультура)	03.2	13622	к/с	-	2440	к/с	6453	2384	-	к/с	526	к/с	-	к/с	Aquaculture

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця А.4

Капітальні інвестиції за видами активів за видами економічної діяльності у 2020 році ^{1,2} Capital investments by types of assets by types of economic activity in 2020 ^{1,2}															
(тис. грн/thsd. UAH)															
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev.2	Обсяг капітальних інвестицій/ Capital investments	У тому числі/Including										з них/of them		
			інвестиції в матеріальні активи/ investment in tangible assets	з них/of them								інвестиції в нематеріальні активи/ investment in intangible assets			з них/of them
				будівлі житлові/ residential buildings	будівлі нежитлові/ non-residential buildings	інженерні споруди/ engineer installations	машини, обладнання та інвентар/ machines, equipment and tools	транспортні засоби/ transport vehicles	земля/ land	довгострокові біологічні активи розлинництва та тваринництва/ long-term biological assets of crop and livestock production	інші матеріальні активи/ other tangible assets				
												права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права (уключаючи розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів), патенти, ліцензії, концесії тощо/ rights to commercial designations, objects of industrial property, copyright and related rights (including entertainment programs and originals of literary and artistic works), patents, licenses, concessions, etc	програмне забезпечення та бази даних/ software and databases		
Усього		508217042	483323962	34885729	78920108	127995390	161636583	50074638	2298481	5247364	22265669	24893080	8389065	12411101	Total
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	50679695	49781904	88038	8821321	2012853	25455516	7515287	275060	4939477	674352	897791	15216	47983	Agriculture, forestry and fishing
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	50189373	49303122	86262	8750041	1954102	25333840	7351992	274365	4939177	613343	886251	к/с	47342	Crop and animal production, hunting and related service activities
Вирощування однорічних і дворічних культур	01.1	39692746	38884618	77004	6360159	1654603	22025146	6429602	227528	1673759	436817	808128	9986	37976	Growing of non-perennial crops
Вирощування багаторічних культур	01.2	813863	812656	к/с	216211	41533	192224	73804	к/с	253940	26663	1207	36	278	Growing of perennial crops
Відтворення рослин	01.3	63752	к/с	к/с	к/с	1430	33125	к/с	1705	к/с	937	к/с	к/с	к/с	Plant propagation
Тваринництво	01.4	8260286	8193862	8612	2044292	245555	2097353	668666	34451	2964059	130874	66424	853	4333	Animal production
Змішане сільське господарство	01.5	278058	277607	-	30469	к/с	184943	37615	к/с	17208	к/с	451	к/с	к/с	Mixed farming
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та після урожайна діяльність	01.6	1037410	1027505	-	60822	7097	791430	135364	к/с	к/с	13863	9905	к/с	4473	Support activities to agriculture and post-harvest crop activities
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.7	43258	к/с	-	к/с	к/с	9619	к/с	к/с	-	к/с	к/с	-	к/с	Hunting, catching of animals and rendering of the services connected with them
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	460148	к/с	1776	60725	к/с	113848	153677	695	300	59847	к/с	к/с	641	Forestry and logging
Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	02.1	141552	139866	к/с	10076	7001	35025	71200	-	к/с	16307	1686	к/с	к/с	Silviculture and other forestry activities
Лісозаготівлі	02.2	298588	288794	к/с	41482	50389	76771	75494	695	к/с	42144	9794	-	300	Logging
Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві	02.4	20008	к/с	-	9167	к/с	2052	6983	-	-	1396	к/с	-	к/с	Support services to forestry
Рибне господарство	03	30174	к/с	-	10555	к/с	7828	9618	-	-	1162	к/с	-	-	Fishing and aquaculture
Рибальство	03.1	16183	16183	-	к/с	-	4003	к/с	-	-	708	-	-	-	Fishing
Рибництво (аквакультура)	03.2	13991	к/с	-	к/с	к/с	3825	к/с	-	-	454	к/с	-	-	Aquaculture

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця А.5

Капітальні інвестиції за видами активів за видами економічної діяльності у 2021 році ^{1, 2, 3}															
Capital investments by types of assets by types of economic activity in 2021 ^{1, 2, 3}															
(тис. грн/1000 UAH)															
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev.2	Обсяг капітальних інвестицій/ Capital investments	У тому числі/Including										з них/of them		
			інвестиції в матеріальні активи/ investment in tangible assets	будівлі житлові/ residential buildings	будівлі нежитлові/ non-residential buildings	інженерні споруди/ engineer installations	машини, обладнання та інвентар/ machines, equipment and tools	транспортні засоби/ transport vehicles	земля/ land	довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва/ long-term biological assets of crop and livestock production	інші матеріальні активи/ other tangible assets	інвестиції в нематеріальні активи/ investment in intangible assets			права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права (уключаючи розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів), патенти, ліцензії, концесії тощо/ rights to commercial designations, objects of industrial property, copyright and related rights (including entertainment programs and originals of literary and artistic works), patents, licenses, concessions, etc
Усього		673899339	642801509	51502431	104262391	167821697	207545678	72719162	3013489	5823952	30112709	31097830	6044047	16643513	Total
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	69950276	68242551	190576	10459744	3204114	35654743	12147165	178633	5489983	917593	1707725	9873	122023	Agriculture, forestry and fishing
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	67992585	66312538	к/с	10052250	3076052	35334311	11241102	177564	5487986	к/с	1680047	9763	119726	Crop and animal production, hunting and related service activities
Вирощування однорічних і дворічних культур	01.1	54763989	53259050	138488	7225651	2383330	31142924	9981468	147673	1643032	596484	1504939	5593	101661	Growing of non-perennial crops
Вирощування багаторічних культур	01.2	1125946	1121975	к/с	129231	84202	400004	67031	к/с	400736	32402	3971	-	2345	Growing of perennial crops
Відтворення рослин	01.3	44815	к/с	-	к/с	к/с	16874	12821	к/с	к/с	806	к/с	к/с	74	Plant propagation
Тваринництво	01.4	9615910	9475186	41256	2242435	379087	2405522	889307	17876	3419297	80406	140724	1388	8779	Animal production
Змішане сільське господарство	01.5	439426	433564	3547	51523	к/с	268133	65449	к/с	7252	8236	5862	-	3735	Mixed farming
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	01.6	1995837	1971458	к/с	388423	202346	1097881	223867	к/с	16959	40034	24379	к/с	3132	Support activities to agriculture and post-harvest crop activities
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.7	6662	к/с	-	к/с	к/с	2973	1159	-	к/с	к/с	к/с	-	-	Hunting, trapping and related service activities
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	1413150	1387444	2418	220188	120900	305474	581688	1069	985	154722	25706	110	к/с	Forestry and logging
Лісвирощування та інша діяльність у лісовому господарстві	02.1	377507	370874	к/с	58732	к/с	67353	186708	к/с	к/с	36925	6633	-	к/с	Silviculture and other forestry activities
Лісозаготівлі	02.2	1003823	984773	1819	161079	99568	232208	373324	970	948	114857	19050	110	1477	Logging
Збирання дикорослих недревних продуктів	02.3	к/с	к/с	-	-	-	к/с	-	к/с	к/с	к/с	к/с	-	-	Gathering of wild growing non-wood products
Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві	02.4	к/с	к/с	к/с	377	к/с	к/с	21656	-	-	к/с	к/с	-	-	Support services to forestry
Рибне господарство	03	544541	542569	к/с	187306	7162	14958	324375	-	1012	к/с	1972	-	к/с	Fishing and aquaculture
Рибальство	03.1	332089	к/с	к/с	4274	к/с	9596	308070	-	-	1847	к/с	-	-	Fishing
Рибництво (аквакультура)	03.2	212452	к/с	-	183032	к/с	5362	16305	-	1012	к/с	к/с	-	к/с	Aquaculture

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця А.6

Капітальні інвестиції за видами активів за видами економічної діяльності за 2022 рік Capital investments by types of assets by types of economic activity in 2022														
(тис. грн/1000 UAH)														
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev. 2	Обсяг капітальних інвестицій/ Capital investments	У тому числі/Including											
			інвестиції в матеріальні активи/ investment in tangible assets	з них/of them								інвестиції в нематеріальні активи/ investment in intangible assets	з них/of them	
				будівлі житлові/ residential buildings	будівлі нежитлові/ non-residential buildings	інженерні споруди/ engineering structures	машини, обладнання та інвентар/ machines, equipment and tools	транспортні засоби/ transport vehicles	земля/ land	довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва/ long-term biological assets of crop and livestock production	інші матеріальні активи/ other tangible assets		права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права (уключаючи розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів), патенти, ліцензії, концесії тощо/ rights to commercial designations, objects of industrial property, copyright and related rights (including entertainment programs and originals of literary and artistic works), patents, licenses, concessions, etc	програмне забезпечення та бази даних/ software and databases
Усього		409659973	389041597	27545254	53524351	69682786	143183861	52844330	1032692	5191836	36036487	20618376	3273931	13792648 Total
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	51439446	50361201	144098	7487032	2278265	25492029	9032889	60015	5011663	855210	1078245	1414	86637
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	49612006	48570170	к/с	7150827	2110305	25101858	8292829	к/с	5007838	709189	1041836	к/с	81853
культури	01.1	39006896	38052205	104177	4983219	1630209	21898650	7454619	51003	1401913	528415	954691	1101	53245
Вирощування багаторічних культур	01.2	768402	755036	к/с	105238	44187	195684	80907	к/с	228343	88214	13366	-	11094
Відтворення рослин	01.3	33478	к/с	-	к/с	к/с	к/с	к/с	-	110	6429	к/с	-	143
Тваринництво	01.4	8368429	8298038	22433	1967505	317000	2027036	536132	2584	3351441	73907	70391	241	14849
Змішане сільське господарство	01.5	325479	324152	-	к/с	к/с	222012	59792	к/с	12446	к/с	1327	-	1225
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	01.6	1104816	1102900	к/с	74903	106524	746446	153050	-	к/с	7697	1916	к/с	1297
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.7	4506	к/с	к/с	-	-	к/с	к/с	-	к/с	к/с	к/с	-	-
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	1463101	1426744	к/с	322991	к/с	372697	416304	к/с	3825	142671	36357	к/с	к/с
Лісництво та інша діяльність у лісовому господарстві	02.1	307930	к/с	1721	34148	32783	71294	122652	к/с	к/с	34830	к/с	-	3508
Лісозаготівлі	02.2	1138517	1112648	к/с	288595	128747	293545	286139	к/с	к/с	106853	25869	к/с	1254
Збирання дикорослих надревних продуктів	02.3	к/с	к/с	-	-	-	к/с	-	-	-	к/с	-	-	-
Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві	02.4	к/с	к/с	-	248	к/с	к/с	7513	-	-	к/с	к/с	-	к/с
Рибне господарство	03	364339	364287	к/с	13214	к/с	17474	323756	-	-	3350	52	-	к/с
Рибальство	03.1	332363	к/с	-	3806	к/с	6619	319214	-	-	к/с	к/с	-	к/с
Рибництво (аквакультура)	03.2	31976	к/с	к/с	9408	к/с	10855	4542	-	-	к/с	к/с	-	к/с

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця А.7

Капітальні інвестиції за видами активів за видами економічної діяльності за 2023 рік Capital investments by types of assets by types of economic activity in 2023																
(тис. грн/1000 USD)																
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev. 2	Обсяг капітальних інвестицій/ Capital investments	інвестиції в матеріальні активи/ investment in tangible assets	У тому числі/Including								інвестиції в нематеріальні активи/ investment in intangible assets	з них/of them		права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права (уключаючи розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів), патенти, ліцензії, комерційні секрети тощо/ rights to commercial designations, objects of industrial property, copyright and related rights (including entertainment programs and originals of literary and artistic works), patents, licenses, concessions, etc	програмне забезпечення та бази даних/ software and databases
				з них/of them												
				житлові будинки/ residential buildings	нежитлові будівлі/ non-residential buildings	інженерні споруди/ engineering structures	машини, обладнання та інвентар/ machines, equipment and tools	транспортні засоби/ transport vehicles	земля/ land	довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва/ long-term biological assets of crop and livestock production	інші матеріальні активи/ other tangible assets					
Усього		627280766	596458173	32230178	84264175	142564882	213280349	83274060	1742407	7101124	32000998	30822593	4619955	19246324	Total	
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	65432115	63606371	219897	10266700	2676188	29868459	12378108	112487	6799347	1285185	1825744	25572	127003	Agriculture, forestry and fishing	
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	63849389	62217901	к/с	10180125	2449491	29609173	11749962	к/с	к/с	1105964	1631488	к/с	к/с	Crop and animal production, hunting and related service activities	
Вирощування однорічних і дворічних культур	01.1	48566003	47117511	110927	7223758	2063368	24908791	10024790	92624	1934912	758341	1448492	18432	78958	Growing of non-perennial crops	
Вирощування багаторічних культур	01.2	1126793	1107921	к/с	36798	55202	446692	122588	к/с	321925	122735	18872	-	13326	Growing of perennial crops	
Відтворення рослин	01.3	к/с	к/с	-	к/с	к/с	19242	8577	-	к/с	1630	к/с	-	к/с	Plant propagation	
Тваринництво	01.4	11972076	11830754	105986	2792137	257758	3107911	928946	10514	4493316	134186	141322	643	17294	Animal production	
Змішане сільське господарство	01.5	318465	315782	-	к/с	к/с	176540	58730	-	20808	6188	2683	-	к/с	Mixed farming	
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	01.6	1830037	1814055	к/с	90945	54235	949468	606331	-	к/с	82884	15982	к/с	2046	Support activities to agriculture and post-harvest crop activities	
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.7	к/с	к/с	-	-	-	к/с	-	-	-	-	к/с	-	-	Hunting, trapping and related service activities	
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	1203990	к/с	к/с	к/с	к/с	218201	323018	к/с	к/с	160325	к/с	к/с	12343	Forestry and logging	
Лісництво та інша діяльність у лісовому господарстві	02.1	1128702	935347	к/с	72168	215138	197647	288803	к/с	к/с	153471	193355	-	к/с	Silviculture and other forestry activities	
Лісозаготівлі	02.2	62847	62006	к/с	9024	к/с	14374	30830	-	-	5944	841	к/с	к/с	Logging	
Збирання дикорослих недревних продуктів	02.3	к/с	к/с	-	-	-	к/с	-	-	-	-	-	-	-	Gathering of wild growing non-wood products	
Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві	02.4	к/с	к/с	-	к/с	к/с	к/с	3385	-	-	910	к/с	-	-	Support services to forestry	
Рибне господарство	03	378736	к/с	-	к/с	к/с	41085	305128	-	-	18896	к/с	-	к/с	Fishing and aquaculture	
Рибацтво	03.1	347715	347715	-	к/с	к/с	20586	к/с	-	-	17825	-	-	-	Fishing	
Рибицтво (аквакультура)	03.2	31021	к/с	-	2920	к/с	20499	к/с	-	-	1071	к/с	-	к/с	Aquaculture	

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця А.8

Капітальні інвестиції за видами активів за видами економічної діяльності у 2024 році Capital investments by types of assets by types of economic activity in 2024																
(тис.грн/thsd.UAH)																
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE Rev. 2	Період	Обсяг капітальних інвестицій/ Capital investments	У тому числі/Including											Period	
				інвестиції в матеріальні активи/ investment in tangible assets	з них/of them							інвестиції в нематеріальні активи/ investment in intangible assets	з них/of them			
					житлові будинки/ residential buildings	нежитлові будівлі/ non- residential buildings	інженерні споруди/ engineering structures	машини, обладнання та інвентар/ machines/ equipment and tools	транспортні засоби/ transport vehicles	земля/ land	довгострокові біологічні активи рослиництва та тваринництва/ long-term biological assets of crop and livestock production			інші матеріальні активи/ other tangible assets		
Усього																
		Січень-березень	93421744	88324055	8155869	9177595	23374967	31559218	10357648	534776	1297670	3866312	5097689	3193304	January-March	Total
		Січень-червень	214502434	203268340	16887998	23397997	57946319	69787987	23100542	1143372	2246348	8757777	11234094	7728304	January-June	
		Січень-вересень	343425762	324370150	26284838	38968593	90275282	114057388	36359466	1955213	2997665	13471705	19055612	13220581	January-September	
		Січень-грудень	534417067	501261852	37125110	62203717	145372597	175287550	53736130	2979888	3855233	20701627	33155215	19935552	January-December	
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	Січень-березень	9245734	9014690	16216	927025	328813	4240354	1798969	341664	1258260	103389	231044	21669	January-March	Agriculture, forestry and fishing
		Січень-червень	20160415	19549648	25297	2270489	866931	9430962	3834202	707709	2154909	259149	610767	53718	January-June	
		Січень-вересень	31821736	30896870	38801	4112343	1349765	15156868	5827538	1131355	2879201	400999	924866	71491	January-September	
		Січень-грудень	42885079	41600633	69186	6506754	2321134	19662983	7199661	1598572	3722539	519804	1284446	116759	January-December	
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	Січень-березень	8960459	8765149	16216	914671	277744	4192748	к/с	к/с	1258260	86432	195310	20258	January-March	Crop and animal production, hunting and related service activities
		Січень-червень	19322645	18809345	25297	2238072	670609	9280720	3551747	к/с	к/с	187378	513300	50815	January-June	
		Січень-вересень	30652740	29866231	38801	4065390	1089709	14948331	5418876	1124108	2879079	301937	786509	65269	January-September	
		Січень-грудень	41703164	40557334	69186	6457590	2060929	19449683	6786157	1591325	3722417	420047	1145830	110278	January-December	

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Додаток Б

Таблиця Б.1

Капітальні інвестиції за напрямками за видами економічної діяльності у 2021 році ^{1, 2, 3} Capital investments by directions by types of economic activity in 2021 ^{1, 2, 3}							
							(тис.грн/thsd.UAH)
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev.2	Обсяг капітальних інвестицій/ Capital investments					
		тис.грн/ thsd.UAH	у тому числі витрати на/including the cost of				
			придбання та створення нових активів/ acquisition and creation of new assets	придбання активів, які були у використанні/ acquisition of assets that were in use	поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію/ improvement, improvement, reconstruction, modernization	капітальний ремонт/ overhaul	
Усього		673899339	447503777	29734862	119212456	77448244	Total
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	69950276	57697777	5645214	5147652	1459633	Agriculture, forestry and fishing
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	67992585	56132153	5617860	4892845	1349727	Crop and animal production, hunting and related service activities
Вирощування однорічних і дворічних культур	01.1	54763989	44768577	5089701	3693171	1212540	Growing of non-perennial crops
Вирощування багаторічних культур	01.2	1125946	970812	24868	117984	12282	Growing of perennial crops
Відтворення рослин	01.3	44815	44167	к/с	к/с	-	Plant propagation
Тваринництво	01.4	9615910	8235064	374765	908057	98024	Animal production
Змішане сільське господарство	01.5	439426	359008	45499	31813	3106	Mixed farming
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	01.6	1995837	1750090	82975	138997	23775	Support activities to agriculture and post-harvest crop activities
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.7	6662	4435	к/с	к/с	-	Hunting, catching of animals and rendering of the services connected with them
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	1413150	1144137	к/с	142205	к/с	Forestry and logging
Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	02.1	377507	325356	2923	34789	14439	Silviculture and other forestry activities
Лісозаготівлі	02.2	1003823	787842	22373	106553	87055	Logging
Збирання дикорослих недеревних продуктів	02.3	к/с	к/с	к/с	к/с	к/с	Collection of wild non-wood products
Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві	02.4	к/с	к/с	-	к/с	к/с	Support services to forestry
Рибне господарство	03	544541	421487	к/с	112602	к/с	Fishing and aquaculture
Рибальство	03.1	332089	327634	к/с	-	к/с	Fishing
Рибництво (аквакультура)	03.2	212452	93853	-	112602	5997	Aquaculture

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця Б.2

Капітальні інвестиції за напрямками за видами економічної діяльності у 2022 році Capital investments by directions by types of economic activity in 2022							
							(тис.грн/thsd.UAH)
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev.2	Обсяг капітальних інвестицій/ Capital investments					
		Усього/ Total	у тому числі витрати на/including the cost of				
			придбання та створення нових активів/ acquisition and creation of new assets	придбання активів, які були у використанні/ acquisition of assets that were in use	поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію/ improvement, improvement, reconstruction, modernization	капітальний ремонт/ overhaul	
Усього		409659973	308017619	14321992	57748333	29572029	Total
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	51439446	42580250	3803005	4160543	895648	Agriculture, forestry and fishing
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	49612006	41111808	3759739	3925430	815029	Crop and animal production, hunting and related service activities
Вирощування однорічних і дворічних культур	01.1	39006896	32385813	3352487	2577755	690841	Growing of non-perennial crops
Вирощування багаторічних культур	01.2	768402	692032	32257	40217	3896	Growing of perennial crops
Відтворення рослин	01.3	33478	31431	к/с	к/с	-	Plant propagation
Тваринництво	01.4	8368429	6732545	323851	1221905	90128	Animal production
Змішане сільське господарство	01.5	325479	288896	15672	15214	5697	Mixed farming
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	01.6	1104816	976599	33639	70111	24467	Support activities to agriculture and post-harvest crop activities
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.7	4506	4492	к/с	к/с	-	Hunting, catching of animals and rendering of the services connected with them
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	1463101	1112380	к/с	к/с	76368	Forestry and logging
Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	02.1	307930	264959	9148	8495	25328	Silviculture and other forestry activities
Лісозаготівлі	02.2	1138517	830798	33366	223324	51029	Logging
Збирання дикорослих недревних продуктів	02.3	к/с	к/с	к/с	к/с	к/с	Collection of wild non-wood products
Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві	02.4	к/с	к/с	-	к/с	-	Support services to forestry
Рибне господарство	03	364339	356062	к/с	к/с	4251	Fishing and aquaculture
Рибальство	03.1	332363	329202	к/с	к/с	к/с	Fishing
Рибництво (аквакультура)	03.2	31976	26860	-	к/с	к/с	Aquaculture

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Таблиця Б.3

Капітальні інвестиції за напрямками за видами економічної діяльності за 2023 рік <i>Capital investments by directions by types of economic activity in 2023</i>							
							(тис.грн/thsd.UAH)
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev.2	Обсяг капітальних інвестицій/ Capital investments	У тому числі витрати на/Including the cost of				
			придбання та створення нових активів/ acquisition and creation of new assets	придбання активів, які були у використанні/ acquisition of assets that were in use	поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію/ improvement, reconstruction, modernization	капітальний ремонт/ overhaul	
Усього		627280766	454503414	21646085	91669445	59461822	Total
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	65432115	54700284	4042622	5539305	1149904	<i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	63849389	53274364	4020682	5509867	1044476	<i>Crop and animal production, hunting and related service activities</i>
Вирощування однорічних і дворічних культур	01.1	48566003	40811116	3330992	3601905	821990	<i>Growing of non-perennial crops</i>
Вирощування багаторічних культур	01.2	1126793	1007899	33919	76748	8227	<i>Growing of perennial crops</i>
Відтворення рослин	01.3	к/с	к/с	к/с	к/с	-	<i>Plant propagation</i>
Тваринництво	01.4	11972076	9628488	548102	1624197	171289	<i>Animal production</i>
Змішане сільське господарство	01.5	318465	253935	к/с	к/с	7345	<i>Mixed farming</i>
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	01.6	1830037	1538364	94064	161984	35625	<i>Support activities to agriculture and post-harvest crop activities</i>
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.7	к/с	к/с	-	-	-	<i>Hunting, trapping and related service activities</i>
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	1203990	1050141	к/с	к/с	к/с	<i>Forestry and logging</i>
Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	02.1	1128702	984244	20303	24759	99396	<i>Silviculture and other forestry activities</i>
Лісозаготівлі	02.2	62847	53465	к/с	4402	к/с	<i>Logging</i>
Збирання дикорослих недревних продуктів	02.3	к/с	к/с	-	к/с	к/с	<i>Gathering of wild growing non-wood products</i>
Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві	02.4	к/с	к/с	-	к/с	-	<i>Support services to forestry</i>
Рибне господарство	03	378736	375779	к/с	к/с	к/с	<i>Fishing and aquaculture</i>
Рибацтво	03.1	347715	345028	к/с	-	к/с	<i>Fishing</i>
Рибництво (аквакультура)	03.2	31021	30751	-	к/с	к/с	<i>Aquaculture</i>

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Додаток В

Таблиця В.1

Економічні рахунки сільського господарства (рахунок виробництва та рахунок утворення доходу) ¹ / Economic Accounts of Agriculture (production account and income generation account) ¹																
(у фактичних цінах; мільйонів гривень/ at current prices; millions hryvnya)																
Код ЕРСГ ² / Code CAA2	Види/групи продукції/діяльності	2011	2012	2013	2014 ³	2015 ³	2016 ³	2017 ³	2018 ³	2019 ³	2020 ³	2021 ³	2022 ^{3,4}	2023 ^{3,4}	2024 ^{3,4}	Type/group of products/activity
01	Зернові культури (01.1+01.7)	72429	66550	77916	107216	163856	214155	226918	296578	288400	309737	538945	334107	333529	358816	Grain crops (01.1+01.7)
01.1	пшениця	28167	23131	29108	42847	70993	81184	94588	109884	113855	122984	205035	120431	110150	141030	wheat
01.2	жито	743	894	725	615	870	1157	1580	1285	1453	2121	2680	1461	925	983	rye
01.3	ячмінь	12255	10932	10965	15447	22053	27993	29716	32923	33954	32190	53703	29042	26323	28904	barley
01.4	овес	917	1097	768	1051	1102	1540	1699	1763	1849	2413	2356	2058	2565	2783	oats
01.5	кукурудза на зерно	26850	27602	33622	43925	62859	89267	81497	137198	126363	138360	258518	171214	181717	168673	maize for grain
01.6	рис	394	308	363	210	435	384	459	547	431	526	446	41	285	410	rice
01.7	інші зернові культури	3103	2586	2365	3121	5544	12630	17379	12978	10495	11143	16207	9860	11564	16033	other grain crops
	з них															of which
01.7/1	гречка	1233	826	485	604	1165	2166	1772	778	599	1395	1861	3454	2687	1009	buckwheat
01.7/2	просо	417	184	144	385	707	606	307	620	1177	1527	1342	655	1675	1095	millet
02	Технічні культури (02.1+02.5)	45875	47939	52737	71351	131191	170627	173845	207752	189748	209865	393081	294270	316227	384682	Industrial crops (02.1+02.5)
02.1	олійні культури	37832	41284	48239	63306	122663	158201	160646	196306	181219	200777	375824	270875	285353	357965	oil crops
	у тому числі															including
02.1/1	ріпак	5619	5179	7899	9151	13017	10460	22044	28511	31418	27921	47427	49475	49969	61595	rape
02.1/2	насіння соняшнику	26066	28199	31098	36577	81542	111304	103437	125139	119261	142477	273273	168461	161658	186556	sunflower seeds
02.1/3	соя	6019	7496	8741	16759	27555	35680	34620	42247	30125	30078	54231	51699	70140	107829	soya
02.1/4	інші олійні культури	128	410	501	819	549	757	545	409	415	301	893	1240	3586	1985	other oil crops
02.3	тютюн	8	3	4	5	36	156	261	257	411	578	1033	1092	1242	1123	raw tobacco
02.4	цукровий буряк	7907	6457	4296	7768	8150	11894	12292	10464	7691	7972	12633	15425	21186	17987	sugar beet
02.5	інші технічні культури	128	195	198	272	342	376	646	725	427	538	3591	6878	8446	7607	other industrial crops
03	Кормові культури	4587	5985	5519	5980	7268	8015	8562	9735	9087	10351	13884	11746	11582	11381	Fodder crops
04	Овочеві культури	19443	19946	20888	22147	33917	31883	33446	35700	45428	49203	59708	83197	118528	104376	Vegetables crops
05	Картопля	21808	21231	36584	41615	41095	41862	53515	53252	63698	60902	61168	54172	68816	114855	Potatoes
06	Плоди, ягоди, виноград	8201	9633	12632	12814	18390	18262	23741	23547	24769	26847	28805	24076	35589	49295	Fruits, berries, grapes
	з них															of which
06.4	виноград	1154	1119	1604	1204	2085	1994	2132	2385	2447	2328	3351	3313	3555	4056	grapes
09	Інші продукти рослинництва	339	475	1063	1267	1902	2323	2608	2662	2821	3518	4577	9488	13215	10572	Other crop products
10	Випуск рослинництва (01+09)	172682	171759	207339	262390	397619	487127	522635	629226	623951	670423	1100168	811056	897486	1033977	Crop output (01 + 09)

Продовження таблиці В.1

Економічні рахунки сільського господарства (рахунок виробництва та рахунок утворення доходу) ¹ / Economic Accounts of Agriculture (production account and income generation account) ¹																
(у фактичних цінах; мільйонів гривень/ at current prices; millions hryvnya)																
Код ЕРСГ ² / Code F44.2	Види/групи продукції/діяльності	2011	2012	2013	2014 ³	2015 ³	2016 ³	2017 ³	2018 ³	2019 ³	2020 ³	2021 ³	2022 ^{3,4}	2023 ^{3,4}	2024 ^{3,4}	Type/group of products/activity
11	Тваринництво (вирощування сільськогосподарських тварин) (11.1+11.6)	35841	42371	43444	48255	69056	70527	87933	106005	108451	110358	127891	136627	158407	172894	Animals (breeding of agricultural animals) (11.1+11.6)
11.1	велика рогата худоба	9584	10441	9493	9130	13584	13927	17013	18535	17349	18905	19986	15522	19423	22287	cattle
11.2	свині	12832	15828	16671	18468	24898	24065	30589	36966	36276	37646	38464	43848	58173	45553	pigs
11.3	коні	141	158	154	179	202	212	220	339	327	613	982	1382	1276	2165	horses
11.4	вівці та кози	443	459	444	375	491	554	556	731	687	778	1033	1697	1877	2031	sheep and goats
11.5	птиця	12594	15155	16310	19689	28983	30881	38481	48239	52694	51314	66127	73486	76520	99863	poultry
11.6	інше тваринництво	247	330	372	414	898	888	1074	1195	1118	1102	1299	692	1138	995	other animals
12	Продукти тваринництва (12.1+12.3)	40469	42168	48201	50448	65582	67931	84327	94930	92539	93584	109695	106972	119740	133465	Animal products (12.1+12.3)
12.1	молоко	29136	28886	33868	34231	40755	46235	60620	64091	65846	66721	75252	71038	76108	96569	milk
12.2	яйця	9219	11125	11955	13968	21180	17532	18615	24705	21199	21454	27860	28915	36127	29531	eggs
12.3	інші продукти тваринництва	2114	2157	2378	2249	3647	4164	5092	6134	5494	5409	6583	7019	7505	7365	other animal products
	з них															of which
12.3/3	мед	1924	1965	2138	1930	3135	3361	4215	5271	4655	4573	5607	5902	5874	4822	honey
13	Випуск тваринництва (11+12)	76310	84539	91645	98703	134638	138458	172260	200935	200990	203942	237586	243599	278147	306359	Animal output (11+12)
14	Випуск сільськогосподарських продуктів (10+13)	248992	256298	298984	361093	532257	625585	694895	830161	824941	874365	1337754	1054655	1175633	1340336	Agricultural goods output (10+13)
15	Випуск сільськогосподарських послуг	3364	3787	5515	7359	8256	8455	8998	12764	13097	13457	21615	14905	19387	17836	Agricultural services output
16	Випуск продукції сільського господарства (14+15)	252356	260085	304499	368452	540513	634040	703893	842925	838038	887822	1359369	1069560	1195020	1358172	Agriculture products output (14+15)
17	Випуск несільсько-господарської невід'ємної вторинної діяльності	1213	1750	2555	2737	3693	3751	3899	4662	4729	5030	7087	4356	5754	5294	Non-agricultural non- integral secondary activities output

Продовження таблиці В.1

Економічні рахунки сільського господарства (рахунок виробництва та рахунок утворення доходу) ¹ / Economic Accounts of Agriculture (production account and income generation account) ¹																
(у фактичних цінах; мільйонів гривень / at current prices; millions hryvnya)																
Код ЕРСГ ² / Code	Види/групи продукції/діяльності	2011	2012	2013	2014 ³	2015 ³	2016 ³	2017 ³	2018 ³	2019 ³	2020 ³	2021 ³	2022 ^{3,4}	2023 ^{3,4}	2024 ^{3,4}	Type/group of products/activity
18	Випуск сільського господарства (16+17)	3Е+05	3Е+05	3Е+05	4Е+05	5Е+05	6Е+05	7Е+05	8Е+05	8Е+05	9Е+05	1Е+06	1Е+06	1Е+06	1Е+06	Output in Agriculture (16+17)
19	Проміжне споживання	1Е+05	2Е+05	2Е+05	2Е+05	3Е+05	4Е+05	4Е+05	5Е+05	5Е+05	5Е+05	789635	636962	717602	823371	Intermediate consumption
19.01	насіння та посадковий матеріал	16080	18270	20212	25277	35222	42664	48479	57317	57269	60376	96782	...	...	...	seeds and planting stock
19.02	паливомастильні матеріали, електроенергія	23116	22998	26361	32126	41756	49218	58970	72971	69389	66487	113294	...	...	...	fuel and lubricants, energy
19.03	мінеральні добрива та засоби поліпшення земель	19562	19924	22370	25961	47365	59519	67397	79228	88151	86314	145645	...	...	...	mineral fertilizers and soil improvers
19.04	продукція захисту рослин, гербіциди, інсектициди, пестициди	5524	5886	8189	12315	22875	25830	29485	34919	34192	34585	62632	...	...	...	plant protection products, herbicides, insecticides, pesticides
19.05	ветеринарні послуги	1294	1356	1661	1982	2290	2893	3251	3530	3478	3669	4041	...	...	...	veterinary expenses
19.06	корми - всього	59133	59743	67387	77395	109710	124421	134935	161856	157248	169125	210192	...	...	...	feedingstuffs - total
19.07	обслуговування матеріалів (запчастини, матеріали для ремонту тощо)	5762	7599	10158	12011	17703	22001	22940	26719	26988	27826	47236	...	...	...	maintenance of materials (spare parts, repair material etc.)
19.08	обслуговування споруд (поточний ремонт, будівельні матеріали для ремонту тощо)	3207	3174	4010	4526	5645	7171	7799	9428	7546	7146	14175	...	...	...	maintenance of buildings (maintenance, building and repair materials etc.)
19.09	сільськогосподарські послуги	3364	3787	5515	7359	8256	8455	8998	12764	13097	13457	21615	14905	19387	17836	agricultural services
19.10	оплата послуг фінансових посередників	1348	1594	1722	2021	2024	1010	1980	1653	1771	1517	2267	2966	5192	5827	financial intermediation services indirectly
19.11	інші товари та послуги	8114	8277	10968	13831	18992	24214	30396	39701	39615	40958	71756	...	...	...	other goods and services

Продовження таблиці В.1

Економічні рахунки сільського господарства (рахунок виробництва та рахунок утворення доходу) ¹ / Economic Accounts of Agriculture (production account and income generation account) ¹																
(у фактичних цінах; мільйонів гривень / at current prices; millions hryvnya)																
Код ЕРСГ ² / Code EAA ²	Види/групи продукції/діяльності	2011	2012	2013	2014 ³	2015 ³	2016 ³	2017 ³	2018 ³	2019 ³	2020 ³	2021 ³	2022 ^{3,4}	2023 ^{3,4}	2024 ^{3,4}	Type/group of products/activity
20	Валова додана вартість (18–19)	1E+05	1E+05	1E+05	2E+05	2E+05	3E+05	3E+05	3E+05	3E+05	4E+05	576821	436954	483172	540095	Gross value added (18–19)
21	Споживання основного капіталу	5346	7251	9315	9981	14010	16315	23162	29369	35375	42309	49713	50951	54590	...	Consumption fixed capital
22	Чиста додана вартість (20–21)	101719	101976	119186	146404	218358	254080	270000	318132	308648	339083	527108	386003	428582	...	Net value added (20–21)
23	Оплата праці найманих працівників	21845	25789	29823	30461	34038	39731	52810	71483	79145	86924	128342	108351	136596	...	Compensation of employees
24	Інші податки, пов'язані з виробництвом	884	1294	1333	1596	3078	1934	2677	2862	2921	3783	3052	3237	4009	...	Other taxes on production
25	Інші субсидії, пов'язані з виробництвом	1180	1125	624	279	1732	1676	5841	3051	2885	4977	5581	4990	2665	...	Other on production
26	Факторний дохід (22–24+25)	102015	101807	118477	145087	217012	253822	273164	318321	308612	340277	529637	387756	427238	...	Factor income (22–24+25)
27	Чистий поточний прибуток/ змішаний дохід (22–24–23+25)	80170	76018	88654	114626	182974	214091	220354	246838	229467	253353	401295	279405	290642	...	Net operating surplus/ mixed income (22–24–23+25)
¹ У таблиці наведено основні аналітичні показники рахунку виробництва та рахунку утворення доходу економічних рахунків сільського господарства, які сформовано відповідно до Методологічних положень щодо складання економічних рахунків сільського господарства, затверджених наказом Держстату від 31.12.2020 № 385 (зі змінами) з урахуванням основних методологічних положень Регламенту (ЄС) № 138/2004 Європейського Парламенту і Ради від 5 грудня 2003р. відносно Економічних рахунків сільського господарства (з поправками, внесеними Регламентом (ЄС) №212/2008 від 7 березня 2008р. та Делегованим Регламентом Комісії (ЄС) 2019/280 від 03 грудня 2018р.), наявних статистичних та адміністративних національних джерел інформації. / The Table gives the main analytical indicators of production account and income generation account of economic accounts of agriculture which are formed in accordance with the methodological guidelines for drafting economic accounts of agriculture, approved by the State Statistics Service of 31.12.2020 № 385 (with changes) compiled using the main methodological provisions of (EU) Regulation 138/2004 of European Parliament and Council of December 5, 2003 regarding the Economic accounts of agriculture (with corrections made by (EU) Regulation 212/2008 of March 7, 2008 and Commission Delegated Regulation (EU) 2019/280 of 3 December 2018), and available statistical and administrative national sources of information.																
² Показники за видами / групами продукції / діяльності сформовано у відповідності з кодами економічних рахунків сільського господарства (ЕРСГ) / Indicators by type/group of products/activity are compiled in line with codes of economic accounts of agriculture (EAA).																
³ 1 Дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії./ Data exclude the territories which are temporarily occupied by the russian federation and part of territories where the military actions are/were conducted.																
⁴ Дані можуть бути уточнені. / Data may be revised.																

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Додаток Г

Таблиця Г.1

Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності (з урахуванням банків) за 2010-2024 роки								
Financial results before taxation of enterprises by type of economic activity (including banks) in 2010-2024								
	Код за КВЕД-2010/Code NACE Rev.2	Період	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн/ Profit loss before tax, thsd. UAH	Підприємства, які одержали прибуток/ Profitable enterprises		Підприємства, які одержали збиток/ Loss-making enterprises		
				у % до загальної кількості підприємств/ in % to the total number of enterprises	фінансовий результат, тис.грн/ financial result, thsd. UAH	у % до загальної кількості підприємств/ in % to the total number of enterprises	фінансовий результат, тис.грн/ financial result, thsd. UAH	
Усього								Total
		2010	58333972,7	59,0	212008543,4	41,0	153674570,7	
		2011	122209995,5	65,1	272726257,0	34,9	150516261,5	
		2012	101884728,8	64,5	277938552,0	35,5	176053823,2	
		2013	29283199,1	65,9	234513731,5	34,1	205230532,4	
		2014	-523587045,7	66,3	334517274,2	33,7	858104319,9	
		2015	-340126611,1	73,7	475321178,2	26,3	815447789,3	
		2016	-22201459,1	73,4	523759393,0	26,6	545960852,1	
		2017	274831590,7	72,8	674386446,7	27,2	399554856,0	
		2018	429129306,9	74,3	746530548,3	25,7	317401241,4	
		2019	664849822,4	74,0	933159987,2	26,0	268310164,8	
		2020	303219320,7	71,4	848622683,2	28,6	545403362,5	
		2021	1119261733,5	73,3	1352088229,9	26,7	232826496,4	
		2022	46127198,8	66,1	1010079427,7	33,9	963952228,9	
		2023	853619329,7	71,1	1344373300,8	28,9	490753971,1	
		2024	1238187963,3	71,9	1702809111,4	28,1	464621148,1	
сільське, лісове та рибне господарство	A							agriculture, forestry and fishing
		2010	17291804,6	69,5	22306058,3	30,5	5014253,7	
		2011	25565903,1	83,0	30615252,0	17,0	5049348,9	
		2012	26992680,1	78,3	33906678,1	21,7	6913998,0	
		2013	15147264,7	79,9	26496539,2	20,1	11349274,5	
		2014	21677383,5	84,2	52170983,4	15,8	30493599,9	
		2015	103137552,7	88,5	128880170,9	11,5	25742618,2	
		2016	91109468,3	87,8	103942207,5	12,2	12832739,2	
		2017	69344077,3	86,2	89876680,8	13,8	20532603,5	
		2018	71478504,8	86,3	94402307,4	13,7	22923802,6	
		2019	94041396,4	83,1	116561302,8	16,9	22519906,4	
		2020	82230611,6	82,7	108581449,1	17,3	26350837,5	
		2021	239982530,7	88,3	248315180,2	11,7	8332649,5	
		2022	87258423,6	78,5	126351929,7	21,5	39093506,1	
		2023	65353043,5	78,4	99391559,7	21,6	34038516,2	
		2024	169113774,4	84,0	194592760,6	16,0	25478986,2	

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Додаток Д

Таблиця Д.1

Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (без урахування банків) за 2010-2024 роки <i>Profitability of operating and all activities of enterprises by type of economic activity with a breakdown by large, medium, small and microenterprises (excluding banks) in 2010-2024</i>												
(відсотків/percent)												
	Код за КВЕД- 2010/Co de NACE Rev.2	Роки/ Years	Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств/Profitability of operational activity of enterprises					Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств/Profitability of all activity of enterprises				
			у тому числі/including					у тому числі/including				
			усього/ total	великі підпри- ємства/ large enterp- rises	середн і підпри- ємства /mediu m enterpr- ises	малі підпри- ємства /small enterpr- ises	з них мікропі д- приємст ва/of which microen- terprise	усього/ total	великі підпри- ємства/ large enterp- rises	середн і підпри- ємства /mediu m enterpr- ises	малі підпри- ємств а/ small enterpr- ises	з них мікропі д- приємст ва/of which microen- terprise
Усього												Total
		2010	4,0	3,9	5,0	1,8	-3,5	0,5	0,2	2,3	-5,7	-13,9
		2011	5,9	6,2	6,0	4,2	0,8	1,8	3,3	1,2	-2,5	-8,0
		2012	5,0	5,2	5,0	4,1	-0,1	1,0	0,9	2,2	-3,3	-10,2
		2013	3,9	5,0	3,2	2,2	-2,3	-0,7	0,6	-0,1	-6,2	-16,1
		2014	-4,1	0,7	-3,6	-17,9	-30,1	-14,2	-11,1	-12,5	-26,5	-40,2
		2015	1,0	4,0	0,0	-4,2	-8,2	-7,3	-7,0	-5,0	-13,6	-20,4
		2016	7,4	8,8	6,9	5,2	-0,4	0,6	2,4	0,7	-3,6	-11,7
		2017	8,8	11,2	7,3	6,5	2,4	3,0	5,2	3,1	-2,0	-8,0
		2018	8,1	9,1	7,0	8,3	4,7	4,5	5,2	4,6	2,7	-1,8
		2019	10,2	10,3	10,0	10,7	9,3	7,6	6,8	8,6	7,0	3,3
		2020	6,2	8,3	5,4	3,9	1,0	0,9	1,0	2,1	-1,8	-5,5
		2021	12,6	17,1	7,6	15,0	12,0	10,1	12,8	7,3	11,1	7,4
		2022	3,3	5,2	2,4	1,2	-7,0	-3,2	-3,8	-1,5	-6,2	-13,8
		2023	8,0	10,0	7,9	4,0	5,5	4,5	5,9	5,7	-0,7	-0,8
		2024	5,7	11,1	-0,4	10,1	5,2	5,8	6,0	5,9	5,0	-0,2
Сільське, лісове та рибне господарство	А											Agriculture, forestry and fishing
		2010	22,9	29,8	23,2	17,9	10,2	16,3	22,0	16,8	11,2	2,2
		2011	23,2	30,6	21,0	25,9	23,6	18,0	25,2	15,5	21,8	19,4
		2012	21,7	29,7	19,6	22,7	19,4	15,6	24,6	13,1	16,7	13,6
		2013	11,3	20,0	8,4	12,9	13,0	8,0	15,3	6,3	8,1	7,0
		2014	20,6	23,8	20,8	18,5	14,4	8,9	14,9	6,9	9,8	6,6
		2015	41,7	54,3	37,8	41,4	36,2	29,5	45,4	23,4	32,4	30,9
		2016	32,4	29,3	30,4	37,2	33,0	24,7	24,7	21,6	30,0	26,5
		2017	22,4	24,6	20,8	24,1	24,2	16,0	20,5	15,4	15,6	7,7
		2018	18,3	22,9	17,1	18,6	16,4	13,7	21,2	14,3	10,9	7,9
		2019	19,2	8,3	26,2	13,4	15,5	16,1	6,1	23,6	9,6	8,9
		2020	18,6	16,0	18,5	19,8	18,1	13,6	9,7	13,9	14,8	15,2
		2021	40,3	46,3	37,3	41,4	37,8	36,4	42,4	33,2	37,7	34,8
		2022	20,0	22,8	19,2	19,5	14,0	13,3	14,5	13,2	12,9	9,6
		2023	12,0	14,5	10,4	12,5	12,1	8,0	9,3	6,8	8,7	8,9
		2024	22,7	22,9	22,6	22,7	24,2	17,7	15,5	17,6	19,2	21,4

Джерело: сформовано автором за даними [148].

Додаток Е

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Гапонюк Р. М. Етимологія визначення та методичний інструментарій оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства. *Вчені записки*. Київ : КНЕУ. 2025. Вип. 38. С. 20-32. URL: [https://vz.kneu.ua/archive/2025/38\(1\).02](https://vz.kneu.ua/archive/2025/38(1).02) (1,0 друк.арк).
2. Гапонюк Р. М. Еволюційна спіраль теорії інвестування. *Економіка та підприємництво*. Київ : КНЕУ. 2025. Вип. 54. С. 32-48. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/51882> (1,0 друк.арк).
3. Гапонюк Р. М. Зовнішні чинники формування інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу України. *Науковий вісник Полісся*. 2025. 2 (31). С. 211-227. URL: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-2\(31\)-211-227](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-2(31)-211-227) (0,5 др. арк.).
4. Гапонюк Р. М. Ідентифікація інвестиційного портфелю стратегій розвитку агропромислового комплексу України. *Modeling the development of the economic systems*. 2025 (2). С. 44-51. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-16-6> (0,5 др. арк.).
5. Старіков О. Ю, Гапонюк Р. М. Токенізація активів аграрних підприємств як інноваційний механізм залучення інвестицій в умовах економічної турбулентності. *Economic Synergy*. 2026 (2). С. 240-257. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2026-2-15> (1,0 друк.арк, з них автору належить 0,5 друк.арк.). Автором проведено аналіз регуляторних норм, обґрунтовано організаційну модель і порядок емісії ART.

В інших виданнях:

6. Гапонюк Р. М. Інновації в банківському секторі України: можливості, виклики та перспективи. *Фінансове регулювання зрушень у економіці України: збірник тез доповідей учасників VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*. Мукачєво. 22 березня 2024 р. Вид-во МДУ. 2024. С. 63-65. (0,1 друк.арк), (заочна форма участі).
7. Гапонюк Р. М. Особливості формування інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу. *Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку* : зб. матеріалів Х Міжнар. наук.-практ. конф. 28 берез. 2025 року. Київ : КНЕУ. 2025. С. 668-670. (0,1 друк.арк), (заочна форма участі).
8. Гапонюк Р. М. Оцінка динаміки капітальних інвестицій в сільське господарство України. *«АГРОБІЗНЕС 2025: форсайт десятиліття»* : зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. 16 квітня. 2025 р. Київ : КНЕУ. 2025. С. 45-48. (0,1 друк.арк), (заочна форма участі).
9. Гапонюк Р. М. Токенізація активів як інструмент фінансування підприємств агробізнесу. *АГРОБІЗНЕС 2026: стратегічна стійкість та інноваційний розвиток*: зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. м. Київ, 22 квіт. 2026 р. Київ : КНЕУ. 2026. С. 35-38 (0,1 друк.арк), (заочна форма участі).

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» (ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ»)**

вул. Ярославська, 58, м. Київ, 04071,
тел. 044 585 94 94, 354 18 00
e-mail: office@astarta.ua
web: <https://astartaholding.com>
Код ЄДРПОУ 19371986

10.06.2026

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційного дослідження
Гапонюка Руслана Миколайовича
на тему: «Формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового
комплексу України»

ТОВ «Астарта-Київ» використало окремі результати дисертаційного дослідження Гапонюка Руслана Миколайовича, виконаного на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» у КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, при прийнятті рішень з метою вдосконалення інвестиційно-аналітичного забезпечення розвитку агробізнесу та адаптації сучасних цифрових фінансових інструментів до потреб агропромислового виробництва.

Практичний інтерес для підприємства становили:

— підходи до формування інвестиційного потенціалу агропромислових підприємств в умовах економічної нестабільності та трансформації фінансового середовища;

— концептуальні засади використання цифрового інструменту ART (asset-referenced tokens) як альтернативного механізму залучення інвестиційних ресурсів у розвиток агробізнесу;

— методичні рекомендації щодо токенизації активів агропромислових підприємств та використання blockchain-технологій у системі цифрового фінансування;

— науково-практичні підходи до оцінювання економічної ефективності використання токенизованих активів і управління ризиками цифрових фінансових інструментів.

Використання результатів дослідження сприятиме вдосконаленню економічного обґрунтування інвестиційних рішень, розширенню можливостей диверсифікації джерел фінансування та підвищенню адаптивності інвестиційної політики ТОВ «Астарта-Київ» до сучасних викликів розвитку аграрної економіки.

Начальник управління
фінансового бізнес-партнерства
ТОВ «Астарта-Київ»

 Андрій Запара

LELIAKIVSKE

society

with limited liability

4-B Myru Street, village Keybalivka, Pyryatyn district,
Poltava region 37 033, Ukraine,

0955378613, 0979772491

ЛЕЛЯКІВСЬКЕ

Товариство

з обмеженою відповідальністю
37033, Україна, Полтавська область
Лубенський р-н, с.Кейбалівка, вул.Миру, 34-Бр/р UA 04 322313 0000026000000019548 в АТ «Укресімбанк»
МФО 322313, ЄДРПОУ 32021372, тел.**ДОВІДКА**

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Гапонюка Руслана Миколайовича
на тему: «Формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового
комплексу України»

Результати дисертаційного дослідження Гапонюка Руслана Миколайовича, виконаного на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», використано у процесі вдосконалення економічних механізмів формування та зміцнення інвестиційного потенціалу ТОВ «Лесяківське», упровадження цифрових фінансових інструментів та обґрунтування сучасних підходів до залучення інвестиційних ресурсів у сфері агробізнесу.

У практичній діяльності підприємства використано такі результати дослідження:

— концептуальну модель фінансування агропідприємств через цифровий інвестиційний інструмент ART (asset-referenced tokens), що передбачає випуск tokenів під забезпечення резервного пулу активів підприємства та створює можливості для залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів на засадах цифрового фінансування;

— методичні підходи до токенизації активів агропромислових підприємств, які дозволяють використовувати цифрові фінансові інструменти як альтернативне джерело інвестиційних ресурсів поряд із традиційними механізмами банківського кредитування;

— науково-практичні рекомендації щодо формування системи резервного забезпечення ART-tokenів, механізмів захисту інвесторів, регуляторного супроводу та управління ризиками цифрових активів у сфері агробізнесу;

— підходи до оцінювання економічної ефективності використання токенизованих активів у системі фінансування підприємств агропромислового комплексу, що сприяють диверсифікації джерел фінансування та підвищенню фінансової стійкості підприємства.

Практичне використання результатів дисертаційного дослідження сприяє розвитку сучасних механізмів цифрового фінансування агробізнесу, підвищенню інвестиційної привабливості підприємства, вдосконаленню системи управління інвестиційними ресурсами та формуванню перспективних напрямів залучення капіталу для розвитку ТОВ «Лесяківське» в умовах економічної нестабільності та післявоєнного відновлення економіки України.

Директор

Яшик О.М.

11.06.2026 р.

Приватне підприємство
«Аграрна компанія 2004»

Код ЄДРПОУ: 33007579

31222, Хмельницька область, Хмельницький район, село Полівці, вулиця Шкільна 34а

Вих. 10/06-05
від «10» червня 2026 року

ДОВІДКА

про впровадження результатів
дисертаційного дослідження «Формування інвестиційного потенціалу
підприємств агропромислового комплексу України»
Гапонюка Руслана Миколайовича

Результати дисертаційного дослідження Гапонюка Руслана Миколайовича, виконаного на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», використано у процесі вдосконалення економічних механізмів формування та зміцнення інвестиційного потенціалу ПП «Аграрна компанія 2004», розвитку сучасних фінансово-інвестиційних інструментів та обґрунтування перспективних підходів до залучення інвестиційних ресурсів у сфері агропромислового виробництва.

У практичній діяльності підприємства використано такі результати дослідження:

— концептуальну модель фінансування агропідприємств через цифровий інвестиційний інструмент ART, що створює можливості для диверсифікації джерел залучення капіталу та розвитку альтернативних механізмів фінансування агробізнесу;

— науково-практичні рекомендації щодо формування системи резервного забезпечення ART-токенів, управління ризиками цифрових активів та підвищення ефективності використання цифрових фінансових інструментів;

— підходи до оцінювання економічної ефективності використання токенизованих активів у системі управління інвестиційним потенціалом агропромислових підприємств.

Практичне використання результатів дисертаційного дослідження сприяє вдосконаленню системи управління інвестиційними ресурсами, розвитку сучасних механізмів цифрового фінансування, підвищенню інвестиційної привабливості та зміцненню економічної стійкості ПП «Аграрна компанія 2004» в умовах трансформації аграрного сектору економіки України.

Фінансовий директор
ПП «Аграрна компанія 2004»

Іван ТКАЧ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Анатолій КОЛОТ

«17» 03 2026 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Лариса АНТОНЮК

«17» 03 2026 р.

ДОВІДКА

про використання у навчальному процесі результатів дисертації
Гапонюка Руслана Миколайовича
на тему: «Формування інвестиційного потенціалу підприємств
агропромислового комплексу України»

Теоретичні, методичні та прикладні результати, отримані у процесі підготовки дисертації Гапонюка Руслана Миколайовича на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», впроваджено в освітній процес Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана під час викладання навчальних дисциплін «Потенціал і розвиток підприємства», «Економіка підприємства агробізнесу» та «Управління вартістю агробізнесу».

У навчальному процесі використано такі результати дослідження:

— теоретико-методичний підхід до формування інвестиційного потенціалу підприємств агропромислового комплексу, що ґрунтується на інтеграції ресурсної, ринкової, функціональної, системної, інноваційної та економіко-математичної парадигм управління інвестиційним розвитком підприємств;

— модель фінансування агропідприємств через цифровий інвестиційний інструмент ART (asset-referenced tokens), яка розглядається як інноваційний механізм мобілізації інвестиційних ресурсів та цифрової трансформації фінансування агробізнесу;

— підходи до оцінювання впливу цифрових технологій, інноваційних платформ та токенизації активів на розвиток інвестиційного потенціалу агропромислового комплексу України.

Інтеграція результатів дисертаційного дослідження в освітній процес забезпечує посилення аналітичної та економічної складової підготовки здобувачів, розвиток компетентностей у сфері оцінювання інвестиційного потенціалу, економічного прогнозування, обґрунтування інвестиційних стратегій та дослідження механізмів фінансування агропромислового комплексу України в умовах економічної нестабільності та післявоєнного відновлення економіки.

Зав. кафедри бізнес-економіки
та підприємництва,
доктор економічних наук, професор

Інна РСПІНА